

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANMARKS GAMLE
KØBSTADLOVGIVNING

BIND V

ALMINDELIGE STADSRETTER
ALMINDELIG
KØBSTADLOVGIVNING

ROSENKILDE OG BAGGER
KØBENHAVN
1961

DANMARKS
GAMLE KØBSTADLOVGIVNING

DANMARKS GAMLE
KØBSTADLOVGIVNING

BIND V

ALMINDELIGE STADSRETTER
OG ALMINDELIG
KØBSTADLOVGIVNING

UDGIVET AF
ERIK KROMAN

ROSENKILDE OG BAGGER
KØBENHAVN
1961

Udgivet af

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB

Med understøttelse af

UNDERVISNINGSMINISTERIET CARLSBERGFONDET

DEN DANSKE KØBSTADFORENING

KØBENHAVNS MAGISTRAT

DET FINNESKE LEGAT

Tilsyn med udgaven:

C. A. CHRISTENSEN og STIG IUUL

COPYRIGHT 1961 BY

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURELSKAB, COPENHAGEN

PRINTED IN DENMARK, FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI

Udgaven af Danmarks gamle købstadlovgivning, som afsluttes med dette bind, omfatter den samlede bevarede middelalderlige lovgivning for de danske købstæder. Foruden den egentlige lovgivning medtager den tillige, hvad der kendes af retsvedtægter fra middelalderen fra de forskellige byer, og ligeledes de såkaldte almindelige stadsretter, der henførtes til forskellige konger, men i virkeligheden er mere eller mindre private arbejder, som dog i en vis udstrækning er blevet benyttet som egentlige love. I modsætning til, hvad der er tilfældet ved udgaven af Danmarks gamle landskabslove, er i nærværende udgave ikke medtaget eftermiddelalderlige bearbejdelser af lovteksterne, som man her maatte anse for at falde uden for udgavens rammer. Med hensyn til udgivelsesprincipper har udgaven i det hele fulgt *Diplomatarium Danicum*. Det gælder således også signatursystemet ved variantapparaterne. I modsætning til *Diplomatariet* har man dog i denne udgave for at lette forståelsen af teksterne normaliseret tegnsætningen, idet denne, navnlig i de yngre tekster, enten fuldstændig mangler eller i hvert fald så godt som altid er yderst mangelfuld og vildledende. Kun i enkelte gamle danske tekster, hvor man har ment, at den oprindelige tegnsætning kunne have interesse, er den bibeholdt. Det er tilfældet med Flensborg nr. 3, 7 b og 11, Lund nr. 1, Helsingborg nr. 1 og almindelige stadsretter nr. 3: Erik Glippings stadsret.

Ved afslutningen af udgaven er der grund til at rette en varm tak til de biblioteker og arkiver, både her i landet og i udlandet, som beredvilligt har stillet håndskrifter og dokumenter til rådighed og på mange måder været behjælpelige med at fremskaffe de ønskede oplysninger.

Når udgaven kan fremtræde med så smukt et udstyr, skyldes det ikke mindst nu afdøde dr. *Lis Jacobsen*, der var Det danske Sprog- og Litteraturselskabs administrator, da udgaven blev påbegyndt, og på hvis initiativ udgaven blev forsynet med gengivelser af de gamle bysegl fra de byer, der er repræsenteret i udgaven. Tegningerne af byseglene er udført af tegneren Aage Wulff, og clichéerne er fremstillet af firmaerne Wendt & Jensen og Tutein & Koch.

Erik Kroman.

INDHOLD

Almindelige stadsretter	1—104
Almindelig købstadlovgivning	105—116
Tillæg	117—130
Flensborg	119
Holstebro	127
Maribo	128
Malmø	129
Fællesprivilegier for Skaane m. m.	129
Kapitelkonkordans	131

ALMINDELIGE STADSRETTER

Erik Glippings stadsret for Roskilde af 1268 15. juni med tilføjelser omdannet til almindelig stadsret.

A: tabt. — Aa: Stockh. kgl. Bibl. C 75 f. 28v (skrevet 1446 af Anders Fiersing i
5 Slagelse).

Teksten er i det væsentlige en bearbejdelse af Erik Glippings stadsret for Roskilde 1268 med senere tilføjelser (Roskilde nr. 1), men med ændret rækkefølge af kapitlerne og med enkelte ny tilkomne bestemmelser. Den slutter sig nær til den danske oversættelse i Roskilde nr. 2, men udelader Roskildes navn (undtagen i eschatokollen) 10 og omtalen af lokaliteter i Roskilde.

Instituta.

28 v sp. 2

Hic incipiunt leges et constitutiones ciuitatum foren(s)ium per Daciam constitutarum.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ad honorem summi
15 regis et tam ciuium et ciuitatis quam illorum, qui ad ciuitatem illam pro
suis necessitatibus pro tempore accesseri(n)t personaliter, pacem conti-
nuam et statum tranquillum edite sunt et promulgate sunt a nobis ciuibus
ciuitatis constitutiones, que sequuntur, illustrissimo regi Erico secundo,
filio quondam bone memorie Cristofori, regis Dacie, habita deliberacione
20 clericorum et aliorum prudencium necnon nobilium consilio suam aucto-
ritatem et consensum plenum et expressum adhibente.

<1.> Statuimus igitur, ut quicumque aliunde adueniens aliquem in
ciuitate N. uel infra spacium constitutum interfecerit, teneatur emendare
pro iure regio xl marcas et totidem ciuitati, si in facto fuerit deprehensus,
25 nisi quis hoc fecerit se defendendo; si autem non fuerit deprehensus in
facto et negauerit, se nouies xii manu purget.

<2.> Si autem aliquem aliunde uenientem interfici contingat a ciuibus,
similiter emendet interfector uel similiter se purget, si non sit coniuua
coniuratus.

Inddelingen i artikler, som er angivet ved rød gennemstregning af begyndelsesbogstaverne, er i nogle tilfælde, hvor den var urimelig, korrigeret efter Roskilde stadsret.

12 foren(s)ium] florencium Aa. 16 accesseri(n)t] accesserit Aa. 23 n.] o: nomen.

29 r sp. 1 <3.> Si autem negauerit et fuerit in conuiuio coniurato, <ter> duodecima manu se pur||get.

<4.> Si autem ciuem cuius interfecerit, soluat ix marcas denariorum, quod wlgariter dicitur thæghen gæld, pro iure regio et ciuitati tantum, aliquin se ter duodecima manu purget, si non fuerit coniuratus. 5

<5.> Si autem fuerit coniuratus, se duodecima manu purget.

<6.> Item statuimus, quod quicumque uirginem uel mulierem rapuerit et *eis uiolenciam fecerit, prout regie maiestati placuerit, capitali sentencie subiacebit, si fuerit in facto deprehensus.

<7.> Si autem non fuerit in facto deprehensus, nec confessus, nec con- 10 uictus, <ter> duodecima manu se defendat.

<8.> Sed tamen duodecima manu se purgabit, si sit coniuratus.

<9.> Item statuimus, quod quicumque fecerit hærwærkæ infra ciuitatem, emendet lesio xl marcas, totidem regi et totidem ciuitati.

<10.> Si autem cuius fuerit, <ter> duodecima manu se purget, si negauerit, 15 uel si fuerit in conuiuio coniurato, duodecim uiris legitimis se defendat.

<11.> Si autem non fuerit cuius, secundum leges patrie se defendat.

29 r sp. 2 <12.> Item quicumque curiam alterius cum paucioribus qu(a)m cum quibus hærwirke fieri potest, intrauerit uiolenter, emendet sibi ix marcas, totidem regi et totidem ciuitati. Insuper malefactor lesio || emendet, secundum quod contra eum noscitur deliquisse, uel se bis duodecima manu se defendat.

<13.> Si fuerit conuiuia coniuratus, manu duodecima se purgabit.

<14.> Item statuimus, quod quicumque aliquem in foro wlnerauerit uel ad effusionem sanguinis leserit, emendet lesio xl marcas, totidem regi 25 et totidem ciuitati.

<15.> Et si in placito aliquis aliquem offenderit, similem, ut prius dictum est, emendam soluere teneatur.

1 <ter>] cum Aa. 5 si] hs. har her initial som ved beg. af en paragraf Aa. 8 eis] eius Aa. 9 si] hs. har her initial i st. f. ved Si i l. 31 Aa. 10 Si] se foreg. note. 11 <ter>] cum Aa. — defendat] foran ordet overstr. purget Aa. 12 Sed] hs. har her initial Aa. 15 <ter>] cum Aa. — si] gentaget, første sted overstr. Aa. 18 qu(a)m] quem Aa. 20 emendet] første e gentaget ved spalteskifte Aa. 23, 1, 4, 6 og 7 (n.s.) Si] hs. har her initialer Aa. 23 manu] ordet er gentaget, første sted lidt udklattet Aa. 27 Et] hs. har her initial Aa.

⟨16.⟩ Si uero aliquis incausatus fuerit pro causa huiusmodi et negauerit, si fuerit ciuis nec coniuratus conuiua, se ter duodecima manu purget.

⟨17.⟩ Si autem fuerit ciuis et conuiua, duodecima tamen manu se purget.⁵

⟨18.⟩ Si uero non fuerit ciuis, secundum leges terre se defendat.

⟨19.⟩ Si autem aliquis aliquem in foro uel in placito percusserit ad maxillas uel traxerit uiolenter, tamen sine sanguinis effusione, leso tres marcas totidem regi et totidem ciuitati emendabit.

10 ⟨20.⟩ Si autem incausatus fuerit et negauerit, defendat se duodecima manu.

⟨21.⟩ Statuimus etiam, quod a pulsacione matutinali usque ad comple⟨tori⟩um summe misse pax in foro inuiolabiliter obseruetur. Locum uero fori limitandum dicimus iuxta || situm et consuetudinem ciuitatis. ^{29 v sp.1}

15 ⟨22.⟩ Decreuimus eciam, quod, si aliquis extra forum aliquem wlnerauerit, iuxta antiquam consuetudinem emendet leso tres marcas, regi totidem et totidem ciuitati.

20 ⟨23.⟩ Item statuimus, quod quicumque pistor ⟨si⟩ contra ordinacionem factam ab exactore et ciuibus de qualitate et quantitate panis fraudulenter fecerit, soluat nouem solidos denariorum inter exactorem et ciues parciendos, uel se purget duorum uicinorum suorum iuramento.

⟨24.⟩ Si autem secundo idem attemptauerit, soluat tres marcas denariorum inter exactorem et ciues diuidendos, uel se duodecima manu parochianorum suorum defendet.

25 ⟨25.⟩ Si autem 3° fecerit officium suum per annum integrum non exerceat, nihilominus pena corporali, que dicitur kaagh, puniendus.

⟨26.⟩ Similiter dicimus de illis faciendis, qui uel que officium braxandi exercent, hoc excepto, quod pena corporali non puniantur.

30 ⟨27.⟩ Item quicumque ceruisiam braxauerit et lagenas ple||nas uendant, ^{29 v sp. 2} non per denariatas, ⟨nihil⟩ exactori da⟨re⟩ teneantur.

1 incausatus] *gentaget i hs., første sted lidt forskrevet og atter overstr. Aa.* 12—13 comple⟨tor⟩ium] *complectum (?) Aa.* 14 et] *foran ordet to gange tegnet for con, men overstr.; jf. iflg. ord Aa.* 18 ⟨si⟩] *mgl. Aa.* 30 ⟨nihil⟩ uel *Aa.* — da⟨re⟩] *dant Aa.*

⟨28.⟩ Item uoluimus, quod exactori regis de qualibet braxatura, que per denariatas uenditur, una integra metreta unum denarium usualiter ualens soluatur; si tamen nuncius exactoris dicti metreta⟨m⟩ illam requisierit, antequam braxatura illa uendita fuerit uel consumpta, quod si braxans forte fuerit ab eodem postea accusatus, duodecima manu se defendat, sed si in defensione sua defecerit, tres marcas emendet.

⟨29.⟩ Item decreuimus, quod si aliquis debitum, quod dicitur methsommers geld, in tribus placitis continuis legittime monitus detinuerit nec ante sententiam paruerit, soluat debitum principale et emendat nouem solidos exactori.

30 r sp. 1 ⟨30.⟩ Si autem ultra annum detinuerit dictum debitum iniuste et in proximo anno sequenti cum aliis statuto tempore et cum legittima iudicia, contra ipsum in placito promulgata, idem debitum non soluerit, || memoratum duplicatum soluat et insuper tres marcas exmendat exactori.

⟨31.⟩ Si uero adeo rebellis exstiterit, quod de eodem debito soluendo 3° anno † ante † iudicia contra ipsum promulgata statuto tempore pleno non satisfecerit, terra sua, pro qua non soluerit debitum supradictum, sit in regia potestate.

⟨32.⟩ Item statuimus, quod ⟨si⟩ exactor domini regis pro quocumque delicto woluerit aliquem incausare, debet eum citare ad placitum ciuitatis et ibidem ⟨secundum⟩ leges et consuetudines ciuitatis conuenire, nisi forte se cum ipso reus sponte componat.

⟨33.⟩ Item decreuimus, quod si exactor aliquem incausauerit super delicto trium uel xl marcarum et pecierit ab eo fideiussoriam caucionem, quod stet iuri, si idem reus habuerit terram siue fundum tres marcas denariorum ualentem infra ciuitatem, terra ipsa potest pro ipso sufficienter fideiubere, nec exactor ab eo aliam exigat caucionem.

30 r sp. 2 ⟨34.⟩ Hoc eciam dicimus obseruandum, quod exactor nullum ciuem trahat in causam a principio aduentus domini usque ad octauam epiphanie, quod wlgariter dicitur iulehelgh.

⟨35.⟩ Item a septuagesima usque ad dominicam Quasi modo geniti, quod wlgariter dicitur fasthehelgh; item a festo beati Olauui usque ad festum be-

1 que] derefter overstr. de Aa. 3 metreta⟨m⟩] metreta Aa. 4 si] forte tilf. Aa; jf. næstflg. ord. 12 cum (2)] læsningen er twiwlksom Aa. 14 exmendat = emendet. 16 † ante †] utwivlsomt fejlagtigt. 19 quod] derefter overstr. in regia; jf. foreg. Aa. — ⟨si⟩] mgl. Aa. 21 ⟨secundum⟩] contra Aa. — et] foran ordet overstr. tegnet for con; jf. flg. ord Aa. 24 et] hs. har her initial Aa. 31 modo] derefter overstr. v Aa.

ati Michaelis, quod wlgariter dicitur hœsthelgh nec a tempore, quo expeditio regis ad locum conuenerit nominatum.

⟨36.⟩ Item si quis hospes aliunde adueniens equum uel pecus precio adquisierit deducendum, pro equo uel pecore quolibet solidum pro sue
5 autem qualibet duos denarios soluere teneatur.

⟨37.⟩ Si quis hospes res suos per currus deduxerit, pro omnibus curribus a primo usque ad decimum inclusiue unum solidum, inde ab undecimo inclusiue et supra duos sollidos soluere teneatur.

⟨38.⟩ Item si quis hospes cum suis mercimoniis declinauerit hospitando
10 et nobiscum per yemen fuerit commoratus, domino regi unam marcam denariorum et ciuitatem || totidem erogabit.

30 v sp. 1

⟨39.⟩ Item si aliquem hospitem cum nauī sua mercimoniam ferentem ad nostram ciuitatem uenire contigerit nauigando, uendendo ibidem mercimonia, que tulerat, duos solidos denariorum sit obligatus ad soluendum;
15 ad quod emendo cum sociis suis secum in nauī commorantibus uniuersis uno dumtaxat excepto de eisdem.

⟨40.⟩ Item si quis ad nostram ciuitatem nauī uel curru pisces tulerit, prima uice solidum, deinde, quociens uenerit, duos denarios soluat ⟨illo⟩ anno, excepto tamen, si eo(s)dem piscatus fuerit suo rethi; si autem
20 quasi non fuerit piscatus, incausatus fuerit, suo se proprio defendet iuramento; quod uero de piscibus est precautum, de potu a rure ferendo et per denarios uendendo uolumus obseruari.

⟨41.⟩ Item statuimus, quod quicumque ciuis pontem siue transitum ad curiam suam infra diem ab exactore et ciuibus sibi prefixum dicto ||
25 tempore non reparauerit, ix solidos denariorum soluat inter exactorem ⟨et
30 v sp. 2 ciues⟩ diuidendos.

⟨42.⟩ Item eidem pene subiaceat ciuis fimum siue fimarium suum in communi platea ponens et infra prefixum sibi tempus ab exactore et ciuibus neglexerit asportare.

30 ⟨43.⟩ Statuimus insuper, quod si contingat incendium de domo alicuius peruenire, et campana fuerit pulsata, soluat ix solidos denariorum inter exactorem et ciues parciendos.

1 Michaelis] *foran ordet overstr. Micahelis Aa.* 3 Item] *foran ordet overstr. S; jf. flg. ord Aa.* 11 denariorum] *denarii Aa.* 18 ⟨illo⟩] *ab Aa.* 19 eo(s)dem] *eodem Aa.* 25—26 ⟨et ciues⟩] *mgl. Aa.* 27 eidem] *eisdem Aa.*

31 r sp. 1 <44.> Item statuimus, quod exactor teneatur habere a quolibet ciue vii denarios ad stuth annuatim, ii uidelicet ad gresgeld, unum ad mithsummers stuth, ii ad thiuestuth, unum ad iulestuth et unum ad paschestuth. Quicumque debitum huiusmodi prefixo termino non soluerit, exactor ipsum in tribus placitis debet impetere, et si legalia iudicia contra eundem <con>tentorem fuerint promulgata, persoluat predictum stuth, pro quo fuit
 5
 31 r sp. 1 incausatus, et tres marcas emendet exactori; quod si tempore || sentencie contra ipsum late absens fuerit et ad iudicium ciuitatis reuersus negauerit, duodecimo manu se purgabit.

<45.> Item statuimus, quod quicumque aliunde adueniens, si tamquam 10 mercator uelit ibidem mercimonia exercere, soluat communitati quattuor solidos argenti.

<46.> Quod si prius attemptauerit, tres marcas soluat ciuitati.

<47.> Item statuimus, quod quicumque mortuus fuerit in ciuitate nostra non habens heredes presentes bonaque relinquit, que wlgariter danefæ 15 dicuntur, sub custodia unius ciuis deponantur per diem et annum sine diminucione et distraccione qualibet reseruanda, et si infra predictum terminum non apparuerint, qui se probauerint legitimos esse heredes, extunc exactor regis sine contradiccione bona recipiat memorata.

31 r sp. 2 <48.> Item decreuimus, quod quicumque, siue sit ciuis noster siue extraneus aliunde ueniens, habens causam aduersus aliquem ciuem, citet eum ad pretor<iu>m ciuitatis <u>t iusto ciuium iudicio conquerenti ibidem || fiet iusticie complementum secundum leges et consuetudines ciuitatis; nec citandus est aliquis ciuis ad commune placitum terre, nec ad dominum regem, nec alibi, nisi idem ciuis prius noluerit ibidem competen- 25 ter satisfacere de se conquerenti.

<49.> Item hoc stricte uolumus obseruari, quod quicumque rem aliquam uenalem debito tempore in communi foro emerit, cui empcioni non oportet adhiberi testem, qui wlgariter dicitur wen, si aliquis postea superueniens rem illam dixerit ad se pertinere uel furtiue uel aliquo alio modo sibi 30 esse iniuste ablatam, emptor rem eandem duorum uirorum legalium precedente testimonio xii manu sibi poterit uendicare.

<50.> Item statuimus, quod si aliquis incausatus fuerit ab aliquo, et ille ceciderit in causa, pro qua causa pena pecuniaria fuerit puniendus, primum

6 <con>tentorem] = contemptorem; tentorem *Aa.* 13 Quod] *hs. har her initial Aa.* 16 et] *hs. har her initial Aa.* 22 pretor<iu>m] pretorem *Aa.* — <u>t] et *Aa.* 31—32 precedente]precedentem *Aa.* 34 primum] *hs. har her initial Aa.*

actori, demum ciuitati et ad ultimam fiet satisfacio exactori, si ad plenum reo suppetunt facultates; sed si bona rei ad omnes || emendas plene faci-^{31 v sp. 1} endas non sufficiunt, tantum de qualibet tercia porte deducatur, quod omnes equalem recipiant emende porcionem, quantum predictae sufficiunt fa-⁵ cultates.

⟨51.⟩ Item auctoritate domini regis uniuersis pistoribus in ciuitate nostra habitantibus inhihemus, ne aliqu⟨em⟩ in ciuitate ipsa pistoris officium exercere uolen⟨tem⟩ maliciose presuma⟨n⟩t impedire, non obstante quadam consuetudine, que potius dicenda est corruptela, propterquam null⟨us⟩¹⁰ de nouo superueniens quantuscumque peritus et subtilis poterit ibidem predictum officium exercere nisi datis ad ipsorum conuiuium tr⟨es⟩ marcas et dimidiam monete Selandense.

⟨52.⟩ Nichilominus tamen uolumus et statuimus, quod quicumque de nouo dictum officium assumens exactori domini regis secundum antiquam¹⁵ consuetudinem in dimidia marca denariorum satisfacere non omittat.

⟨53.⟩ Adicimus eciam memoratam corruptelam per dominum regem sentencialiter esse ablatam a dictis pistoribus omnibus et singulis presentibus et futuris || et nullo numquam tempore fore obseruandam, prout^{31 v sp. 2} domini regis indignacionem et penam supradictam uoluerint euitare.

²⁰ ⟨54.⟩ Item ⟨ut⟩ ciuitas per omnia regatur pacifice, statuimus, ut cum in ciuitate aliquid de nouo fuerit ordinandum, consilio et communi consensu ciuium et exactoris concorditer ordinetur.

⟨55.⟩ Decreuimus etiam, quod si de quibuscumque officiis uel rebus ad ciuitatem pertinentibus secus actum fuerit, habeatur irritum et inane.

²⁵ ⟨56.⟩ Sciant igitur uniuersi, tam presentes quam futuri, quod dominus Ericus secundus, illustris rex Dacie supramemoratus, cuius uitam dominus in tempora conseruet longiora, tam utilitatem quam honestatem ⟨ciuitatis⟩ Roskildensis et ciuium suorum fide⟨liu⟩m et aliorum eandem ciuitate frequen⟨tan⟩cium prudenter aduertens et ex innata sibi bonitate³⁰ precibus nostris inclinatus constituciones omnes et singulas superscriptas in perpetuum ualituras. Anno domini m^o cc sexagesimo 8° mense iunio, indicione xi, xvii kalendas iulii, anno regni sui || ⟨ix⟩^o sigilli sui appen-^{32 r sp. 1} sione confirmauit.

1 actori] exactori *Aa.* 2 sed] *hs. har her initial Aa.* 7 aliqu⟨em⟩] aliquis *Aa.* 8 uolen-
⟨tem⟩] uolens *Aa.* — presuma⟨n⟩t] presumat *Aa.* 9 dicenda] *foran ordet overstr. et udklattet*
d *Aa.* — null⟨us⟩] nullo *Aa.* 11 tr⟨es⟩] tribus *Aa.* 13 et] *hs. har her initial Aa.* 20 ⟨ut⟩]
mgf. Aa. 27 longiora] *derefter overstr. quam Aa.* 27—28 ⟨ciuitatis⟩] *mgf. Aa.* 28 fide-
⟨liu⟩m] fidem *Aa.* 29 frequen⟨tan⟩cium] frequencium *Aa.* 32 ⟨ix⟩] xi *Aa.*

[15. aarh.]

2

Skaanske birkeret (helsingborgtekst), bearbejdet til almindelig stadsret.

A: tabt. — Aa: Univ. Bibl. AM. 28,4° f. 117r (2. halv. af 15. aarh.). — Aa1: Kgl. Bibl. Gl. kgl. saml. 3137, 4° f. 432r (1499). — Aa2: Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3124, 4° f. 117r (beg. af 16. aarh.). — Aa3: Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3132, 4° f. 147r (beg. af 16. aarh.). — Ab: Univ. Bibl. AM. 25, 4° f. 115r (2. halv. af 15. aarh.). — Ac: Kgl. Bibl. Thott 1992, 4° f. 100r (1520). — Ad: Univ. Bibl. AM. 27, 8° p. 10 (2. halv. af 15. aarh.). — Ae: Univ. Bibl. AM. 22, 8° f. 170v (beg. af 16. aarh.).

Hertil slutter sig enkelte yngre hss.: Uppsala Univ. Bibl. De la Gardie 46 f. 160r (midt. af 16. aarh.), Lund Univ. Bibl. J. 4° 29 f. 202r (2. halv. af 16. aarh.), Stockh. 10 Kgl. Bibl. B 90a f. 1r (1605), Kgl. Bibl. Additamenta 451, 4° f. 286r (1643—47), Kgl. Bibl. Thott 2008, 4° f. 44r (17. aarh.). Jfr. ogsaa Christoffer af Bayerns stadsret, yngre redaktion (Fællesprivil. 4).

Teksten er en ret fri bearbejdelse af kapitlerne indtil kap. 35 af den helsingborgske form af birkeretten (Helsingborg 1), hvorefter de tre sidste kapitler (55—57) af 15 Lundteksten (Lund 1) følger. En række bestemmelser delvis med paralleller i Københavns stadsret 1443 er indskudt i teksten eller tilføjet i slutningen (se kapitelkonkordansen).

Datering: Teksten maa af sproglige grunde henføres til 15. aarh.

Text efter Aa.

20

117r **T**hettæ ær then ræth, som man kaller berkæ ræth, then i Hælsingborgh ær giffuen, oc kiøpstæder i Danmark skulle holde oc rættæ effter, som screwet stander, oc ladhe ther inthet i, som the ickæ villæ bædhæ ther rætthen siddhæ.

<1.> Hvilken man som kiøber iord i kiøpstæden aff annen man, tha skal 25 iordh skødes hiemæ pa hans eyet byting meth godhe mæntz vitnæ, tha skal thet skøde fast bliffue vden nogher gensielsæ, om thet ær ræth kiøpt.

<2.> Fæster man iordh athkiøbe oc vill æy sidhen holde sith kiøb, tha bødhe han vi øræ for fæstning eller væryæ sek meth vi beskeenæ borgere, som besedendæ æræ, ath han kiøpte æy. 30

<3.> Fæster man iordh aff bondhen eller kiøpstæde man oc dricker lykiøb pa oc vill æy sidhen holde sith kiøb, tha skal han bødhe iii mark ther foræ eller væriæ sek meth xii mæn.

<4.> Item boor naboo vet annen oc fløder han pa hannem vatn eller

21 berkæ] kirkie Ad. 22 ær] war Ad. — i] vdi Ab. 23—24 rætthen] rættæ Ad. 24 siddhæ] herefter m. rødt: Mærk thette effterschreffne Aa. 27 vden]=Aa1—3; mgl. Aabce; gen Ad. — nogher] modh Ab. — kiøpt] herefter m. rødt Mærk Aa. 29 beskeenæ] besiddendæ Abc; besithnæ Ade. 30 som . . æræ] mgl. Ab—e. — æy] herefter m. rødt: Mærk Aa. 31 eller] aff tilf. Abc. 31—32 lykiøb] lokiøb Ab; likiøb Ade. 33 mæn] herefter m. rødt: Mærk Aa. 34 fløder] flyder Ac. — han] mgl. Abc.

møgh eller noget wfermdh, tha bøde han tre mark therfor eller væryæ sek *meth* loff ther for. ||

5 <5.> Uordher trættæ om gardh eller hwss, tha vare han vet værn pa ^{117 v} haffuer syddet *meth* xii adell borghere, om *thet* ær i kiøpstæden, ær *thet* oc pa land, som berk ær, tha væryæ *thet meth* xii adell bøndher.

<6.> Agher man aff gardh nogher tiidh vden eller innen oc haffuer æy loff til, bøde iii mark foræ eller væryæ sek *meth* loff ther foræ.

<7.> Brydher man hwss eller træ aff noget mantz iordh, bødhe iii mark foræ hwert eller væryæ sek *meth* xii borghere eller xii bønder, om so skeer, ¹⁰ ath *thet* ær innen berk pa landh.

<8.> Item enghen borghere eller annen maa giffue byess iordh bort oc engelunde affhændæ, veet man oc ath nogher haffuer giffuet eller soldh byss iordh bort, døll han *thet*, ath han haffuer æy giffuet oc æy soldh, tha væryæ sek *meth* kiøns næffnd eller bøde xl mark modh byen.

¹⁵ <9.> Huilken man som bridher byss fridh vden byen, solanct som by-fridh ræcker, vordher han greben vet, bøde xl mark byen, i hwat som hælst han brydher. Vordher *thet* viith, oc dyll han *thet*, tha væryæ sek *meth* xxxvi gode mæntz edh.

<10.> Item so ær *thet*, hwo i by bridher man i gardæ || eller pa gadhe, i ^{118 r} ²⁰ hwar som *thet* ær i byen, hwgh eller saar, tha bød hæ xl mark eller væryæ sek *meth* xxxvi borghere, om han dyll *thet*.

<11.> Item giffuer noget borghere wqwædens ord, huat *thet* hælst ær, bøde ther foræ iii mark, om vitne ær til, ath *thet* ær skeedh pa gadhen, eller væryæ sek *meth* xii borghere offwen oc næden.

²⁵ <12.> Item giffuer nogher hæggommes quinnæ nogher borgerskæ eller borghere wqwædes ord, oc ær ther vitnæ till, tha skal hwn springæ aff kaghen oc draghe steen aff byy.

1—2 eller . . for] *mgl. Ade.* 2 for] *herefter m. rødt*: Mærk *Aa.* 3 Uordher] Item vordher *Abc.* — tha] o. *lin. tilf. a Aa.* 4 oc] *mgl. Ac.* 6 Agher] *rett. til Tagher Aa*; Tagher *Aa1—3*; Item agher *Abc.* 8 Brydher] Item bryder *Abc.* 9 om] *thet tilf. Ade.* 11 enghen] *mgl. Ad.* 12 oc] *mgl. Ab.* 13 oc] eller *Ade.* 14 kiøns] *kions Aa.* — bøde] *mgl. Ac.* 15 Huilken] Item huilken *Abc.* — bridher] bryder *Abc.* 15—16 byfridh] byess fridh *Abc.* 17 hælst han] han helsth *Ade.* 18 gode] *mgl. Abc.* 19 hwo] i hwo *Ad.* — bridher] oc bryther *tilf. Ad.* 24 offwen . . næden] *mgl. Ad.* 25 hæggommes] hæggoms *Abc.* 26 wqwædes] wqwædens *Abd.*

<13.> Item om byman tagher nogher wdees *man*, tha skal han til tings føræ *hannem* eller til modh pa radh mootz dagh oc lade dømæ offuer *hanem* effter hans *gerninger*, tha skal then dom standæ, oc maa enghen effter *kære meth* rættæ.

<14.> Item tagher borgeræ syn tiwff, tha ma *man hannem* æy *meth* ⁵ mynnæ bindæ æn *meth* ørtugh mwn oc haffue sælffuer vold til atholde syn tiwff til ræth tingh dagh, om han vill, eller faræ til rætteren, tha bør rætteren til atholde tiwff fore poskæ pennyngæ oc iwlæ pennyngæ.

^{118 v} <15.> Item tagher borghere syn tiwff ath syn hiemmæ, || slipper han tiwff oc kommer æy *meth hannem* til tings, bøde koningen xl mark. Sigher ¹⁰ borgeren, ath tiwen slap æy bort *meth hans* vit oc æy *meth hans* villiæ, tha skal han væryæ sek *meth xxxvi* gode mæntz edh eller bøde xl mark.

<16.> Item then *man* tiwff tagher, han skal lade tiwff til tings læde oc haffue twigge mannæ vitnæ ther til, ath *han* ær full tiwff oc hans ath the kostæ, han haffuer a syn bagh, tha skal han standæ tingmantz dom, huil- ¹⁵ ken dom the villæ *hannem* giffue.

<17.> Item gangher tiwff aff ting wdømder, tha skal byen giffue koningen ix mark.

<18.> Uordher tiwff hwdstrogen, hwo som *hannem herberg* sidhen, tha bødhe iii mark eller døliæ *meth xxiii* mæntz edh. ²⁰

<19.> Hwo som herbergher tiwff *meth* vit oc villiæ, bøde iii mark eller døliæ *meth* tilther edh.

<20.> Om borghere vidher *annen* oc sigher so, tw æst myn tiwff ath so- manghe kostæ, som iek haffuer tabet, tha skal han væryæ sek *meth xxxvi* gode mæntz edh eller bøde modh borgheren ix mark oc løse sek vet konin- ²⁵ gen, som han kan.

1 wdees] wdædes *Ab—e*. — han] *hannem tilf. Ab; jf. ndf.* — til] *mgl. Ae.* 2 *hannem] mgl. Ab; jf. ovf.* 3 then] *han Abc.* — effter *kære] kære effter Ab.* 6 til] *mgl. Ad.* 8 tiwff] *mgl. Ad.* 9 ath . . hiemmæ] *hiemæ ath syn Ab; i sith hiem Ade.* 10 kommer] *han tilf. Abde.* — mark] *herefter nyt kap. Ade.* — Sigher] *Item siger Ade.* 12 xxxvi . . edh] *xxvi men Ad.* 13 læde] *ledæ Ab—e.* 14 ther] *mgl. Ad.* — oc hans] *hans oc Ad.* — ath] *mgl. Ad.* 15 bagh] *bak Ad.* — tingmantz] *tings menz Ad.* 19 Uordher] *Item vordher Abc.* — herberg] *herbergrer Ade.* 20 xxiii] *tallet er ved rasur forsøgt rett. til xii Aa; godhe tilf. Ade.* 21 Hwo] *Item ho Abc.* — herbergher] *herbærgh Abc.* 23 Om borghere] *Hwikken borgere som Ade.* — Om] *Item om Abc.* 25 gode . . edh] *mgl. Ad.* — borgheren] *koningh Ad.*

⟨21.⟩ Om borghere vordher ther tiwff, forgøre syn hoffwet loth oc æy meræ. ||

⟨22.⟩ Item om thiwffnet hittes i hosfruens væryæ, væryæ sek *meth xxxvi* gode mæntz edh, ath *thet* var æy *meth* hennes vidh oc æy villiæ oc æy radh, vordher hwn wskærdh ath edhen, holde oppa fullæ bødher sosom mannen.

⟨23.⟩ Item sichter borghere a tingæ oc kaller annen borghere tiwff, bøde hannem tre mark, dyll han, ath han kallede hannem æy tiwff, tha skal alle firæ tinghbænkæ skæræ hannem foræ then sagh, ath han kallæ hannem æy tiwff, so ær oc om træl oc agnebach.

⟨24.⟩ Item kaller borghere annen træll eller tiwff eller agneback vden tingh, bøde iii mark eller dylia *meth xxiii* gode mæntz eedh.

⟨25.⟩ Vidher borghere annen oc sigher so, tw æst myn vedherlige taktis tiwff, tw haffuer mynæ kostæ hiemæ ath thin, dyll han *thet*, væryæ sek *meth xxiii* gode mæntz edh, faller han bøthe iii mark.

⟨26.⟩ *Thette* ær om kiøb, ath enghen man kiøbe hæst oc æy koo oc æy oxæ oc æy skornæ clædher oc æy fælet swærdh oc æy skafftet øxæ oc æy horss oc æy vngt fææ, vden han haffuer ther vitnæ till.

⟨27.⟩ Om nogher man kiøber vitnælost, mystæ sith || kiøb oc en wrd- ningh till.

⟨28.⟩ Uordher nogher vither, ath han kiøber vitnælost, tha væryæ sek *meth xxiii* gode mæn eller bøde iii mark.

⟨29.⟩ Allæ andræ kiøb ther kiøbes om dags liwss pa ræth torff kiøb, oc vordher ther skælnit pa, tha væryæ *thet* ⟨*meth*⟩ twiggæ mannæ vitnæ oc ther til loff, om han formaa æy athbødhe, tha mystæ kiøb oc ther til iii mark, om *thet* ær borgeræ.

⟨30.⟩ Uidher man annen, ath han giordæ hannem forkiøb pa torffwet eller i byen, bøde foræ xx øræ, halfft byen oc halfft borgheren, eller væryæ

1 Om] Item om *Abc*; som *Ade* (*kap. sammenskr. m. foreg.*). — tiwff] kaller *tilf. Ade*. 5 hwn] ok *tilf. Ad.* — ath] swa ath *Ad.* — holde] haldes *Ad.* 6 sichter] sither *Ade*. 7 mark] *herefter nyt kap. Ad.* 8 firæ] *mgl. Ad.* — foræ] ther foræ *Ad.* — kallæ] kalledhe *Ade*. 9 so] oc so *Abc.* 11 gode] *mgl. Ad.* — eedh] faller han bøte iii mark *tilf. Ad.* 12 Vidher] Item vidher *Abc.* — taktis] taks *Ade.* 13 ath] til *Ade.* 14 gode] *mgl. Ade.* 15 *Thette* . . ath] Item *Abc.* 16 oc (4)] *mgl. Ad.* 18 Om] Item om *Abc.* — en] ey *Ade.* 20 Uordher] Item vordher *Abc.* 21 mæn] mæntz eedh *Ac.* 22 Allæ] Item allæ *Abc.* — ræth] *mgl. Ade.* 23 skælnit] skælwit *Aac*; skilneth *Ad.* — ⟨*meth*⟩] *mgl. Mss.*; *tilf. o. lin. m. anden hd. Ab.* 26 Uidher] Item vidher *Abc.* 27 foræ] *mgl. Ad.* — xx] *rett. til ii Aa.*

sek *meth* tre borgheres edh, so ær *thet* oc, om man fæster kiøb aff nogher man oc vill æy holde sith kiøb oc betalæ æy.

<31.> Thettæ ær om *quinnæ* fængæ, huilken man som vill fæstæ sek konæ eller møø til hosfrv, tha skal han hennæ *meth* prest vitnæ oc andræ gode men oc gode *quinnæ* fæstæ, so skal han oc gullfæstæ sek husfrv til halff bo, afflid oc wafflihd. 5

<32.> Om man eller konæ haffuer barn, ther the sammen komme, tha skal giffues til halff swænbarn *thet* gwł, hwn fæstes *meth*, døør han, tha skal hwn gwłlet haffue, døør hwn, tha skal bondhens næstæ arwingh wt-fæstæ gwłlet. || 10

120 r <33.> Døør fadher eller modher, oc æræ børn effter, tha taghe arwæ søn thoo lødher oc datter tridiæ lødher. Giæld gangæ aff bo wskifft oc so siælægiff. 15

<34.> Døør fadher eller modher, oc æræ æy børn til, tha gangæ siælægiff aff then dødes lødher oc giæld aff bæggæ theres lødher. Døør fader eller modher, oc æræ børn effter, tha taghe børn fædhernæ eller modernæ, so i iordh som i annet bool fææ. Om fadher døør, oc moder leffuer effter, tha skal høsfruen være i synæ gangæ clæder, ther skiffes, æy innen the bæstæ oc æy i the værstæ. Ær ther gwł til eller sølff, tha skal hwn hawe ørens gwł. Ær ther mynnæ, tha mynnæ, æn meer maa hwn æy taghæ. Om vapn ær noget til, them taghe hans børn forlodes, 20

<35.> Thettæ ær ræt i allæ kiøpstæder i Danmark, ath enghen man maa stæffnæ annen, vden skall søghe hannem ath hans eyet byting oc æy pa landzting, vden han sætter synæ pennyngæ vet, ath hannem ær wræt dømt, tha mødhe han, som rættæn haffuer sagt. Næffnd skal æy i enghen kiøbstæd gangæ, foræ næffnd skal gangæ xxiii men. 25

<36.> Huilken man som vordher stæffnd til tings oc kommer han æy,

1 *thet* oc] oc *thet* *Ad.* 3 Thettæ . . fængæ] Item *Abc.* — vill fæstæ] fæsther *Ade.* 4 prest] *tilf. o. lin. Aa; mgl. Ab—e.* 4—5 oc . . fæstæ] fæstæ offuerværende gode men oc quinne *Ab.* 5 gode *quinnæ*] *quinner* *Ad.* 7 Om] Item om *Abc.* 11 Døør] Item døør *Abc.* — arwæ søn] søn arffue *Ab.* — arwæ] *m. anden hd. rett. til the arff Aa.* 12 bo] *m. anden hd. rett. fra bode Aa; bode Abce; badhe Ad.* 12—13 siælægiff] *tilf. i marg. af skr. selv.* 14 Døør] Item døør *Abc.* — eller] oc *Ad.* 15 eller] oc *Ad.* 17 fææ] *herefter nyt kap. Ad.* — effter] *mgl. Ad.* 18 i] innen *Ade.* 19 ørens] ørnes *Ade.* 20 tha mynnæ] *mgl. Ade.* 22 Thettæ] Item *thette Abc.* 23 vden] han *tilf. Ad.* 24 vet] til wædh *Ad.* 25 rættæn] ræth *Ab.* — enghen] noghen *Abd.* 26 men] *herefter følger kap. 31—34 af birkeretten for Lund (Lund nr. 1) Aa3.* 27 Huilken] Item *huilken Abc.*

giældæ ii øræ een tymæ oc annen tymæ tre øræ, oc kommer han æy tridixæ
 || tymæ, tha bød hæ han tre mark eller væryæ sek meth loff, ath han æy ^{120 v}
 stæffnd var. Vordher han oc meer stæffnder oc kommer æy, bøde vi mark.
 Vordher han æn meræ stæffnder oc kommer æy, bøde bondhen ix mark oc
 5 koningen iii mark, oc sidhen skal man søghe hans fridh som andræ wdæ-
 des mæn, for han vildæ æy til rættæ standæ.

<37.> Koningh eller nogher fore fridhbrwdh, ther til skylder man ær el-
 ler nogher annen man, i hwat man som thet ær, maa æy stæffnæ nogher
 kiøpstæde man wdhen then stædh, i huilken han boor i, for nogher sagh,
 10 æn ther som han boor, skal han staa til swarss oc væryæ sek fore sagh,
 huilken ham giffuer skild.

<38.> Om nogher kiøpstæde man vordher sæth noget til vædh, oc law-
 byudher han thet rættelighe pa tingæ, oc then kommer, som vædh sættæ,
 oc sisher, ath thet var æy so divrt sæth, som han haffuer thet opbodhet, oc
 15 haffuer han twiggæ mannæ vitne, ther lawbødh, tha nydher han thet, mæn
 haffuer han æy so vitnæ, tha være hyn vet loff, ath thet æy dyerræ wt-
 sættæ.

<39.> Thette ær ræth, ath huilken man som kræffuer giæld aff andræ, oc
 hyn vill æy giældæ, æn ladher sek kallæ, kommer han æy oc rætter sek, tha
 20 bødher han iii øræ offuer giæld, æn annet kall || vi øræ offuer giæld, tridixæ ^{121 r}
 kaill, tha skal foghethen ladhe til wrdnings mæn, astadige mæn ath wrdæ
 vdh bondhen syn ræth, hwat giæld han hannem skildigh var, oc sidhen
 bondhen oc konningen ræth foræ assøgning, thet ær xl mark, bondhen
 først halff oc konnyngen oc byen halff; brøster bode bondhen oc koningen,
 25 æn alt skal først wrdæ bondhen hans giældh vdh, om someget ær til, ffo-
 ghet eller wrdnings mæn skullæ æy hiedhæ røffwere eller ransmæn oc æy
 taks mæn, forthi the flii bondhen ræth.

<40.> Om man vill æy holdæ syn brostræde reent, effter ath thet ær
 hannem bodet pa tingæ, tha skal han bød hæ een øræ førstæ dagh oc annen

I annen tymæ] en annen *Ad.* — tre . . oc] *m. anden hd. rett. til threthie timæ Aa.* 3 oc(1)]
mgl. Ade. 6 for] som *Ad.* 7 Koningh] Item koning *Abc.* — nogher . . man] *stedet*
er forvansket; jf. Lund nr. 1 kap. 55: Koning eller biskop eller noget there sysleman. 8 som
 thet] *mgl. Ad.* 9 huilken] stædh *tilf. Ade.* 12 Om] Item om *Abc.* 14 sæth] *mgl. Ade.*
 — opbodhet] vppe bodhet *Ad;* oppeboet *Ae.* 16—17 wtsættæ] vthsættæs *Ad.* 18 Thette]
 Item thette *Abc.* 19 æn] oc *Ad.* — sek(2)] *mgl. Ade.* 20 giæld (1) og (2)] gilden *Ab.* — kall]
 skal *Ae.* 21 kaill] kall *Ab etc.* 22 var] ær *Abc.* 23 assøgning] asøghningh *Ade.* 25 alt
 skal] skal alth *Ad.* — wrdæ] wrdes *Ad.* 28 Om] Item om *Abc.* — syn . . reent] sinæ bro-
 stræde renæ *Ade.* — ath thet] thet ath *Ade.*

dagh ii øræ, tridiæ dagh iii mark, foræ ath han syddher offuerhørdigh. Thennæ samme ræt ær och, om nogher man ladher syn mødding liggæ, so længe hwn flider offuer hæræstræde, som adell gangh pleyer atwære, bøde iii mark foræ hwer tiidh, hannem tilsighes hennæ vdh athføræ.

<41.> Item maa enghen man haffue hisken vet gade eller innen stræde, 5 so ath thet giør flwdh, mæn man skal thet haffue pa syn eyen iordh oc æy syn naboo til wmagh, kommer ther kiæræ offuer, tha bødhe han byen iii mark. ||

121 v <42.> Om bagheræ. Ær thet so, ath baghere vill æy baghe brødh, som gudh haffuer wnt, ath tiiden til sigher, oc hans borgmæsteræ hannem til 10 sigher oc befaler, fførstæ tiidh han vordher ther for pa kærddh, tha haffuer han forbruth brødet, oc thet skall giffues for guds skild, vordher han annen synnæ kærddh, mystæ tha iii mark oc brødet omodh byen, tridiæ synnæ mystæ tha brødet oc iii mark modh byen oc iii mark modh koningen for offuer|hørigthet, oc vill han ickæ hær meth vedher see, tha skal han bødhe 15 xl mark, oc so skal han springæ aff kaghen.

<43.> Om ølquinnæ. Ær thet so nogher krøwerskæ vill ickæ giffuæ modhæ, som borgmæster oc radh hennæ befaler, oc tønness værdh tilsigher, vordher hwn griffuen meth annen modhæ, ænthen innen hwsæ eller wdhen, tha mystæ hwn someget øll, som hwn innæ haffuer, oc kannen pa kaghen. 20 Æn tymær thet annen synnæ, tha skal hwn mystæ øllet oc bødhe iii mark modh byen oc iii mark modh koningen oc kannen pa kaghen. Tridhiæ synnæ bødhe xl mark oc springæ aff kaghen.

<44.> Om nogher man vill thette væriæ for them meth væryendæ handh, bøde bondhen xl mark oc koningen xl mark. 25

122 r <45.> Thette ær loff mellom them, ther vedher haffue || athsættæ hws eller iordh, gwl eller penninghe, æn huilken man æy haffuer vedher ath hætte oc ladher saghæ oppa sek, tha skal man hannem søge som een annen wdædes man.

1 ath] *mgl. Ade.* — offuerhørdigh] offuerhørigth *Ab etc.* 2 mødding] møghdyng *Ad.* 3 flider] flyder *Ab o. fl.* 4 hennæ] *mgl. Ade.* 5 hisken] høsken (*el. hysken*) *Ab etc.* 6 mæn] *mgl. Ad.* 9 Om] Item om *Abc.* 11 oc] swa *tilf. Ad.* — pa] *mgl. Ab—e.* 13 tha . . byen] myste brødet til byen oc bøde iii mark *Ab.* 15 hær] ther *Ade.* — vedher] with ath *Ad.* — skal han] *mgl. Ad.* 17 Om ølquinnæ] Item *Abc;* Item vm ølquinner *Ad.* — so] swa ath *Ade.* — krøwerskæ] krogherska *Ad.* 17—18 og 19 modhæ] madhe *Ad.* 24 Om] Item om *Abc.* — thette] *mgl. Ad.* 27 gwl eller] eller bwl *Aa—c.* 28 hætte] *rett. fra sætte Ac; sættæ Ade.* — skal] *mgl. Ae; ma Ad.*

<46.> Thette bør borgmæster oc radh men athielpæ alle the, som kiær-
rer offuer theres mædeborghere, ath om the villæ them æy ræthgiøræ, the
som ære wtuortes siddendæ, vorde borgmæster eller radmæn ther i præff-
wedæ, ath the rætte for awendh eller vildh Tha bøde the koningen xl
5 mark oc so byen. Thette samme ær oc, om the sætte nogher ydermeræ
skath, æn gudh hawer hanem læth æffnæ till.

[Efter 1269 26. juni.]

3

Erik Glippings stadsret for Ribe 1269 26. juni omdannet til almindelig stadsret.

- 10 A: tabt. — Aa: tabt. — Aa1: Uppsala Univ. Bibl. H 122 f. 81 r (1. halvdel af 15. aarh.). — Aa2: Pergamentshs. af Jy. L., som i 18. aarh. ejedes af Langebek, indeholdt indledn. og de to første kapp., tabt, men indledn. trykt i Kofod Ancher, Lov-Historie II 356 note. — Aa3: Hs. skrevet 1543, ejedes i 18. aarh. af Sevel (d. 1778), tabt. — Aa3a: Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1324, 4°, afskr. af Sevel. — Ab: tabt. — Ab1: 15 Stockh. kgl. Bibl. B 215 f. 223 r (midt af 16. aarh.). — Ab2: Nyborg stadsarkiv. »Nyeborge stadtzrett« (1639). Pag. 40 paategn.: *Denn 15. decemb. 1645 loed borgemester oc raad i Nyeborg denne kongelige stadzrett liudeligen læsæ paa Nyeborgs raadstue for det gandske borgerskab (som da almindeligen vaare opuarede) dennem alle till vidschab. Peder Nielsen A(rendrup) e. hd.; Mandagen denn 19. februarii anno* 20 *1649 er denne kongelige stadzrett læst oc forkyndet paa Nyeborgs raadhusz for almindelig borgerschab da vaare louligen opuarede dennem alle till vidschab P. Nielsen A(rendrup) e. hd.* — Ab2a: Afskr. inds. til Danske Kanc. 1648 ¹⁵/₉, tabt, men omtalt i Kofod Ancher, Lov-Historie II 354. — Ab2a1: Kopi givet Nyborg af Danske Kanc. 1648, tabt, men omtalt af Kofod Ancher smst.
- 25 *Tryk: Kofod Ancher, Lov-Historie II 356 note (efter Aa2, se ovf.) og II Tillæg 185 (efter Aa3); Kolderup-Rosenvinge V 485 (efter Ancher); Universitetsjubilæets danske Samfunds Blandinger I 138 (efter Aa1).*

Teksten er en oversættelse og bearbejdelse af Erik Glippings stadsret for Ribe. Den følger i det hele ret nøje den latinske tekst, men udelader visse kapitler og tilføjer i slutningen en række kapitler, hvoraf kun et enkelt har berøring med Ribe stadsrets tekst II. Endvidere ændrer den i indledningen *ciuibus Ripensibus* til »alle synæ bymæn«.

Datering: Det ældste hs. Aa1 maa efter skriften henføres til 1. halvdel af 15. aarh., men ortografien viser, at teksten maa gaa tilbage til et betydelig ældre hs.

35 *Text efter Aa1.*

1 borgmæster] borghere Ade. 2 them æy] ey then Ade. 3 siddendæ] sidhen the Ade. 6 hanem læth] læth hanum Ad. — till] herefter følger kap. 38—54 i Lunds birkeret (Lund nr. 1) Aa3.

81 r

Hwa thennæ logh gaff.

Thennæ logh gaf konung Erik Cristoffærs sön i Nyburghæ withwæ-rændæ mannigh gothæ mæn thær hæræ standær scriwæt a danskæ.

Af wors haræs fõthæls ar thusænd tw hundræth thrysinnæ tiughæ pa thet niundæ paa thæn sættæ callændæs iwlii. tha gaf oc skikkæth. en g<ø>-⁶ mæn skænændæs hærræ oc førstæ. konningæ Erik. thær tha konung war i
 81 v Danmark. konung Crist||offærs sön. pa thet toltfæ ar æftær at han war wrdæn konungæ. vti Nyburgh mæth allæ the bæstæ mænz raath. oc williæ thær tha i Danmark waræ. thænnæ hær samme ræt. oc logh. oc wethær takæls. allæ synæ bymæn nytæ. haldæ oc at brughæ. hwilkæn oc stath-¹⁰ fæst ær mæth hans ingiszæghæl.

I. Vm mandrap i køpingæ.

Først at hwilkæn man thæn annæn i heel slaar vtæn sak. innæn bysæns ræt. ællær fortææ. oc wrthær han for wndæn. tha mistæ sint howæt

II. Vm slagh.

15

Hwa som i wor by. i hws. i strædæ. ællær pa gadæ. nat ællær daugh. gør nakær man drab. oc wrthær æy grypæn mæth færskæ gærningæ. tha sculæ tolf nabo vp stæfnæs. pa bæggæ sithær. thær som thæn mandrap ær

1—3 Hwa . . danskæ] *mgl. Aa3a*; Preuilegium Erii regis in anno 1269 *Ab1*; Konning Erich Glipping, konning Christophers søns privilegier, rett och low Nyborg bye naadigst giffuen 1271 *Ab2*. 1 Hwa . . gaff] *mgl. Aa2*. 2 konung] konug *Aa1*. 2—3 withwæ-rændæ] nerværendiss *Aa2*. 3 thær] som *Aa2*. — scriwæt] efftherscreffne *Aa2*. — a danskæ] *mgl. Aa2*. 4 Af] Effther *Aa2 Ab2*. — wors haræs] vor hærræ *Aa2 Ab1*; vor herres *Aa3 Ab2*. — ar] tiidh *Aa2*. 4—5 thrysinnæ . . niundæ] halffierdsindstiuuffue paa det andet *Ab2*. 4 thrysinnæ tiughæ] *mgl. Ab1*. 5 paa . . iwlii] *mgl. Aa2*; wdi dend siette maanet calend. junii *Ab2*. — sættæ] siette maannitt *Ab1*. — en] *mgl. Aa3a*. 5—6 g<ø>mæn] *mgl. Aa2 Aa3a Ab2*; gomæn *Aa1*; gemmen *Ab1*. 6 skænændæs] skynendess *Aa2*; skinnendiss *Aa3a etc.* — tha] thæ *Aa1*. 7 Danmark] *foran ordet et A (fejlskr. for D?) Aa1*. — konung . . sön] *mgl. Aa3a*. — thet] *mgl. Aa3a*. — æftær] *mgl. Aa3a*. 8 konungæ] y Danmarck *tüf. Ab1.2*. — vti Nyburgh] Nyeborge bye denne ret *Ab2*. — the] *mgl. Ab1*. — mænz] meendtt y *Aa3a*. 9 thær tha] *mgl. Ab2*. — Danmark] *riiighet Aa3a*. 9—11 thænnæ . . ingiszæghæl] huor effter de dømme, rette och sig for holde skulde *Ab2*. 9 hær] *mgl. Aa3a Ab1*. — samme] *mgl. Aa3a*; som *Aa1*; sæmæ *Aa2*. 9—10 oc (2) . . takæls] ath vedher teehtes *Aa3a*. 10 nytæ] *mgl. Ab1*; at *tüf. Aa1 Ab1*; och *tüf. Aa3a*. — at (2)] *mgl. Aa3a*. — oc(2)] *mgl. Aa3a*. 10 —11 stathfæst ær] stathfæstær *Aa1.2*; hand sthadfesthe *Aa3a*. — hans] sytt *Ab1*. — ingiszæghæl] indecegell *Aa2 Aa3a*; hosbundis *Ab1*; herefter *mgl. Aa2 (jf. indledn.)*. 12 overskr.] *mgl. her og i det flg. Ab1*; Ihielslaaes nogen *Ab2*. 13 Først . . thæn] Huiichen hin *Ab2*. — Først at] *mgl. Aa3a*. — man] *mgl. Aa3a Ab1*. — thæn] ther *Aa3a*. 14 han] siden *Ab2*. — tha] ther mett *Ab1.2*. — mistæ] hand *tüf. Aa3a*. 15 overskr.] Mandrabere. vndkommer hand *Ab2*. 16 som] *mgl. Ab1*. — wor by] worre kiøbsteder (*de to sidste bogstaver overstr.*) *Ab2*. 17 grypæn] fangen *Ab2*. 18 nabo] hans naboer *Ab2*. — vp stæfnæs] opkreffuis *Ab1.2*

giørth, ffor fogdæn. och rathmændæn. at skiælnæ vm thæn mandraaph ||
 och the æræ skyldugh pa at fyndæ. hwa skyldugh ær. for thæn døth. oc ^{82 r}
 hwa som af the tolf. æy willæ skiælnæ vm thæn for^{de} sagh. tha sculæ the
 giwæ foghæt. oc byæn. fyrætiughæ marc. oc half delæn skal foghdæn be-
 holdæ. oc half byæn. Mæn ær thet swa at the tolf kundæ ækki samsæteli-
 6 holdæ. oc half byæn. Mæn ær thet swa at the tolf kundæ ækki samsæteli-
 for draghæs. tha skal thæt bliwæ stathfast. thæt thæn meræ hob syghær
 mæth theræ eth.

III. Vm wald tæctæ qwinnæ.

Hwilcæn man som wold gør nakær qwinnæ. oc wrthær han for wndæn.
 10 mæth tolf gothæ mæn. thær næst boor. som thæt wold ær gørth. mistæ sint
 howæth.

III. Vm hwsfrith.

Hwa som thæn annæn sökær i hans hws. mæth wabænd hand. oc gør
 hannum thær wældæ. oc brytær hans hws. oc wil giøræ hans hion vmagh.
 15 och hwsbondæn wrthær nød til at wæriæ sigh. oc for han skathæ thær ind
 giæk. tha || mistæ bothæ boodh. oc bæthæringæ. mæn skeer thæt swa. at ^{82 v}
 man gar i annæns manz hws mæth wældæ. oc wreth hwgh. oc giør bondæn
 thær saar. ællær owærfang. wrthær han for wndæn, mæth fyræ gothæ mæn
 thær in gær. the som hws oc iorth hauær i bøyæn. ællær mæth firæ gothæ
 20 mæn vberÿctæth. hans nabor. tha nærwærændæs waræ. tha skal han bæ-
 thæræ. mæth fyrætiughæ marc. thrithy deel* skal thæn hawæ thær ska-
 thæn fæk. thrythy del fowæt. oc thrythy del byæn

V. Hwa som særær annæn.

Hwa som hin annæn særær mæth døtligh wapæn. oc wrthær han forwn-
 25 dæn mæth fyræ gothæ mæn. thær eghæn dom hawær i byæn. tha ær thæt

1 at skiælnæ] oc skiillge *Ab1.2.* — vm] derom *Ab2.* — thæn] thett *Ab1.2.* 2 thæn døth] thett mandrab *Ab1.2.* — døth] sagh *Aa3a.* 3 for^{de}] *mgl. Aa3a.* 4—5 beholdæ] haffue *Ab1.2.* 5 half] hallffidellenn *Ab1.2.* — samsæteli] samptlige *Ab2.* 6 thæt (2)] ther *Ab1.2.* — thæn . . syghær] fleer siige *Ab1.* 7 mæth . . eth] oc mett theris edt ville holde *Ab1.2.* — theræ] then *Aa3a.* 8 *overskr.]* Om quynne voerdher voldthaghen *Aa3a;* Quinde skeer hinde wold *Ab2.* 9 wold gør] woldtager *Ab2.* — qwinnæ] *mgl. Aa3a.* 10 mistæ] tha miste *Ab1.2.* 12 hwsfrith] brydis *tilf. Ab2.* 13 mæth . . hand] *mgl. Ab2.* — wabænd hand] ueb-neth hendher *Aa3a.* — wabænd] vebenet *Ab1.* 14 wældæ] wold *Ab2.* — oc] ueegh *tilf. Aa3a.* — wil giøræ] gier *Ab1.2.* — vmagh] vmgh *Aa1.* 15—16 ind giæk] inde *Ab2.* 16 mæn] end *Ab1.2.* 17 wældæ] wold *Ab2.* 18 thær] *mgl. Ab1.2.* — ællær] och *Ab1.2.* — wrthær] oc vorder *Ab1.2.* — for wndæn] aff *tilf. Aa3a.* — gothæ mæn] *mgl. Ab2.* 19 the som] ther *Ab1.2.* — firæ] andre *tilf. Ab1.2.* 20 nabor] ther *tilf. Ab1.2.* 20—21 bæthæræ] bøde *Ab2.* 21 *] *Aa1 har her punkt.* — thæn] hand *Ab1.2.* 23 *overskr.]* Saargioris nogen *Ab2.* — annæn] mett dødeli-
 24 lighe vopen *tilf. Aa3a.* 24 som hin] *mgl. Aa3a.* — som] *mgl. Ab2.* — hin] thenn *Ab1.* — særær] saar gier *Ab1.2.* 25—1 (*n.s.*) ær . . scal] schall hanss hand *Ab1.2.* 25 thæt] saa *tilf. Aa3a.*

rææt. at hans hand scal aff hoggæs. vdæn thær kan gøræs eet myndælik wænskap. i mællæn hannum. oc thæn skathæn fæk mæth foghdæn. och raathmænz rath oc willæ.

VI. Vm wapæn. ||

83 r Hwilkæn byman thær commær handærmer æn til sint hærbergh. oc 6
hawær hafth ærænd vtæn byæn. oc bær hos sægh wapæn. oc wrthær mæth
thøm paa fundæn. tha gialdæ een half mark foghdæn. oc byæn een half
mark. mæn ær thæt swa at thæt ær een gæst. oc nær han komær til sint
hærberægh. tha scal han fangæ sin hwsbondæ. synæ wapæn at gømæ oc
at bewaræ. mæn bær han thøm thær æftær. hos sigh. tha skal han gialdæ 10
fowdæn een half mark. oc byæn oc swa. oc wæriæ sægh all enæ mæth hæl-
ghæns eth. at han æi wistæ, at thæt war for bothæt. Item hwsbondæ skal
sygæt giæstæn at for bothæt ær i byæn. wapæn at bæræ. ær thæt swa at han
thæt ækki giør. tha scal han gialdæ fogætæ een half mark pænningæ. oc
byæn oc swa. Mæn worthær giæstæn swa pamynt. oc han bær sin wæpæn 15
83 v alligæ wæl. || tha scal hans hand mæth thæn samæ kniff. swærth. ællær
spywth. giømæn stingæs

VII. Vm syælæ gift.

Ængæn af woræ bymæn the som helberydh æræ. ællær the thær liggæ. i
theræ ytærstæ timæ. sculæ hauæ machth. at giwæ til siælæ gifth. ældær at 20
sæliæ kirkæ. klostær bispær. ællær ryddær. w rørandæ gotz som lyggæ i
woræ by. Ær thæt swa at nakær man wil giwæ til siælæ gift. w rørandæ
gotz. tha skal han sælliæn byman for pænningæ. oc thøm giwæ kirkæ

2 hannum oc] *mgl. Ab2.* — oc] *mgl. Aa3a.* — och] *derefter overstr. a Aa1; mett tilf. Ab1.2.*
4 *overskr.]* Waaben skal icke bæris *Ab2.* 5 byman] bymæn *Aa1.* — handærmer] hendermere
Ab1. — sint] *mgl. Ab1.* 6 hafth] hand *Ab2.* 6—7 mæth thøm] dermed *Ab2.* 7 thøm]
then *Aa3a.* — fundæn] grebenn och beffundenn *Ab1.2.* — gialdæ] hand *tilf. Aa3a.* 7—8
een (2) . . mark] oc (*mgl. Ab2*) saa mægith *Ab1.2.* 8 mæn] *mgl. Ab1.2.* — oc] *mgl. Ab1.2.*
— han] dend *Ab2.* 9 sin hwsbondæ] hosbondenn *Ab1.2.* 10 at] *mgl. Ab1.2.* — hos] met
Ab1.2. 11 mark] penninge *tilf. Ab1.* — oc swa] j m. penninge *Ab2.* — swa] mөгet *tilf. Ab1.*
12 for bothæt] forbroeth *Aa3a; det følgende punkt mgl. Aa1 Aa3a.* — Item] *mgl. Aa3a.* —
hwsbondæ skal] scall husbondenn (i husit *tilf. Ab2*) *Ab1.2.* — skal] skæl *Aa1.* 13 sygæt]
siige *Ab1.2.* — for . . byæn] det er forbøden *Ab2.* 15 swa(1)] megith *tilf. Ab1.2.* — worthær]
waar det *Ab2.* — wæpæn] uapne o. *lign, Aa3a etc.* 16 alligæ wæl] *ved rasur rett. fra alligæ*
wælæ Aa1; liigeuall Ab1. 16—17 thæn . . spywth] thet samme spiud suerd eller kniiff
Ab1.2. 18 *overskr.]* Wrørendis goods skal icke giffuis till kircker eller closter *Ab2.* — gift]
gaffwe *Aa3a.* 19 Ængæn] mand *tilf. Ab2.* 20 machth] tiill *tilf. Ab1.* 21 kirkæ] eller *tilf.*
Ab1.2. — bispær] biscop *Ab1.2 Aa3a.* — ryddær] andhre *Aa3a.* — som lyggæ] *mgl. Ab2.*
22 Ær] En (menn *Ab1.2*) er *Aa3a Ab1.2.* — til] *mgl. Aa3a; synn tilf. Ab1.2.* 23 skal han]
schulle dee *Ab2.* — sælliæn] sellgett *Ab1.* — byman] bymendene *Ab1.2; det tilf. Ab2.*

oc klostær. Hwa som hær i moth gør. tha skal han gialdæ byæn sæx mark.
oc fogæt oc swa. oc w rørendæ gotz scal all likwæl sællias byman

VIII. Vm brotæ.

Hwa som gaar thær a moth. thæt thær byæn takær with at haldæ. tha
5 sculæ rathmæn dømæ thær om. hwat brotæ thær af komær. skal byæn
hawæ half oc foghætæn halff ||

IX.

84 r

Hwa som thæn annæn mæth een frii hoof. oc rath rodh folk slor mæth
stængær. ællær mæth kep. oc han beholdær liifæth. thær slaghæn worthær.
10 thæn thær giærningæ gør. mistær handæn. sker thæt swa at han dør thær
slaghæn worthær. thæn hannum scathæn gorthæ mistæ howæth ¶ Mæn
ær thæt swa at han wrthær æi gripæn. mæth færskæ giærningæ. oc sighær
han næy. tha scal han wæriæ sægh om han kand mæth tolf nabo som thæn
gærning ær gorth

16 X. Wrthær man saar pa strædæ æth gadæ.

Skeer thæt swa at thær komær mællæ twa mæn. kiif. ællær thrættæ i
strædæ. pa gadæ ællær i øel. oc thæn enæ gør thæn annæn. saar ællær
skathæ. oc thæt kan bewisæs. mæth twa gothæ mæn thær tha nærwæræn-
dæs waræ. at thæt ær æi giorth mæth rathæt radh. mæn ældærs af tilkom-
æls, tha scal thæn || thær skathæn gorthæ. gialdæ thæn thær scathæn fæk. 84 v
20 sæx mark pænningæ. foghdæn sæx marc. oc byæn sæx. mæn kan thæt be-
wisæs mæth gothæ mæn, at før wor thrættæ i mællæ thøm. oc thæn enæ

1 oc] eller *Aa3a*. — Hwa som] ehuo *Ab1*; huo *Ab2*. — moth] star *tilf. Aa1*. — mark] pen-
ninge *tilf. Ab1.2*. 2 swa] megith *tilf. Ab1.2*. — likwæl] thog *Aa3a*. — byman] bymendene
Ab1.2. 3 *overskr.*] Hwo ther gaardt mod bysens uerdertheckt *Aa3a*; Wedteger, huo dem
icke holder *Ab2*. 4 gaar] gior *Ab1.2*. — thær (1)] *mgl. Aa3a*. — thæt thær] som *Ab1.2*. —
byæn takær] bymenndenne tage *Ab1.2*. 5 om.] *punkt mgl. Aa1*. — skal] tha schall *Aa3a*.
Kap. 9] overskr.: Hwo andhen sorrer mett uapne *Aa3a*; Stauffs eller kieps hug *Ab2*. 8 som]
mgl. Aa3a Ab2. — een . . hoof] *mgl. Aa3a*. — een] *mgl. Ab1.2*. — rath] *mgl. Ab2*; raadet *Ab1*.
— folk] *mgl. Aa3a Ab1.2*. 9 stængær] stang *Ab1*; stauiff *Ab2*. — kep] eller mett knippel
tilf. Ab1.2. — thær] thenn ther *Ab1.2*. 10 gør] giorde *Ab2*. — mistær] miste *Ab1.2*. — sker]
menn sker *Ab1.2*. — dør] ther aff *tilf. Ab1.2*. — thær (2)] thet *Ab1*. 11 hannum] *mgl. Ab2*;
ther *Ab1*. — scathæn] det *Ab2*. — howæth] sith hoffuith *Ab1.2*. 13 han (1)] *mgl. Ab2*. — tolf]
hanns *tilf. Ab2*. — som] ther som *Ab1.2*. 15 *overskr.*] Saargiores nogen eller slaes aff wberaad
hue *Ab2*. — gadæ] eller i øllsmaall *tilf. Aa3a*. 16 Skeer] *foran S-initialet staaer et H-initial*
Aa1. — thær . . mæn] mellom thwo kommer *Aa3a*. — i] paa *Ab1.2*. 17 pa] eller *Ab2*. —
øel] øllsmaall *Aa3a*. — thæn enæ] thenne *Aa3a*. 18 bewisæs] beuisæ *Aa1*. — mæn] *mgl.*
Aa1; menn *Aa3a etc.* 18—19 nærwærændæs] ner *Aa3a*. 19 ær] wor *Ab1.2*. — ældærs]
mgl. Aa3a. 19—20 af tilkomæls] tilkommelse *Ab1.2*. 21 sæx (2)] marck *tilf. Aa3a etc.*
21—22 thæt bewisæs] hand det beuisæ *Ab2*. 22 wor] kiiff och (eller *Ab2*) *tilf. Ab1.2*.

gør thæn annæn skathæ. oc sæær. komær han borth. thæn thær skathæn gøρθhæ. gieldæ thæn thær skathæn fæk førtiwæ mark. oc fogdæn swa møghæt. oc byæn oc swa. Ær thæt swa at han dør thær af mistæ sint howæth.

XI. Wm kynnæ hæst. thæn ær wnd.

Hwa som slær hin annæn kindæhæst for wdæn skyld. pa gadæ ællær pa 5
stradæ. skydær ællær stødær w fögligh. ællær nakær stæth i wor by. kan
thæt bewisæs. mæth twa goρθhæ mæn. thær tha nærwærændæs waræ. tha
scal han, thær scathæn gøρθhæ, gieldæ thæn thær skathæn fæk. thre mark.
oc byæn thre mark. oc foghdæn thre mark.

XII. Vm vqwæmæligh orth. ||

85 r Hwa som danssær mæth thæn annæn. och kallær ham thyff. ællær rø-
wær. ællær falskær. ællær men ethær. ællær morthær. hwat hældær thæt
ær i by. ællær vtæn. hannum til hofmodh. oc til forsmæls. oc han kan æi
bewisæ thæt so ær. thæn thær thæn lastær fram læggiær. skal gieldæ thæn.
thær skathæn fæk. een mark. foghdæn en marc. oc byæn een mark 15

XIII. Vm qwinæ sænnæs.

Hwilkæ qwinæ som sændæs innæn borz. oc giwe hwær annæn ondæ
orth. tha ær thæt ræt. at the scula bæræ een sten om theræ hals. vp oc nith-
ær i bisæns strædær oc gadær

1 oc] eller *Ab2.* — sæær] saar *Aa3a Ab1.2.* — komær] oc kommer *Ab1.2.* — thær] *mgl. Ab2.* 2 gøρθhæ] giort haffuer *Ab2.* — gieldæ] giiffue *Ab1.2.* — oc] *mgl. Ab1.2.* — swa] och swo *Ab1.2.* 3 swa] møgett *tilf. Aa3a etc.* — sint howæth] syn halss *Aa3a;* hoffuedet *Ab2.* 4 *overskr.*] Om mand slaær andhen kyndhesth *Aa3a;* Kindheste at slaa, skyde eller støde nogen *Ab2.* 5 hin] thenn *Ab1.2.* 6 skydær] eller schiwdher *Aa3a.* — w fögligh] wsynligen *Ab2.* 7 tha (1)] *mgl. Ab1;* offuer *Ab2;* næm *tilf., men overprickett (jf. flg. ord) Aa1.* — waræ] *mgl. Aa3a.* 8 thæn] hannem *Ab2.* 9 oc (1) . . mark] fogeden i marc oc byenn enn marc *Ab1;* till fougden 3 $\frac{1}{2}$ och till byenn 3 $\frac{1}{2}$ *Ab2.* 10 *overskr.*] Kaldis nogen tiuff, røffuere och falsk meenæedere *Ab2.* — vqwæmæligh] qwæmæligh *Aa1;* uqwemds *Aa3a.* 11 danssær . . ham] kaller andhen *Aa3a.* — thæn] hin *Ab1.2.* 11—12 røwær ællær] *mgl. Aa3a.* 12 ællær (2)] *mgl. Aa3a.* — men ethær . . morthær] myrder (morder *Ab2*) eller menneder *Ab1.2.* 13 hannum] haffuer hand giort hannem *Ab2.* — oc til] eller *Ab1.2.* — han] *mgl. Aa3a Ab1.2.* 14 bewisæ] bewiisses *Aa3a.* — thæt] atth *Aa3a Ab1;* at *tilf. Ab2.* — lastær] lastenn *Ab1;* last *Ab2 Aa3a.* — skal] *mgl. Aa3a.* 15 thær . . fæk] som thet (*mgl. Ab2*) tiilleggis *Ab1. 2.* — en marc] *mgl. Ab1.* — een mark (2)] oc saa megith *Ab1.* 16 *overskr.*] Quinder som sendis indbyrdis *Ab2.* — sænnæs] skiendis *Aa3a.* 17 sændæs] skiendis *Aa3a.* innæn borz] indhenbyess *Aa3a;* indbyrdes *Ab1.2.* — hwær annæn] hinanden *Ab2.*

XIII. Vm swærth dragh i byæn.

Hwa som drawær sint swærth. ællær sin kniiff pa thæt at han wil gøræ thær mæth nakær skathæ. oc hindræ ham thær mæth. wføgligh. wrthær han for wndæn mæth twa gothæ mæn. som thær hawær eghændom || i ^{85 v} byæn. tha scal han for ligæ sægh. mæth thæn thær skathæn fæk. oc giwæ ham thre mark fowdæn. oc byæn oc swa

XV. Vm kniiff

Hwa som hin annæn giør sar mæth kniiff. tha scal hans hand stingæs i giømmæn

10 XVI. Vm hals løsæ giærningæ i kiøbingæ.

Hwa som for wndæn worthær i war by. mæth en stor sagh. thær gialdær paa hans hals. oc flyær han. hwart han komær. oc wrthær sythæn paa grypæn wæræ skild with sin frith

XVII. Om by at for swæræ.

15 Hwa som for deelt wrthær. oc for swær byæn. oc komær i geen wtæn radhmænz lof. mistæ sint howæth

XVIII. Vm æctæ| scap.

Hwa som hær taghær een æchtæ hwsfrø. oc hawær en annæn. annæn stæth. wrthær han thær mæth for wndæn. tha scal han øwær giwæ thæn ^{86 r} systæ. || och anctæ op bæræ af gozæth. oc skal for driwæs af byæn. oc scal giwæ foghdæn. oc byæn. halff sin gotz. for thæn saak, thær han thær mæth

Kap. 14 og 15] ombyttet Ab2. 1 XIII] Aa1 har XV og de flg. kap. numre er tilsvarende forskuddt. — overskr.] Om suerd eller kniiff vddraggis Ab2. — i byæn] och kniffs Aa3a. 2 drawær] uddrager Ab2. — sin] mgl. Ab1.2. 3 mæth nakær] nakær mæth Aa1. — nakær] noget Ab1. — oc . . wføgligh] mgl. Ab2. — mæth (2)] mgl. Aa3a. — wføgligh] vsøgeliige Ab1. 4 han] ther met tilf. Ab1. — gothæ mæn] mend der i byen Ab2. — som] mgl. Ab1.2. — thær] mgl. Aa3a. 5 byæn] for^{ne} stad Ab2. 6 oc swa] saa megith Ab1; lige saa meget Ab2. — swa] møgeth tilf. Aa3a. 7 overskr.] Hwo andhen slaar mett kniiff Aa3a; Saargioris nogen med kniiff Ab2. 8 som . . sar] andhen slaar Aa3a. — giør sar] saar giør Ab1.2. 10 overskr.] Bortflyer dend som forwunden er Ab2. — giærningæ] giærningæ Aa1. — i kiøbingæ] mgl. Aa3a. 11 mæth] paa Ab1; for Ab2. 12 hans] mgl. Ab1.2. — paa] mgl. Ab1.2. 13 frith] stadtt Aa3a. 14 overskr.] Forsuerge byen Ab2. 16 lof] orloff Ab1.2. — sint howæth] sin halsz Ab2. 17 overskr.] Ecte hustruer to at tage Ab2. 18 hær] mgl. Aa3a Ab1.2. 18—19 annæn stæth] enn andennstets Ab1.2. 19 han (2)] mgl. Ab2. 20 systæ] første Aa3a. — anctæ] inthet Aa3a Ab1.2. — skal] hand tilf. Ab2. — af (2)] landhett och aff tilf. Aa3a. — scap] hannd tilf. Ab2. 21 sin] sith Aa3a Ab1.2. — thæn . . thær (1)] thet skalckhed Ab1.2. — thær (2) . . mæth] hand der Ab2. — mæth] mgl. Ab1; derefter overstr. for Aa1.

bedreff. Hwa som thær bort taghær. hin annæns husfrowæ. oc hans gotz. oc flyær af byæn *mæth* hinnæ. worthær han *mæth* hinnæ paa grepæn mistæ sin hals

XIX. Vm fals sølf.

Hwa som sølff sæel thæt ækki gængælicht ær. oc mœntæræn bewiis⁵ thæt falsk at wæræ. oc han syær at han fæk thæt paa torghæt i sint køp. tha wæræ han nærmer sin ræt. æn mynt(æ)ræn. hwa som falskæ pæningæ witærligh fram førær. oc wrthær han thær *mæth* for wndæn. mistæ sin howæth. hwa som for wndæn (wrthær) thær *mæth* at han hawær stæth och stapæl. oc gør falskæ pæningæ. mysta hans hals

10

XX. Vm huningh.

Hwa som wrthær pa funnæn *mæth* falst hwnning. om han ær gæst. æl-
86 v lær kræmær. || tha skal* han wæriæ sægh *mæth* hans skypmæn. Ær thæt swa at thæt ær bymæn. tha skal han wæriæ oc skære sægh *mæth* tolf hans nabo pa bæggæ sydær. oc om han kan æki wæriæ sægh som sauth ær. my-
15 stæ sint howæth. oc thæt hunning skal castæs i iæld. oc brændæs. oc swa ær oc ræt. om for falskæth sølff. at all thing thær forfalskæth ær thæt skal fordærwæs

XXI. Vm fa(1)sk skiæppæ.

Hwa som falsk skæppæ hawær. oc wrthær thær *mæth* pa grybæn. tha²⁰ skal han bethæræ. byæn en mark pennigæ. oc foghdæn oc swa. oc bwn-dæn i skiæppæn skal vt stødæs. oc skæppæn skal hængiæs paa torriæth. swa skal oc pondæræ alnæ. oc wægh skal. engen skæppæ. alnæ ællær wæghskolæ

I bedreff] *derefter nyt kap. m. overskr.*: Hwa som borttager anden mands hustru *Ab2.* — Hwa] En hwo *Aa3a.* — thær] *mgl. Ab1.2.*; som *Aa3a.* — hin annæns] thenn (*mgl. Aa3a*; en *Ab2*) andenn mands *Ab1.2 Aa3a.* — hans] *mgl. Aa3a.* 4 *overskr.*] Falsk sølff oc guld *Ab2.* 5 sølff] solff *Aa1.* — thæt] der *Ab2.* — gængælicht] gierelig *Ab2.* 6 oc . . syær] Siigher hand *Aa3a.* — han (1)] hiin *Ab1.* — thæt] aff then mand *tilf. Aa3a.* 7 sin] y synn *Ab1.2* — mynt(æ)ræn] myntren *Aa1.* — hwa] En hwo *Aa3a.* 8 oc] *mgl. Aa3a.* 9 sin] siitt *Aa3a Ab1.2.* 9—10 hwa . . hals] *mgl. Ab2.* 9 hwa] En hwo *Aa3a.* — (wrthær)] *mgl. Aa1 Aa3a*; worder *Ab1.2.* — thær] *mgl. Ab1.* 10 hans hals] sit hoffuitt *Ab1.* — hans] och syn *Aa3a.* 11 *overskr.*] Falsk honning och andet goetz *Ab2.* 12 hwnning] hinning *Ab1.* 13 *) *Aa1 har her punkt.* — hans] synne *Aa3a Ab1.2.* 14 thæt] hand *Ab2.* — bymæn] bymand *Ab1*; en byemand *Ab2.* 15 oc . . han] kand hand *Aa3a.* — sauth] for sagt *Ab1.* 16 iæld] enn ild *Ab1.2.* 16—17 oc (3) . . falskæth] saa schall oc allt forfalsket gotts *Ab1.2* 16 oc (3)] *mgl. Aa3a.* 17 at . . thær] oc allt thet *Ab1.2.* — forfalskæth] falschett *Aa3a.* — skal] katis y ildenn och *tilf. Ab1.2.* 19 *overskr.*] Falske skiepper punder och alne *Ab2.* — fa(1)sk] fask *Aa1.* 21 han] *mgl. Aa3a.* — bethæræ] bøde *Ab1.2*; en halff *tilf. Aa3a.* 23 alnæ] och allne straffis *Ab2.* — wægh skal] vechschaale *Ab1*; wege skaaller *Ab2*; *det følgende punkt mgl. i Aa1.* — skal (2) . . wæghskolæ] *mgl. Aa3a.* — skæppæ] *mgl. Ab1.2.* — wæghskolæ] weygschall *Ab1.2.*

skal straffæs wdæn the wrthæ befunnæn i falskæ. Hwa som hawær twinnæ af thæssæ stykkæ. et han takær in *mæth*. oc eet || mynnæ han giwær wt ^{87 r} *mæth*. och wrthær han thær *mæth* pa funnæn. tha scal han dømæs som en thiwf.

5 XXII. Vm falsk modæ.

Hwa som pa funnæn wrthær *mæth* falsk wiin modæ. myøth ællær. øøl modæ. tha skal han gialdæ fogdæn en mark. oc byæn oc swa Mæn hawær han en w ræt modæ. oc bær hennæ full ind. tha skal han gialdæ fogdhæn een øre pænningæ. oc byæn oc swa

10 XXIII. Vm sagh.

Hwa som wrthær vp stæffændæ. at syghæ sænnændæ om naghær sagh, oc wrthær *mæth* falskhedh paafundæn. tha scal han bethræ. fogdæn thre mark pænningæ. oc byæn oc swa. oc scal æi om nakær sagh meer witnæ bææ

15 XXIII. Vm thyufnæth.

Hwa som pa gripæn wrthær *mæth* thyfnæth som een half mark pænigæ ær* wærth. tha scal han hængæ. styæl han oc mynnæ. tha scal han hawæ thiwfs mærk. om han thær æftær paa fwndæn worthær. *mæth* thyfnæth. som minnæ ællær meræ ær wærth. tha scal han hængiæs. ||

20 XXV. Vm hindæræls.

87 v

Hwa som thæn annæn hindrær dagh ællær naat. oc røwær fra han-num hans thing. oc wrthær han thær *mæth* for wndæn. *mæth* tolf hans nabo. tha mistæ hans hals.

1 skal] sculle *Ab1.2*. — i] *mgl. Aa3a Ab1.2*. 2 et] at *Aa1*. — eet mynnæ] andet *Ab2*. — giwær] thagher maall *Aa3a*. 3 han (1)] *mgl. Aa3a*. — pa funnæn] befwndhen *Aa3a*. 5 *overskr.*] Win maader, miød eller øllmaader *Ab2*. — modæ] øll maadhe *Aa3a*. 7 oc (1) . . swa] *mgl. Aa3a*. — oc (1)] *mgl. Ab1.2*. 10 *overskr.*] Om nogher steffnis till uindisbyrdt *Aa3a*; Winde bææ i nogen sagh *Ab2*. 11 syghæ sænnændæ] uittthne handhinghe *Aa3a*. 12 paafundæn] befunden *Ab2*. — bethræ] bøde *Ab1*; bææ *Ab2*. 13 swa] megith *tülf. Ab1.2*. — meer] mett *Ab1*. — witnæ] windiszbyrd *Ab2*. 15 *overskr.*] Tiuff paagribis *Ab2*. 16 som] ther *Aa3a*. — thyfnæth] tyffueri *Ab2*. 16—17 pænningæ] *mgl. Ab2*. 17 *) *Aa1 har her punkt*. — oc] *mgl. Ab2*. 18 om] En *Aa3a*. 19 som] *mgl. Ab1.2*. — ær wærth] *mgl. Ab2*. 20 *overskr.*] Om noghen hyndrer andhen *Aa3a*; Røffuis nogen *Ab2*. 21 thæn] *mgl. Aa3a*. 22 oc] *mgl. Aa3a*. — tolf] *mgl. Ab2*. 22—23 nabo] paa begge siider *tülf. Ab1.2*. 23 hans hals] sit hoffuit *Ab2*. — hans] syn *Aa3a*.

XXVI. Om thyffæ sagh.

Hwa som hin annæn* thyf sagh tillæggær. oc fynnær inctæ i hans wæræ, tha scal han skæræ sægh. *mæth* tolf hans nabo paa beggi sythær. oc wæræ sythæn fry oc frælssæ.

XXVII.

5

Hwilken qwinnæ, som hang hawær for thyænt *mæth* thywfnæth for qwinæligh hethær scal hun lywændæ begræwæs.

XXVIII. Vm man slætigh.

Om *thæt* skeer so at naghær man wrthær man slætigh. *thæt* guth for bywthæ. *mæth* ræt dom. bør ham at mystæ sin hals. mæn hans ærwingæ¹⁰ skwlæ beholdæ all hans arwæ. oc arf

XXVIII. Om op hængt man.

Hwa som op hængd wrthær for thyfnæth, tha skal byæn half hans ho-wæth lood hawæ. och foghæthæn halff.

XXX. Om horæ sagh. ||

15

88 r Um nakær man wrthær pa fwndæn *mæth* nakær mans æctæ konæ. tha ær *thæt* rææt, at han skal drawæs af hænnæ. pa gadæn vp oc nythær. oc om *thæt* swa sker, at en æchtæ man slor een hor karl i hæll, ællær thøm bothæ. hawær han thær witnæ til. thær for bør hannum æy at bethæræ.

XXXI. Om pigæ oc dræng slip i sæng.

20

Om naghær møø lathær sægh lyggæ hoos. *mæth* hænnæ willæ. a mod hænnæ frændær raath. tha scal hwn skilliæs with alt hennæ gotz

1 *overskr.*] Huo som anden tyffs sag tillegger *Ab2.* — Om] en gifwer andhen *tilf. Aa3a.* 2 hin] *mgl. Aa3a.* — *] *Aa1* har her *punkt.* — thyf] *foran ordet overstr.* h *Aa1.* 4 sythæn] *mgl. Ab2. Kap. 27]* har *overskr.:* Om qwynne sthyelle *Aa3a;* Quinde som staalit haffuer *Ab2.* 6 hang . . thywfnæth] staalit haffuer och fortient med tiuffuet at hengis *Ab2.* — for] hendis *tilf. Ab1.2.* 7 hun] han *Aa1.* — begræwæs] begræwæ *Aa1;* begræffwis *Aa3a etc.* 8 *overskr.*] Om mand kommer for mand sleth *Aa3a;* Mandrabere miste halszen oc hans gods tage arffuingerne *Ab2.* 9 *thæt . . so]* saa scheer *Aa3a Ab2.* 10 bør ham] hand *Ab2.* — bør] komer *Aa3a.* 11 all . . arf] hans arff och gotts *Ab1;* hans goedtz och arfue *Ab2.* 12 *overskr.*] Tiuff ophengis hand *Ab2.* 14 fogæthæn halff] halffdellen fogedenn *Ab1.2.* 15 *overskr.*] Om mand findis met echte mands kone y hoer *Aa3a;* Hoer oc om horkarle ihislaaes *Ab2.* 16 æctæ konæ] echtequinde *Ab2.* 17 skal] *mgl. Ab1.2.* — oc (2)] En *Aa3a.* 18 en] *mgl. Aa3a.* — een] *mgl. Aa3a;* synn *Ab1.2.* 19 han] *mgl. Ab2;* then *Aa3a.* — thær . . til] 2 vinde dertill *Ab2.* — thær] then *Ab1.* — til] att thet var y hoer sengh *tilf. Aa3a.* — æy] intiid *Ab1.2.* — bethæræ] bøde *Aa3a Ab1.2.* 20 *overskr.*] Om møe lader sigh lighe hos *Aa3a;* Møe som lader sig beligge *Ab2.* 21 hænnæ] eghen *tilf. Aa3a.*

XXXII. Vm rath.

Hwar nakær iatels worthær giorth ællær skikkæt for rath mæn. ællær for thøm thær ær skikkæth til rath thæn scal stathfast bliwæ. oc om rathmæn for hwilkæ thæn iatels ær giorth. fram gangæ til the andræ rathmæn. oc syæ at thæn iatels ær sand. oc swa giorth. tha skal hwn stathfast bliwæ with thøm thær thæt tha høræ. oc swa at wæth thøm thær thæt til foræn hørthæ

XXXIII. Vm radmæn

Hwært aar skulæ rathmæn om skyftæs || swa at thær scal fyræ bliwæ. 88 v
10 af the thær til foræn waræ i thæt ar. paa thæt annæt aar sculæ the af sæt-
tæs. oc hwa som nakær rathmæn bywthær wfyrmth. han scal giwæ een
half mark

XXXIII. Vm brodæ.

Hwa som bridær aa mod rathmæn ællær theræ ombodh. hwat som thæt
15 ær mæth ordh ællær mæth giærningæ. wrthær han forwndæn. mæth twa
gothæ mæn thær tha nærwærændæs waræ. oc thæt hørthæ. tha scal han
bethæræ

XXXV. Hwa som sæghær a mod rath.

Hwa som oc a mod sæghær rathmæns ræth oc skikkæls. oc wil æi gøræ
20 thær æftær. tha scal han gialdæ. byæn thre mark pænningæ. oc foghdæn
oc swa. oc scal allighwæl standæ ræt oc skikels. thæn the til foræn giør-
thæ

1 *overskr.*] Løffte som skeer for raadet skal stadig och fast werre *Ab2.* — ratt] iæth *Aa3a.* 2 og 4 iatels] iettelse *Aa3a Ab1.2.* 2 ællær (1)] oc *Ab1.* — for (1)] till *Ab2.* 3 thæn] hiin *Ab1;* hun *Ab2.* — rathmæn] *rett. m. rødt fra* rathman *Aa1.* 4 giorth] oc *tilf. Aa1 Ab1.2 (i Ab2 atter overstr.).* 5 iatels] iettelse *Ab1.2 Aa3a.* — sand] sagth *Aa3a Ab1.2.* — oc . . stathfast] *mgl. Ab2.* 6 tha] *mgl. Aa3a.* — høræ] hørde *Ab2.* — at wæth] wiid *Ab1.2.* — thæt (2)] *mgl. Ab1.* *overskr.*] Raadmend skulle huert aar om skifttis *Ab2.* 10 the (1)] andre *tilf. Ab2.* — thær] *mgl. Aa3a.* — annæt] annæn *Aa1.* 11 nakær rathmæn] nogen raad *Ab2.* — bywthær] nogher *tilf. Aa3a.* — giwæ] gieldhe *Aa3a.* 13 *overskr.*] Om nogher brydher mod rodmen *Aa3a;* Bryder nogen imod raadmend *Ab2.* 14 rathmæn] *opr. 2 ord, men forbundet med streg Aa1.* — ællær] ymod *tilf. Ab1.2.* — ombodh] embede *Ab1.2.* 14—15 hwat . . ær] ænthen *Aa3a.* 14 som (2)] heller *Ab1.2.* 15 mæth (2)] *mgl. Ab1.2.* — giærningæ] foruden skyld *tilf. Ab1.2.* 17 bethæræ] bøde tuefold brøde *Ab1.2;* iii marc *tilf. Aa3a.* 18 *overskr.*] Om nogher giør mood raadhatt *Aa3a;* Imod at sige raadmenz ret och skickelsæ *Ab2.* 19 oc (1)] *mgl. Mss.* — ræth] raadtt och reth *Aa3a.* 20 tha . . han] hand schall *Ab1.2.* — han] *mgl. Aa3a.* — byæn] *mgl. Aa3a.* — pænninge] *mgl. Ab1.2.* 21 scal] *mgl. Ab2.* — ræt] then rett *Ab1.2.* — thæn] ther *Aa3a Ab1.2.*

XXXVI. Vm sagh.

Om hwat sagh radmæn wrthæ til ens mæth foghdæn. thæt scal bliwæ stadw. oc stathfast. for wtæn hwær bymanz giensægæls. oc andræ mænz giænsæghæls

XXXVII. Vm thingi. ||

89 r Hwa som øpær pa thingiæ. ællær lægær thær nakær sagh fram. for vdæn rathmænzh logh. oc foghdæns. han scal gialdæ fogdæn. oc byæn een øræ pænningæ. Om thæt ær swa at radmæn goo siælfæ æftær. thæn fornæfndæ brødæ. oc kommæ slappæ igiæn. tha scal han thær brøth hawær. giwæ fogdæn een mark penningæ. oc byæn oc so. til hwæm rathmæn sændæ bys- 10 sæns both. ællær bødæl. for thy at the sculæ op bæææ withæ. aff the som thær brot hawær. oc thæn som brot hawær wil æi giwæ wt mæth williæ. tha scal han giwæ fogdæn een øræ pænningæ. oc byæn oc swa

XXXVIII. Hwa som røbær.

Hwa som af rathmæn opænbaar, thæt rathmænnæn hawær radh. thæt 15 som kallæs raads <røbær>. ællær sæl bysæns rættighedh. oc wrthær han thær i mæth forwrdæn. skilliæs aff rathæt. oc scal aldrigh mer radhman wrthæ

XXXIX. Om kiæræ.

Om thæt sker swa at nakær byman. wrthær illæ hanlæth wdæn byæn. 20 89 v wdæn* || skyld af nakær man. oc komær i giæn. oc giwær kiæræ. owær sin mæthær byman. at thæt war hans giærningæ. tha ær han skyldugh at be-

I *overskr.*] Hwad rodmennd och fogdhen stadfesthe thet bliffwe *Aa3a*; Sager som raadmennd och fougden eens om worder *Ab2*. 3 stadw oc] *mgl. Aa3a*. — for] *mgl. Aa3a*. — hwær] her *Ab1*. — bymanz] raadmands *Ab2*. — andræ mænzh] raadmennds *Ab1.2*. 5 *overskr.*] Om ly paa thynge *Aa3a*; At tale paa tinge wdenn loff *Ab2*. 6 øpær] løber *Ab1.2*; vlydt gior *Aa3a*. 7 foghdæns] raad *tilf. Aa3a*. 8 pænningæ] *det følgende punkt mgl. Aa1*. — Om . . ær] Er thet och *Aa3a*; oc er thet *Ab1.2*. — fornæfndæ] *mgl. Aa3a Ab2*. 9 han] thenn *Ab1.2*. — giwæ] giældhæ *Aa3a*. 10 oc so] saa meget *Ab2*. 11 thy] thet *Ab1*. — at] *mgl. Ab2*. — withæ] *mgl. Ab2*. 12 thær] *mgl. Mss*. — brot (1)] brøtt *Ab1.2*. — oc . . hawær] *mgl. Ab1.2*. — wil] dee *tilf. Ab2*. — giwæ wt] giældhe *Aa3a*. 14 *overskr.*] Hvor rodmennd forgiere sytt leen *Aa3a*; Aabenbare raaddens raad *Ab2*. 15 som] *mgl. Aa3a*. — rathmæn] raadmenndene ther *Ab1.2*. — thæt rathmænnæn] *mgl. Ab2*. — thæt (1)] ther *tilf. Aa3a*. — radh] set *Ab2*. 16 som . . <røbær>] raad kalles *Aa3a*. — raads <røbær>] raads *Aa1*; raadet (raads *Ab1*) raadt *Ab1.2*; *jf. foreg.* 17 i] *mgl. Mss*. — mæth] offuer *Ab2*. — skilliæs] tha schall hand schillie *Aa3a*; han schall skillis (settis *Ab2*) *Ab1.2*. — scal] *mgl. Ab2*. 19 *overskr.*] Byemand handlis hand ilde vden byen *Ab2*. — kiæræ] kieremaall *Aa3a*. 20 hanlæth] hamblet *Aa3a*; halnet *Ab1*. 21 *] *Aa1 har her punkt*. — oc . . giæn] *mgl. Aa3a*. 22 mæthær] *mgl. Ab2*; mett *Ab1 Aa3a*.

thære oo mood thæn thær skathæn fæk. ællær holdhæt mæth syn ræt. at thæt war ækki hans giærningæ. oc ær æy giørth for hans skyld

XL. Vm sanningæ.

Hwa som sandinga wil sighthæ. ællær witnæ wil bærae. om nakær stoor
5 sagh. tha ær han skyldugh at hawæ eghændom. som ær iorthæ gotz. in-
næn grawæn i byæn. hawær han thæth ækki. tha ma han æy witnæ bærae.

XLI. Om guzfræth.

Fredh hwilkæn som kallæs gutz fræth. thrætæns oppænbarlæs thær om
mo hwær man witnæ bærae. om the æræ wberyktæthæ. och hawæ thæt
10 hørth.

XLII. Om bekænd at wæra.

Hwath som een man bekennæs. pa et opænbaræ thingi. mæth nakær
ræt. kand han sægh ækki skæræ. ællær wæriæ thær fra. om fowdæn oc rath-
mæn høræ thæt. oc twa mæn thær eghæn||dom hawær i byæn swæriæ 90 r
15 thær aa. all lighwæl thæt gialdær aa hans hals

XLIII. Om kær mal.

Hwa som thær rører kær mal a hin annæn om hwat sagh thæt ær. oc
han syær næy. for foghdæn. oc for rathmæn. oc wil æy wæriæ sægh mæth
syn eth. mæn wil hældær bõtæ. æn swæriæ. for* thy at han til foræn sauthæ
20 næy. tha skal han bõtæ byæn twa øræ. oc foghdæn oc swa

1 oo] *mgl. Mss.* — thæn] hannom *Ab1.2.* — ræt] eed *Ab2.* 2 ækki . . skyld] ey giort for hans skyld oc y (ey *Ab2*) hans gerninger *Ab1.2.* 3 *overskr.]* Hwo ther wiitthne maa *Aa3a*; Winde at bære udi nogen sag *Ab2.* 4 som . . wil (2)] ther wiitthne schall *Aa3a.* — wil (1)] *mgl. Ab2.* — stoor] *mgl. Aa3a.* 5—6 som . . innæn] och iordegoeds, som er inden for *Ab2.* 6 hawær] en haffwer *Aa3a.* — thæth] *mgl. Ab2.* — bærae] om stor sag *tilf. Ab1.2.* 7 *overskr.]* Hwo som fritth maa uithne *Aa3a*; guds fryd, trettis derom *Ab2.* 8 Fredh] Vreth *Aa3a.* — fræth] vrett *Aa3a.* — thrætæns] trettes *Ab1.2.* — oppænbarlæs] openbarrelse *Aa3a*; obenbarliigen *Ab1*; aabenbarlig *Ab2.* 10 hørth] *derefter overstreget H Aa1.* 11 *overskr.]* Om kennis geerning *Aa3a*; Bekinde nogit paa itt aabenbarlig ting *Ab2.* 12 een . . opænbaræ] mand kiendes openbar paa *Aa3a.* — bekennæs] bekiender *Ab2.* 13 sægh] *mgl. Aa3a.* 14 høræ thæt] det hørde *Ab2.* — twa] the *Ab1.* — hawær] der *tilf. Ab2.* 15 all] staa att *Aa3a.* — thæt] att thet *Ab1.* 16 *overskr.]* Kiere paa hinanden *Ab2.* — mal] ther mand sigher ney thiil och uill ey gifwe log *tilf. Aa3a.* 17 som thær] *mgl. Aa3a.* — thær] *mgl. Ab1.2.* — hin] *mgl. Aa3a.* — om] *mgl. Ab1.2.* 18 han syær] siiger siiden *Ab1.2.* — for rathmæn] raadmendene *Ab1.* — wil] hand *tilf. Ab1.2.* 19 syn] egenn *tilf. Ab1.2.* — wil] *mgl. Aa3a.* — swæriæ] *herefter mgl. punkt, som i stedet staar efter for Aa1.* 20 tha] ther fore *Ab1.2.* — byen . . swa] fogedenn ii øre penninge oc byenn oc saa megit *Ab1.2.* — swa] møgett *tilf. Aa3a.*

XLIIII. Vm lan.

Hwa som fangær hin annæn nakær thing til lans. oc han worthær bortæ. hwar dan madæ thæt til komær. tha ær han skyldugh. ath gialdæ hannum thet i gien.

XLV. Om gømsællæ.

5

Hwa som fangær annæn man nakær thing at gømæ. ællær oc sættær ham nakær thing til pant. oc wrthær thæt thing bortæ. tha scal han thær thæn thing hafthæ at gømæ. haldæ thæth i hælghæns eth. mæth sin ræt. at thæn thing wort ækki bortæ for hans skyld ællær hans forsømæls

XLVI. Hwa som sin eghæn dom wil sællia. ||

10

90 v Hwa som sin eghændom wil sæliæ. som ær hus oc iorth. tha scal han vp biwthæ thæt. pa thingi een sinnæ. oc annæn sinnæ. och thrithi sinnæ. hans næstæ frændær. oc scal hawæ twa gothæ mæn mæth sægh. som eghændom hawær i byæn. oc wælæ the kōpæ. tha sculæ the betalæ oc kōpæ som fræmmæthæ m(æ)n. welæ the ækki thæt giøræ. tha scal han<num> logh giwæs 15 til at sælliæt. som byssæns ræth wt wiis.

XLVII. Vm æghændom.

Hwa som hawær eghændom. som ær iorthæ gotz. thær aarlæ giwæs

I *overskr.*] Laanis nogit och bliffuer det borte *Ab2*. 2 nakær thing] nogett *Aa3a*. — han worthær] worther thet *Aa3a*. — han] *mgl. Ab2*; hun *Ab1*. 3 hwar dan] hwad *Aa3a*, i huad *Ab2*. — hwar] y huore *Ab1*. — thæt] som thet *Ab1.2*. — gialdæ] giiffwe *Aa3a*; betale *Ab1.2*. 5 *overskr.*] Om mand sell anden noghett ad gemme *Aa3a*; Fanger mand noget at giemme eller pantsetter noget *Ab2*. 6 som . . thing] andhen faar noghett *Aa3a*. — annæn] hin andenn *Ab1*; nogen *Ab2*. — oc] *mgl. Aa3a*. 7 thing (2)] *mgl. Aa3a*. — han] thenn *Ab1.2*. 8 thæn . . hafthæ] ther haffde thett *Aa3a*. — thæth] *mgl. Ab2*. — hælghæns eth] hellgen *Ab1.2*. — ræt] vret *Ab1*; eed *Ab2*. 9 thæn thing] thet *Aa3a*. — thæn] *foran ordet overstr. h og beg. af n Aa1*. — wort ækki] bleff ey *Ab1.2*. — hans (2)] *mgl. Aa3a Ab2*; for hans *Ab1*. — forsømæls] skyld *tilf. Ab1.2*. 10 XLVI] *Aa1 har her XLVII (jf. ovf. ad kap. 14) og derefter ved sideskifte ved samme kap. [XL]VIII, hvorefter de følgende kap. tal forskydes tilsvarende. — overskr.*] Hwo siith wiill afhendhe *Aa3a*; Eyendom huo bort selge will *Ab2*. 11 sæliæ] bort *tilf. Ab1.2*. — oc iorth] eller iordegotz *Ab1.2*. — han] *mgl. Aa3a*. 12 pa] thiill *Aa3a*. — een] etth *Aa3a Ab1.2*. — oc] *mgl. Aa3a Ab1*. — sinnæ] till *tilf. Ab2*. 13 scal] han *tilf. Ab1*. — eghændom] *opr. 2 ord, men forbundet m. streg Aa1*. 14 oc] *mgl. Ab1.2*. — kōpæ (1)] det *tilf. Ab2*. — sculæ . . kiōpæ] maa the kiōbet oc betallet *Ab1.2*. 15 m(æ)n] man *Aa1*. — scal . . giwæs] giiffwes hanom logh *Aa3a*. — scal] thet *tilf. Ab1*. — han<num>] han *Aa1*. — giwæs] giwæ *Aa1*. 16 sælliæt] *t'et er tilf., efter at ordet var skrevet Aa1*; sellige *Aa3a*. — byssæns] *rigis Ab2*. 17 *overskr.*] Nar hwslege skall utgiufuis *Aa3a*; Eyendomb som rente aff giøris *Ab2*. 18 hawær . . gotz] iorde gaadttz haffwer *Aa3a*. — eghændom . . thær] iorde gods och eyendomb och deraff *Ab2*. — aarlæ] orliige *Aa3a*; aarligenn aars (aar *Ab2*) *Ab1.2*.

ræntæ aff. oc the thøm lyæt hawær, willæ æki wt giwæ. thæn lyæ innæn fæmtæn daghæ æftær gi(a)ldsæns tymæ ær fram gangen. som ær sancte Iohannes baptistæ dagh. oc sancte Andreas daugh. oc vm hwsbondæn giwær kiæræ. ywær ham. tha scal han betheræ hwsbondæn fyræ skillingæ. byæn 5 fyræ skillingæ. oc foghdæn fyræ skillinghæ.

XLVIII. Vm lyæ

Hwa som thær lyær thæn annæns hws. oc far thær in. || oc thæt hws wr- 91 r thær thær æftær af brænd. tha ær han skildugh at giwæ hwsleghæn wt i thæt halwæ aar. Mæn wm han bliwær i hwsæt. længær æn eet halfft aar. tha 10 ær han skildugh at gialdæ hwsleghæ. for et aar. oc om nakær man wil annæn wt driwæ. af thæt hws han leyæth hawær. thæn som thæt hws leyæth. holdæ thæt alt enæ. mæth sin ræt i hælghæn. tha ma han beholdæ thæt hws eet aar. om han ær in faræn i thæt hws at boo. Mæn ær han æy in faræn at bo, tha woldæ han thær hwsæt til hør.

XLIX. Vm besættæls.

15 Hwa som sint gotz ællær ant thing wil besættæ. oc han kan æy tha fangæ bødæl ællær foghæt. om han takær mæth sægh twa gothæ mæn. oc besættær thæt gots. tha skal thæt stathfast bliwæ

L. Om æghær om en garth.

20 Om twa mæn thær bothæ æyæ eet hws. och æy wellæ bo thær til sam-

1 aff] *mgl. Ab2.* — the] dend *Ab2.* — thøm] thet *Ab1.2.* — lyæt] leyett *Aa3a Ab1.2.* — then lyæ] leyen *Aa3a.* — lyæ] leye *Ab1.2.* 2 gi(a)ldsæns] gildsæns *Aa1;* gieldsens *Ab1.2 Aa3a.* — som] saa *Ab1.* 3 Andreas] Andree *Aa3a Ab1;* Andersz *Ab2.* — oc (2)] *mgl. Aa3a.* 4 byæn] och byen *Aa3a Ab1.2.* 5 oc . . skillinghæ] *mgl. Aa3a.* — fyræ skillinghæ] oc saa møgith *Ab1.2.* 6 *overskr.]* Huusz leyes det oc brendis *Ab2.* — lyæ] leye hwss *Aa3a.* 7 thær] *mgl. Ab2.* — lyær] leyer *Aa3a Ab1.2.* — thæn] en *Ab2.* — oc (2)] *mgl. Aa3a.* 8 hwsleghæn] then husleige *Ab1.2.* — wt i] wdy *Ab1;* wd, *Ab2.* 9 Mæn] end *tilf. Ab1.* — i . . længær] der lenger udi det huusz *Ab2.* — hwsæt] thet huss *Ab1;* *jf. foreg.* — længær] længæ *Aa1.* — eet] *mgl. Ab1.2.* 10 gialdæ] giiffue *Ab1.2.* — et] halft *tilf. Aa1;* helt *tilf. Ab1.2.* 10—11 oc . . driwæ] En wiill nogher andhen udriffwe hanom *Aa3a.* 11 thæn . . leyæth] *mgl. Ab2.* — leyæth] haffuer *tilf. Ab1.* 12 alt enæ] allene *Aa3a Ab1.2.* 12—13 tha . . hws] och holde thet *Aa3a.* 13 in faræn (1) *og* (2)] indfalden *Ab2.* — i . . hws] *mgl. Aa3a.* — at] oc *Ab1.* 13—14 Mæn . . bo] *mgl. Aa3a.* 15 *overskr.]* Goedtz besette *Ab2.* — besættæls] y bye *tilf. Aa3a.* 16 sint . . thing] nogheth *Aa3a.* — ant] *mgl. Ab1.2.* — han] *mgl. Aa3a.* 16—17 kan . . fangæ] ey daa fanger *Ab2.* 17 om . . takær] thager hand tha *Aa3a.* — han] tha *tilf. Ab1.2.* 19 *overskr.]* Om two mend eye boedhe eth hwss *Aa3a;* Eyer to mend it huus *Ab2.* 20 Om . . æyæ] Eye two mend baadhe *Aa3a.* — bothæ] begge *Ab2.* — æyæ] haffue eller eye *Ab1;* haffue *Ab2.* 20—1 (*n.s.*) æy . . i] uille the ey baade sammen y boo *Aa3a.*

mæn i. oc æi kvndæ. tha ær thæt æy nøttælighæ at the sællæ. ældær ||
 91 v øthæ gøræ thæt hws. mæn thæn enæ bliwæ i thæt hws eet aar. oc thæn an-
 næn eet aar. oc swa fram at

LI. Om nat gang

Hwa som gor om nat. i. bysæns strædæ. ællær pa gadæ. oc wrthær han 5
 gribæn af nagær man. oc iættær thæn pænnig thær ham grep. oc wrthær
 æy led for domær. oc rathmæn. oc thæt ma bewisæs. thæn ham greep.
 giwæ byæn sæx mark. oc fogdæn sæx mark penningæ.

LII. Vm pennigæ.

Hwa som wt giwær. thæn hælghæns pænnigæ om nakær endracht ældær 10
 køpændskaph. oc ær thær twa gothæ mæn nærwærændæs som eghændom
 hawær i byæn. om thæn enæ ækki behawær thæt køp. før han gar fra ham.
 thæn gutz pænnigæ. scal han ællær i geen giwæ ællær beholdæn. Ær thæt
 oc swa at the skilliæs fraa hwær annæn oc holdær han pænniæn. tha skal
 køpæth haldæs.

16

LIII. Oom barn thær scathæ gør.

Om naghæt barn thær ær innæn sin ny aar. oc gør nakær man saar.
 92 r thæt || scal inctæ bødæ byæn. oc æy fogæth. mandrap wndæn takæn for
 hwilkæth ham bør at bõtæ

1 tha] thæ *Aa1*. — æy] *mgl. Aa3a*; *jf. flg.* — the] *ey tilf. Aa3a*; *jf. foreg.* 2 øthæ gøræ]
 odelegge *Ab1.2*. — eet] *andhett tilf. Aa3a*. 3 fram at] *fremdelis Ab1.2*. 4 *overskr.*] *Gribis*
nogen paa gaden nattetide Ab2. 5 om] *mgl. Ab2*. — nat] *natthe tiidhe Aa3a Ab2*. — oc]
mgl. Aa3a. 6 thæn] *hannom Ab1.2*. 7 oc (2) . . bewisæs] *kand thet bewiisses med two*
goede mendh Aa3a. — thæt] *ther Ab1*. 8 sæx (2) . . penningæ] *oc saa møgith Ab1.2*. —
 penningæ] *mgl. Aa3a*. 9 *overskr.*] *Guds pendinge vdgiffuis dend paa nogen kiøb Ab2*. —
 pennigæ] *gudtz peninge Aa3a*. 10 thæn hælghæns] *gudtz Aa3a*. 11 køpændskaph] *kiøb-*
mandskab Ab1.2. — oc] *mgl. Aa3a*. 12 om . . køp] *behaffwer thett eene thett køp ey*
Aa3a. — gar] *boertt gaar Aa3a*. — ham] *then andhen Aa3a*. 13 thæn . . beholdæn] *tha*
schall hand enthiig giifue then gudtz peninge ighen eller holdhe Aa3a. — han . . behol-
 dæn] *enthenn igengiiffuis eller beholdes Ab1.2*. — han] *mgl. Aa1*. — beholden] *det følgende*
punkt mgl. Aa1. — thæt] *mgl. Aa3a*. 14 oc (1)] *mgl. Ab1.2*. — skilliæs] *att tilf. Ab1.2*.
 — holdær] *beholder Ab1.2*. — skal] *och tilf. Aa3a*. 16 *overskr.*] *Hwor gamelth barn*
bøtthe skall Aa3a. — thær . . gør] *som er inden ni aar, gør nogen saar Ab2*. 17 Om
 . . sin] *Ere born indhen Aa3a*. — thær] *mgl. Ab2*. — sin] *mgl. Ab2*. — oc . . man]
 gior det nogen *Ab2*. 18 thæt] *swa at thæt Aa1*; *barn tilf. Ab1.2*. — byæn] *tiill bye*
Aa3a. — oc æy] *eller Ab1.2*. — for] *mgl. Ab1.2*. 19 ham . . bõtæ] *her hørris atth bøttes*
Aa3a.

LIIII. Vm swinæ stigh

Hwa som wil lighæ swinæstigh. ællær heemlighet. tha scal han ækki bygiæs. nærmer gadæn. æn fæm fôdær. fra hans nabo. thre fôdær. fra kergarthæn syw fôddær. oc om nød gørs fæem fôddær

5

LV. Om iorth

All iorth och egændom sculæ aff hændæs. oc skôtæs pa thæt mennighæ thingi. fowdæn oc rathmæn nærwærændæs. hwa som hawær eghændom. so skôt i tholigh eyæls. aar oc dagh. tha ma ingæn thær boo. i byæn thæn eghændom. ællær iorth thær æftær hindær. paa lægæ i nakær modæ. mæn
10 nær thæt aar ær* wth gangæth. tha ær lagh hæfth

LVI. Vm stæfnæ.

Hwa som stæwænd wrthær for rathmæn. oc mœthær ækki at. thæn førstæ stæfningæ. tha scal han gialdæ byæn for sin forthrodænschap. een half ørræ pænningæ. oc fogæth oc swa mœghæt. Mœdær han ækki at. thæn annen stæfningæ. gialdæ || byæn en øræ pænningæ. oc fowdæn oc swa. Mœ-
15 dær han ækki at thæn thridy stæfning. tha gialdæ byæn twa øræ pænningæ. oc fowdæn oc swa. oc wæræ skyldugh for thæn sagh. thær hannum ær til lauth

LVII. Vm kiærmal.

20 Hwa som thær rørrær kiærmal pa thæn annæn om giald. mynæ æn ty mark. oc ær thæt twa gothæ mæn withærlight. thær w berichtæth æræ.

1 overskr.] Suinesti eller hiemeligt reenlighed at bygge *Ab2.* 2 lighæ] bygge *Ab1.2.* — han] ther *Aa3a.* 3 bygiæs] bygge *Ab2.* — fra (2)] *foran ordet overstr.* fa *Aa1.* 4 oc] *agl.* *Ab1.2.* 5 overskr.] Hwor iøerdth schall schøttes *Aa3a;* Iord skal skiødis till tinge *Ab2.* 6 skôtæs] skotæs *Aa1;* till tinge *tilf.* *Ab2.* — thæt mennighæ] *agl.* *Aa3a.* 7 fowdæn .. nærwærændæs] udi (o. lin.) fougden och raadmendenis neruærelse och erlig loubuden *Ab2.* — som] saa *tilf.* *Ab1.* 8 so] *agl.* *Ab1.2.* — i .. eyæls] *agl.* *Ab1.2.* — aar] oc aar *Ab1.2.* — dagh] ther effter er forgangen (fremgangen *Ab2*) *tilf.* *Ab1.2.* — tha] siidenn *Ab1.2.* — boo] *agl.* *Aa3a.* 9 eghændom .. iorth] iord och eyedom *Ab1.* — ællær .. æftær] *agl.* *Ab2.* — thær æftær] *agl.* *Ab1.* 10 thæt aar] aar och dag *Ab2.* — *] *Aa1 har her punkt.* 11 overskr.] Steffnis nogen och icke møder *Ab2.* 12 oc] *agl.* *Aa3a.* — at] med *Ab2.* — thæn] *agl.* *Aa3a.* 12—13 førstæ stæfningæ] forstæfningæ *Aa1.* 13 for] *gentaget Aa1.* — forthrodænschap] fortrodenskaff skyld *Ab1;* wmage och fortrodenhed schyld *Ab2.* — half] *agl.* *Aa1 Ab1.2.* 14 at] *agl.* *Ab1.2.* — thæn] *agl.* *Aa3a.* 15 stæfningæ] gang och bliffuer steffnit *Ab2.* — gialdæ] bøde *Ab1.2.* — byæn] *agl.* *Aa3a;* fogedenn *Ab1.2* (*jf. ndf.*). — oc .. swa] *agl.* *Aa3a.* — fowdæn] byenn *Ab1.2* (*jf. ovf.*). — oc swa] saa meget *Ab2;* *det følgende punkt* *agl.* *Aa1.* 16 at] *agl.* *Ab1.2.* — thæn] *agl.* *Aa3a.* — tha] *agl.* *Aa3a;* thæ *Aa1.* 16—17 pænningæ] *agl.* *Ab1.* 17 oc (3)] saa *tilf.* *Ab2.* — skyldugh] skyld *Ab1.* — thær] *agl.* *Ab1.2.* 19 overskr.] Geld at kræffue *Ab2.* — kiærmal] før geld myne en x mærc *Aa3a.* 20 thær .. om] kierrær paa then for *Aa3a.* — thær] *agl.* *Aa3a Ab1.* — thæn] hin *Ab1.2.* 21 thær] derefter slettet (*ved prikning*) boo *Aa1.* — w berichtæth] vberøctede *Ab1.2.*

oc wilæ holdæ thæt mæth theræ ræt. oc hauæ swa mөгæth goz. at the
kwndæ swaræ. tyl thæn giald. tha ær han skyldugh, thær ffor saggæn ær, at
gialdæ innæn fæmtæn daughæ om han wil thæt ækki for gөрæ

LVIII. Vm giald.

Hwa som rөрæ kæræmal ywær thæn annæn. vm giald thær ywær gan- 5
gær æloff mark. oc ær thæt twa gothæ mæn withærlicht. thær eghændom
hauær i byæn. oc hawæ swa mөгhæt i egændom. oc i goz at <the> kwndæ
93 r swaræ til thæn giald thær kæræ mal ær pa giwæt. tha ær han || skildugh
thær for saghæn ær, at gialdæ innæn fæmtæn daghæ. om han æi wil fyrræ.
gialdær han ækki innæn thæn fornæwændæ tydh sin giald. ællær oc fangær 10
ham swa got gotz. som the pænningæ ær wærth innæn thæn fornæwændæ
tyd, tha scal han gialdæ byæn fyræ skillingæ. oc fowdæn oc swa. Om thær
æftær wrthær kæræmal. pa thæt næstæ thing. oc pa thæt annæth thing.
om thæn samæ giald. oc gialdær han ækki innæn thridi* thing, tha wær
han for wndæn. oc skild oc wdh lweth. fra all hans ræt. oc scal bödæ thæn 15
han<num> for wndæn <hawær> en mark penningæ. byæn* oc swa. fogdæn*
oc swa. ær thæt* swa at han gialdær ækki æn tha syn giald. tha scal fogh-
dæn oc rathmæn hawæ fold macht. at haldæ hannum. innæn fængsæl swa
længiæ han fangær sin giald betalet

1 holdæ thæt] holdet *Ab1*; holde *Ab2*. — ræt] eidt *Ab1.2*. — hauæ] haffuer han *Ab1.2*.
— goz] gөz *Aa1*. 1—2 at .. giald] som then giell er thiill *Aa3a*. — the kwndæ] thet
kand *Ab1.2*. 2—3 at gialdæ] gielden *Ab2*; *jf. flg.* 3 daughæ] at betalle *tilf. Ab2*; *jf.*
foreg. — for] för *Ab2*. 4 *overskr.*] Gield at kræffue som er offuer xi m. *Ab2*. — giald]
өffwer xl marck *tilf. Aa3a*. 5 rөрæ kæræmal] kerrer *Aa3a*. — vm] for *Aa3a*. 6 oc] *mgl.*
Aa3a. — ær thæt] æt thæt ær *Aa1*. — twa] *mgl. Ab1.2*. 7 hawæ] *mgl. Aa3a*; haffuer
hand *Ab1.2*. 7—8 i (2) .. swaræ] gotthzs som swore kandtt *Aa3a*. 7 i (3)] *mgl.*
Ab1. — <the> kwnde] thet kand *Ab1.2*. — <the>] *mgl. Aa1*. 8 kæræ mal] kierre
Aa3a. 9 for saghæn] fөerre sagth *Aa3a*. — at .. daghæ] gielden inden 15 dage at betalle
Ab2. — om .. fyrræ] *mgl. Ab2*. 10 innæn .. tydh] *mgl. Ab2*. — fornæwændæ] *mgl. Aa3a*.
— tydh] oc gælder han icke *tilf. Ab1*. — oc] *mgl. Mss.* 11 ham] hyn *Aa3a*. — fornæ-
wændæ] *mgl. Aa3a*. 12 oc (1)] *mgl. Ab1.2*. — oc swa] iiii sk. *Aa3a*. — swa] *mgl. Ab2*.
12—13 Om .. kæræmal] En uordher ther effther kierre *Aa3a*. 13 kæræmal] paa giiff-
uenn *tilf. Ab1.2*. — oc .. thing] *mgl. Ab2*. — oc] saa *tilf. Aa3a*. — thing (2)] *mgl. Aa3a*.
14 thæn] *mgl. Aa3a Ab2*. — oc] *mgl. Aa3a*. — thridi] dee trei *Ab2*. — *] *Aa1 har her punkt.*
15 skild] franscheltt *Aa3a*. — thæn] then ther *tilf. o. lin. af skr. Ab1*. 16 han<num>] *mgl.*
Aa1. — for .. <hawær>] ther *Ab1*; forwan *Aa3a*; klager *Ab2*. — penningæ] *mgl. Aa3a*. — *(1
og 2)] Aa1 har her punkt. 16—17 swa .. swa (1)] fogdhen en marck *Aa3a*; fogedenn oc
saa mögith *Ab1.2*. 16 swa] *herefter mgl. punkt Aa1*. 17 swa (1)] *herefter mgl. punkt Aa1*.
— *! *Aa1 har her pnnkt.* —at] *mgl. Ab1*. — æn] *mgl. Ab2*. 18 innæn] y *Ab1.2*. 19 fangær]
haffuer *Ab1.2*.

LVIII. Vm at gøræ brøth.

Fram delæs om thæt ær swa at skiæppæ rogh. kōpæs for en half mark. ællær fæm øræ. tha sculæ brøthæn weghæ thre mark. || oc en halff. oc ^{93 v} scal sælliæs for twa pænningæ. Nær skeppæ hwedæ kōpæs for en mark. ⁵ tha skulæ brøthæn wæghæ. tolf øræ. och tha scal brøthæn gialdæ twa pænningæ.

LX. Vm bagær

Hwilkæn bagær hær giør aa mod. tha scal han bōdæ. twæ mark pænningæ. ællær castæs i fængsæl. Sker thæt oc swa. at brødh wrthær æy fall. een ¹⁰ ganzæ daugh pa torghæt. tha sculæ baghæræn. bōdæ twa mark. Næær thæt sker swa at skiæppæ rovgh. kōpæs minnæ æn sæx øræ. tha skwlæ s(y)wff brød wæghæ twa mark. oc twa øræ. oc sælliæs for twa pænningæ. Oc nær skeppæ hwædæ kōbæs for en mark. tha scal han weghæ ty øræ. oc brøthæt sælliæs for twa pænningæ

LXI. Vm thydæst øøl

¹⁵ Hwa som wil sællie thydæst øøl. tha scal han giwæ stopæth for tolf pænningæ imællom paskæ. oc tyl en annæn paskæ. hwat mynt. tha wrthær for stobæt attæ pænningæ. || Hwa som hær giør amod. tha scall han gialdæ ^{94 r} twa mark. een sinæ. oc annæn sin. och thrithy sin. Thæt fyærthæ sinæ. ²⁰ scal han skilliæs fra sint æmbeth eet aar. Hwa som gør amodh thæn ræt oc skikkæls. tha skal han først bæræ steen. oc swa for swæriæ byæn. aar oc dagh. Ooc stob danst øøl. skal gialdæ sæx pænningæ. thæn førstæ tymæ. oc thæn annæn tymæ. fyræ pænningæ Oc swa scal oc wæræ om ny miødt. hwa thær brydær amod. tha scal han gialdæ som for thydæst øøl.

1 *overskr.*] Om brødth *Aa3a*; Brød, huad det weye skall *Ab2*. 2 Fram . . at] Nar *Aa3a*. — om] skiæppe rogh *tilf.*, *men slett. ved udprickning Aa1*. 3 fæm] *mgl. Ab1*. 5 wæghæ] *mgl. Aa3a*; wæghæs *Aa1*. — tha (2) . . brøthæn] *mgl. Aa3a*. — brøthæn] brothæn *Aa1*; brødenne *Ab1*; brødet *Ab2*. *Kap. 60] sammenskr. m. foreg. Ab1.2*. 8 hær] *mgl. Aa3a*. — tha . . han] hand schall *Aa3a*. 9 brødh] brodh *Aa1*. 10 baghæræn] bagerne *Ab1.2*; borgerne *Aa3a*. — Næær] och nar *Aa3a Ab1.2*. 11 thæt . . at] *mgl. Aa3a*. 12 s(y)wff] swiff *Aa1*; stoffh *Aa3a*. — brød] brod *Aa1*. — twa (2)] *mgl. Aa3a*. — pænningæ] *herefter mgl. punkt Aa1*. 13 kōbæs] selgisz *Ab2*. — han] brødhene *Aa3a*; brødet *Ab1.2*. — ty] ij *Ab1.2*. 14 brøthæt] *mgl. Aa3a Ab1.2*. 15 *overskr.*] Tydst øl oc danst øl at selge *Ab2*. 16 tha . . han] hand schall *Aa3a*. — giwæ] sellige och giiffwe *Aa3a*. 17 paskæ . . paskæ] en poske och andhen *Aa3a*. — oc] *drefter overstr. e Aa1*; saa *tilf. Ab1.2*. — en] *mgl. Ab1.2*. 17—18 hwat . . stobæt] for staab danstøll *Ab2*. 18 tha] ther *Ab1*. 19 oc] *mgl. Ab2*. 22 Ooc] och schall *Ab2*. — skal] *mgl. Ab1.2*. 23 swa] her *tilf. Aa3a*. — oc (2)] *mgl. Aa3a*. — miødt] mynt *Aa1 Aa3a*. 24 thær] her *Ab1.2*. — thydæst] danst *Ab2*.

LXII. Vm ywærsker.

Ywær skæær* scal hawæ for alnæ skarlaghæn to pænningæ. oc for ængælsth. oc genst twa ællær thre pænningæ. oc for ant almænnings klæthæ. alnæ een pænningæ

LXIII. Vm gawæ.

Baghæræn plegdhæ at giwæ af aræld pa iwlæ aftæn. fowdæn hwndræth brøth. oc swdær giwæ. oc swa for thæn gial thær man kallæ hwndæ penningæ. gøræ the thæt ækky || tha skal hwær theræ giwæ thre mark penniæ hwilkæ som kallæs ny gialdh.

LXIII. Vm kæt mangær

Køth mangær pleyghæ at giwæ om iwl aftæn hwar theræ twæ øræ pænningæ. och pa paskæ aftæn halft swa møget wet thæn for^{de} brødæ. Item skal kongæns foghæth hawæ af hwært fadh wiin. thær skænkæs i stobæ. sywf pynt win. hwilkæ som callæs bongiald. Item af hwærth kaar wiin. thær skænkæs mæth tynnær. oc mæth stoob. ær fogdæn all tydh skyldugh. at hawæ bon giald.

LXV. Vm krow.

Hwær krøghers som skænkær thydæst øøl. ællær brenst øøl. ær skyldugh foghdæn twa stob aff hwær tynnæ til boon giald

LXVI. Vm thæn som stathfæstæth thænnæ ræt oc logh, som for scriwæt ær.

Wi Erik mæth gutz nathæ. Danmarks oc Wændiskæ konningæ. oc hær-

1 overskr.] Offuerskær lønn *Ab2.* 2 *) *Aa1* har her punkt. 3 oc genst] *agl. Ab2.* — oc (1)] *agl. Aa3a;* eller *Ab1.* 4 alnæ] for alnen *Aa3a Ab1.2.* 5 overskr.] Bagerne giffue fougden it hundred brød oc suderne oc saa *Ab2.* 6 af aræld] aarlig *Ab2.* — aræld] *foran ordet overstr. arl Aa1.* 7 brøth] *agl. Aa3a.* — giwæ] *agl. Ab2.* — thær] *agl. Ab1.2.* 8 thæt] *agl. Aa3a.* — theræ] *agl. Ab2.* 9 gialdh] glæde *Ab2.* 10 overskr.] Kiødmangere giffue 2 øre *Ab2.* 11 Køth mangær] Køth magær *Aa1.* — om .. theræ] fogedenn (*agl. Ab2*) huer iule affthen *Ab1.2.* 12 pa] *agl. Ab1.2.* — halft] oc *Ab1. 2.* — wet] *Aa1* har herefter punkt. — for^{de}] samme *Aa3a.* — brødæ] brodæ *Aa1;* herefter nyt kap. *Ab1.2. m. overskr.:* Wiin som tappis schal fougden haffue it stob aff *Ab2.* 13 i stobæ] enn (et *Ab2*) stob paa *Ab1.2.* 14 pynt] potter *Ab1.2.* — bongiald] boend *Aa3a;* det følgende punkt *agl. Aa1.* 14—16 Item .. giald] *agl. Ab1.2.* 14 hwærth] r er tilf. o. lin. *Aa1.* 16 overskr.] Tydstøl tappis det *Ab2.* — krow] kroo hwss *Aa3a.* 18 krøghers] kruerske *Ab1;* mand eller krogersche *Ab2.* — brenst] bremmer *Ab1.2.* — ær] hun er *Ab1.2.* Kap. 66] *agl. Aa3a.* 20 Vm .. stathfæstæth] kun disse ord er skrevet m. rødt, hvorefter der følger initial som ved beg. af kap. *Aa1.* 22 Wi] Thenne ret oc lough som for^{uit} staaer haffue vy *Ab1.2.* 22—1 (n.s.) oc (2) .. Stristuninæ] *agl. Ab2.*

tugh innæn Stristuninæ. wi wndæ oc giwæ. woræ || ælskæligæ borgær. oc ^{96 r}
 stathfæstæ thom thæssæ nærwærændæs breeff. *mæth* wort ingissæghæl. til
 hwæs things witnæs byrd. *giwæt* ar oc dagh. oc sthæt. som til foræn ær
 sauth

5

[Efter 1443 14. oktober].

4

Den saakaldte Christoffer af Bayerns almindelige stadsret.

A. Ældre redaktion.

Text I.

A: tabt. — Aa: tabt. — Aa1: Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3132, 4° f. 1r (skrevet 1489
 10 paa Kalundborg slot af Nicolaus Michaelis dictus Jude). — Aa2: smst. Gl. kgl. sml.
 3137, 4° f. 438v (skrevet c. 1500 paa Hammershus (f. 428r) af Johannes Martini
 doctor et monachus in Sora). — Aa3: smst. Gl. kgl. sml. 3124, 4° (beg. af 16. aarh.).
 — Ab: tabt. — Ab1: Arnamagn. Inst. AM 25, 4° f. 119v (c. 1500). — Ab2: Kgl.
 Bibl. Thott 1992, 4° f. 105r (skrevet 1520 paa Aalholm for Otte Krumpen). — Ac:
 15 Arnamagn. Inst. AM 27, 8° p. 22 (slutn. af 15. aarh.). — Ad: Kgl. Bibl. Ny kgl. sml.
 1312b, 4° f. 105r (Odense 1496); jf. Text II. — Ad1: RA. Danske Kanc. Privilegier
 inds. 1648 fra Odense. — Hertil slutter sig enkelte yngre hss.: Berritsgaard nr. 53 f.
 144r (1576), Uppsala Univ. Bibl. U 126a f. 42r (1585), Kgl. Bibl. Additamenta
 584, 4° f. 363r (2. halv. af 16. aarh.), Kgl. Bibl. Thott 2008, 4° f. 19r (1. halv. af
 20 17. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° 27 f. 242v (1. halv. af 17. aarh.).

Christoffer af Bayerns alm. stadsret er en bearbejdelse af Københavns stadsret
 1443 ^{14/10}, som den følger ret nøje, idet den dog udelader enkelte kapitler og i ind-
 ledningen og andetsteds, hvor navnet Køpenhaffn forekommer, tilføjer »oc i alle
 andre køpstæther« el. lign. — Baade denne stadsret og de følgende Kong Hans'
 25 stadsret og Dronning Margrethes stadsret er formentlig private arbejder og ses
 ikke at have faaet kongelig stadfæstelse.

Text efter Aa1.

Wii Cristoffer, *meth* gutz nathe etc., gøre widerlicht alle men, som nw ^{1 r}
 30 være oc komme sculle, at wii effter wort ælskælige raths rath haffue
 vnt oc giffuet oc vnne oc giffue wore ælskælige borgemestere, rathmen oc

1 Stristuninæ] Kristannia Ab1; ordet er formodentlig fejl for Estonia (jf. Univ. Jub. da. Samf. Blandinger I 164). — wi . . giwæ] vnt oc giiffuit Ab1.2. — ælskæligæ] ælskæligæ (skr. har først nederst paa f. 94v skrevet ælkæ, men atter overstr. det) Aa1. 2 thom] mgl. Ab2. 2—3 til . . byrd] mgl. Ab2. 3 oc (1)] mgl. Ab1. — sthæt] stund Ab2. 3—4 til . . sauth] fore stander schreffuith Ab1.2. Overskr. til loven: Priuilegium C. regis ciuitatibus Dacie concessum Aa2; Item her efftherfølger kiøpstædhe rætten Aa3 Ab1. 28—7 (n. s.) Wii . . formughe] mgl. Aa2. 29 wort] wore Aa1. — ælskælige] æsk. Aa1 — raths] mgl. Ac. 30 oc (2)] mgl. Ab1.

mene borgere oc menighet i Køpenhaffn oc i alle andre køpstæther at haffue, nyde oc brvgæ thisse effter^{ne} article, priuilegia, frihet oc nathe, at for^{ne} wore køpstæther mugæ ther aff forbæthres oc i gothe skællige styrælse holdes oc regeres, at for^{ne} wore borghemæstere oc rathmen, borgere oc menighet mughe oc sculle oss oc wore effterkommere, konunge i Danmark, oc kronen thes ytermere oc willigere till thieniste wære effter theres macht oc formughe.

<1.> Item finnes oc nagen gilde eller samfund, hwat heller the ære nw vptagnæ aff noget partii eller oc her effter vptages, the som fogeden, borgemestere oc rathet kunne præffue at vnyttelige ære oc byen till schathe, 10
1 v swadan gilde eller samfund || sculla fogeden oc rathet haffue full makt at fordriffue oc forbiuthe oc aff at lægge vtæn hwers mans gensigelse; holde them nager offuer theres forbuth, swa mange som sithen søghe swadan gilde, the giffue konungen thre marc oc stathen thre marc første tith. Gøre the thet offtere, giffue konungen x marc oc stathen x marc, oc hwat the 15
tha till sammen haffue kommet oc dricke i swadan forbuthne gilde, thet scal føres pa rathwset oc giffues fattuge falk.

<2.> Sculle borgemæstere oc rathet nw her effter haffue theres statz kællere, ther sculle the haffue falt thythest øll oc annet fremmede øll for mugelicht køp oc sælgæ vt, hwo som hænte wil i kannær. 20

<3.> Maa hwer man, som burgær ær, oc i krugæ sammelethes haffue thythest øll falt oc i theres huss meth theres gæster at dricke oc enktet vt at sælgæ i kanne tall. oc ther fore sculle the giffue konungen thre penninge 2 r
vm aaret, en øræ vm winteren oc en øre vm sommeren. || Gør noger man her emod, giffue konungen thre marc oc stathen thre marc. 25

<4.> Maa hwer man, bothe borghere oc krugerske, haffue danst øll falt bathe innen huss oc vtæn huss at sælgæ for penninge.

I mene] menighe Aa3 etc. — Køpenhaffn] Kiøbmennenhaffn Aa3 Ab1; Kjøpmannehaffn Ac. — andre] vore tilf. Ab1 Ac. 1—2 haffue] oc tilf. Ac. 2 oc brvgæ] mgl. Ac. — frihet] friihedher Aa3. 3 aff] mgl. Aa1. 3—4 styrælse] styrcher Aa3. 4 oc (2) . . borgere] mgl. Aa3. — oc (2)] mgl. Ab1 etc. 6 willigere] willellighe Ac. 8 Item] mgl. Aa2. — oc] mgl. Aa2. — nagen] noget Aa2; noghræ Ab2. 9 oc] mgl. Aa2. — fogeden] oc tilf. Aa2 o. fl. 12 at] mgl. Aa2.3 Ab1.2. 13 offuer] mod Aa2. 15 thet offtere] ther effther Ac. 16 kommet] aff øll tilf. Mss. — dricke] drøkkie Ac. — i] mgl. Ac. — forbuthne] forbrwdne Ac. 18 Sculle] initial mgl. Aa1; Item skullæ Ab1.2; de flg. kapp. indledes paa samme maade med Item Ab1.2. 21 Maa] oc tilf. Ac. 22 oc (1)] mgl. Mss. 23 thre] treetiw Aa3; theræ Ac. 24 man] mgl. Aa2 o. fl. 26 Maa] initial mgl. Aa1.

⟨5.⟩ Ængæn then, som brutlup wil gøre, scal mere haffue æn xx diske mat oc icke mere æn fæm rætter, vtæn thet swa fulle, at han haffthe nager hærre eller første eller biscop till sit brutlup, tha maa han haffue flere rætter oc icke flere fadh madh. Hwo her emod gør, bõtæ till konungen en 5 løthig marc oc stathen oc swa meget, oc then samme ræt bliffue oc vm barsell eller anden gæstebuth.

⟨6.⟩ Huilken man som tapper win, i hwat køpsteth thet hælst ær, han tappe meth ræt bystopt oc full made. Gør han thet icke, tha scal han myste thet fadh, han tapper aff, vm thet ær bewislicht, oc halffdelen aff swadant 10 win scal konungen haffue || oc halffdelen rathet. 2 v

⟨7.⟩ Ængen byman tappe sit win, før æn thet ær sæt aff fogethen, burgemestere oc radmen oc giffue fogeden oc rathmen theres sisæ, som gammel sith haffuer wæret, swa som ær twa g. aff hwert fadh, oc bathe borge- mestere twa stope win oc fogeden twa stope win.

15 ⟨8.⟩ Commer nager gæster eller fremmede køpmen till byen meth theres køpmanskap, som icke ære borghere her i byen, oc skipe her theres gots vp meth swadant skell, at the her theres marcket gøre wille, the mughe æy vtføre thet gots igen till skips bort, før æn the haffue thet hafft her falt en manet, tolle sithen theres told oc føre theres gots till siøs, hwart them ly- 20 ster. Mæn kommer nager gæst, som wil fare meth sit gots i landet meth wagh, han giffue sin told oc fare frit, nare hanum lyster.

⟨9.⟩ Vore thet swa, at nager køpman sætte eller latær sætte sit gots vp meth swadant skæl, at han wil haffue thet genom sundet, nar skip eller flode komme, han skipe sit gots vt igen, nare hanum lyster, oc giffue || sin 25 told oc fare i frethe. 3 r

4 till] *mgl. Ac.* 5 oc (2)] *mgl. Ac.* 5—6 barsell] barns øl *Ac.* 6 anden] andre *Mss.* 7 Huilken] *initial mgl. Aa1.* — i] *N tilf. Aa2.3.* — hwat køpsteth] kiøpstæden ehwat viin *Ab2.* — hwat] ee hwad *Aa3.* — køpsteth] *mgl. Ac.*; vin *Aa2.3 Ab1.* 8 thet icke] annet her emodh *Ac.* — tha . . han] *mgl. Aa2.* 9 thet] samme *tilf. Ab1.2.* 9—10 aff . . win] *mgl. Ac.* 10 konungen] thet win *tilf. Ac.* — halffdelen] staden oc *tilf. Ac.* 11 Ængen] *initial mgl. Aa1.* — byman] man *Ac.* — sæt] *mgl. Aa1.* 11—12 fogethen . . giffue] *mgl. Aa1.* 14 win] *mgl. Ac.* *Kap. 8]* har *overskr.:* Om gæster oc om kiøpmenskab *Ab1;* Thet tredie (*mgl. Ab1*) capittel ær om giester, om kiøpmandzskab, hwrlunde thet met them holdes scall *Aa3 Ab2 Ac.* 16 her (1)] *mgl. Ac.* — her (2)] ther *Ac.* 17 swadant] swa *Ac.* 18 thet (1)] theris *Ac.* — thet (2)] *mgl. Ab1.2.* — her] *mgl. Ac.* — falt] i *tilf. Aa3 Ab1.2.* 19 till siøs] *mgl. Ac.* 20 fare] føre *Ac.* 22 Vore] *initial mgl. Aa1.* — swa] *mgl. Aa2.3 o. fl.* — at] oc *Ac.* — vp] her op *Ab1.2.* 23 wil] vildæ *Ab1.* — thet] *mgl. Ac.* 24 flode] fløde *Ab2.* — vt] *mgl. Ac.*

<10.> Scule ængen gæster eller køpmen, som icke ære liggere her, ængen both, hws eller garth vppe halde, oc ængen aff the liggere, her ære, mugæ tagæ them in till sek, the sculle ligge her till herberges oc kost meth borgere. Hwo som her emodh gør, bõtæ konungen fyrgetiugæ oc stathen xl marc, vtæn the kunne sunderlig gunst forwærffue aff konungen eller hans 5 fogede, borgemæstere oc rath.

<11.> Huilken gæst som thythest øll fører till stathen at sæliæ, han scal ængen drincke meth føræ. Hwo her emodh gør, han bõtæ konungen thre marc oc stathen oc swa meget. Han scal vpfylle sit øll meth got øll oc icke meth drinckæ. 10

<12.> Gæster, the som icke sielffue haffue skip oc bade, the scule skipe theres gots vt oc in meth borgeres prammæ; læær them nager sin badh at skipe sit gots vt eller in meth modh thette both, som icke ær borgere, pa borgeres skathe, han bõtæ konungen iii marc oc staden iii marc. ||

3v <13.> Ængæn gæst køpe aff gæst, hwo thet gør, han haffuer forbrudet 15 thet gots, han køper, halfft till konungen oc halfft till stathen vppa begges theres skathe, swa wæl then, ther sæl, som then, ther køper.

<14.> Gæster, the som komme hiid till stathen at sæliæ oc køpe, the giffue theres gæste skud en tith vm aaret pa fogedens wægne meth stathsens both, som gammel sithwan ær. Hwo thet icke gør, bõtæ konungen thre 20 marc oc stathen thre marc oc gelde doch alligewell.

<15.> Scal enghen gæst sælie sit gotz vdi skib æller vppa brøggen, han scal først skibet op i sit herberge oc sælie thet siden vndertaget korn, kwl, tømmer oc færsk sild; hwo thet æy gør, bøde koning iii marc oc staden iii mark. 25

<16.> Ængæn gæst scal salte sild i køpstæthernæ eller andre ware vm høst, thi at han haffuer tha andre marcket for sek, ther som hanum tha bør at saltæ. Hwo thet gør vtæn orloff aff fogeden, borgemester oc rathet

1 Scule] *initial mgl. Aa1.* 2 hws . . garth] gard æller hws *Mss.* 3 her] *mgl. Mss.* — oc] til *tilf. Ab1 Ac.* — meth] til *Ac.* 4 fyrgetiugæ] marc *tilf. Aa2 etc.* 6 oc] æller *Aa2 o. fl.* 8 drinckæ] skenckeber *Aa2*; kowenta *Ac.* — han] *mgl. Aa2.* 9 oc . . meget] tesligest *Aa2.* 10 drinckæ] kowentæ *Ac.* 11 Gæstær] *initial mgl. Aa1.* — the] *mgl. Aa2 Ac.* 14 konungen . . marc (2)] moth koningen *Ac.* — iii (1) . . marc (2)] *mgl. Aa2.3*; falsmall oc so staden *Ab1.2.* 15 Ængæn] *initial mgl. Aa1.* 16 vppa] och paa *Aa3.* 18 sæliæ oc] *mgl. Aa2.* 21 oc (1) . . marc] *mgl. Ac.* — oc (2) . . alligewell] *mgl. Aa1, tilf. efter Aa2.* — doch] tha alth *Ac.* — alligewell] iæmwæl *Ac.* 22—25 Scal . . mark] *mgl. Aa1, tilf. efter Aa2.* 22 Scal] oc *tilf. Ac.* — æller] oc *tilf. Ab1 o. fl.* — brøggen] broen eller bryggien *Ac.* 26 Ængæn] *initial mgl. Aa1.* 27 at] *mgl. Aa2.* 28 oc] æller *Mss.*

oc konungens wilgæ oc loff ower alt, bõtæ konungen thre marc oc stathen thre marc.

17. <17.> Salt, humble, iærn, smør, talg oc andre sligæ ware scal man sælgæ oc kope weth wæchten. Hwo thet ey gør, haffue forbrutæt thet, han sæll, 5 oc then penninge, || som thet kører, halfft konungen oc halfft byen. 4 r

18. <18.> Ængæn fræmmet kræmere maa stande længer vtæ æn i thre daghe en tith vm aaret oc meth færseke ware, vtæn han synderligh orloff haffuer aff konungen. Hwo her emodh gør, haffue forbrutet sin kram, som han meth vtæ stander, halfft till konungen oc halfft till stathen.

19. <19.> Huilken kørman, som kommer till stathen meth clæthe, læret oc annet slicht kørman|skap, han scal skipe thet vp i sit herberge hem till en borgere oc haffue thet pa lofft eller i hwsæ eller i garthen oc hænge sit tegn vt, vm han swa wil, mæn ickæ maa han haffue sine ware pa gaden eller pa windugæ standende. Hwo her e modh gør, bõtæ konungen thre marc oc 15 stathen thre marc.

20. <20.> Hwo som fører falsk kørmanskap in till stæthernæ, thet gotz ær forbrvdet, oc ther till scal han giffue konungen x marc oc stathen x marc.

21. <21.> Ængæn borgere scal kope nager thing eller kørmanskap vti byen 20 meth gæste penninge till gæstens behoff, || thi at thet ær swigh e modh 4 v konungen oc e modh byen, the penninge, som han i swa made vtgiffuer, bliffue forbrvtnæ, halffue till konungen oc halffue till byen eller the ware, som han ther fore in kør, them thogh vtæn skathe, som thet sæl, thi han wet icke aff, hwo som penningen egher.

22. <22.> Ængen gæst maa ny flagnæ hwther eller blothige skind kope; hwo thet gør, tha ær thet forbrutæt, halfft till konungen oc halfft till byen.

— oc (1)] moth *tilf. Ac.* 2 marc] herefter følger atter beg. af kap. 16: Ængen gæst scal saltæ sild i kørstætherne eller andre ware om høst nota *Aa1.2.* 3 Salt] *initial mgl. Aa1.* 3—4 sælgæ oc] *mgl. Ab1.2.* 6 Ængæn] *initial mgl. Aa1.* — stande] staa *Aa2 o. fl.* — i] *mgl. Mss.* — daghe] om *tilf. Ac.* 7 han] *mgl. Ab1.2;* *jf. ndf.* — orloff] loff *Ac.* — haffuer] *mgl. Ab1.2;* *jf. ovf.* 10 læret] læreff *Ac.* 11 skipe thet] skibet *Ab1.2 o. fl.* 13 swa] *mgl. Ac.* 16 Hwo] *initial mgl. Aa1.* — in] *mgl. Ac.* 19 vti] vthen *Ac.* 20 till . . e] *mgl. Aa3.* — ær] *mgl. Aa1.3.* 21 e modh] *mgl. Aa2.* — som] *mgl. Ab2.* — swa] swa dane *Ac.* 22 the] *mgl. Ab2 Ac.* 23 in kør] indkiøber *Mss.* 24 som . . egher] penyng the ære *Ab2.* 25 Ængen] *initial mgl. Aa1.* — ny flagnæ] nyfladdhæ *Ac.* — blothige] *mgl. Ac.*

⟨23.⟩ Huilken man som nager thing køp, som han till witnæ haffuer scal, oc haffuer han æy witnæ, tha bõtæ konungen thre marc.

⟨24.⟩ Huilken man som køper nager thingh oc fæster vp meth hand, hanum ær lowet wether at sigæ then samme dagh oc bõtæ pa two øræ penninge, holler han oc then thing, han haffuer køpt, natten offuer, tha 5 scal betale swa dyrt, som han førre køpt haffuer.

⟨25.⟩ Huilken man som køper nager thingh, som han haffuer førre seet oc drucket ther lithkøp pa, tha scal han holde køp oc betalle thet, som han haffuer køpt.

5 r ⟨26.⟩ Huilken som annæn ær giældskyllugh, || hanum scal lægges lagh- 10 dagh fore at betalle meth rethe penninge thet, han ær skyllugh. Gør han thet icke, tha sculæ fogeden, borghemæstere oc rath sætte hanum two wyrthnings men at wyrthe vt aff hans gots swa meget, som han ær giæld skyllugh. Wil then, som pa kærer, thet gots æy haffuæ, tha sculæ wyrth- 15 nings men thet gots till them tagæ oc giffue hanum sine penninge innen xiii daghe, vm thet ær en borgere, oc en gæst innen thrygge solmærcke. Worther thet oc swa, at nager wyrthningsmen sagthe næy at tagæ gotzet till sek, han giffue thre marc, konungen halffuæ oc stathen halffuæ, oc fogeden, borgemestere oc rath sætte andre wyrthnings men i then steth, swa at hanum sker skæl, som vppaa kærer. 20

⟨27.⟩ Finnes nager, som icke kan giælde sin giald, tha scal han antwor- thes hanum i hændær, som han ær skyllug, nare han ær loghligæ forfuld, pa thet at han ickæ kærær sek rætløs, oc then scal swa forwares, at icke sundheth fordærffues.

⟨28.⟩ Om bys ærende. 25

5 v Først at ængen man maa worthe || byman i Køpenhaffn oc æy i andre

1 køp] kiøber *Mss.* 1—2 han . . scal] hannem bør athaffue vitne til *Aa3.* — till . . witnæ] æy vitnæ til haffuer *Ab2.* 2 scal . . witnæ] æy *Ab2.* — scal] *mgl. Aa2 Ac.* — witnæ] til *tilf. Ac;* *jf. ovf.* — tha] *mgl. Aa2.* 3 Huilken] *initial mgl. Aa1.* 5 holler . . oc] eller *Ab1;* *jf. flg.* — holler] *rettet fra* eller *Aa1;* eller *Ab2;* *jf. foreg.* — han (2)] *i marg. Aa1.* — offuer] vth offwer *Ac.* 6 scal] *mgl. Aa2.* — betale] betalet *Ab1.* — førre] *mgl. Aa2;* thet *Ac.* 7 som (1)] *mgl. Aa2.* — som han] then som *Aa2.3 Ab1.2.* *Kap. 26 har overskr.: Om (Thette ær om Aa3 Ab2 Ac) giældh Ab1.2 Aa3 Ac.* 10 Huilken] *initial mgl. Aa1.* 11 at] oc *Aa3 Ab1.2 Ac.* 12 two] *mgl. Ac.* 13—14 han . . skyllugh] giæld er *Aa2.* 13 ær] hanum *tilf. Ac.* 17 nager] borgere *tilf., men atter overstr. Aa1.* — sagthe] oc *tilf. Ac.* 18 giffue] koningen *tilf. Ac.* — halffuæ (2)] *mgl. Aa2.* 21 Finnes] *initial mgl. Aa1.* 23—24 icke sundheth] hans (*mgl. Ac*) swndhet icke *Ab1.2 Ac.* 25 bys] bysens *Mss.* 26 man] *mgl. Aa2.* — worthe] være *Ab1.* 26—1 (*n.s.*) Køpenhaffn . . køpstæther] kiøpstæden *Aa2.* 26 Køpenhaffn] Kiøpmenehaffn *Ab1;* købmannehaffn *Ac.* — æy i] *mgl. Aa3 Ab1.2 Ac.*

køpstæther, før æn han haffuer oc loffuet oc sworet konungen aff Danmark huldschap oc troschap oc stathen meth oc bewisd haffuer, at han ær skild meth minnæ fra then husbonde, som han till then dagh thiænt haffuer.

- 5 <29.> Hwo som stigær bysens mwr eller plancker eller anden bysens fæstning eller bryder plancker vt, han bõtæ konung fyrgetiuge marc oc byen fyrgetiuge marc.

10 <30.> Um dighæ eller planckæ fordærffues eller nither fallæ for nager mans forsømmilse i frihets timæ, tha scal han, som thet rum tilhører, thet bõtæ innen tiugæ dags rum, sithen hanum tilsiges. Ræthes man oc for orlogh, tha scal han bõtæ thet i samme dagh. Gør han thet ickæ, tha scal han sættes i stathsens gøme oc tagæ sithen aff hans gots at bõtæ oc bæthre meth swa meget, som wether thyrff, oc ther till scal han giffue konungen sex marc oc stathen sex marc for owerhørigheth.

- 15 <31.> Hwo som æy wil till hiælpe atgøre wæghe eller andre thing, som fogæden oc borgemestere oc rathmen || thycæ nyttelicht wære for sta- 6 r then, han bõtæ første tith for vørsom thre marc, annæn tith sex marc, threthie tith fyrgetiuge marc, halfft konungen oc halfft stathen.

20 <32.> Ængæn, som heme haffuer i Køpenhaffn eller i nager annæn køpsteth, quinnæ eller man, scal tagæ sech wærgæ eller forswar i sinæ saghæ eller ærende aff nager vtænbyss man vtæn meth konungens synderligh orloff, vnnentaghne alle andelige sagæ.

25 <33.> Ængen faterløss eller møtherløss barn, the som wærgeløse ære, muge kese them wærgæ vtænbyss eller innen bys; haffue the oc nager vtæn bys eller innen bys wenner, som theres wærgæ bør at wære effter laghen, the sculle icke wære theres gots mech|tugæ, før æn the haffue sæt wissen oc loffuen ther fore, at thet gots, som swadanne wærgeløse børn tilhører, bliffuer wist till theres hand, nare the worthe myndigæ. Sigher nager her emod thisse tw for^{ne} article, bõtæ konungen thre marc oc stathen thre marc.

1 oc (1)] *mgl. Mss.* 5 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 6 bõtæ] *giffue Mss.* 8 planckæ] *planckær Ab1 Ac.* 10 bõtæ] eller bøthe *tilf. Ab1.2.* 11 i] *mgl. Ac.* — han] *mgl. Ab1.* 12 at] oc *Ab1 Ac.* 14 owerhørigheth] *vhörighed Mss.* 15 Hwo] *initial mgl. Aa1.* — andre] *annen Aa2.* 16 oc (1)] *mgl. Ab1 Ac.* 19 Ængæn] *initial mgl. Aa1.* 19—20 Køpenhaffn . . køpsteth] *kiøpstæden eller i Kiøpmennehaffn Ab2.* 19 Køpenhaffn . . annæn] *noger Aa2.* 22 alle] *mgl. Ab1a.* 24—25 haffue . . bys (2)] *mgl. Aa2.* 28 emod] *i tilf. Ac.* 29 tw] *mgl. Ac.* — article] *stykke oc article Ac.*

6 v <34.> Behøffuer byen nager strætæ eller wægh i genom nager borgeres
oc tagæ ther gengiæld fore. Wil han icke, tha muge borghemæstere oc
rathmen alligewel rammæ bysens bæste, oc thet stande sithen till konun-
gen, vm han nager gengiæld haue scal. 5

<35.> Sker thet swa, at fogheth, borghemæstere oc rath bethes at haffue
wille till stathsens nytte oc tharff aff nager byman tymmer, sten eller lim
eller annet, hwat som han haffuer i sin garth eller huss, tha scal han thet
tillade oc tagæ ther fult fore, wil han icke swa, myste sek thet sammæ, som
the vmbethes. 10

<36.> Huilken som forwnden worther oc vngar ther meth orth eller ger-
ninger at forrathe konungs aff Danmarc N. slot eller by, han lithe swadan
dom oc ræt, som forræthere bør at lithe.

<37.> Huilken man som openbarer rathsens hemmelige ærende oc ræt,
konungen oc stathen eller them till skathe, vm thet bewises, han myste 15
sin hals oc hans howethlot wære i konungs wære.

7 r <38.> Huilken man som hielper eller hwser nager then man, som vmgar
meth stathsens || argeste, swa at han stathen forrathe eller brænne wil, oc
wet thet meth hanum, at han swa gøre wil, oc forthiær thet, han lithe then
samme dom, som forscr^t star. 20

<39.> Ær thet horthelige forbuthet nager sampling at gøre i byen for
nagen ærende skyld, vtæn fogeden, borgemæstere oc rathet komme them
till sammen; huilken som thet gør howitzman ther fore ær, han scal myste
howedet oc hans hoffueth lot i konungs wære, oc alle the andre, som i thel-
ligæ samlinge ære, bõtæ hwer there konungen tiugæ marc, mæn huilken 25
aff allmugen, som naget skather, han kære sin sagh for fogeden, borghe-
mæstere oc rath, som hanum aff rette bør.

<40.> Ængæn borgere scal bære wapn i byen oc æy vtæn bys, længer
æn han kommer i sit hærberge. Hwo som thet gør, myste thet wæрге, som

1 Behøffuer] *initial mgl. Aa1.* — nager] manz gardh eller *tilf. Ac.* 5 scal] therforæ
tilf. Ab1. 6 Sker] *initial mgl. Aa1.* 7 tharff] thærft *Ab1.2.* 8 som] *mgl. Mss.* 11
vngar] vndergar *Ab1.2;* *jf. Kbh. 1443;* vmgar. 12 N] = *Aa2;* *mgl. øvrige Mss.* — han]
mgl. Aa3. 14 Huilken] *initial mgl. Aa1.* — oc] *mgl. Aa3.* 15 oc] *mgl. Aa2.3 Ab1.2;*
eller *Ac.* 16 wære (1)] = *Aa2;* *mgl. øvrige Mss.* 21 Ær] *initial mgl. Aa1.* — thet]
mgl. Aa2.3 Ab1.2; oc *Ac.* 25 huilken] man *tilf. Ac.* 26 for] *mgl. Aa2 Ab2.* 27 oc]
eller *Aa3 Ab1.2.* — rath] radhet *Ab1.2 o. fl.* 28 længer] *gentaget Aa1.* 29 som (2)] *mgl.*
Aa2 o. fl.

han bær, ffanger han oc skathe ther offuer, vm han sine wærgæ æy wil fra sech fangæ, tha beholde then skathe vbøtter.

<41.> Hwo som ær fød i køpstæthen oc kan naget æmbede, som han wil bliffue weth oc berge sek aff, swa som ær swdere || gerning, skindere ger-^{7 v} ning, smethie gerning, skrædere gerning oc andre sligæ, tha scal han æy meræ giffue æn en øre penninge, ther han kommer i æmbedet, oc huilken aff swadan æmbetzmæn som vtænbyss ær fødder oc borgere worther, han giffue swa meget till ingang i æmbedet, som han giffuer for borgærskap.

<42.> Lægges nager synderligh retzslæ eller thyngæ pa stathen aff¹⁰ konungen eller aff borghemæstere oc rathet, ther i scal hwer giffue, som han haffuer gots till, oc icke mere.

<43.> Hwo som gør annen forkøp, han scal giffue then, som han gør forkøp, thre marc oc stathen thre marc.

<44.> Huilken baghere som æy wil holde fogedens buth oc borgemæ-¹⁵ steres oc rathsens brøth at baghe, swa som tithen sigher pa kornet, oc bagher smærre brøth, æn the haffue sat; første tith han worther kærth aff menigheden, myste alt sit brøth, som han tha haffuer, oc thet scal giwes i guts naffn, annen tith thre marc meth brøthet, threthie tith sex marc meth brøthet, ffiærthe tith fyrgetiugæ marc meth brøthet, halffue penningene²⁰ || konungen oc halffue byen, oc wære sithen borgherskapet swa nære, som^{8 r} borgemæstere oc rathet thycker, for vhsømmæ.

<45.> Thenne samme ræt skal oc wære vm bryggere, swdere, smether, skrædere oc andre æmbitzmæn.

<46.> Hwo som bryder frith, then stund som konungen ær i stathen,²⁵ han scal bõtæ hanum, som skathen far, fyrgetiuge marc oc konungen fyrgetiuge marc oc stathen xl marc offuer alle rætte bõtær.

<47.> Huilken rathman eller borgemæster som forwnden worther, at han tagær penninge oc sigær vræt for ræt for wild skyld, tha scal han wære

1 oc] *mgl. Aa3.* 2 tha] han *Mss.* 3 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 5 han] *mgl. Ac.* 7 ær fødder] fødder ær *øvrige Mss.* 8 till] i *Ac.* 9 Lægges] *initial mgl. Aa1.* — retzslæ] skat vppa *Ac.* 11 till] *mgl. Mss.* 12 annen] een annen *Ab1.2 o. fl.* 13 marc (1)] oc koningen iii mark *tilf. Ab1.2.* 14 Huilken] *initial mgl. Aa1.* — baghere] borgere *Ab2 Ac.* — buth] *mgl. Aa2 o. fl.; jf. ndf.* 15 rathsens] budh *tilf. Aa2 o. fl.; jf. ovf.* — swa . . kornet] *mgl. Aa2.* — sigher] tilsigher *Ab1;* sigher til *Ac.* 16 sat] sagt *Mss.* — tith] oc *tilf. Ac.* 17 thet scal] *mgl. Aa2.* 22 Thenne] *initial mgl. Aa1.* — swdere] *mgl. Ac.* 23 skrædere] oc skinneræ *Ac.* 24 som (2)] *mgl. Aa2.* — stathen] *mgl. Aa2.3;* byen *Ac.* 25 han . . som] bøde then *Aa2.* 27 Huilken] *initial mgl. Aa1.*

vgild oc vgeff, oc alle the, *meth* hanum holde i then sagh, oc komme ther fore vt aff rathet oc aldrih i igen.

<48.> Huilken som holder sek for rathman oc ær icke tillskicket aff rathmen, borgemestere oc menigheth, som hanum bør, han myste sin hals oc hans howethlot i konungs wære. 5

<49.> Huilket som bygynnes i køpstæthen oc enes for fogeden, borgemestere oc rath effter theres bys ræt, som konungen them giffuet haffuer, 8 v thet scal stathught oc fast bliffue. || Hwo ther e modh sigær, han forbryde sin hoffueth lot till konungen oc stathen, vtæn vm nager aff rathet saghthe hanum vret, som fore ær saght, tha gange ther vm, som ræt ær. 10

<50.> Hwat fogeden, borgemestere oc rathet vplægge *meth* konungs fulborth, thet bliffue stathught oc fast. Hwo ther e mod gør, bõtæ konung fyrgetiuge marc oc stathen fyrgetiuge marc.

<51.> Huilken som stæffnes till thingh, han scal stæffnes *meth* byswennen, oc han scal sigæ thet hans nabo pa begge sither, kommer han æy første 15 tith till things, bõtæ fæm ængelske, annen tith tii ængelske, threthiæ tith xx ængelske, halffwe konungen oc halffue stathen, sider han længer owerhørugh, tha ær oc hans hoffuethlot i konungs oc stathsens wald.

<52.> Huilken byman i stathen som vtfar aff stathen for sine ærende skyld oc achter sek længer bortæ wære æn i sex vgher, han scal skicke en i 20 sin stæth, som swarer for hanum oc fult gør, vm nogre synderlige fald vppa kommæ, som konungen eller stathen macht pa ligger.

9 r <53.> Huilken som bryder konungens oc stath||sens lase fra portæ eller fra bommæ eller then, som fange vti sidæ, han bõtæ sin hals oc sin howethlot till konungen oc til stathen. 25

<54.> Hwo som løsner planckær eller kryper ower them in eller vt eller tagher stene bort, som ære till stathsens wærn lagde oc till sammen borne, bõtæ xl marc, halffwe konungen oc halffue stathen. Thet sammæ scal han

1 vgil] vtgil *Ab1.* — oc (1)] eller *Ab1.2.* — the] ther *Ac.* 2 i] ther i *Ab1.2.* 3 ær icke] ickæ ær *Aa2 etc.* 3—4 rathmen] oc *tilf. Ab1.2 o. fl.* 6 Huilket] *initial mgl. Aa1*; Hwilke *Aa2*; Hwat *Ab1.2*; Hwilke sagher *Aa3*; Hwikken sagh *Ac.* 9 vm] *mgl. Aa2 o. fl.* 11 Hwat] *initial mgl. Aa1.* 12 fulborth] full ord *Aa2.3*; fullæ ord *Ab1.2 Ac.* — thet] tha *Ac.* 15 han(1)] *mgl. Ac.* — thet] *mgl. Ab1.2 Ac.* — nabo] til *tilf. Ac.* 18 konungs] wære *tilf. Ac.* 19 Huilken] *initial mgl. Aa1.* — byman . . som] borger *Aa2.* 20 scal] *mgl. Ac.* 23 oc] eller *Ab2.* 24 eller then] stokke them *Ac.* — then] *jf. Kbh. 1443: ther.* 26 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 28 Thet sammæ] Saa *Aa2.*

oc bõtæ, som far *meth* sit skip *annen steth* vt æn at bommen, nare som for-
buth ær.

5 <55.> Huilken husfrve, som bonden *fra døer*, hun scal kesæ sech en
wærgæ fiorten daghe effter hans døth, oc fogeden, borgemestere oc rathet
tillsigæ. Gør hun *thet æy*, tha bõtæ konungen thre marc oc stathen thre
10 marc, Haffuer hwn oc børn effter syn døde hosbonde, tha scal fogeden oc
borgemæstere witæ børnens fæthernæ, oc hun gøre *thet wist*, at *thet* bliff-
uer vffortæret *fra børnens hænder*.

<56.> *Thet sammæ* scal oc wære vm then, som husfrve dør *fra*, vm henne
15 børns møthernæ.

<57.> Ængen scal haffue at kræffuæ *sin howethlot*, mæn father oc mother
leffuæ, vtæn hwat han *meth minnæ* eller *meth theres* || gothe wilgæ fange 9 v
kan.

15 <58.> Taper *nager* bymans søn i dobell eller i *nager legh* mere æn en ß
penninge, tha scal thogh then, som winner, æy mere beholde aff *hanum*
æen en øre penning.

20 <59.> Hwo som ligger i hoor i *nager køpsteth*, man eller quinnæ, oc wor-
ther loghlige stæffnd oc fordeld, swa at the i band *kommæ* oc icke wille
tagæ scrifft oc bot, som them bør, tha bliffue swa dagh oc aar oc komme i
matband, oc sithen scal konungs swærth rætte ther offuer, mannen hal-
sen aff oc quinnen liffuende i iorthen, oc *theres hoffueth* lot forbruten i
konungs oc i stathsens wære. Then *sammæ ret* ær oc vm iomfrw kræncker
oc andre andelige sagher, vm the sitæ owerhørugæ oc fordeles i matband,
som forscr^t star.

25 <60.> Huilken mans huss eller thagh, som nether worther brutæt, nare
wathes ild worther løs, tha sculle alle the fore ilden boo, gøre *hanum*
schathestløss, som foghet, borgemestere oc rath thycker skellight wære.

<61.> Huilken man som vtfar aff stathen *meth* husfrve oc gots oc kom-
mer æy in i || stathen igen innen dagh oc aar at boo, han myster bylogh 10 r
30 oc byræt oc hører at købe sech *thet* paa ny.

1 som] *mgl. Mss.* 6 Haffuer . . tha] *mgl. Aa1.3.* 7—8 bliffuer] vfforthet oc *tilf. Aa1.*
8 fra] oc til *Ab1.* 9 Thet] *initial mgl. Aa1.* 11 Ængen scal] Item skal oc enghen *Ab1a.*
12 meth (2)] *mgl. Aa2.* 14 Taper] *initial mgl. Aa1.* — i nager] *mgl. Aa2.* 15 thogh] *mgl. Ac.*
— then] *mgl. Aa1.* — aff hanum] *mgl. Ac.* 17 i (1)] *mgl. Aa1.* 19 tagæ] ther *tilf. Ab1.2*
Ac. — bot] foræ *tilf. Ac.* 20 oc] *mgl. Ab1.2 o. fl.* 22 i] *mgl. Aa2 Ac.* 25 Huilken] *initial*
mgl. Aa1. — brutæt] eller tageth *tilf. Ac.* 26 worther] ær *Aa2 Ab1 Ac.* — hanum] *thet*
tilf. Ac. 27 schathestløss] skadeløst *Aa2; skadesløst Ab1 o. fl.* 29 in] *mgl. Ac.*

<62.> Hwo som sider i stathen sex vgher oc æy worther borgere, bõtæ konungen thre marc oc stathen thre marc, vtæn han haffuer thet meth fogedens oc borgemesteres wilgæ.

<63.> Worther naget skip driffuende vtæn styreman i Øresund, thet som borgere tilhører, thet scal æy kalles wragh, mæn then thet finner, han ⁵ scal føret in till konungens slot oc tagæ mugeligh løn for sit ærffuet, som gammel sithwane haffuer wæret, oc then, som skipet egher, fange sit igen.

<64.> Hwo som spittalsk sot fanger i stathen, han scal nøthes vt at fare till sanct Iørgen innen then tith, som hanum aff fogeden oc aff borgemestere forelaght worther. Gør han thet ickæ, tha mugæ the føre hanum oc ¹⁰ hans thit vppa hans kost oc tæring.

<65.> Hwo som bor i stathen pa konungs iorth, han scal ther æy aff thrænges, e mæthen han formaa oc wil fult ther aff gøre swa meget, som ther bør meth rætte aff at gangæ. ||

¹⁰ v <66.> Hwo som fogeden, borgemester eller rathman owerløper meth ¹⁵ wreth hugh oc vbequæmme orth, han bõtæ hanum, som han swa owerløper, xl marc oc xl marc konungen oc stathen, worther han saar, giælde hals. Then samme ræt scal oc wære vm byswen, nare the ære i konungs eller i stathsens ærende.

<67.> Hwo som till worther saght vt at fare i konungs vtbutth eller ²⁰ stathsens ærende, bliffuer han hemæ oc gør thet ickæ, han bõtæ konung oc stathen xl marc, vtæn han haffuer thet sunderligh meth borgemesteres oc rathsens orloff, oc tha scule the skicke en annen i hans steth.

<68.> The som in ære giffne i hæligesthws, the mugæ æy køpsla. Huilken aff them thet gør, han skattæ meth byen. ²⁵

<69.> Ænge skip mugæ lægge till winterlagh in for nager mans dør. Hwo thet gør, han bõtæ konungen thre marc oc stathen thre marc.

<70.> Hwo som tagær tymber eller fiæle aff broen, thet som henne tilhører, han bõtæ sex marc at bõtæ broen meth.

1 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 2 marc (2)] *mgl. Aa2.* 2—3 han . . . wilgæ] meth velge ær Aa2. 6 føret] føræ thet Ab1 o. fl. 7 sithwane] wanæ Ab1.2 Aa3 Ac. — fange] han fange Ac. 8 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 9 oc] *mgl. Ab1.2.* — aff (2)] *mgl. Mss.* 11 thit] tingh Ac. 12 ther] *mgl. Aa2 o. fl.* 14 meth] aff *Mss.* 16 hanum som] then han Aa2. 16—17 som . . . owerløper] *mgl. Ab1.* 19 i] *mgl. Mss.* 20 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 22 borgemesteres] borgemesternes Ab1.2. 24 in] *mgl. Aa3.* 25 han] skal tilf. Ac. 26 Ænge] *initial mgl. Aa1.* — lægge] lægges Aa2 etc. 28 broen] *mgl. Aa2.*

<71.> Huilken man som sit skip lader genom windebroen, oc hun faller nither for hans || forsømmilse skyld oc fanger ther nagær skathe aff, eller ^{11 r} vm nager mans skip støter henne till skathe, tha bõtæ han broen igen oc bõtæ konungen thre marc oc stathen thre marc.

⁵ <72.> Ængæn man skipe tymber eller swart gots eller with vppa broen, swa at hun far ther skathe aff, vnder then samme plict. Then sammæ ret sculle the oc gøre, som theres skip lægge vp till bybroen.

<73.> Ængen man stæthe vrensle pa gatæn eller for sin dør eller garth, vm thet vtkommer aff hans garth, huss eller stald, længer æn thre daghe ¹⁰ vnder thre marc konungen oc byen.

<74.> Ængen haffue sit hemeligh huss nærmer byens stræde æn en alen oc iorthgraffuet, oc enktet flut scal thet haffue till bys strædet oc æy till sin naboo oc æy nærmeræ syn naboo, æn som fore ær saght. Hwo her e| mod gør, bõtæ konungen thre marc oc stathen thre marc, vm han thet kærer, ¹⁵ oc brytæ vp then bygning, som han nærmer bygd haffuer.

<75.> Ængæn forbygge sine naboo meth huss eller stenbro, vtæn som fogeden, borgemestere oc rath thycker ret oc skellicht at wære. Hwo her e mod gør, bõtæ konung thre marc oc brytæ vp sin bygning. ||

<76.> Fogheth, borgemestere oc rath haffue full maght at besætte vtæn ^{11 v} ²⁰ bysmans gots, the som them eller theres borgere naget skylloge ære meth rette, swa længe the haffue fanget theres betaling, vnnentagne them, som ære thit kallede i hærskaps thieniste.

<77.> Alle wore borgere wære frii for told i rigen fra oc till all tith, mæn pa Skanør, Falstærbothæ, Malmøgh, Draghorn oc alle andre wore fiske leye, ²⁵ ther skulle the giffue told fra sancti Bartholomei dagh oc till sancti Dyonisii dagh.

1 Huilken] *initial mgl. Aa1.* — som] *mgl. Ac.* — hun] *mgl. Ac.* 2 eller] oc *tilf. Ab1.*
 3 broen] *mgl. Aa2 Ac.* henne *Ab1.* 6 at] *mgl. Aa2.* — ther] *mgl. Aa2.* 7 bybroen]
 broen *Aa2 Ac.* 8 Ængen] *initial mgl. Aa1.* — eller (1)] *mgl. Ab1.2.* 9 vm] *mgl. Mss.*
 — thet] som *tilf. Ac.* — huss . . stald] hwo thet holler *Ac.* 10 vnder . . byen] bøthe
 koningen oc byen *iii mark Ac.* 11 sit hemeligh] hemellighetz *Aa2.3;* hemels *Ab1.2 Ac.*
 12 flut] flucht *Aa2.3 Ab1;* flyth *Ac.* — scal . . haffue] *mgl. Mss.* 13 oc . . naboo (2)] *mgl.*
Aa1.3 Ab1. 15 then] gærning eller *tilf. Ab1.* — nærmer . . haffuer] haffwer swa nær-
 bygth *Ac.* 16 Ængæn] *initial mgl. Aa1.* 17 ret oc] *mgl. Aa2.* — oc (2) . . wære] *mgl. Ac.*
 19 Fogheth] *initial mgl. Aa1.* 20 bysmans] byess mantz *Ab1 Ac.* — theres] noghre theris
Ac. 21 haffue fanget] faa (fange *Ab1 o. fl.) Aa 2 etc.* 23 rigen] righenæ *Ac.* 24 Drag-
 horn] Draghør *Aa2 etc.*

<78.> Maa ængen worthe leighthet i stathen vtæn meth fogedens, borgemesteres oc raths samthyckæ, konungs leighthe gar offuer alt.

<79.> Hwo som worther funnen meth wrang alen, wrang skæppe, kannæ, pundere, bismære eller naget annet slicht, han giælde først thre marc konungen oc thre mark byen, annen tith sex marc, hwer there thre, threthiæ 5 tith myste sin hoffuethlot oc ryne byen.

<80.> Haffue wii aff sunderligh wor nathe oc gunst vnt wore borgemestere oc rathmen i wore køpstæther at side fri for theres arlige skat for theres vmagæ oc tro thieniste vnnentagne andre thianiste, som the oss 12 r meth || byen plichtugæ ære. 10

<81.> Dør nager mans swen eller quinnæ i køpstæthen, som icke haffue arffuinge i byen eller i landet ære besidende, tha scal rathet tagæ hans gots i gømaæ meth fogedens asyn oc withskap, swa længe till rætte arffuinge kommæ meth skælligh bewising innen dagh oc aar, tha scal them antworthes theres gots fri oc vhindret i fogedens asyn oc giffue thre marc, vm the 15 arffuinge ære besidende i righet. Ære the oc besidende vtæn righet, tha giffue the konung thre marc, som før ær rørth, oc rathet hwer tinde penning; kommer oc ængen arffuing innen dagh oc aar, tha ær konungen hans arffuing, oc thet gots scal antworthes konungens fogheth, eller hwem konungen thet vnnæ wil, thogh hwer tinde penning till rathet, som førre 20 ær saght.

<82.> Thette efter^{ne} capittel ær vm then, som sech forbryder oc illæ liffuere.

Først worther nager man i byen, ehwo han hælst ware kan, vtæn bys man eller innen bysman, noget steth slaghen, tuttet eller draghen emodh 25 ræt, tha sculle the naboo, ther næst boo, vm them thet till witendes worther, wære dagh eller nat, hwat hæller || clocken gar, eller hun æy gaar, løpe 12 v strax ther till oc rædde then, som vræt sker; ffinnes nager, som thet wel weet oc thet icke gøre wil, swa bõtæ x marc, halffue konungen oc halffuæ byen. 30

1 Maa] *initial mgl. Aa1.* 2 raths] *radzcens Ab1; radhmens Ac.* — leighthe] *wyde Ac.* 3 wrang] *wræth Ac.* — kannæ] *mgl. Ac.* 7 Haffue] *initial mgl. Aa1.* — sunderligh wor] *wor sunderlig Aa2 etc.* — nathe . . gunst] *gwnst oc naade Aa2.* 9 vnnentagne . . thianiste] *mgl. Aa2 Ac.* 11 Dør] *initial mgl. Aa1.* 12 i (1)] *vden Ab2.* 15 marc] *som før ær rørth tilf. Ac.* — vm] *oc Ab2.* 20 thogh] *en togh Ac.* 22—23 Thette . . liffuere] *mgl. Ab2.* 24 Først] *mgl. Aa2.* — wære] *ær Ab1.* — kan] = *Ad*; *komme Aa1—3 <jf. Aa1 ndf.>*; *kommer Ab1.2; kwnne Ac.* 25 bysman] *byess men Aa2.3.* — steth] *oc worther tilf. Aa1; jf. ovf.* 26 them thet] *thet them Ab1.2 o. fl.* 27 wære] *hwat hæller thet ær Ab1.* — hwat] *mgl. Ab2.* — hun] *mgl. Ac.* 28 ther] *mgl. Ac.* — then] *them Aa3 Ac.*

⟨83.⟩ Hwo som faller for nager brøtæ, han scal bōtæ emod then, som skathen skeer, oc ther næst emod konungen oc byen, effter thet som saghen ær stor eller litæn till.

⟨84.⟩ Hwo som nager man thrugær, hōder eller vntsigær, som borger ær, 5 oc wil æy latæ sek nōghe meth rætte, then man scal borgæn oc wissen sætte, at han then annæn æy skathe wil oc ængen skathæ pa skiutæ aff nager man pa hans weghnæ. Wil han æy borgæn sætte, tha scal han sættes i bysens hæchtæ, swa længæ han fanger sek bæthre berad, vm thet worther kærth for fogeden oc borgemester.

10 ⟨85.⟩ Hwo som forbryder sek i stathen oc vntkommer oc icke bōtær, hans naffn scall scriffues oc sta i stathsens bogh, swa længe han haffuer bæthret for sine gerninger. Worther han oc grepen, tha scal han oc pinæs, effter thet hans brøde ær stor eller litæn till.

⟨86.⟩ Ænkte testamente scal fuldrages, før æn then døthes giæld ær gul- 15 den them, || som i stathen ære oc vppa kræffue, oc bewisligh giæld ær. 13 r

⟨87.⟩ Hwo som nager man eller quinnæ i hiel slar i stathen, han bōtæ liff for liff, nare han gripen worther.

⟨88.⟩ Hwo som annen gør saar meth swærth eller meth kniff eller meth annæn wapn meth wreth hand, han scal for en mund saar bōtæ sex marc 20 then, som skathen fek, oc for thrygge munde saar tolff marc, konungen oc stathen hwer there swa meget. Worther saret dypere oc større, tha bōtæ effter dande mens sigælse.

⟨89.⟩ Worther nager man lytær aff saar eller slagh, tha scal thet wyrthes aff borgemestere oc fogheth oc rath oc bōtes effter theres sigælse.

25 ⟨90.⟩ Finnes oc nager dare, som brytær oc icke haffuer at bōtæ meth, han scal plichtes oc pines aff fogeden, borgemestere oc rathmen effter sin brøde.

⟨91.⟩ Hwo som hugger hand eller fot aff nager eller stinger øghen vt i wrethe eller meth foracht, tha ær thet halsløs gerning, oc hans howetlot i 30 konungs wære.

1 Hwo] *initial mgl. Aa1.* — emod] *mgl. Ac.* — som] *mgl. Ac.* 2 næst] *bøde tilf. Aa2.3 Ab2.* 8 berad] *beradet Ab1.2.* 9 for fogeden] *gentaget Aa1.* — oc] *eller Ac.* 10 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 13 thet] *som tilf. Aa2 etc.* 14 fuldrages] *fwlgøres Ac.* — døthes] *døde mans Mss.* 15 oc (1)] *mgl. Aa3 Ab1.2.* 16 Hwo] *initial mgl. Aa1.* 18 annen] *andree Ab1 Ac.* 20 then . . marc] *mgl. Ac.* 23 Worther] *initial mgl. Aa1.* 24 oc fogheth] *mgl. Ab1.* 28 Hwo] *initial mgl. Aa1.*

<92.> Hwo som slar annen meth staff, træ eller steen, meth kylgæ eller been, swa at han worther æy saar eller limmæ læster, bõtæ hanum, som ||
 13 v skathen fek, sex marc oc konungen oc stathen hwer there thre marc.

<93.> Hwo som annen thrælbærger, bõtæ hanum, som skathen far, xl
 marc oc konungen oc stathen hwer there xx marc. 5

<94.> Hwo som annen slar pust eller dragær hans haar eller griper han-
 nom illæ at hans næsæ eller kindbeen eller anner steth vppa hans liff eller
 riffuer hans clæther meth hænder, swærth eller kniff eller skiwtær hanum
 i dynde eller kaster hanum vm kring meth wreth hugh, bõtæ hanum,
 som skathen far, thre marc, konungen oc stathen hwer swa meget. 10

<95.> Hwo som fanger hug eller pust i dopel spel aff then, som doplær
 meth hanum, then som hug vt giffuer, bõtæ hanum ænktet, som huggene
 far, mæn han scal bõtæ konungen oc stathen effter sin brõtæ. Worther oc
 nager i hiæl slaghen offuer dopel spel, han scal iorthes vnder galgæn, oc
 then som hanum i hiæl slar, giffue liff for liff. 15

<96.> Hwo som ganger i annen mans garth eller huss meth foracht oc
 slar husbonden eller husfrwen eller nager theres hion eller nager then, som
 the sta hws eller garth till, han myste sin hals oc hans howethlot i kon-
 nungs wære. ||

14 r <97.> Hwo som skiwtær i nager mans huss eller garth meth armbørst, 20
 spiut eller kaster øxe eller sten eller andre wapn, som han wil sla falk meth,
 worther nager man skaddær eller dræpen, tha ær thet halsløs gerning, then
 samme ræt ær oc, vm nager man worther saar eller i hiæl slaghen i sit eghet
 skip.

<98.> Hwo som annæn skiwder i watn meth wilgæ oc wreth hugh, han 25
 bõtæ hanum sex marc oc konungen oc stathen hwer swa meget.

<99.> Hwo som griper eller hinder nager vgernings man vppa hans
 flucht, ther han flyr oc vntkomme wil, oc antworther han swa|dan man
 fogeden i hand, han scal haffue en dell aff hans bæthring for sin vmagæ,
 effter thi som fogeden, borgemestere oc rathmen thyckes ens wære. 30

1 meth . . eller] eller meth Ac. — kylgæ] kølwe o. lign. Aa2 o. fl. 4 Hwo] initial mgl. Aa1.
 — thrælbærger] træbærgær Ab1. — far] fik Ab1. 5 there] mgl. Ab1.2. 7 at] om Mss.
 9 dynde] diwendæ Aa2; dywændæ Ab1 o. fl. 11 Hwo] initial mgl. Aa1. 12 then] mgl. Ab2
 Ac. 17 nager (1)] noget Aa 3. 18 sta] fa Ac. 20 Hwo] initial mgl. Aa1. — huss . . garth]
 huss (overstr.) garth eller huss Aa1. — armbørst] armbyrst Aa2; arberst Aa3; arbyst Ab1;
 arbyrst Ab2. 21 andre] annet Ab1.2; annen Ac. 22 dræpen] dræpter Ac. 23 eghet] hws oc
 i tilf. Ac. 27 Hwo] initial mgl. Aa1. — hinder] hindrer Aa2 o. fl. 30 thyckes] tøcker Ab1.

⟨100.⟩ Huilken som brytær torgfrith then dagh, som torg dagh ær, tha skal han bõtæ then, som skathen for, xl marc oc konungen oc stathen hwer there swa meget, oc then frith scal stande, fra sol ganger vp vm morgenen, oc swa till hun ganger nith vm afftenen.

6 ⟨101.⟩ Alle the thyffuæ, som innæn stathen worthe gripnæ, the scule wære i fogedens || gømæ till then næste thing dagh, oc ther fore scal foge- 14 v den haffuæ iiii penninge aff hwert manskap vm aaret, som i stathen boo.

⟨102.⟩ Griper nager gæst eller vtæn bys man sin thyff i nager kôpsteth, han gøre ther hans ræt oc fange sielff domere offuer sin thyff, wil han oc 10 føre hanum meth sek bort, tha haffue han thet i fogedens oc rathsens minnæ oc føræ hanum sithen, hwort hanum lyster.

⟨103.⟩ Hwo som worther forwnnen, at han slar konungs oc stathsens wæktere meth foracht vm natten, han bõtæ sin hals oc hans howeth lot i konungs wære, kan han oc æy forwinnes, oc haffuer han tho ther fore en 15 wantro till hanum, tha scall han wærgæ sek meth tolf mens eth.

⟨104.⟩ Finner wæktere nager man waffrende pa gaden vm natte tith, sithen ni ære slaghæ, tha scal han lethes till sit hærbærgæ oc haffue ther gømæ til annen dagh oc gøre tha skel for sek, hwii han gik pa gaden.

⟨105.⟩ Then tith clocken ringes, tha scule alle wæktere wære i theres 20 steth oc hwer forware sin wæcht natten offuer, till || thes at then sammæ 15 r clocke ringer igen vm morghenen, oc tha sculle portæ wæktere kommæ oc gømæ porttene, till afftæn porttene læses, huilken som funnen worther oc thet æy gør, finnes han oc soffuende, bõtæ thre mark stathen. Ære oc fiænde for stathen, bõtæ xl marc konung oc xl marc stathen.

25 ⟨106.⟩ Huilken man eller swen som quinnæ eller møø waldtager i stathen, han bõtæ sin hals.

⟨107.⟩ Huilken annen kaller skalk eller annet theslige i hastemod eller druckenskap, bõtæ hanum thre marc oc konungen oc stathen hwer there swa meget.

2 for] faar *Ab1 o. fl.* 5 Alle] *initial mgl. Aa1.* — the (2)] *mgl. Ac.* 7 manskap] madhskap *Ac.* — boo] boer *Aa2 etc.* 8 Griper] *initial mgl. Aa1.* 9 offuer] ther offuer *Mss.* 10 han] *mgl. Mss.* — oc] i *tilf. Aa2 Ab1.* 12 forwnnen] meth *tilf. Ac.* — at han] oc *Ab1.* 14 oc (1)] *mgl. Ac.* — han (2)] *mgl. Mss.* — tho] *mgl. Ac;* doc *Aa2;* oc *Aa3 Ab1.2.* 16 Finner] *initial mgl. Aa1.* — waffrende] *mgl. Ac;* waffuerde *Aa1;* vaffgrendæ *Aa3.* — vm . . tith] *mgl. Mss.* 17—18 oc . . gømæ] *mgl. Ab1.2.* 17 oc . . ther] haffwer han ikkie tha *Ac.* 19 alle] *mgl. Ab1.2.* 20 till] *gentaget ved sideskifte Aa1.* 25 Huilken] *initial mgl. Aa1.* — som] *o. lin., skr. har først skrevet eller Aa1;* ther *Ac.* 27 hastemod] hastigmod *A2.3 Ac.*

<108.> Kaller oc nager man eller quinnæ nager dande man, swen eller quinnæ eller møø, the som vbrødelige ære, thyff, forræthere eller oc naget annet, thet som ære gielder, oc kan thet icke bewises, han bôtæ them, som han swa kaller, twennæ xl marc oc dande mens bøøn oc konungen oc stathen hwer there xl marc; kan han them icke vtgiffuæ, han slass till kaghen 5
 15 v eller løse sek fra fogeden, borgemestere oc || rathet, som han kan meth them ens worthe.

<109.> Kaller oc nager, swa som fore ær rørth, man eller quinnæ, the som openbare beruktede ære, for swadan saghe, oc han thogh thet æy kan bewise, han bôtæ swadant beruktet falk thre marc oc konungen oc stathen 10
 hwer there swa meget, swa længe till han eller hun, som swa kalles, haffuer loghlige laght sech then sagh fra, som loghen vtwisser. Gør thet nager sithen hanum eller hennæ, tha bôtæ tha fult, som fore ær rørth.

<110.> Finnes oc nager ond quinne, som vquæmmelige taler pa nager dande man eller oc dande quinnæ, thet som hun ængelunde bewise kan, 15
 hun scal sættes pa kaghen oc draghe sithen sten aff by, oc hennes gots tagæ konungen oc stathen.

Alle thisse for^{ne} article haffue wii nathelige vnt oc giffuet for^{ne} wore ælskelige borghemestere oc rathmen i wore køpstæther, pa thet at wore køpstæther theraff forbæthres mugæ; thog wille wii haffue full maght 20
 16 r at for||bæthre, øghæ oc mintzske oc till oc aff at sætte, hwes oss thyckes nytteligh wære; thi forbiuthæ wii alle, ehwo the helst ære, oc særdeles wore fogede oc æmbetzmenn for^{ne} wore borgemestere oc rathmen, borgere oc mennigheth eller nager aff them mod thenne wor gunst oc nathe at hindre eller at hindre latæ eller i nagen made at vfforrette vnder wor konung- 25
 lige hæffnd oc wrethe. Datum castro nostro Haffnensi mcdxl tercio nostro sub secreto anno regni nostri Dacie quarto.

1 Kaller] *initial mgl. Aa1.* 1—2 nager . . møø] *mgl. Ab2.* 3 som (1)] *hans tilf. Ac.* — han] *skal tilf. Ab2.* — them] *oc tilf. Ac.* 5 han slass] *tha slaes han Aa2 Ac.* 6 fogeden] *oc tilf. Ab1 o. fl.* 7 ens] *til ens Ac.* 8 Kaller] *initial mgl. Aa1.* — rørth] *saght Ac.* — quinnæ] *derefter overstr. so (jf. næstfølgende ord) Aa1.* 9 openbare] *openbarlige Aa2 etc.* 12 laght] *wordh Ac.* — then sagh] *thet Aa3.* — thet . . sithen] *noger siden noget Aa2.* — thet] *mgl. Aa3 Ab1.2 Ac.* 13 tha (1)] *mgl. Mss.* — rørth] *mæth Ac.* 15 hun] *mgl. Aa3.* 18—26 Alle . . wrethe] *mgl. Aa2.* 18 Alle] *initial mgl. Aa1.* — for^{ne}] *forneffinde oc forseffine Ac.* — nathelige] *nadige Ab1 o. fl.;* aff wor nadhe *Ac.* 19 pa thet] *mgl. Ac.* 19—20 wore køpstæther] *the Ac.* 21 øghæ . . mintzske] *mgl. Mss.* — hwes . . thyckes] *om oss tycker thet Mss.* 26 Haffnensi] *anno domini tilf. Aa2.3 Ab1 Ac.* 27 nostro . . secreto] *mgl. Aa2.*

Text II. Bearbejdelse for Odense.

A: Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1312b, 4° f. 105r (Odense 1496). — Aa: RA. Danske Kanc. Privilegier inds. 1648 fra Odense.

Teksten er en let bearbejdelse af Text I og kendes fra et hs. fra kong Hans' tid. Indledningen er ændret, saaledes at Christoffer er forandret til Hans og Køpenhaffin til Odense.

Hic incipit ius ciuile ciuitatis Ottoniensis
primum capitulum.

105 r

10 **W**ii Hans, *meth gudz nade etc., gøre witherlicht alle men, som nw ære*
oc kommeskulle, at wii effter wort ælskelige raatz raad haffue vnth och
giffuet oc vndne oc giffue wore ælskelige borghemesthere vdi Othense ok i
alle andre wore kiøpstædher at haffue, nydhe oc brwghe thissæ effter-
screffnæ articlæ, *pruilegie, friiheith oc naadher, at for^{de} wore kiøpstæ-*
dher mwæ ther aff forbætheres oc vdi godhe skiellige styrkelse holdes och ||
15 *regeres, at for^{de} wore borghemestere, radmen, borghere oc menigheith* 105 v
mwghæ oc skulle oss oc wore effterkommere, koningher i Danmark, oc
kronen tess ythermeræ oc willeligere till tyænistæ wære aff theres macht
oc formwæ.

⟨1.⟩ Um gildæ oc samfundh.

20 Findnes nogher gildæ eller samfundh, hwat heldher thii ære nw optagne
aff nogher parthie eller oc her effther optaghes, thii som foegden, borge-
mesther oc raadhit kundnæ prøwe at vnytteligæ ære oc byen till skade,
saadanne gildæ eller samfundh skullæ fogeden oc raadhit haffue macht at
fordriffue oc forbiwdhe oc aff ath leggæ mood hwers mantz giensielsæ, æn
25 holdæ them nogher ywer theres forbudh, saa manghe, som siden søghæ
theres gillæ, giffuæ koninghen iii march oc staden iii march førstæ tiid;
giøre thii thet æffter, giffuæ koninghen x lubskiæ march oc staden x lubske
mark, oc hwat som thii haffue tha till sammen kommeth, æntugh øll eller
madh, vdi saadanne forbodne gilde, thet skall føres paa radhwset och giff-
30 ues fattugh folk i gutz naffn.

⟨2.⟩ Um statz kiældher.

Scall borgemesther oc raadhit nw hær effter haffue theres statz kiæl-
dhere, ther skulle thii haffue fall tøyyst øl oc annet øl for mwelicht kiøp
oc sælye vdh i kanner, hwem som wil henttæ ther aff.

7—8 overskr.] herunder m. sen. hd. tilf.: statz rett.

⟨3.⟩ Um tøyst øøll.

Framdelis maa hwer man, som borghere ær, oc vdi krwæ sammeledis haffue tøystøll falt vdi theres hwss *meth* theres giæste at drickæ oc æncthet vdh sællie skullendes i kanne tall, oc ther fore skulle thii giffue koninghen iii øre penninghe om aareth, ij øre om vinteren oc ij øre om sommeren, 5 æn gør nogher hær imodh, giffuæ koningen iii march oc staden iii march.

⟨4.⟩ Um danst øøll.

106 r Framdeles maa hwerman, bothe borghere oc kruwerske, || haffue danst øøll falt, bothe indnen hwss oc vthen hwss, at sællie for penninghe.

⟨5.⟩ Um brølop at gøre oc barsøl. 10

Framdeles ingen then, som brølop gjøre will, scall mere haffue en xx diske madh oc icke meræ en fem rætther, vthen *thet* sigh saa fundne, at han haffdæ nogher herræ eller førstæ eller biscop till sith brødlop, tha maa han haffue flere rætther oc icke flere fad madh. Hwilken hær i modgiør, bøthe till koningen een lødemarch oc till staden en lødemarch, ok then 15 samme reth bliffuæ oc om barsøl æller andre giæstebudh.

⟨6.⟩ Um rætt win tappen.

Hwilken man som tapper wiin, oc ehwat wiin *thet* ær helst, han skall tappe *meth* ræt bystob och fuld maade. Gør han *thet* ickiæ, tha skal han mistæ *thet* fadh, han tapper aff, om *thet* ær bewiselicht, ok halffdelen aff 20 saadan wiin skal koningen haffue oc halffdelen raadeth.

⟨7.⟩ Item um win tappen.

Engen man skal tappe sith wiin, forræ en *thet* er sath aff fogeden, borgemesthere oc radmennæn, eller nogher andnen fræmmet drick oc ther sizeke aff, som gammel seedh wæret haffuer, swo som ære two grote aff 25 hwert fadh, oc bodhe borghemesthere ii stobæ win oc fogeden ii stobæ win.

⟨8.⟩ Um giæste oc fræmmethæ køpmen.

Komme nogher giæsther eller fræmmethæ kiøpmen till stadhen eller byen *meth* theres kiøpmanskab, som icke ære liggere her vdi byen, oc skibæ theres gotz op *meth* saadant skiel, at the thære theres marketh willæ gøræ, 30 tha mwghæ the ey vtføre *thet* gotz igen, for æn the haffue hafft *thet* fulth i een maaneth, toldæ siden theres toldh oc føre theres gotz til skibs oc fare, hwart them løsther. Men kommer noger giæst oc wil fare *meth* sith gotz i

31 fulth] *jf. Text I kap. 8: falt.*

landhet *meth* wogn, han giffuæ syn told || oc fare *meth* fred, nar hannum ^{106 v} løsther. Æn ware *thet* swo, at noghen kiøpman sættthe eller lodhe sætte sit gotz hær op *meth* saadant skiel, at han wildæ haffue *thet* gømme sundnet, nar skip eller flodæ komme, han skibæ sit gotz vdh igen, nar hannum ⁵ løsther, oc giffuæ sind told oc fare i fridh.

⟨9.⟩ Item vm kiøpmen.

Skulle ænghen giester eller kiøpmen, som icke ære liggære, nogher bode, gaarde eller hwss oppe holdæ her vdi byen, oc enghen aff the liggere, som hær ære, mwghe taghe andre kiøpmen ind till them, men the skulle wære ¹⁰ till costh oc till herbæregh *meth* borgere. Æn hwo som hær e modh giør, han bøthe koninghen xl march oc staden xl march, vthen the kundne syndherlige gunst forhwerffue aff koninghen æller hans fogethe, borgemesthere eller radmen.

⟨10.⟩ Um tøystøøl.

¹⁵ Hwilken giæst som tøystøøll fører till byen eller staden at sællie, han skall enghen drincke mæth føræ. Hwo her e modh giør, han bøthe koninghen iii march oc staden tree march. Han skall opfyldæ siith øll, hwat ther fattes i thøndernæ, *meth* goth øll oc icke *meth* drincke.

⟨11.⟩

²⁰ Gyæsther, thii som icke siælf haffue skib oc bodhe, the skulle skibe theres gotz vdh oc ind *meth* borghere⟨s⟩ pramme, æn lær them nogher sin bodh oc skiber sith gotz vd æller ind *meth* modh thette budh, the som icke ære borgere i staden oc giør *thet* paa borgerens skathe, som boor i staden, bøthæ koninghen three march oc staden tree march.

⟨12.⟩ Um giæste.

²⁵ Engen giæst kiøbæ aff annen giæst. Hwo *thet* giør, han haffue forbroth *thet* gotz, han kiøber, halfft till koninghen oc halfft till staden, vppaa begges theres skade, saa wel then ther kiøber som sæll.

⟨13.⟩ Item vm giæste.

³⁰ The giæster, som komme hiid till staden at sællie och || kiøbe, the giffue ^{107 r} theres giæste skudh en tiid om aareth pa fogedens wegnæ *meth* statzens budh, som gammell seedwane ær. Hwo *thet* icke giør, bødhe koninghen tree mark och giælde togh giæste skudh alligæwell.

21 borghere⟨s⟩] borghere A; jf. Text I kap. 12.

⟨14.⟩ Item vm giæste.

Scall enghen giæst sællæ siit gotz vdi skib æller paa ⟨brøggen⟩, han skall først skibeth op i sith herbærgh oc sælie thet sidhen, vnden taghen korn, kull, tymmer och fersk silld. Hwo thet icke giør, bødhe koninghen tree march oc staden tree mark.

5

⟨15.⟩ Item vm giæste.

Engen giæst skall salthe sild i kiøpstæder æller andre ware om høsten, thii at han haffuer tha andre market fore sigh, ther som hannum bør tha at salthe. Hwo thet giør vden aarloff aff fogeden, borgemestære oc raadeth oc koninghens willæ oc loff ywer alth, bødhe koningen iii march oc staden 10 tree mark.

⟨16.⟩ Um pundere oc wictt.

Salt, hwmb læ, iern, smør, tallugh oc andre sligh ware skall man sællie oc kiøbæ wiid pondeth, hoo thet icke gør, haffue forbrodeth thet, som han sææl, oc then penninghen, som thet kiøber, halfft till koningen oc halfft till 15 byen.

⟨17.⟩ Um kram.

Engen fræmedæ kræmere maa stande lengher vdæ en tree daghe een tiid om aaret oc hwer dagh giffue fogeden tree penninghe, vthen om han haffuer søndherligh aarloff aff koninghen. Hwo hær i modh giør, haffue 20 forbrott sin kram, som han meth vdæ standher, halfft till koninghen oc halfft till staden.

⟨18.⟩

Hwilken kiøpman som kommer till staden mæth clæde, lærffuet oc annet sligh kiøpmanscaph, han skall skibet op vdi sith herbærigh hiæm till 25 en borgere oc haffue thet paa lofft æller vdi hwsæ æller i gaarden oc hengæ 107 v siith tingh vth, om han saa will. Men icke || maa han haffue sinæ ware paa gaden æller paa windughe standendnæ. Hwo hær e modh gør, bødhe koninghen tree march oc staden iii mark.

⟨19.⟩ Um falsk kiøpmanskab.

30

Hwo som fører falsk kiøpmanskab till stædernæ, tha ær thet gotz forbroth, oc ther till skal han giffuæ koninghen x mark oc staden x mark.

2 ⟨brøggen⟩] *mgf. A (plads aaben); jf. Text I kap. 15. 27 tingh] jf. Text I kap. 19: tegn.*

⟨20.⟩ Um giæste penninge.

Engen borgere skall kiøbe nogher tingh æller kiøpmenskap i byen *meth* giæste pennighe til giæstens behouff, fforthii at *thet* ær swigh modh koninghen och e modh byen. The penninghe, som han saa vdgiffuer, bliffuæ for-
 5 brothnæ, halffue till koningen oc halffue till byen, æller thii ware, som han
 ther fore ind kiøber, then togh vdhen skade, som *thet* sæll, thii at han weedh
 icke aff, hwem som penninghæ eygher.

⟨21.⟩

Engen giæst maa nyslagnæ hwdæ æller blodughe skind kiøbæ. Hwo
 10 *thet* giør, tha ær *thet* forbrudhet, halfft til koninghen oc halfft till byen.

⟨22.⟩

Hwilken man som nogher thing kiøper, som han ey haffuer witnæ till, bøthæ koninghen tree mark oc staden tree mark.

⟨23.⟩ Um witnæ oc lidhkiøp.

15 Hwilken man som kiøper nogher thing, ther som han haffuer førre sidet oc drucketh lidhkiøp vppa, tha skall han holdæ kiøp oc bethale *thet*, saa som han haffuer *thet* kiøpt.

⟨24.⟩ Um gialdh.

Hwilken som ær andnen giald skyldugh, *hannum* skall leggis lagdaugh
 20 fore at bethale *meth* redhæ penninghæ, *thet* som han ær skuldugh. Giør han
thet icke, tha skullæ fogeden, borgemesthere oc raadet sætte *hannum* two
 wyrdnings mæn at wyrdhe vdh aff hans gotz, saa myghet som han er giald
 skyldugh. Æn will then, som paa kiærer, *thet* gotz ey haffue, tha skulle
 wyrdnings mænnen *thet* gotz til them || thage oc giffue *hannum* sinæ 108
 25 peninghe indnen xiiii daghe, om *thet* ær en borghere, oc en giæst indnen
 trigge sole mercki; ware *thet* oc saa, at nogher wyrdnings man sagdhe ney
 at taghe gotzet till segh, han giffue tree mark, koningen thage halffue oc
 staden halffuæ, oc tha skall fogeden, borgemestere oc raadet sætte andre
 wyrdnings mæn vdi *thet* stæd, saa at *hannum* skeer skiel, ther pa kiærer.

⟨25.⟩ Item vm giald.

30 Findes nogher, som icke kan giældhæ sin giald, tha skall han antwordis
hannum i hendher, som han er skyldugh, nar han er loglighe forfuldh, paa
thet at han skall icke kiære segh rætløss, oc then skall saa forwares, at hans
 sundhet icke forderffues.

⟨26.⟩ Um bysens ærendhe.

Først ær, at enghen man maa wordhe borghere eller byman i Kiøpnehaffn æller i andre kiøpstæder, før en handt haffuer loweth oc sworeth koningen aff Danmark hwldskap oc troskap oc staden *meth* oc bewisd haffuer, at han *meth* myndhæ ær skild fra then hosbondhe, som han till then 5 dagh tyænt haffuer.

⟨27.⟩ Um mwr eller plancke forderffwes.

Om dighe æller plancke forderffues æller nether falle for nogher mantz forsømmelse i fritsens thimæ, tha skall han, som *thet* rwm hør till, bøde *thet* indnen xx dages rom, æffther at hannum till seyes. Æn rædiss man for 10 orloff, tha skal han bøde i samme dagh. Gør han *thet* icke, tha skall han sættes i statzens gømme oc thage sidhen aff hans gotz oc bøde *meth*, saa myghet som ther till widtørff, oc ther ywer skall han giffue koningen sex mark oc staden sex march for vhorigheth.

⟨28.⟩ Um wey.

15

108 v Hwo som will ey till hialpe at gøræ weyghe eller andnen thing, som fogeden, borgemesthere och || raadmen tycke nytteligt wære for staden, han bødhe førstæ tiid for vørsommelighet iii mark, annen tiid sex march, tridiæ tiid xx mark, halffuæ thage koninghen och halfft thage staden.

⟨29.⟩ Um weryætall oc forswar.

20

Engen then som hiemmæ haffuer i Kiøpnæhaffn eller i nogher andre kiøpstædher, *quinnæ* æller man, skal tage segh weriæ eller forswar vdi synæ sagher eller ærende aff nogher vdenbyss man vthen *meth* koningens søndherligh orloff, vndner thagne alle aandelighe saghe.

⟨30.⟩ Um weriæløsæ børn oc theres gotz.

25

Engen fatherløss eller møtherløssæ børn, the som wærieløse ære, mwghe kiesæ them werighe vden byes. Haffue the oc nogher vden byes eller indnen byes wønner, som bør theres wærye at wære effter logen, the skulle icke wære theres gotz mectughe, før en thii haffue sath wissen oc loffuen ther fore, at *thet* gotz, som saadane wærieløse børn till hører, kommer wist till 30 theres hand, nar the wordhæ myndughæ. Æn seygher her nogher i modh tessæ two artielæ, bødthæ koninghen iii march och staden iii mark penninghe.

⟨31.⟩ Um wey oc stræde.

Behøffuer mæn nogher wey æller stræde gømmen nogher borgeres gaardh æller iordh till konings behoff oc till statzens nyttelighet, tha skall han thet till ladhe oc thage ther igen gilth fore. Will han thet icke, tha mwge fogen, borgemestere oc raadmennæn alligewel rame bysens bæste, oc thet standnæ siden till koninghen, om han skal haffue noghen gien giældh.

⟨32.⟩ Item.

Skeer thet saa, at fogeden, borgemestere oc raadhit bedes at haffue williæ aff nogher byman till statzens nytthæ oc tarff, som er steen, lym, 10 thømmer æller || andnet, hwat han haffuer i sind gaard æller i siit hwss, 109 r tha skall han thet till lathe oc thage ther fullestæ fore igien. Will han thet icke, tha mistæ han thet samme, thii om bedes.

⟨33.⟩ Um forrædilse.

Hwilken man som forwunden worder oc ⟨vmgar⟩ ther meth ord æller 15 gerninghe at forraade koningens aff Danmark hans kïopstæder æller slott æller by, han lade saadane dom oc ræth yuer hannum gaa, som een forræderæ bør at lidhæ.

⟨34.⟩ Um dylsmol.

Hwilken raadman som openbarer raadsens hyæmmelighet, ærende 20 eller rætt, koningen æller staden till skade, om thet er bewiselicht, tha mistæ han sin hals oc hans howethlodh i konings wære.

⟨35.⟩ Um skodegwdh.

Hwilken man som hyælper æller hitzer nogher man till at wære paa stadsens argestæ, saa at han staden forraade will æller brændne, oc weedh 25 thet nogher meth hannum, at han saa giøre will, or fortigher thet oc icke framseygher, han liidhe then samme dom, som forskreffuit staar.

⟨36.⟩ Um samling.

Er oc hordelighe forbudhet nogher samlingh i byen at giøre for nogher ærendne skyld, vden fogeden, borgemestere oc raadhet kommer ther till 30 sammen. Hwilken som thet giør oc høwitzman for ær, han skall mistæ sin hals oc han⟨s⟩ howethlodh i koningens wære. Och alle the andre, vdi tølligh samblingh ære, bøthæ hwer theræ koninghen xx mark oc staden xx

14 ⟨vmgar⟩] *mgl. A (plads aaben); jf. Text I kap. 36 og note.* 31 han⟨s⟩] *han A; jf. Text I kap. 39.*

mark. Men hwilken aff almwen, som noghet skader, han kiære sin sagh for fogeden, borgemestere æller raadet som *hannum* bør.

⟨37.⟩ Um wapn at bære.

Engen borghere skall bære wapn i byen oc ey vden byyssmen lengher, en han kommer till siit herbæriigh. Hwo som *thet* gør, mistæ *thet* wærie, han || ⁵
109 v bær, ffongher han oc skade ther *ywer*, om han will icke sinæ wærighe fran sigh fanghe, tha beholder han then skade vthen bodh.

⟨38.⟩ Um embethes igangh, introitus.

Hwo som er fødth i Kiøpnæhaffn æller i andre kiøpstæder oc kan noghet æmbeth, som han will wiid bliffue oc biærghe sigh aff, swo som ær swdere ¹⁰
gerning, skindere *gerningh*, smediæ *gerningh*, skrædere *gerningh* oc andre sligh æmbethe, tha skall han ey mere giffuæ æn een øre pennighe, ther han kommer i æmbethet, och hwilken aff saadane æmbets men, som vden byyss sidder oc borghere worther, han giffue saa møyget till indgong i æmbeth, som han giffuer for borgerskabeth. ¹⁵

⟨39.⟩ Um hielp.

Legges nogher synderligh ærendæ æller tøyngæ paa staden aff koningh æller borgemestere oc raadet, ther skall hwer giffuæ vdi oc bære, som han haffuer gotz till, oc ey mere.

⟨40.⟩ Um forkiøp oc forprangh. ²⁰

Hwo som gør hin andnen forkiøp, han skal giffuæ then, som han giorde forkiøp, iiii march, koninghen tree march oc staden iiii march.

⟨41.⟩ Um bageres forsømmelsæ.

Hwilken bagere som icke will holde fogedens budh, borgemestere oc raadens budh *meth* brødh at bage, som tiden seygher till paa kornet, oc ²⁵
bager smærræ brødh, en som the haffue sacht, fførstæ tiid han worther kiærdh aff menigheden, mistæ alt siit brødh, som han tha haffuer, oc *thet* skall giffues i gutz naffn, andnen tiidh iiii march *meth* brødet, tredie tiid iiii march *meth* brødeth, fiærde tiid xl mark *meth* brødhet, halffuæ taghe koninghen oc halffuæ thage byen, oc wære siden siith borgeskap saa nær, ³⁰
som borgemestere oc raadhit tycker, for vørsom. Then samme rætt skal ^{110 r}
och wære om borgere, || sudere, smeder, skrædere oc om andre æmbetz men.

14 borgere] fejl for bryggere; jf. Text I kap. 45.

<42.> Um koninghens friith.

Hwo som bryther friidh, then stundh som koninghen ær i byen, han skal hannum giffue xl mark, som skaden fongher, koningen xl mark oc staden xl march ywer alld rætte annen bodh.

5 <43.> Um vrætt dom.

Hwilken raadman æller borgemestere som forwunden worther, at han thager pæninghe oc seygher vrætt for rætt for pæninges wild skyld, tha skal han wære v!gildh oc alle the, som meth hannum holdæ i then sagh, och komme ther fore aff raadeth oc aldrigh vdi igien.

10 <44.> Um wrang raadman.

Hwilken som holdher segh for raadman oc icki ær till skicket aff radh-mennen oc borgemestere oc menighed, som hannum bør, han mistæ sin hals, oc hans howethlodh tagher koninghen.

<45.> Um kiøpings rætt.

15 Hwilken thingh som begyndnes i kiøpstæden och endnæs for fogeden, borgemestere oc raadhit effter theres byes rætt, som koninghen them giffuet haffuer, then skall staduch oc fast bliffuæ. Hwo ther i modh seygher, han forbrydher syn howethlodh till koninghen oc staden, vden nogen aff raadet sagde hannum vrætt fore, som førre ær sagdh, tha gonge ther om,
20 som rætt ær.

<46.> Item.

Hwat fogeden, borgemestere oc raadhit oplegge meth koningens samtyckæ, thet bliffue stadiicht oc fast. Hwo ther i modh giør, bøde koninghen xl mark oc staden fyrætiwge mark.

25 <47.> Um thingstæffningh.

Hwilken man som stæffnes thing, han skal stæffnes meth byswennen, oc han seyæ hans naboo till paa beggi sider. Kommer han ey førstæ tiid till things, bødhe v ængelske, annen tiid x ængelsk, tredie tiid xx ængelsk, halffuæ thage koningen oc halffuæ staden. || Siddher han oc lenger ywer- 110 v
30 hørigh, tha er all hans howethlodh i koningens oc stadsens wold.

<48.> Um vdfordingh.

Hwilken byman vdi staden som vdfar aff staden for sin ærendnæ skyld oc acther sigh længere borthe at wære æn sex vger, han skall en annen i sitt sted skicke, som swarer for hannum oc fult gør, om noger ærende paa
35 kommer, som koninghen æller staden ligger macht vppaa.

⟨49.⟩ Um laase brydhære.

Hwilken man som brydher koningens oc stadsens laase fran porthæ æller fran bome æller the laase, som stande for fangæ, han bødhe sin hals och sin howetlodh till koninghen oc staden.

⟨50.⟩ Um planckebyder.

5

Hwo som løsnær plancker æller kryber ywer them indh æller vdh æller tagher stenæ bortt, som ære till stadsens wern lagde oc till sammen bornæ, bødhe xl mark, halffuæ taghe koninghen oc halffuæ tage staden. *Thet samme* skall han oc bøthæ for skiib, om han andher stæd vdfar en ath bomen, nar forbudh ær.

10

⟨51.⟩ Um encke.

Hwilken hosfrwe som bonden dør fraa, hwn skall keysæ segh een wærie xiiii daghe æffter hans dødth, om fogeden, borgemestere oc raadet till seyghæ. Gør hwn *thet icke*, bødæ koninghen iii march oc staden iii marc. Haffuer hwn oc børn æffter sin dødæ hosbondhe, tha skall fogeden oc bor- gemesthere widæ børnens fæthernæ, oc hwn gjør *thet wisth*, at *thet bliff-* uer ickæ borth tæret fran børnens hendher.

15

⟨52.⟩ Um howetlod vt ad kræffue.

Engen skall haffue macht till at kræffue sin howetlodh, mæden fater oc mother leffue, vden hwat han *meth mynnæ* fonghæ kan oc godh willæ.

20

⟨53.⟩ Um hoorkarle oc hoorkoner i kiøpingh. ||

111 r Hwo som ligger i hoor i nogher kiøpstæd, man eller *quinnæ*, oc wordæ stæffnde oc fordeeltæ, saa at the i bandh komme oc icke wille taghe ther skriffth fore oc bøthæ, som them bør, tha bliffue saa dag och aar oc komme i madband, sidhen skal koningens swerd rættæ ther ywer, oc mannen mi- stæ sin hals, oc *quinnen* scall sættes liffuendes i iordhen, oc theres howet- lodh er forbrudden i koningen oc stadsens wære. *Thet samme* ær om iom- ffrw krencker oc andre andelighe sagher, om the sidde *ywerhörigæ*, oc ser- delis thii i madbandh komme, som *screffuet* staar.

25

⟨54.⟩ Um hwss brud.

30

Hwilken mantz hwss æller tagh, som nether worther taghet æller nether brudhet, nar wode eldh kommer løss, tha skullæ alle the, ther fore eldhen boo, giøre *hannum* *thet skadesløst*, som fogeden, borgemester oc raadhit tycke skellicht wære.

〈55.〉 Um vdfarende man.

Hwilken man som vdfar aff staden *meth* hosfrve oc gotz oc kommer ey igen i staden indnen dagh och aar at boo, han mistæ bylogh oc byrætt oc hører at kiøbæ *thet* sigh paa *thet* nyy.

5 〈56.〉 Um kiøpingsman.

Hwo som sidder i staden *meth* hosfrue i sex vgher oc ey wordher borghere, bøthæ koninghen tree mark oc staden iii mark, vden han haffuer *thet meth* fogedens oc borgemesthers williæ.

〈57.〉 Um skibsdreff.

10 Uorther nogher skib driffuendæ vdhen styres man i Øre swndh, *thet* som borghere tillhør, *thet* skal ey kalles vragh. Men then, som *thet* haffuer fundet, skall føret indh till koninghe slott oc tage mweligh løn for siit ærffuedæ, som *gammell* seedwane haffuer wæret, oc then, som skibet æyer, fongæ || siit eyeth ighen.

111 v

15 〈58.〉 Um spittalsk folk.

Hwo som spitalske soth fongher i staden, han skal nødhes till indh at fare till *sancti* Iørghens closther indnen then tiid, som *hannum* aff fogeden oc borgemesthere foræ | lacht worther. Gør han *thet* icke, tha mwghe the føræ *hannum* tiid paa hans eyghen cost och tæringh.

20 〈59.〉 Um frii boligh.

Hwo som boor i staden paa koningens iord, tha skal han ey aff *trenoges*, e mæthen han formaa fulth ther aff at giøre, som ther bør aff rætte vdaff at gonghe.

〈60.〉 Um ywerloph.

25 Hwo som ywerløber fogeden, borgemester æller raadmennen *meth* vreed hwgh oc vqwemmælighe ordh, han bothæ modh then, han ywerløber, xl marc oc xl mark koningen oc staden. Æn wo(r)ther han saar, giældhæ hals. Then *samme* rætt skall oc wære om byswænnen, nar the ære i koningens oc stadsens ærendnæ.

30 〈61.〉 Um vdbotz men.

Hwo som till worther sacht vd ath fare i koningens vdbudh æller statzsens ærendæ, och bliffuer han *hyæmme* oc gør *thet* icke, bøthæ koninghen

27 wo(r)ther] wother A; jf. Text I kap 66.

oc staden xl mark, vthen han haffuer *thet* syndherlighe *meth* borgemesthers oc raadsens mynnæ oc aarloff, oc tha skulle the skicke en andnen i hans stædh.

<62.> Um closther giffuen kiøpman.

The som ære indh giffne till helligesthws, thii mwghe icke kiøpslaa. ⁵
Hwo *thet* giør, han skatthæ *meth* them aff byen.

<63.> Um skib till wintherlagh.

Engen skip maa legges till wintherlagh ind for noget mantz dør. Hwo *thet* giør, bothæ koningen iii marc oc staden tree mark.

<64.> Um broo oc hennes friiheid. 10

Hwo som tagher fiæle æller tymmer aff broen, *thet* som hendnæ till hør, bothæ sex march till at bodæ broen ighen mæth.

<65.> Item vm broo oc windhebro. ||

^{112 r} Hwilken man som siit skib lather gømmen windebroen, oc hwn faldhæ nedher for hans forsømmelsæ skyld oc fongher ther nogher skade vdaff, ¹⁵ æller om noget mantz skyb stødher hennæ till skade, tha bothæ han broen igen oc bothæ koninghen iii mark oc staden iii mark. Thenne samme rætt skullæ thii oc haffue, hwilkæ ther leggæ optill bybroen.

<66.> Um ren gade.

Engen man skall stæde vrentt paa gadernæ æller fore sinæ dørræ æller ²⁰ gordh, *thet* ther vdkommer aff hans gaard, hwss æller stoldd, ey længher en iii daghe vndher iii march koninghen oc byen.

<67.> Um hemmelhws.

Engen man skall haffue siit hyemmelshws nærmeræ byen æller stræde, en som skiellicht er. Hwo som *thet* haffuer i syn gord, tha skall han *thet* ²⁵ iordgraffue, saa at ther kommer ingen vndh lucht i byen æller i staden till hans naboo vdaff. Och hwo ther modgør, bothæ koningen iii mark och staden iii mark oc naboen iii mark, om han ther paa kiærer, och brydhe op bygningen, om han haffuer bygdh hannum for nær.

<68.> Um husbygningh oc sten broo. 30

Engen man maa nærmeræ byggæ sin naboo, en som hans eygen iord till rækker, entugh *meth* hwss æller *meth* stenbro æller andnen bygningh, vden

som fogeden, borgemestere oc raadhet tycker rætt oc skellicht wære. Hwo hær imod gør, bøde koningen iii mark oc staden tree mark oc brydæ op then bygningh.

⟨69.⟩ Um besettningh.

- 5 Fogeden, borgemestere oc raadhit skulle haffue fuld macht till at besætte vden byess mentz gotz, the som them æller theres borghere skylduge ære meth rætte, saa lenge thii fonge theres bittalningh, vndnertagen then, som tiid ær kallet i herskaps tyæniste. ||

⟨70.⟩ Um told.

112 v

- 10 Alle wore borgere wære frii for toldh vdi righet fraa oc till altiid, vthen nær fiskerii gor till paa Skanør, Falstherboo, Malmøgh oc Dragøør oc alle andre wore fiskerie, ther skulle the told giffuæ fran *sancti* Bartholomei dagh oc til *sancti* Dyonisii dagh.

⟨71.⟩ Um leydæ.

- 15 Engen maa worthæ leydet vdi staden vthen meth fogedens, borgemesthers oc raadsens samtyckæ, koningens leydæ gongher ywer alth.

⟨72.⟩ Um vrett maal.

- Hwo som worther funden meth vrang alne, vrang skiæppe, kanne, pundere, bismære æller noghet andnet slicht, han giælde koninghen iii
20 marc och staden iii mark at thet førstæ, annen tiid sex mark for hwer there, tridiæ tiid mistæ sin howetlodh oc rømme byen.

⟨73.⟩ Um skattfrii men.

- Haffue wii aff wor synderligh gunst oc naade vnth wore borgemestere oc raadmen i wore kiøpstædher at siddæ frii for theres aarligh skatt for
25 theres vmage oc tro tæeniste, vndertagen anden tæeniste, som thii oss meth byen plectug ære.

⟨74.⟩ Um vtlendnings gotz oc arff.

- Døør nogher man, swen æller quinnæ vdi kiøpstædher, hwilke som icke haffuer arffuinge vdi byen æller i landet nær besiddende, tha skall raadeth
30 taghe hans gotz i giømmæ meth fogedens aasiwn oc widscap, saa lenghæ till rætte arffuinge kommæ meth skielligh beuisinghæ indnen dagh oc aar, tha skall them antwordes theres gotz frij oc vhindret vdi fogedens aasiwn, oc the giffuæ koninghen iii mark, om the ære besiddendæ vthen righet, som før ær rørdh, oc raadhet hwer tiende penninghe, kommæ engen arff-

uinge indnen dagh oc aar, tha ær koningen hans rætte arffuingæ, oc thet
 113 r gotz skall antwordes koningens || foghet, æller hwem thet koningen vndnæ
 will, thog bør raadhet hwer tiende penning, som sacht er.

⟨75.⟩ Um slagh oc bardag.

Worther nogher man vdi byen, ehwo han helst wære kan, antugh vthen 5
 byesman eller indnen byesman, nogherstæd slagen, tutthet æller draghen
 e modh rætte, tha skulle the naboo, ther nest boo, om thet them til wid-
 dendis worther, wære seg dagh æller natt, hwat heldher clocken gaar æl-
 ler ey, tha løbæ strax ther till oc reddæ then, som vrætt skeer. Æn findes
 noger, som icki reddæ will oc seer ther vppaa eller weed thet, tha bød hæ 10
 ther fore x mark, halffuæ till koninghen oc halffue till byen, æffter som sa-
 gen er stoor eller liden till.

⟨76.⟩ Um vndseyghelsæ.

Hwo som nogher mand kuwer, høder æller vndseygher, som borghere
 ær, oc will ey lade sigh nøyæ meth rætte, then man skall borgen sætte oc 15
 wissen, at han then andnen ey skade will giøræ oc engen skade paa skywde
 aff noghen man paa hans wegnæ. Æn will han icki borgen sætte, tha skal
 han settæs i byssens hectæ, saa længi han fangher sigh bedræ beraadh,
 om thet wordher kiærd for borgemestere oc for fogeden.

⟨77.⟩ Um bothæ!maall.

20

Hwo som falder for brødhæ, han skall bødæ mod then, som skaden
 skeer, och thii næst modh koningen oc byen, ee æffter som skaden ær till.

⟨78.⟩

Hwo som forbydher segh i staden oc vndkommer oc icke bøther, hans
 naffn skall scriffues i stadsens bogh, saa lengi till han haffuer bødreth 25
 for sinæ gerningher; worther han oc greben, tha skal thet pynes æffter,
 som hans brødæ er till.

⟨79.⟩ Um testamenthæ.

Enthet testament skall fulth giøres, for en then døde mantz giald ær
 113 v vth gulden them, som i staden || ære, oc vppaa kræffue, oc beuisæligh 30
 giældh ær.

14 kuwer] *jf. Text I kap. 84: thrugær.*

⟨80.⟩ Um *quinnæ* drap.

Hwo som nogher man æller *quinnæ* i hiel slar i staden, han bøthæ liiff for liiff, i nar han greben worther.

⟨81.⟩ Um saar.

5 Hwo som andnen gør saar *meth* swærdh æller *meth* kniff æller *meth* andræ vapn *meth* vredh hand, han skall for een mund saar bøthæ sex mark then, ther skaden feck, oc for twigge mwndz saar bøthæ xii mark, konin-ghen oc staden hwer there saa mōghit. Worther saareth dyubere oc større, bøthæ tha effter danne mentz sielsæ.

10 ⟨82.⟩ Um saar oc lemmelæst.

Uorther nogher man lywther aff saar æller aff slaggh, tha skall thet wyrdes aff fogeden, borgemæsther och raadet oc skall bødes effter theres seyelsæ.

⟨83.⟩ Um daarskapp.

15 Findes oc nogher daare, som brydher oc icke haffuer at bædre mæth, han skall plectes oc pynes aff fogeden *meth* borgemesters oc raadmens samtycke æffter syn brødhæ.

⟨84.⟩ Um lemmelæst.

Hwo som huggher hand æller food aff nogher man æller stingher øgnæ 20 vdh i vredæ æller *meth* forjacht, tha ær thet halsløss gerningh oc hans howetlodh i koninghens wære.

⟨85.⟩ Item um bardag oc lemmelæst.

Hwo som slar annen eeth slaggh *meth* staff, trææ, sten, kylffue æller been, saa at han worther æy saar æller lemelester, bøthæ hannum, ther 25 skaden feck, sex mark oc koninghen oc staden hwer there iii march.

⟨86.⟩ Item um trelbaard.

Hwo som annen trælbyeryer, bøthæ hannum, som skaden fongher, xl mark oc koninghen oc staden hwer there xx mark.

⟨87.⟩ Um hordrett.

30 Hwo som annen slar pust æller hor dragher æller || griber hannum ille- 114 r ligæ om hans næse æller kindbeen æller andnen *steth* paa hans liiff æller riffuer hans clæder *meth* synæ hendher, swærd æller kniff æller skyuder

hannum vdi dyndæ æller *caster hannum* om kringh *meth* vredh hugh, bøthæ *hannum*, som skaden feck, iii mark och koningen och staden hwer there saa myøghet.

⟨88.⟩ Um slag *ywer* dobelspill.

Hwo som fongher hugg æller pust i dobelspill aff the, som han doblær 5 *meth*, han, som hugg vdgiffuer, bød hæ *hannum* æncthet, som huggen fongher, men han skall bøthæ koninghen oc staden effter sin brødæ. Worthen nogher i hiæll slaghen *ywer* dobelspill, han skall iordes vndher gallien, och then, som *hannum* i hiæll slar, giffuæ liff for liff.

⟨89.⟩ Um hussfriid. 10

Hwo som gongher i *annen mantz gaard* eller *hwss meth* foracht oc slar husbonden æller hosfruen æller nogher theres hion æller nogher then, som thii stande *hwss* æller *gaard* till, han mistæ sin hals oc hans howetlodh i koningens wære.

⟨90.⟩ Um *gaard*friid. 15

Hwo som skyudher i *annen mantz gaard* æller *hwss meth* arbyrst æller spyud æller *kaster øxæ* æller *sten* æller *annet wapn*, som han will skade falk mæth, oc worther ther nogher man skadder aff æller dræpen, tha er *thet* halssløss *gerningh*. Then samme rætt ær oc, om nogen man worther saar æller i hiæll slagen i siit eyeth skiib aff vredz *mantz hand*. 20

⟨91.⟩ Um fritløsman.

Hwo som hindrer æller griber nogher *vgerninges* man vppaa hans flucht, tha skall han antwordæ *hannum* fogeden i hand, oc then *hannum* griber, bør *noghet* aff hans gotz for sind vmaghe æffter fogedens, borgemestheres oc raadmentz samtycke. 25

⟨92.⟩ Um toriigfriid.

114 v Hwo som bryder torff friid then dagh, som toriigh || ær, tha skall han bøthæ then, som skaden fongher, xl mark oc koningen oc staden hwer there saa myghet, och then friid skall stande, fran sol gangher op om morgenen, oc till sool gongher nedher om afften. 30

⟨93.⟩ Um tyffuæ gribes.

Alle the tyffuæ, som i staden bliffuæ gribne, the skulle wære i fogedens *gømmæ* till then næstæ tingdag, oc ther fore skal fogeden haffuæ iiiii pænninghe aff hwertt mandskap om aaret, som i staden boor.

⟨94.⟩ Vdi staden aff vthenbyss man.

Griber nogen giæst æller vthen bysman sin tyuff i nogen klopstæd, han gøræ ther hans rætt oc fonge segh siællff domme ther offuer sin tyuff. Will han oc føræ hannum mæd seg bort, tha haffuæ thet i fogedens oc
5 raadsens mynnæ oc føræ hannum sithen, hwortt hannum løsther.

⟨95.⟩ Um wectheres friid.

Hwo som slar koningens oc stadsens wæcthere meth foracht om natten, han bøthæ sin hals oc hans howetlodh i koningens wære. Will han wærrie sigh, at han thet icke giordæ, tha wærrie sigh meth xii mentz eedh æller
10 stande sin rætt, saa som førre ær rørdh.

⟨96.⟩ Um natwanckenæ man.

Findæ wecternæ nogen man pa gaden, sithen ix ær slagen om afftenen, han skall leedes till siit herbære. Æn haffuer han icke herbære, tha skall han sætte borgen æller i stadsens gømmæ till annen daghen oc gøre thaa
15 skiæll fore segh, hwii han gick paa gaden then tiid paa afftenen.

⟨97.⟩ Um natwecth oc poorthold.

Then tiid clocken ringes, tha skulle wecternæ wære i theres stadh oc hwer forware sin wecht natten offuer, till thes at clocken ringher igen om morgenen. Och nær wecternæ gonghæ paa wecht, tha skulle port wech-
20 ternæ kommæ oc gømmæ porthernæ. Hwo som ther till || funden worther 115 r
oc giør thet icke, æller han findes sowindæ, bøthæ tree mark staden. Ære oc fiendnæ for staden, tha bøthæ xl march staden oc xl mark konighen.

⟨98.⟩ Um woltecht.

Hwilken swen æller man, som woltagher mør eller quinnæ vdi staden,
25 han bøthæ sin hals.

⟨99.⟩ Um øgnaffn.

Hwilken annen kalder skalk æller andre vqwæmmelig ordh i hastigheid eller i drwckenskapp, bøthæ han hannum iii mark oc koningen oc staden hwær there saa myghet.

30 ⟨100.⟩ Um vqwædhens ord.

Kaldher oc nogher man eller quinnæ noger dannemantz swen, quinnæ eller møø, thii som vbrødelighe ære, tyffuæ, forrædher æller noghet and-
net, thet som æren pa giældher, oc kan thet icke beuisæ, han bøthæ then, som han saa kaldher, twennæ xl mark oc danne mantz bøn oc konighen oc staden hwær there xx mark, kan han them icke vdgiffuæ, tha slas han

till kagen æller løsa sikh fran fogeden oc borgemæsthære oc raadhit, som han kandh *meth* them eens worde.

<101.> Item vm vqwædhens ord.

Kaldher han oc nogher, saa som før ær rørd, man æller *quinnæ*, thii som open barligh beruchtedæ ære, for saadane saghe, oc then *thet* æy kan ⁵ bewisæ, han bøthæ saadant beruchtet falk iii mark oc koningen oc staden hwær there iii mark, indtill saa længi han æller hwn, som saa kalles, *haffuer* loghlike lacht seg then sagh fraa, som loghen vdwiiss. Gør *thet* nogher siden, han æller hwn bøthæ fullt, som førre ær sacht.

<102.> Um kodmwndhet *quinnæ*. 10

Findes oc nogher vnd *quinnæ*, som vqwemmelige taler paa nogher dandeman æller dande *quinnæ*, *thet* som hun engilundnæ bewisæ kan, hwn ^{115 v} skal slas till kagen oc drage sithen steen aff byen, oc hennes gotz thage || koningen oc staden.

Ffinit hic ius ciuile Ottoniensis feliciter. 15

Alle thissæ forskreffnæ articlæ haffuer wor naade vnth oc giffuet for^{de} wore ælskelighæ borgemesthere oc raadmen i wore kiøpstædher, paa *thet* at wore kiøpstæder ther aff skall forbæderes. Thog willæ wii haffue fuldh macht them at forbædhere oc till <oc> aff at sættæ, om oss tycker *thet* nøt- ²⁰ telicht wære. Thii forbiwde wii alle, ehwo thii helst ære, oc serdelis wore ²⁰ fogethe och embedzmen for^{de} wore borgemesther, raadmen, borgere oc menigheid eller nogher aff them modh thenne wor gunst oc naade ath hindræ æller hindræ lathe æller i noget made at vforrettæ vndher wor koninglike hæffnd oc vredæ. Datum in castro nostro Haffnensi anno domini med ²⁵ xliii nostro sub secreto.

B. Yngre redaktion.

Yngre redaktion knytter skaanske birkeret i dens udformning som almindelig stadsret (nr. 2) til Christoffer af Bayerns alm. stadsret. I et enkelt haandskr. (Cahen, se s. 71 l. 2) staar den før prologen, men i alle øvrige kendte haandskrifter følger den efter denne, uden adskillelse fra Christoffer af Bayerns alm. stadsret. 30

Af haandskrifter af denne redaktion kendes følgende: Stockh. kgl. Bibl. C 53 f. 71r (1546), Arnamagn. Inst. AM 5, 4° f. 115r (1547, samme hd. som de to flg.), Overgaard lovhs. f. 161r (1548, samme hd. som foreg. og flg.), Arnamagn. Inst. AM 6, 4° f. 148r (midt. af 16. aarh., samme hd. som de to foreg.), Oslo Univ. Bibl. 6, 4° ³⁵ f. 86 r (midt. af 16. aarh.), Kgl. Bibl., Ny kgl. sml. 1293, 2° f. 144r (midt. af 16.

19 <oc>] *mgl. A; jf. Text I.*

aarh.), RA. Haandskr. sml. Andre videnskaber 23 f. 49r (midt. af 16. aarh.), Stockh. kgl. Bibl. C 59 f. 108v (3. fjerdedel af 16. aarh., tidligst 1562), Cahen's hs. p. 148 (2. halv. af 16. aarh., tidl. 1567), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3660, 8° p. 201 (1563, Niels Bredal), Arnamagn. Inst. AM 42, 4° f. 137r (1565), Linköping stifts bibl. J. 5, 4° f. 151r (1569), Arnamagn. Inst. Access. 12 f. 166r (o. 1570), Stockh. kgl. Bibl. C 55 f. 123r (c. 1570), Kgl. Bibl. Ledreborg 10, 4° f. 138r (2. halv. af 16. aarh., tidl. 1572, samme hd. som flg.), smst. Ny kgl. sml. 3149, 4° f. 139r (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som foreg.), smst. Ny kgl. sml. 294, 8° f. 14v (o. 1570), Stockh. kgl. Bibl. C 56 f. 268r (2. halv. af 16. aarh.), smst. C 65 f. 284v (c. 1573?), smst. C 57 f. 175r (1576), Herlufsholm Bibl. Jydske Loubog f. 661r (1576), Deichmannske bibl. Oslo 43, 4° f. 308r (1579), Oslo Univ. Bibl. 145, 4° f. 137v (c. 1580), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1316c, 4° f. 117r (1582), smst. Ny kgl. sml. 1321, 4° f. 118r (1582, Chresten Holste Schriffuer), smst. Gl. kgl. sml. 3140a, 4° f. 133r (1582), smst. Thott 1998, 4° f. 209 r (1585, Schröder-hs.), Oslo Univ. Bibl. 318, 4° f. 217r (1585, Schröder-hs.), Stockh. kgl. Bibl. C 102 f. 207r (2. halv. af 16. aarh., Schröder-hs.), Norske RA. Ms. 59 f. 235r (2. halv. af 16. aarh., Schröder-hs.), RA. Haandskr. sml. Andre videnskaber 22 Jydske Lov m.m. f. 447r (2. halv. af 16. aarh., Schröder-hs.), Kgl. Bibl. Additamenta 103, 8° f. 143r (1588, Aalborg), smst. Ny kgl. sml. 1293a, 4° f. 55r (o. 1580), smst. Ny kgl. sml. 1341, 4° f. 1r (o. 1580), smst. Thott 1997, 4° f. 157r (2. halv. af 16. aarh.), Oslo Univ. Bibl. 42, 4° f. 260r (2. halv. af 16. aarh.), smst. 89,8° s. 632 (2. halv. af 16. aarh.), Stockh. kgl. Bibl. C 79 f. 94r (1594), Huseby 51 f. 212v (1598), Kgl. Bibl. Thott 2089, 4° f. 45v (slutn. af 16. aarh., Bergen), Lund Univ. Bibl. J 4° 54 f. 123r (c. 1600), Kgl. Bibl. Kall 544, 4° f. 269r (c. 1600), smst. Thott 1991, 4° f. 256r (beg. af 17. aarh.), smst. Uldall 10, 2° f. 118r (1607), Stockh. kgl. Bibl. C 95 f. 132r (1608), RA. Haandskr. sml. Andre vidensk. 24 (gl. 25a) (1616), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1363, 4° f. 1r (1618), Oslo Univ. Bibl. 31, 4° f. 190r (1619), Trondhjem Vidensk. Selsk. 145 f. 255r (1. halv. af 17. aarh.), Arnamagn. Inst. AM 17, 4° f. 40r (1. halv. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3148, f. 60v (1. halv. af 17. aarh.), Stockh. kgl. Bibl. Engeström nr. 62 f. 215r (1. halv. af 17. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° Lindblad f. 284r (1. halv. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Additamenta 577, 4° f. 135v (1640), smst. Uldall 241, 4° p. 243 (1. halv. af 17. aarh., tidl. 1639), smst. Thott 2011, 4° f. 28r (midt. af 17. aarh.), Arnamagn. Inst. Access. 14, 8° f. 8r (midt. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Additamenta 529, 4° f. 61r (midt. af 17. aarh.), smst. Gl. kgl. sml. 3170, 4° f. 103r (midt. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1340, 4° f. 1r (midt. af 17. aarh.), smst. Thott 2012, 4° f. 305r (midt. af 17. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° 7 f. 63r (midt. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3155, 4° f. 10r (c. 1665), Oslo Deichmannske bibl. 7, 2° f. 28r (2. halv. af 17. aarh., tidl. 1666), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3154, 4° f. 7r (2. halv. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 808, 2° f. 99r (2. halv. af 17. aarh.), Arnamagn. Inst. AM 99, 4° f. 59r (2. halv. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1364, 4° f. 1r (1. halv. af 18. aarh.), RA. Haandskr. sml. Andre videnskaber 22b f. 86r (2. halv. af 18. aarh.), Kgl. Bibl. Thott 586, 8° f. 1r (slutn. af 18. aarh.).

Tryk: Paus, Saml. af gamle norske Love II (1752) 239; Kolderup-Rosenvinge V 512 (efter AM 42, 4°).

Da alle haandskrifter af Yngre redaktion er eftermiddelalderlige, og baade birkeretten i den benyttede form og Christoffer af Bayerns stadsret allerede er aftrykt her i udgaven efter middelalderlige haandskrifter, aftrykkes Yngre redaktion ikke, men der henvises til Kolderup-Rosenvinge l. l.

5

[Efter 1443 14. oktober]

*Den saakaldte Kong Hans' almindelige stadsret.**A. Ældre redaktion.*

A: tabt. — Aa: Arnamagn. Inst. AM 22, 4° f. 221v (2. halv. af 15. aarh.). — Ab: Uppsala Univ. Bibl. De la Gardie 46 f. 171r (midt. af 16. aarh.). — Ab1: Lund Univ. 5
Bibl. J 4° 54 f. 146r (slutn. af 16. aarh.). — Ac: Stockh. kgl. Bibl. C 85 f. 7r (midt. af
16. aarh.), teksten slutter med kap. 61 og udelader visse kapitler. Disse findes i et
følgende stykke m. overskr.: Nogenn wddragen artikle wdtaff stadts retthen, som
saare for nøden er (jf. var. apparat). — Ad: Linköping stiftsbibl. J. 5f. 184r
(1569). 10

»Kong Hans' alm. stadsret« knytter en række bestemmelser fra Magnus Eriks-
sons stadslags 3 første bøger til Christoffer af Bayerns stadsret for København 1443.
Bestemmelserne fra den svenske stadsret er anbragt i spidsen, derefter følger nog-
le bestemmelser af uvis oprindelse, hvorefter der umiddelbart fortsættes med
bestemmelser fra den københavnske stadsret med udeladelse af saavel prologen som 15
epilogen. Bestemmelserne fra den svenske stadsret er meget frit behandlet, og gen-
givelsen af bestemmelserne fra den københavnske stadsret er ogsaa ret fri. Ad-
skillige kapitler er helt udeladt.

*Text efter Aa, suppleret efter Ab; i lakunerne i Aa er kap. overskrifterne hentet fra
kap. reg. til Aa.* 20

221 v

Thette ær menegæ Danmarks køpstedæ ret.

I gwtz naffn amen. Effther følyær Danmarks meneghe køpstedæ reth
ok skykilssæ.

<1.>

Fførsth om then, som bwrgemesteræ eller rodman skall were i nogher 25
køpsted, han skaall sweryæ thenne eedh: So bedher iek mek gwth till
hielppe oc hwll wordhe, oc alth thet hellicth ær, ath iek will oc skall were
myn koningh troo oc hwll oc hyelppe then fatigæ i syn reth som then
ryghæ oc hyelppe oc styrkæ all reth dom ok aldri wræth, ey ffor fare eller

21—23 Thette . . skykilssæ] Tæsse kiøbstedher som behoff haffue muge rette tøm effther
m. rød Ab; Menige Danmarcks riigis kiøbstædts rett oc skiick Ac; Mænige Danmarckis rigis
stadtz rett skreffuett 569 (o: 1569; *skr. har opr. skrevet* 69; 5 *er tilf. m. sen. hd.*) thenn 14.
septemb. Ad. 21 Thette . . ret] *m. rød ligesom kap. overskr. og initialer* Aa. Kap. 1] *mgl.*
Ab. 24 1.] Aa *har en kap. nummerering m. sen. hd., som dog ikke svarer helt til kap. ind-*
delingen; se ndf. ved kap. 4, 5 og 75. 25 Fførsth] *artikkel tilf. Ac.* — then, som] *huilcken*
Ac. — eller] *oc Ac.* 25—26 i . . køpsted] *mgl. Ac.* 26 eedh] *siigende tilf. Ac.* 27 hielppe
oc] mgl. Aa. — hellicth] *hellicthz Aa.* — ath] *som Ad.* 28 myn] *herre oc tilf. Ac.* — oc (2)]
mgl. Ac. — som] *szaa well szom Ac.* 29 oc (1)] *mgl. Ac.* — all] *mgl. Ac.* 29—1 (*n. s.*) eller
rædughæ] ey for redsle Ac.

rædughæ, ey ffor wiildh eller gaffuæ, ey ffor wylie eller wuilie, frenskapp eller wenskap, so worde mek gwd hwldh, at iek so holde will oc gøre skall.

<2.> Tessæ køpstedher, som behoff gøres.

5 Tessæ køpstædher, som behoff gøres, maa haffe too borgemesther ok x rodmen oc iiii fyerdingsmen, fyræ mwæ the oc wære effther stadsens || leylighedh oc fformwæ.

222 r

<3.> Till stadsens kiisthæ ellær gømmæ etc.

Till stadsens kiisthæ eller gømmæ, som stadsens inseyllæ, bøgher eller
10 breff skulle wdi gømes, en ellær too haffe nygelyn till, som iordegne ok wedherhettige ær, oc meredelin aff raadht ther till betroo willæ.

<4.> Giffwer noghen wreth dom poo wildh, som!.

Giffer noghen wreth dom poo wildh, som forre ær rørdh, haffe ther meth forbrwth føretywe mark till træ skyfthes, malsigende, koningen oc
15 stadhen, om hans dom wordher offer wndhen oc wreth fwndhen, oc bliffe sidhen myndher man. Hoo som taler wqwemlighe poo koninghen eller hans rodmen, thet som thørris ære rører, oc ære sex mannæ witthnæ till, haffe forbruth syn hals, wdhen molsigene will hanom nodhæ. Hoo som gøør gerningh ok wfrith i noghen køpsted || poo then, som koninghen haf- 222 v

1 rædughe] redsell *Ad.* — wylie . . wuilie] wylie eller wylie *Ad.*; wyllie *Ac.*; willigh eller wuiliigh *Ad.*; *jf. Sv. str.*: awund eller iluilia. 2—3 will . . skall] skall och gjørre will *Ad.* 2 oc] *o. lin.*, *Ad.* 4 *overskr.*] *mgl. her og i det flg. Ac.*; Primo *Ab.*; Huor mange borgemestre, raadmend, fierdings mend huer kiøbsted man haffue *Ad.* 5 Tesse] Dhe *Ac.* — gøres] haue *Ac.* 6 fyerdingsmen] fyerdigsmen *Ad.* — fyræ . . wære] dhe muge oc wære iiii borgemester *Ac.* — fyræ] och iiii *Ad.* — the] *mgl. Ab.* 6—7 stadsens . . fformwæ] formuge oc leylighedt *Ac.* 7 oc fformwæ] *mgl. Ad.* 8 *overskr.*] Andet capitall *Ab.* 9 Till] Vm *Ad.* — eller] och *Ad.* — inseyllæ] ligger wdi *tilf. Ad.* — eller (2)] oc *Ac.* 10 skulle . . gømes] giemmes vdi *Ad.* 10—11 en . . meredelin] schulle en eller thuo iordeygende oc wedherhefftinge mend haue nøgeleenn till dhe szom meste parten *Ac.* 10 en] skall enn *Ad.* 11 wedherhettige] wedherhefftinge *Ab.* — ær] *mgl. Ad.* — oc] som *Ad.* — meredelin] meste delenn *Ad.* — raadht] raadmenden *Ac.* — ther . . willæ] thill bethroer *Ad.* 12 *overskr.*] Tridie capitall *Ab.*; Om wrett dom *Ad.* 13 noghen] mand *tilf. Ac.* — rørdh] szagt *Ac.* 14 till] *mgl. Ac.* — malsigende] szom er szagwolderenn *Ac.* 15 hans . . fwndhen] hand worder wrett funden och offueruundenn *Ad.* — wordher] bliffuer *Ac.* 16 myndher] thill mynde *Ac.* — man] *herefter nyt kap. nummer* (5) *Ad.*; *herefter nyt kap. m. overskr.*: Firdde capitall *Ab.*; Om nogenn thaler wquemmelig paa kongenn eller raadht *Ad.* 17 hans] raadht eller *Ad.* — ære (2)] er dher *Ac.* 18 haffe] tha haffue *Ab.* — forbruth] forbuth *Ad.* — molsigene] sagwolderenn *Ac.* — nodhæ] benaede *Ac.*; *herefter nyt kap. nummer* (6) *Ad.*; *herefter nyt kap. Abc m. overskr.*: Om wfridt y stadenn *Ad.* 19 gerningh] gernigh *Ad.*; nogen wgerning *Ac.* — i . . køpsted] *mgl. Ac.* — noghen køpsted] staden *Ad.* — then] nogen *Ac.*

fer taghet i syn fredh *meth* koningsens breff, *han* haffer forbroth syn hals oc hans løsøræ till træ skyffthes, ok erffanghe nyde iordegotz hans.

<5.> Hoo som brydher konings dom.

Hoo som brydher konings dom eller konings æmbitzmans, ther dombreff er poo giffuen, bøde kongen xl mark; haffer han, som brodeligh ær, ⁵ ey peninge eller løsøræ till xl mark, tha moo wrdhes aff hans iordegotz, togh soo at hans arwinghe haffe woldh *thet* at løse innen aar oc dagh. Hoo som ey nøghes *meth* stadsens reth oc kærer *thet* andhen stedh for dom eller reth, haffe fforbroth xl mark till træ skiffths oc molsigene syn skadhe, wdhen *hanom* ær wreth fore fvndith, som fore ær rørdh. 10

<6.> Kommer wdhenbysman ffor fowedhen, borgemesther.

Kommer wdhenbysman for fowedhen, borgemesther eller rodmen ok kreffer geldh aff nogher, ta skulle the *hannom* ræth skicke førsthe rads dagh eller fore, om the *kwnne*, om *han* ær till stedhe, som poo kærres; ²²³ *ken-*nes *han* ey wedh || gell, werre sigh *meth* qwittebreff eller *meth* widthnenæ, ¹⁵ ath *han* *thet* gwleth haffwer eller ey skylligh ær; fremdeles ær ey then næruærende, som poo kæres, tha moo then, som poo kreffer, skicke sik en molsman ffor fowedhen, borgemesther eller rodh, som hans moll fordher *meth* hans fwlle machth.

<7.> Hwo som taler wlogliig eller lasteligh. 20

Hwo som thaler wlogliigh eller lasteligh till eller om fogdhe, borgmestere eller rodmendh, *thet* poo theres ære rører, bødhe xl mark till treskiff-tes eller werghe sigh *meth* sex manne eeth; ffor maa *han* ey bød hæ, tha

1 koningsens] konningens *Abd*; konninglige *Ac*. — breff] breffue *Ac*. 2 træ] tre *Abc etc*. — erffanghe] erffuinge *Ab*; hans arffuinge *Acd*. — nyde] viide *Ad*. 3 *overskr.*] *mgl. her og i det flg. Ab*; Brydis kongens dom eller rett *Ad*. 4 dom] eller rett *tilf. Ad*. — ther] dher szom *Ac*. 5 giffuen] gangne *Ab*. — kongen] dherfor *Ac*. — brodeligh] brødeliig *Ab-d*. 7 woldh . . løse] mact till att løsze dett *Ac*. — dagh] *herefter nyt kap. nummer (8) Aa*; *her- efter nyt kap. Abd m. overskr.*: Om nogen ey nøges met stadtz rett *Ad*. 8 som] wiill *tilf. Ab*. — *thet*] *mgl. Ad*. 9 eller] oc *Acd*. — haffe fforbroth] bøde *Ad*. — haffe] dher mett *tilf. Ac*. — molsigene] szaguollderen *Ac*. — skadhe] skadesopretning *Ac*. 10 fore . . rørdh] tillforrn stander *Ac*. 11 *overskr.*] Kierer wdenbys mand paa kiøbst. *Ad*. 14 fore] føre *Ab etc*. — poo kærres] paakerer *Ac*. 15 ey . . gell] hand hannem nogen gelld schyllig att were *Ac*. 16 ey . . ær (1)] att hand er inthet skyllig *Ac*. 17 næruærende] till stæde *Ac*. — kæres] kreffues *Ac*; for fogedenn, borgemesther eller raadmend *tilf. Ad*. — then . . kreffer] handt *Ac*. 18 moll] *mgl. Ad*; szag *Ac*. — fordher] fordelis *Ab*; forde skall *Ac*. 20 *overskr.*] Om lastelig thalis paa andens ære *Ad*. 21 Hwoo] Huem *Ad*. — eller om] *mgl. Ab*. — fogdhe] *mgl. Ac*. 22 theres] thres *Aa*. — till] *mgl. Ac*. 23 bød hæ] att bøde *Acd*.

slaes till kaghen. Gøres *thet* stadzens *scriffer*, haffue forbruth xx mark till threskifftes, liwgher nogher ære meth openbare rycther aff these forsc^{ne}, bødhe trystiwe mark till threskifftes eller werghe sikh *meth* xii mentz eedh. Gøres *thet* nogher andra borgher, bødhe xv mark till iii skifftes eller werge
5 sikh *meth* xii manne eedh, oc han were ey thes were, som poo er løghen. ||

⟨8.⟩ Hwo som wordher tilsaght aff fogde, borgemesther. 223 v

Hwo som wordher tilsaght aff fogde, borgemestere oc raadh at holde stolde till gesterii effther hans formwæ, bøde iii mark for hwer tiidh, *han* *thet* forsømmær.

10 ⟨9.⟩ Will nogher wordhe borgher eller byman.

Uill nogher wordhe borgher eller byman i nogher køpstædh, *han* skall loffuæ, ath *han* skall all stadzens reth oppeholdhe ieffnt widh syn byman effther syn formwæ i alle the tingh, som stadhen kan po komme, oc skall han swerghe thenne eedh: Iegh bedher migh swo gwdh hieppæ oc hwld
15 wordhe ok alt *thet*, helliget ær, iek will oc skall were myn konghe hwld oc throo oc alle thenne stadz reth oc bestandelse opholde effther myn fformwe, borgemesther oc raadh hørigh oc lydigh oc myn byman forde oc fræmme till godhe oc hannom ey *anneth* gøræ, en iegh will lidhe aff ha-
20 megh || gwdh hwldh, ath iegh swo holde will. Sidhen skall *han* lægg hæ for 224 r
eller for then, som the ther till skicke, xi landgengs penninge, godhe oc geffue, till borgerskapp. Sidhen mo *han* købe oc sællæ som andre borgher oc ey førre wndher hans faldz maall, som ær xl mark til kongen oc stadhen.

1 kaghen] *herefter nyt kap. Ab.* 2 nogher . . rycther] szom er werlig oc er openbarlig berøcthet paa nogen *Ac.* — ære] er *Ad.* — these] thette *Ab.* 3 trystiwe] xx *Ab;* lx *Ac;* thrysindtz tiuffue *Ad.* — till] *mgl. Ac.* — mentz] metz *Aa.* 4—5 Gøres . . eedh] *mgl. Ac.* *Kap. 8 sammenskr. m. foreg. Ab.* 6 *overskr.]* Stolle och gesteri *Ad.* 7 Huo] Huem *Ac.* — wordher] bliffuer *Ac.* — borgemestere . . raadh] eller borgemester *Ad.* — borgemestere] *efter det sidste r en overflodig (?) er -krølle Aa.* 8 formwæ] oc hand dett ycke gør *tilf. Ac.* 9 *thet]* bliffuer tillszagt oc *tilf. Ac.* 10 *overskr.]* Huo borger will worde *Ad.* 11 Uill . . wordhe] Huem szom wyll bliffue *Ac.* 12 loffuæ . . skall] *mgl. Ab.* — ieffnt widh] lige meth *Ac;* ieffne vedt *Ad.* 14 eedh] siigende *Ac.* — swo] *mgl. Ac.* — oc] ath *Ac.* 15 *thet]* *mgl. Ad.* — konghe] herre oc konning *Ac.* 16 throo] hans førstinde oc førstelliige børn *tilf. Ac.* — bestandelse] bestiandighd *Ac.* 17 raadh] oc kongens byfogedt *tilf. Ac.* — myn] *mgl. Ab.* — byman] oc mettborger *tilf. Ac.* 18 lidhe] hende oc haue *Ac.* 19 wfforretthe] forrecthe *Ac.* 20 megh] szaa szandelig *tilf. Ac.* — will] skall *Ad;* *herefter nyt kap. Ab.* 20—21 for . . skicke] till burschaffs pendinge *Ac.* 20 for] thenum *tilf. Ab.* 21 eller . . then] *mgl. Ab.* — xi] *herefter aaben plads Aa;* aller *tilf. Ab;* gode *tilf. Ac.* 21—22 godhe . . borgerskapp] *mgl. Ac.* 22 Sidhen] szaa *Ac.* — han] dher øpther *tilf. Ac.*

<10.> Hwoo som barnffødher ær i nogher køpsted.

Hwo som barnffødder ær i nogher købstædh oc will borgher bliffue, han gøre edhen oc giffue enghen borgerskap wdhen schriffuer penninge.

<11.> Gifftes nogher wdhenbyes man eller swen.

Gifftes nogher wdhenbyes man eller swen widh mø eller quinnæ, som barnfødder ær i nogher køpsted eller oc haffue ther hws eller iordh, eller meth them, som ære barnffødde i stadhen oc ære borgher børn, gøre eedhen oc giffue enghen burskapp wdhen schriffuerpenninge.

<12.> Haffuer nogher man eller quinne iordegotz
i nogher køpstædh. ||

^{224 v} Haffwer nogher man eller quinne iordegotz i nogher køpsted, erfft eller køpt, oc will bygghe wdhen byes oc ladher swodanth gotz bliffue wleydh i thry aar, swo at ther ey redhes fore i kongens byskath oc andre byes retzle, haffue tha borgmesther och raad wold thet ath bæstedhæ oc brwghe till byes nytte, swo lenghæ til stadhen opretthes then skade, som hannom ther aff kommen ær.

<13.> Een eller ii gode men skulle til skickes at haffue stadzens merke oc brendhe.

Een eller ii gode men skulle till skickes at haffue stadzens merke oc brende oc skulle ther meth brendhe oc merke skepper oc halskepper, fierdinghe oc rettthe bismær, som hwer byman bør ath haffue merkt oc brenndh meth bysens brende effther byens ræthe madhe oc weght, oc hwer man

Kap. 10—11] mgl. her, men staar i et flg. stykke (jf. indl.) Ac. 1 overskr.] Enn barnfødder y staden skall saa handle Ad. 3 edhen] szyn ædth Ac. — giffue] gjøre Ab. — enghen . . penninge] schriffueren pendinge oc inthet andetth (thill borschaff sen. tilf. m. skr.s hd. Ac). — borgerskap] borgeskabs pendinge, allene Ad. 5 widh] nogenn tilf. Ad. 6 oc] mgl. Ad. — eller (2)] oc Ac. — eller (3)] mgl. Ab; overstr. Ac. 7 oc] eller Ad. — cedhen] szin edt Ac. 8 enghen . . schriffuerpenninge] schriuere pendinge oc inthet andet (burschaffs pendinge tilf. af skr.) Ac. — burskapp] borgeskabs pendinge Ad. 9—10 overskr.] Om mand eller quinde haffuer iordegodtz Ad. 11 køpsted] enthen tilf. Ac. 12 gotz] iordegodts Ac. — wleydh] wiildskedt Ab. 13 ey . . retzle] aff ganger ingen redtzle huercken kongens byskat eller anden byes rettighet Ac. — fore] mgl. Ab. 14 haffue tha] dha hauer Ac. — wold thet] dhess mact Ac. — wold] wiill Ab. — bæstedhæ] bestæde Ab; bezette Ac. — brwghe] dhett godts tilf. Ac. 17—18 overskr.] Om stadzens mercke Ad. 19 gode men] som guode mend erre Ad. — haffue] holde Ac. — oc] eller Ad. 20 brendhe . . merke] mærcke oc brænde Abd. — oc merke] mgl. Ac. 21 bismær] byssmere Ab etc. 21—1 (n.s.) som . . bismær] mgl. Ad. 22 oc (1)] derefter overstr.: poo syn Aa; jf. ndf.

haffue sith merke widh byes brenne poo syn skeppe oc bismere; fwndes her nogher emodh *meth* wreth skeppe, madhe eller weght, han haffuer forbrwdet iii mark for hwer tiid.

5 <14.> Enghen byman eller andree mo brwghe || mene 225 r
pwndher weght i stadhen.

Enghen byman eller andre moo brwghe mene pwndher weght i stadhen wdhen stadhen selff eller then, som borgemesther oc radh thet befallat haue, huem dett gør haffuer forbrudhet xl mark koning oc stadhen.

<15.> Om nogher will sigh hwstrw bedhe.

10 Uill nogher sigh husfrv bedhe, han skall thale till fadher oc modher, om the till ære, ære ey the till, tha thale till nesthe frendher hennes, ære icke the till, tha thale till hennes mals man oc skall ske *meth* borgmesters oc raadh widskap oc samtycke. Man skall sigh husfrv festhe om dagh oc ey om nath oc ath mynsthe tolf personer nerffwerende oc skall skee *meth*
15 *begges* theres iaa, willie oc samptyckæ oc ey ellers ære lofflighe festhe.

<16.> Hwo som loffuer ii qwinffalk.

Hwo som loffuer ii qwinffalk, han haffuer forbrwdhet xl mark || till 225 v
tweskiffes, konghen oc stadhen, oc bliffue widh then førsthe, om lowlig oc skelligh ær till ganghet.

20 <17.> Om too men festhe en qwinne.

Festhæ ii men en qwinne, then siermere festhe, bødhe xl mark konghen, stadhen oc byscopen iii mark eller oc werghe sigh selff tredie, at han ey wisthe, ath hwn war festh. Nw sydhen lowligh festh ær, tha skall sognepresten, ther som hwn boor, iii søndagher liwsæ for hennes giffthermoll,

1 haffue] skall haffue *Ac.* — sith] eget *tilf. Ac.* — widh] hoessz *Ac.* — fwndes] findis *Ad.*
2 her nogher] nogen her *Ab.* — her] ther *Ad.* 3 for] thill *Ad.* 4—5 *overskr.]* Om mænige punder vegth *Ad.* 4 og 6 brwghe] brwghes *Aa.* 6 byman] mand *Ad.* 6 mene] menig *Ac.* 7 som] ær *tilf. Aa.* 8 haue . . gør] *mgl. Aabd.* — haffuer] haffue *Ad. Kap. 15—19]* *mgl. her, men staar i et flg. stykke (jf. indl.) Ac.* 9 nogher] enn *Ad.* 10 bedhe] feste *Ac.* — han] at han *Aa.* 11 ære (2) . . till (2)] æi *Ab.* — ey the] inthett dhet *Ac.* 12 till (2)] *mgl. Ac.* — oc (1)] detth *tilf. Ac.* 13 raadh] raadtz *Ab.* — widskap] wenskap *Aa.* — festhe] bede *Ad.* — dagh] lyus dag *Ac.* 15 iaa] *mgl. Abc.* — willie] minde *Ad. Kap. 16]* *mgl. Ad.* 17 han haffuer] haffue *Ac.* 18 tweskiffes] *mgl. Ac.* — stadhen] byen *Ac.* 21 then] som *tilf. Abc.* — siermere] szidermeer *Ac.* — mark] till *tilf. Ac.* — konghen] och *tilf. Ab-d.* 22 stadhen] byen *Ac.* 23 festh] lofflig *tilf. o. lin. af skr. Ac.* — Nw sydhen] men nar dhe *Ac.* — sydhen] siiger *Ab.* — lowligh] *mgl. Ad.* 24 ther som] wti dett sogn *Ac.* — boor] booll *Ab.*

sidhen mwe the saghløssæ sammen wyes, om enghen hindher eller ghen-
sielsæ emod ær, oc alffue the børn sammen i festhæ, thet bliffwer adel-
kone barn; men awler man barn i lønskeleyæ, oc tagher han henne sidhen
till hwsfrv, thet bliffuer adelkone barn, forthii thet han forbeydret quin-
nen, tha forbeydret han oc hennes barn.

5

<18.> Skill byscop fæstning at, then som skilning
wordher, bøde biscop iii mark.

226 r Skyll byscop fæstning at, then || som skylning wordher, bødhe biscop
iii mark oc byen tre mark; woldhe the bodhe, tha bødhe hwer soo møghet.

<19> Hwo som locker noghen mantz dother.

10

Hwo som locker noghen mantz dother, som ær møø eller hans frencke,
swo at hun skæmpd wordher, bodhe xl mark oc fly stadhen eller werghe
sigh meth xii mantz eedh, wdhen molsighende hannom naadhe will.

<20.> Nw haffuer man quinne lønlig festh.

Nw haffwer man quinne lønlig festh oc will meth henne brollup gøre, 15
oc syddher hwn hannom lengher modh hans willæ en sex wgher effther
then dagh, han till sygher, at han will brolup gøre, wdhen lowlight forfaldh,
then som thet wolder, bodhe xl mark threskiffes oc hannom skadegeld for
kosth effther iii danne mentz wrningh.

<21.> Kan han hennæ ther effter synies, bekere thet for
borgmester.

20

226 v Kan han henne ther effter synies, bekere thet for borgmesther oc || raadh
oc haffue meth sigh witne, at lowligh festh ær, tha maa hannom loff giff-

1 saghløssæ] wære oc tilf. Ab. — sammen] mgl. Acd. 2 oc] mgl. Ac, som derefter har nyt
kap. — alffue] = Ab; affler Ac; affle Ad. — the] mandt oc quinde Ac. 3 men . . barn]
sen. tilf. af skr. Ac. — awler] aluer Ab. — barn (2)] mgl. Ac. — i lønskeleyæ] loulige Ab. —
han] mgl. Ab. 4 adelkone] och egte quindes Ac. — thet] mgl. Ad; dhen tiid Ac. — for-
beydret] forbedrer Ac. 5 tha] mgl. Ac. — forbeydret] forbæyrer Ab; forbedrer Ac. —
hennes] mgl. Ad. 6 og 8 fæstning] festinde Ad. 6—7 then . . mark] mgl. Ad. 8 skylning
wordher] schillsmøs volder Ac; skyldig er Ad. 9 tha] mgl. Ac. — bødhe] bodhe Aa. —
hwer] dhen tilf. Ac. 11 som . . frencke] eller fencke som er mø Ad. 12 hun] han Aa. —
skæmpd] schender Ac. — bodhe] bøde Abc. 13 eedh] att hand hender ey loffuet tilf. Ac. —
molsighende] molmanden Ac. — naadhe will] benaade Ad. 14 Nw] mgl. Ad. 15 Nw] mgl.
Acd. — brollup] brøtlup Ab. 16 syddher] synyes Ab. — hannom] mgl. Ac. — hans willæ]
mgl. Ad. 17 brolup] brutlup Ab. 18 mark] thill tilf. Ad. — oc] bøde tilf. Ad. — skade-
geld] skadenn giellden Ac. 18—19 for kosth] mgl. Ad. 20—21 bekere . . borgmester]
mgl. Ad. 22 bekere] oc hand kiærer Ac. — raadh] raadmend Ad. 23 at] oc Aa.

ues ath taghe hennæ, aff hwat hws hwn innæ ær, *meth* radzens hielp, will nogher *werghe hennæ* for *hannom* oc faar ther skadhe offuer, haffue hiemgiel, *gører* han skadha, worde twegeld, kan *han hennæ* ey faa wdhen dørren eller hwset brydhæ oc wære sagh løss.

5 <22.> Bedes nogher *man* eller swendh til nogher mantz dotter.

Nw bedes nogher *man* eller swendh till nogher mantz dotther eller frenckæ, tha skall hwn *hannom* soo giffwes: Ieg giffuer tigh N dotther eller frenckæ til hedher oc till husfrw oc till halsænggh oc halt boo, till laas oc lickæ oc alt halt, wundhet oc wwundhet, i naffn faders oc søns oc then
10 helge andz, amen.

<23.> Hwo som røffuer *annen* mantz fæsthemø.

Hwo som røffuer *annen* mantz fæsthemø eller festhæ *quinnæ*, han haffuer ther *meth* || forbrwdet xl mark till threskifftes.

227 r

<24.> Dør festhemø eller fæstæquinnæ.

15 Dør fæsthemø eller festhequinnæ, før hwn isengh *kommær meth* brwdgommen, tha ladhe hennes arwinge eller slectingæ hennæ iordhæ oc haffue alt hennes gotz igen oc brwdgommen sith, huat som ført haffuer; dør oc brwdgommen, tha wære oc sammelægh, wdhen festhemø eller festhequinnæ beholde festnæfææd, *thet han hennæ* giffuet haffuer.

20 <25.> Ffestne øl moo enghen gøre *meth* kosth.

Ffestene øl maa enghen gøræ *meth* kosth, hwo *thet* gør wdhen borgmesthers loff ther till, haffuæ forbrudhet iiii mark kongen oc stadhen.

1 aff] *mgl. Ac.* — innæ ær] er wty *Ac.* — hielp] tillhielp *Ac.* 2 haffue] beholle hand dett for *Ac.* 3 gører . . twegeld] *mgl. Ad.* — worde twegeld] wære wgiild *Ac.* 4 hwset] *mgl. Ad.*; hendes *Ab.*; *Ac* har herefter komma. — oc] *formodentlig fejlagtig, mgl. i Sv str.* 5 man . . swendh] *mgl. Ad.* — nogher mantz] andens *Ad.* 6 Nw] *mgl. Ad.* 6—7 frenckæ] fencke *Ad.*; thill heder och thill hustrue *tilf. Ad.* 7 tigh] *mgl. Ab.* — dotther] myn dotter *Ab-d.* 8 frenckæ] fencke *Ad.* — halsænggh] halff seng *Ac*d. — oc (2)] till *Ac.* — till (3)] och *Ad.* 9 lickæ] lycke *Ab etc.* — oc (1)] till *tilf. Ac.* — wundhet . . wwundhet] wdenn och indenn *Ad.* — oc wwundhet] *mgl. Ac.* — oc (3)] *mgl. Ac.* — then] *mgl. Ac.* 10 amen] *τελωσ Ad. Kap. 23]* *mgl. her, men staar i et flg. stk. (jf. indl.) Ac.* 12 han haffuer] haffue *Ac.* 15—16 brwdgommen] sin brudgom *Ad.* 16 slectingæ] slectt *Ad.* — oc] eller *Ab.* 17 huat] huert *Ab.* — som] hand *Ad.* — ført] først *Ab.*; fæst *Ac.*; før *Ad.* — haffuer; dør] affdør *Ab.* — oc (2)] *mgl. Ad.* 18 brwdgommen] d'et er *tilf. o. lin. Aa.* — oc] *mgl. Ad.* — sammelægh] samme loug *Ab.*; szammeledes *Ac.*; sammelunde *Ad.* — wdhen] szaa moget atth *Ac.* 19 beholde] hun beholle *Ac.* — festnæfææd] fæstinde fæætt *Ab.*; fæstendhe fææ *Ac.* — *thet.. haffuer]* huad hand hauer giuet hinde *Ac.* — haffuer] *i st. f. er-forkortelse har Aa 3 o: et-forkortelse.* 22 *overskr.]* Festinde øll vden kost *Ad.* 21 Festene] Fæstinde *Ab*d. — enghen gøræ] ycke gøres *Ac.* — hwo] huem *Ac.* 22 ther till] *mgl. Ad.* — haffuæ] tha hauer hand dher mett *Ac.*

<26.> Brolwppzkost skall holdes ii daghæ hwer dagh
til en dawrdhe oc ey!.

Brølwpss kosth skall holdes ii daghæ, hwær dagh till en dawrdhæ oc ey
mere, oc ickæ mære tilbendes en till xxx diskæ madh wdhen borgme-
227 v sters oc raadz sønderligh || loff ther tiil, tha mwæ thæ ey mere loffue æn 5
xx diske madh ther till, æmbetzmæn oc regnindæ, som ære køghemeyster,
steghere oc kellerswend oc smooswen; hwo ther ower gør wdhen loff ther
till, haffuer forbrødet vi mark till kongen oc stadhen.

<27.> Barsell kost mo enghen gøre wdhen borgmester oc raadh.

Barsell kost mo enghen gøræ, wdhen borgmester oc raadh giffwer ther 10
loff till, oc ey høygræ æn xii diskæ madh bode meth mændh oc quinner,
kirkegangs kosth sammeledes, hwo ther ower gør wdhen loff, bøde vi mark
kongen oc stadhen.

<28.> Iordefærdz kost oc begengelse gøre hwer
effther syn fformwæ.

15

Iordeferdz kost oc begengelse gøre hwer effther syn formwæ, togh ey
høyghre en til xx diskæ madh, bode meth klercke oc ligfalck, wdhen borg-
mesthers oc rodz orloff ther till, wner vi mark.

<29.> Sidhen brwdgomme oc brwdh sammen kommæ
oc haffue natth.

20

228 r Sidhen brwdgomme oc brwdh sammen || komme oc haffue nath i senghe
leyeth, tha er han hennes hosbundhæ fuld oc all hennes mals mandh oc
ey ffør.

1 Brolwppzkost] -kost er *tilf. o. ltn. Aa.* 1—2 skall . . ey] *mgl. Ad.* 3—4 en . . mere] eth multiid *Ac.* 4 tilbendes] tiilbædendes *Ab*; tilbedendis *Acd.* — till] *mgl. Ac.* 5 sønderligh] samtycke och *tilf. Ad.* 6 xx . . regnindæ] thil xx diske madt thill regnindes embitzmænd *Ad.* — æmbetzmæn . . regnindæ] dher wti regnendis *Ac.* — regnindæ] regnenes *Ab.* — køghemeyster] burgemester *Ab.* 7 oc (1)] *mgl. Ac.* — hwo] huem *Ac.* — ther] her *Ac.* — gør] gaar *Ad.* 7—8 loff . . till] hand hauer dher till loff *Ac.* 9 *overskr.*] Om barsel kost *Ad.* 10—11 raadh . . oc (1)] raadmendtz loff *Ad.* — giffwer . . till] wyllie *Ac.* 11 æn] till *tilf. Ac.* 12—13 kirkegangs . . stadhen] *mgl. Ad.* 12 hwo] huem *Ac.* — ther] her *Abc.* 14—15 oc . . fformwæ] *mgl. Ad.* 18 rodz . . till] r. tillstædhe *Ac.* — wner] wdenn *Ad.* — mark] marks brøde *Ad*; bøder *tilf. Ac.* 19—20 oc . . natth] *mgl. Ad.* 21 nath] sammen *tilf. Ab.* 22—23 hosbundhæ . . ffør] maalsmand oc ey føre hosbonde fuld oc aald *Ab.* 22 fuld] *mgl. Ac*; *jf. ndf.* — all hennes] *mgl. Ac.* — all] allt och *Ad.* — mandh] fulld oc allt *tilf. Ac.* 23 ey] er hand *tilf. Ad.*

⟨30.⟩ Morghen gaffue maa ey større were i nogher køpstædh
æn xx mark.

Morghen gaffue maa ey større were i nogher køpsteth en xx mark, myn-
dræ maa hwn were, som hwer formaa, oc ey seymere giffues æn annen
6 brolupz dagh.

⟨31.⟩ Dør brwdgom, oc brwd effther leffuer barnløss.

Dør brwdgom, oc brwd effther leffuer barnløss, tha beholde hwn syn
morghen gaffue wskiftt oc ther till syne kirke kledher, the besthæ oc besthe
sengh meth thet, som them til hører.

10 ⟨32.⟩ Dør hwsfrwn barnløss før en hwsbundhen.

Dør hwsfrvn barnløss før æn hwsbundhen, thage hennes arffuinghæ alt
halt oc enghen morghen gaffue, som før er saght, eller andre tingh aff
wskiftt, oc bundhen thagher besthe sengh || aff wskiftt, besthe par cledher, 228 v
syn sadell oc syne wabn oc besthe kisthe.

15 ⟨33.⟩ Haffue the barn sammen, oc husfrun leffuer
effther bundhen.

Haffue the barn sammen, oc husfrwn leffwer effther bwndhen, thage
hwn enghen morghen gaffue, thet bliffuer qwiit, oc thage hwn besthe sengh
oc besthe paar cledher, som før ær saght aff wskiftt, oc sydhen skiffthæ til
20 ieffns meth sith barn; dør oc hwsfrvn, en togh the barn haffue, taghe hus-
bundhen syn fordeell aff wskiftt, besthe par cledher, besthe sengh, sadell,
wabn oc brysth oc kisthe, som før ær saght, oc sidhen skiffthe till ieffns
meth barnen oc haffue mantz arfft oc mantz deell oc quinne arff, oc quinne
deell.

Kap. 30] mgl. her men staar i et flg. stk. (jf. indl.) Ac. 3 køpsteth] maade Ad. — mark] verd tilf. o. lin. af skr. Ac. 4 seymere] siermere Abc; seermere Ad. — æn] en Ab etc. 5 brolupz] brutlups Ab. 6 oc . . barnløss] mgl. Ad. 8 kirke . . besthæ] bæste gang klæder Ac. 9 thet . . hører] szynn tilhøring Ac. — them] ther Abd. 10 barnløss . . hwsbundhen] mgl. Ad. 11 thage] dha tager Ac. 12 saght] satt Ab. — andre] anden Ab. 13 bundhen] høbonden Ac. — wskiftt] t er tilf. m. andet blæk Aa. 14 oc syne] mgl. Ac. 15 barn] børn Ad. 15—16 oc . . bundhen] mgl. Ad. 17 barn] børn Acd. — bwndhen] hosbonden Ac. — thage] dha tager Ac. 19 wskiftt] skiftt Ac. 20 ieffns] ens Ac. — barn (2)] børn Ab. — taghe] dha tager Ac. 21—22 besthe (2) . . kisthe] etc. Ac. 22 brysth oc] mgl. Ab; besthe Ad. — før . . saght] forskreuit staar Ac. — till ieffns] iænfft Ab. 23 barnen] barnett Ab etc. — haffue] hand tager Ac. — arfft] arff Ab etc. — deell] fordell Ac. — oc (3)] quinden tager tilf. Ac. 24 deell] fordell Ac.

⟨34.⟩ Om quinnen gør hoor.

Om quinnen gør hoor, oc man tager henne inne meth hoorkarll och
 229 r ferskæ gherningher meth twigghæ || mantz witnæ, haffuer hwn tha ther
 meth for giorth hennes morghen gaffue, oc bundhen haffuer wold om beg-
 ghes theres liiff, misther hwn liiff, taghe hennes arffuinghe hennes gotz, 5
 misther hoorkarll sith liiff, wære oc samme loff, will bundhen bødher taghe,
 bødhe fore x mark till thryskiffte oc ix mark till biscopen.

⟨35.⟩ Enghen mo hosbundhen eller husfrvn
 hoorsagh giffue.

Enghen maa hosbundhen eller husfrvn hoorsagh giffue wdhen the selffue 10
 huer till annen.

⟨36.⟩ Gør man hoor, haffue fforgiort then fordeell, som
 hannom bwrde ath haffe.

Gør man hoor, haffue forgiort then fordeell, som hannom bwrde ath
 haffue effther syn dødhe husfrv, oc bøde for x mark till thryskiffte, oc 15
 husfrun hans taghe malsighende retthen; fformaa han ey at bødhe, tha
 229 v skall hoor konnen draghe stadzen || stene aff by oc haffue eth snøræ om
 hans schaab oc draghe hannom meth sigh; bødher annen there, som førre
 ær saght, syn deel, wære saghsløs, oc then annen wordher slaghen till stw-
 ben oc rømme stadhen. 20

⟨37.⟩ Nw haffuer hosbundhen oc hwsfrvn barn sammen.

Nw haffuer hosbundhen oc husfrvn barn sammen, och hosbunden dør,
 tha haffuer husfrvn wærghemol at forsæ hennes barnegotz meth nesthe

2 man] mandenn *Ad.* — inne] *mgl. Ac.* — hoorkarll oc] *mgl. Ab.* — och] mett *Ac.*
 3 meth . . witnæ] oc wytnisbyrdt aff thuo mendt *Ac.* 3—4 haffuer . . meth] dher mett
 haffuer hun *Ac.* 4 for giorth] forbrutt *Ac.* — bundhen] hosbonden *Ac.* — wold om]
 macht offuer *Ac.* 5 taghe] dha tager *Ac.* 6 wære . . loff] dhet er och szamme rætt *Ac.*
 — oc . . loff] sammelundhe *Ad.* 7 bødhe fore] dha skall hand bøde *Ac.* — till] *mgl. Ac.*
 8—9 *overskr.*] Om hoer sag *Ad.* 10 husfrvn] hustruen *Ab-d.* 11 annen] hindandenn *Ad.*
 12—13 haffue . . haffe] *mgl. Ad.* 14 man] nogenn mand *Ac.* — haffue] hand haffuer *Ac.* —
 forgiort] forkast all *Ac.* 15 dødhe] och affgangne *tilf. Ad.* — for] *mgl. Ad.*; dher førre *Ac.*
 16 hans] *mgl. Ad.* — malsighende] szaguoldere *Ac.* — retthen] rætt then *Ab.* 17 hoor
 konnen] horkarlen *Ac.* — haffue] hun skall haue *Ac.* 18 schaab] scafft *Ab*; redye *Ac*;
 stab *Ad.* — annen there] nogen aff dhenum *Ac.* 19 ær saght] rørt *Ad.* — wære] dhen
 skall sziiden wære *Ac.* — wordher slaghen] schall slaes *Ac.* 19—20 stwben] kagen *Abc*;
 kagen, stubbett *Ad.* 20 oc] eller *Ad.* 21 *overskr.*] Haffue the børn sammen *Ad.* 22 Nw]
mgl. Ac. 23 wærghemol] behoff *tilf. Ac.* — forsæ] forsee *Ab etc.*

frændhers raadh och widskap, emen hun wgiftt <er>. Er hun siden bequem ther tiill, raade siden som før meth nesthe frændhers raadt oc widskaff.

<38.> Om ænkæ wil annen tidh gifftis.

5 Om ænkæ will annen tiid gifftes oc haffuer barne fædhernæ innæ meth sigh, tha skall thet wdenskiiftes, oc hwn taghe aff wskiift besthæ sengh oc bæsthe par cledher, som for ær saght, sidhen skiifte i thw, halt hwn oc halt hennes barn, oc haffue enghen wold at gifftes i barne fedherne eller mødherne, før en wdskiift ær.

10 <39.> Gifftes oc quinne i mantz boo, oc ær ther barn eller børn fforæ, tha skall wnden ||.

Gifftes oc quinnen i mantz boo, oc ær ther barn eller børn foræ, tha skall ^{230r} wdenskiiftes theres mødhernæ, oc maa ey quinnen gifftes i barne mødherne, togh taghe bundhen fordeell syn besthe par clædher, besthe sengh ¹⁵ och sadhell, wobn oc kisthe, som forsc^t ær, aff wskiift, oc sidhen taghæ halt fader oc halt børn eller barn hans.

<40.> Kan ey barn gotz forware wdhen skiift, æn fflære giffthermoll paa komme.

Kan ey barn gotz fforware wdhen skiift, æn fflære giffthermoll poo ²⁰ kommæ, huat heller thet ær een kuld eller flere, haffue alle halt widh bondhen eller husfrvn oc taghæ slicht kuld som kuld.

<41.> Nw ær fadher oc modher døde, rade tha the for børnegotzet.

Nw ær ffadher oc modher dødhe, radhe tha the ffor børnegotzet, som ²⁵ skilligst ær, som ffør ær saght om giffthermaall.

1 och] dheris tilf. Ac. 1—3 emen . . widskaff] mgl. Aacd. 1 <er>] mgl. i alle hss. 4 wil . . gifftis] giffthermaal Ad. 5 will] quinne tilf. Aa. 6—7 sengh . . bæsthe] mgl. Ac. 7 for] for Ab etc. 7 og 8 halt] halfft Abc. 8 wold] mackth Ac. — gifftes] giffte szeg Ac. — eller] mand att giffte szeg wti barne tilf. Ac. 9 en . . ær] dett er wdschiift Ac. — wdskiift] wskiift Ab. 10 oc (1)] mgl. Ad. 10—11 oc (2) . . wnden] mgl. Ad. 12 foræ] fære Ab; for hinde Ad. 14 togh] tha Ab. — fordeell] szyn fordeel Acd. — syn] mgl. Ac. — besthe (2)] siin besthe Ad. 15 och] mgl. Acd. — sadhell . . wskiift] kiiste szadell och wobn aff wskiift som tillfornn stander Ac. — ær] staa Ad. — oc (2)] mgl. Ac. 17—18 overskr.] Om barnegotzt foruarelse Ad. 19 fforware] forwares Acd. — skiift] skiiftning Ab; wdenschiiftes Ac. — æn] mgl. Ab (jf. foreg.); oc Ac; om Ad. 20 halt] hælt Ab; halfft Ac. — widh] mett Ac. 21 oc . . kuld] om en kuld tager szaa mægett szom anden Ac. — slicht] sliig Ab. — som] for Ab. 22—23 overskr.] Fader och moder døde Ad. 24 radhe] baade Ad; jf. flg. — ffor] faar Ad; jf. foreg. — børnegotzet] bornegodzett Aa; barnegotzt Ad. 25 skilligst] skellest Ab; schylliige Ac; skylliigh Ad. — saght] rørtt Ab.

230 v <42.> Hwo som barnegotz || anammer, fadher eller modher
eller andre.

Hwo som barnegotz anammer, fadher eller modher eller andhræ werghæ, then skall wedher hettunges wære oc wissen fore sætthe, at thet gotz skall swo meget oc swo goth børnenæ eller theres arffuinghe ighen antwordhes, 5 som thet wor, ther thet anammedes, oc maa swodant gotz ey droknæ eller brende, før thet ighen antwordes. Er oc ey frendher eller wæner, som barnæ gotz maa foresee, tha skulle borgemesthere oc raadth till skicke een eller ii aff stadhen, som børn oc gotzet skulle fforsee oc gøre borgmesther oc raadth reghenskap, hwat the aff børnegotzet opbære oc wtgiffue, hwem 10 the till sighe oc thet ey gøre will, bødthæ iii mark till threskiffes konghen oc stadhen ffor whørsom.

<43.> Ten ær nest at wærie, som nesth skilligh ær.

231 r Ten ær nest at wærie, som nesth || skilligh ær oc besth gidher oc best kan oc best will, ther meth vndertages then, som for wngher ær, oc then, som 15 for gammel ær, oc then, som for wanskelligh ær eller for fatigher ær, oc then, som wskelligh ær.

<44.> Nw kan bunde dø, oc ær ey barn effther hannum.

Nw kan bunde dø, oc ær ey barn effther hannom, oc nogher kommer, som ærffue oc raadthæ will, oc hwn sigher sigh at wære meth barn, tha skall 20 gotzet widhes oc mæles i qwærstædhæ, togh haffuer husfrv wold ath fødhe sigh ther aff till skelligh thæringh oc haffue vi monedthæ dagh, synes thet tha, at hwn haffuendes ær, tha haffwer hwn fremdelis iiii monedther dagh,

1 som] *mgl. Ad.* 1—2 fadher . . andre] *mgl. Ad.* 3 Hwo] *Huem Ac.* — barnegotz] *børnegotz Ab.* — anammer] *wære szeg tilf. Ac.* — eller (1)] *mgl. Ac.* 4 then] *hand Ac.* — wedher hettunges] *wether hettunges Ab;* *wedderheftig Ac;* *werhettigis Ad.* — oc . . sætthe] *att szette wiiszenn dher fore Ac.* 5 ighen] *mgl. Ab.* 6 gotz] *børne godts Ac.* 7 oc] *mgl. Ab-d.* — barnæ] *børne Ab.* 8 foresee] *foruarre Ad.* 8 og 10 raadth] *raadtmendt Ac.* 10 aff . . wtgiffue] *haue aff børne godszett wpeboret oc wdtgiiffuett Ac.* 11 till (1)] *mgl. Ac.* 12 whørsom] *wlydighet Ac.* 13 *overskr.]* *Huo nest er att verge Ad.* — at] *æt Aa.* 14 at] *æt Aa.* — nesth] *mgl. Ad.* — skilligh] *boren Ac.* — oc besth] *mgl. Ad.* 15 best] *hellst Ac.* — ther] *thenn Ad.* — vndertages] *wndhen tagen Ab;* *wndentagendis Ac;* *wndetagendes Ad.* 15—16 then . . ær] *thennom som forunge er och forgammild Ad.* 15 oc (2)] *mgl. Ac.* 16 for (2) . . ær (3)] *er skrøbeliig eller fattiig Ac.* — for (2)] *mgl. Ad.* — for (3)] *then som Ab.* 17 wskelligh] *wskiilliig Ab.* 18 *overskr.]* *Er barn ey epher bonde Ad.* 19 kan . . dø] *er bondenn dødt Ac.* — ær] *mgl. Ac.* — barn] *mgl. Ad.* 20 som] *att Ad.* — hwn] *hustruenn Ac.* 21 widhes oc] *mgl. Ac.* — qwærstædhæ] *querstade Ab;* *quer staa Ad.* — wold] *macht Ac.* 23 tha] *mgl. Ac.* — haffuendes ær] *er mett barn Ac.* — fremdelis] *lough att side y tilf. Ad.* — monedther] *maaneds Ac.*

føddes barneth innen the monedhe effther bundhens dødh, tha tage thet arff, fødes thet seyermere, tha maa thet ey arff taghe, oc wederlegghe husfrvn thet, hwn thæret haffuer aff thet gotz || i qwær stæde mælt wor, oc alt an- 231 v
net, ther hun forfaret haffuer.

- 5 <45.> Nw sisher hwn sigh at haffue wæret meth barn,
och thet forfaret ær.

Nw sisher hwn sigh at haffue wæret meth barn, oc thet forfaret ær, tha skal hun thet bewise meth ii dannæ quinnær oc meth sex mantz eedh; fælles hun at eedhen, gieldher atther kosthen; gangher hwn edhen, wære sag
10 løss ffor kosthen, oc io togh skild weth arff.

- <46.> Nw kan modher oc fadher gøre brollupskost.

Nw kan modher oc fadher gøre brollups kosth at theres søn eller dotther, then kost skall ey regnes sydsken emællom, tha the taghæ framdel effther fadher oc modher, erffue skulle men all andre tingh, som kostet ær, clæder,
15 sølff, iordegotz, medegaffue, boskap, løss øre, huat mere giffues, maa alt wrdhes oc regnes, naar skifftes skall, oc ær swo vnnerstandet, at om nogher sydsken mære opboret aff fædhernæ eller mødhernæ en annæn, wedherlegghæ thet ighen, skiffte swo, at allæ haffuæ ieffnet oc ligemeget. ||

- <47.> Boo syskenne sammen i boo wskiffth effther faadher oc 232 r
20 modhers dødh.

Boo sysken sammen i boo wskiffth effter faders oc modhers død, oc giff-
tes noghen aff them, then kost hører ath gaa till reghenskap sytzsken.

I føddes barneth] bliffuer barneth født *Ac.* — monedhe] maanedth dag *Ac.* — bundhens] hwsbondens *Ac.* 2—3 fødes . . oc] siidenn schall hustruen wedderlegge hues hwn hauer aff dett godts fortæret medenn dett stoedt wty qwerstade mett *Ac.* 2 seyermere] siermere *Ab;* seermere *Ad.* 3 mælt wor] meth waarre *Ad.* 4 ther] *mgl. Ac;* thet *Ab.* — forfaret] forkommet *Ac.* 5—6 *overskr.]* Siger hunn sig att verre mett barn *Ad.* 7 Nw] *mgl. Ac.* — haffue wæret] wære *Ab.* — forfaret ær] forfares *Ac.* 9 at] aff *Ac.* — gieldher] dha betaller hun *Ac.* — gangher] fuldkommer *Ac.* — wære] dha er hwn *Ac.* 10 kosthen] kostningen *Ac.* — oc . . togh] dog er hun *Ac.* — io] *mgl. Ad;* paa *Ab.* 11 *overskr.]* Om brullup *Ad.* 12 Nw] *mgl. Ac.* — brollups] brøtlups *Ab.* — at] ænthenn metth *Ac;* meth *Ad.* 13 ey regnes] ingnes *Ab.* — tha . . framdel] naar dhe fremdelis schulle arffue *Ac.* — taghæ] thogh *Ad.* — framdel] fræmdelis *Abd;* fræmdelis *Ac.* — effther] dheris *tilf. Ac.* 14 oc] eller *Ac.* — erffue . . ær] men allth andett wære szeg *Ac.* 15 medegaffwe] hiemgaffwe *Ac.* — mere] szom *Ac.* — maa] dett schall *Ac.* 16 wrdhes . . regnes] regnis och skipttis och wiidis *Ad.* — oc (2) . . at] szaa schall dett wnderstaas *Ac.* 17 opboret] opbær *Ab-d.* — en annæn] ethth andet sydsken *Ac.* 18 swo . . haffuæ] sziiden atth huer dhenn fanger *Ac.* 19—20 *overskr.]* Søskenne y boe wskiffth *Ad.* 21 Boo] Huo *Ab.* — boo wskiffth] wskiffth boo *Ac.* — effter] dheris *tilf. Ac.* 21—22 gifftes] affgiifftes *Ac.* 22 hører] bær *Ac.* — reghenskap] eblantt alle dhe *tilf. Ac.* — sytzsken] emellum *tilf. Ad.*

<48.> Dør byman eller husfrw oc haffue barn
effther them.

Dør byman eller husfrv oc haffue barn effther them, søn eller dotther, erffue swo søn som dotther oc swo dotther som søn oc swo sønebarn som søn oc swo dottherbarn som dotther, alt i siwende man, æn togh ath noghen 5
leffuer aff the sytzsken, ey maa femthæ man arff taghæ.

<49.> Nw ære ey the till, tha ære fadher oc modher, ta
tage fader halt.

Nw ære ey the till, tha ære fadher oc modher, tha thaghe fadher halt oc modher halt, ære ey the till, tha arffue brodher oc systher, thaghe tha 10
232 v brodher halt oc systher halt oc swo brodher barn som brodher || oc swo søsther barn som søsther, ære ey the till, tha ære fadhers fadher oc fadher modher, taghe fadhers fadher, halt oc halt fadher modher, ære ey the till, tha ær modher fadher oc modher modher, taghe halt modher fadher oc halt modher modher, ere ey the tiill, tha er fader broder oc fader syster, 15
taghe haltt ffader broder oc haltt fadher syster, ære the ey till, tha ær modher brodher oc modher søsther, taghe halt huer there, ære ey the til, tha ær syslinghe eller brødlinge oc legghe halt huer there.

<50.> Hwo som ær iempnskulder then døde.

Hwo som ær iempnskulder then døde, taghe halt huer there, ær annen 20
nermære, thage alt sammen oc enthet giffue i slechten, wdhen han will.

<51.> Nw deles wedh Brust arff oc bagh arff.

Nw deles vedh Brust arff oc bagh arff bodhe iempnschuld, gange bryst

1—2 *overskr.*] Barn epher foreldre *Ad.* 3—6 Dør . . sytzsken] *mgl. Ab.* 3 byman] burger *Ac.* 4 erffue] dha arffue *Ac.* — swo (1 og 2)] møget *tilf. Ac.* — som (1)] *o.lfn.* (*m. anden hd. Aa*) *Aad.* — swo (3)] møget *tilf. Ac.* 5 swo] *mgl. Ad;* møget *tilf. Ac.* 6 arff] att *Ab.* 7 Nw] *mgl. Ad.* 7—8 tha . . halt] *mgl. Ad.* 9 Nw] *mgl. Ac.* 10 brodher . . tha] *mgl. Ac.* 11 swo (2)] *mgl. Ad.* 12 ære (2)] erffuer *Ac.* 12—13 fadher (2) . . modher (1)] moders moder halt *Ad.* 14 ær] erffuer *Ac.* 14—15 taghe . . modher (1)] *mgl. Ad.* 15—16 modher (2) . . syster] *mgl. Aacd.* 16—17 ære . . there] *gentaget Ab.* 16 the ey] ey the *Ab.* 17 søsther] næst *tilf. Ac.* 18 ær] erffuer *Ac.* — syslinghe] systerlinge *Ad.* — legghe] liige *Ac.* 19 *overskr.*] Sydslinge och brødlinge erre ner sydsken børn paa begge kønn (*szider overstr.*) *Ac;* Om iepnskylder *Ad.* 20 Hwo] Huem *Ac.* — iempnskulder . . døde] then dædis ieffnskyldig *Ac.* — huer] *mgl. Ab.* 20—21 annen nermære] en nermere end anden *Ac.* 21 han] ellers *tilf. Ac.* 22 *overskr.*] Jempnschulder er ieffnschylldig eller ligener børn y slegtenn *Ac;* Om brystarff och bagarff *Ad.* 23 vedh Brust] wedbrist *Ab.* — Brust] bryst *Ac.* — iempnschuld] ieffnschylldinge *Ac.* — gange] dha gange *Ac.* 23 og 1 (*n.s.*) bryst] brist *Ab.*

arff oc bagh arff fra; *thet* ær bryst aff, som aff *mannen* kommen ær, oc bagh arff atther i slechten.

<52.> Nw sighe barns fædherne frendher, at barn wor dødth.

Nw sighe barns fæderne frendher, at barn wor død føddher, || oc
 5 hun, som tiill suors staa, siger, att *thet* wor quegth fød oc christendom
 fiick, ther om bær quinde tuigge manne witne, tha vitnes eller wærges
 skall.

Upps. De la
 Gardie 46
 179 v

<53.> Om en *quinne meth* wolldt borttagen worder.

Nu kan quinden mett woll bortt tagen worde fran sin bundhe, faar hun
 10 barn inden xl wger ther ephther, tha maa *thet* barn arff taghe.

<54.> Er mandt, qvinne och barn thill schibs
 och druckne alle sammen.

Er mand oc quinden oc barn tiill skibs oc druckne alle sammen, oc en-
 gen weed, hoo først død bleff, tha arffue mandtz aruinghe hannom, oc
 15 hendes ærffue hende; aghe the oc i wad oc druckne, wære samme loug;
 brænde oc alle inde, bondhe oc hustru oc børn, wære samme loug; ganger
 her oc offuer land oc dræber oc brænder, oc enghen wett, huo længst
 leffde, værre samme loug; deles oc om, huo længer læffde, *thet* staa tiill
 twinne manne vitne, som nær wor.

1 arff (1)] fram *tilf. Ac.* — fra] fran *Ac.* 2 atther . . slechten] wti moderne slegten eller
 aff qwindens affkomme *Ac.* — atther] atthenn *Ad.* 3 *overskr.]* Om barn vor dødt *Ad.* —
 fædherne] frendherne *Aa.* 4 Nw] *mgl. Ac.* — fæderne] *mgl. Ad;* frenderne *Aa.* 4—13
 (n.s.) oc . . panthe] *mgl. Aa* (*blad mgl.*), *udfyldt efter Ab undtagen overskrifterne, som er tilf.*
efter reg. fra 17. aarh. i Aa. 5 quegth] queth *Ab;* leffuende *Ac.* 6 ther . . tuigge] dett
 skall qwinden beuisze meth thuo *Ac.* 6—7 tha . . skall] dett skall wytnes eller affuerges
Ac. 6 tha] *thet Ad.* 8 *overskr.]* Quinde mett vold bortthagenn *Ad.* 9 Nu . . worde]
 Om qwinde metth wolld borttages *Ac;* Thage quinde meth vold bortt *Ad.* — bundhe] hus-
 bonde *Ac.* 10 arff taghe] stande eller tage arff *Ac.* 11 Er] *mgl. Ad.* 12 och . . alle]
mgl. Ad. 14 hoo] huilcken aff dhenum *Ac.* — død bleff] døde *Ac.* — arffue] haffuer *Ad.*
 hannom] manden *Ac;* att arffue *tilf. Ad.* 15 hendes . . hende] quindens arffuinge quin-
 denn att arffue *Ad.* — hendes] qwindens *Ac.* — ærffue] arffue *Ac.* — hende] qwinden *Ac.*
 — oc . . wad] paa iis eller vdi vand *Ad.* — oc] bode *Ac.* — druckne] dher bode *tilf. Ac;*
 worde *tilf. Ad.* 16 brænde] the *tilf. Ad.* — oc (1) . . børn] dhe alle szamen bode hosbonde
 hustrv oc barn inde wty noget hwss *Ac.* — bondhe . . børn] *mgl. Ad;* *jf. foreg.* — wære] er
Ac. 16—17 ganger . . oc (2)] kommer oc wden landts her y landet *Ac.* 17 her oc] och
 the *Ad.* — oc (2) . . brænder] drepbes eller brendes *Ad.* — enghen] eghen *Ab;* ingen *Ac.*
 — huo] huilcken *Ac.* 18 værre . . læffde] *mgl. Ac.* — længer] længst *Ad.* — tiill] paa *Ac.*
 19 twinne] *mgl. Ac;* vidne *Ad.* — som . . wor] aff dhe nærwærende hoess worre *Ac.* — nær]
 neruerrindes *Ad.*

<55.> Ligge 2 siuge sammen och er huerr andens arffuinger.

Liigge ii siughe sammen oc ere huer anders arffuinge, then som leuer en ||
180 r halff thime længer, hand bliiffuer then annens arffuinghe.

<56.> Om husleye.

Huo som huus, iordt eller gaard leyer aff anden, then leyemaall schall 5
holdes ephther theres wiilkoor oc forordt. Then som far eller flytter aff ley
huus eller gaard, hand schall thet opsyæ oc vittherliigt gøre husbonden
eller husfruen ephther theres forord oc ffare oc flytthe oc giøre huus eller
gard lediig oc antuorde fran siig laas oc lycke inden fiærde dag nesth
epthter leyemaals dag; huo icke saa gjør, wære plictiig halff leyen, som thet 10
huus eller gaar rænthe kand, att næsthe leymaals dag wden nogher, som
hell leye wiill giiffue, kommer, tha wære hin sagløss, som wdfflitthe.

<57.> Hosbonde och hustru haffue sellffue mact at panthe.

AM. 224^r
233 r

|| Hosbunden eller husfrwn haffe selffue maght at panthæ holde i theres
hus ffor husleyen oc for goer kosth. 15

<58.> Hwo som leyer thienisthe folk, oc then som festher.

Hwo som leyer thienisthe folk, oc then, som festher sigh i thienisthe,
holle sammeledes forordh oc wilkor, som før ær sagt om husleyæ. Hwo
som then annen offuer giffuer oc icke holde will wdhen skelligh sach oc for-
fald, wære plictiig halff løn at giffue then, som po kærer. 20

<59.> Vill noger borger i kloster fare.

Uill noghen borgher i kloster fare oc hawer hus oc iord, thet skall han
logbiwdhe till tinghe oc sællie thet bymen oc giffue sigh i closther meth

1 *overskr.*] Tho siuge sammen *Ad.* 2 sammen] *mgl. Ac.* — then] huilcken *Ac.* 3 læn-
ger] offuer dhen anden *Ac.* — hand bliiffuer] werre *Ad.* — bliiffuer . . arffuinghe] erffuer
dhen første døde *Ac.* *Kap. 56—58] mgl. her, men staar i et flg. stykke (jf. indledn.) Ac.*
5 then] dhet *Ac.* 6 ephther] beggis *tilf. Ad.* — flytter] flytthe vill *Ad.* 7 thet] *mgl. Ad.*
— oc . . gøre] *mgl. Ac.* 8 ephther . . forord] till loulig thiidt *Ac.* — flytthe] ephther sed-
uanenn *tilf. Ad.* — eller] oc *Ac.* 9 lycke] lyckellsze *Ac.* — fiærde dag] 14 dage *Ac.*; iii
dage *Ad.* 10—11 huo . . dag] *mgl. Ac.* 11 gaar] bleff leiett forre oc *tilf. Ad.* — att]
mgl. Ad. 12 hin] dhen *Ac.* 13 *overskr.*] Om pandtelse *Ad.* 14 maght] loff och
magtt *Ad.* — holde] *mgl. Ac.* 15 oc] eller *Ad.* — for] *mgl. Ac.* 16 *overskr.*] Om thien-
niste folek *Ad.* 17 folk] *mgl. Aa; tilf. efter overskr.* — oc] eller *Ad.*; — thienisthe] tye
nesthe *Ab.* 19 sach] orszage *Ac.* 20 som] ther *Ac.* 21 noger] *mgl. Ad.* — fare]
mgl. Ad. 22 hawer] handt *tilf. Ac.* — han] først *tilf. Ac.* 23 thet] *mgl. Ad.* — bymen]
borger *Ac.*

penninge oc løssøere oc ey *meth* iordegotz, om nogher thet købe will. Enghen maa oc swo giffue eller affhendhe køpstede || iordegotz, at thet mo^{233 v} formænes bymen at haffue till køps.

⟨60.⟩ Ffoghet, borgmestere oc raadmend.

5 Foghet, borgmesteræ oc raadmend wti køpstædher skulle haffue fuld maght at skicke oc tillade good reghementh till stadzens gaffn oc bestandelse, formenæ oc forbywde stadzens forfangh oc scadhe, sønderlige skadelige gilde oc forkasteligehe sampfwnd *meth* æmbede oc aldermen. Hwo her emodh gør, bødhe xl mark konghen oc stadhen.

10 ⟨61.⟩ Vdhen byes men, som haffue iordegotz i køpstædher.

Udhen byes men, som haffue iordgotz i køpstædher, the skatthe ther aff som borgher till stadzens nytthe. Hwilken iord som ødhæ ligher i nogher købstædher lengher æn i thry aar oc ey skattes foræ, bliffue sidhen i stadzens were, swo lenghe stadhen oprethes then brysth, som hannom ther aff
15 kommen ær.

⟨62.⟩ Hwo som fører fremmidh drick, win, embst øll.

Hwo som fører fremmidh drick, win, embst øll i ffadh till nogher køpstæder || at sælliæ, han maa thet ey op skibe eller indføræ før æn *meth* hans^{234 r} withschap oc orloff, som thet aff borgemesther oc raadh befalet ær at be-
20 smaghe, opskibe thet sidhen oc giffue borgemesther oc radh eller then, som the thet befalet haffue, theres zise, som ær iiii s. aff hwerth fadh, som wd-
tappes, oc aff hwert fadh prysth øll oc hamborgher øll ii s. Hwo her emodh gør *meth* whørsom, haffuer forbrut thet fadh, som han aff tapper, halt konghen oc halt borgmesther oc raadh.

1 thet] ther *Ab*; røde godts *tilf. Ac.* 2 oc swo] ocsaa *Ab*; hæller *Ac.* 3 bymen] borgere *Ac.* — haffue] dett *tilf. Ac.* *Kap. 60 og 61 ombyttet Ac.* 4 overskr.] Om fuld magtt *Ad.* 5 haffue] *mgl. Ac.* 6 tillade] lade *Ad.* 6—7 bestandelse] bystandellsze *Ac*; biistandelse *Ad.* 7 sønderlige] besynderlige *Ac.* 8 forkastelige] forkostelige *Aabd*; forkastelig *Ac.* — Hwo] Huem *Ac.* 10 som . . køpstædher] och iordegotz y kiøbsted *Ad.* 11 som] *mgl. Ab.* — the] schulle *tilf. Ac.* 12 som] andre *tilf. Ac.* 13 i] *mgl. Ac.* 14 were] woldd *Ac.* — stadhen . . brysth] stadtszens skade och brøst bliffuer stadenn wprett *Ac.* — then] skade och *tilf. Ad*; *jf. foreg.* — hannom] hand *Ac.* 15 ær] herefter *mgl. Ac.* men det *flg. stykke (jf. indl.) har endnu kap. 101 samt 3 kapp. af Skaanske birkeret.* 16 overskr.] Om fremmidt drick *Ad.* 18 at] oc *Ab.* 18—19 hans . . orloff] louff och widskaff *Ad.* 21 thet] derefter *overstr. s. Aa.* 22 oc (2) . . øll (2)] *mgl. Ab.* — her] ther *Ad.* 23 og 24 halt] thill *tilf. Ad.*

⟨63.⟩ Inghen gest mo købe meth gesth
wdhen borgmesthers loff.

Inghen gest maa købæ meth gest wdhen borgmesthers loff. Hwo thet
gør, haffue forbrut thet, som købes, paa begghes theres skade, then som
køber, oc then som sæll.

5

⟨64.⟩ Gesther, som ligghe will i stadhen købe oc sellie.

Gester, som ligghe will i stadhen købe oc sællie, the giffue theres gesthe-
skudh een tiid om aaret, nær them ther om aff fogdhens oc borgmesters ||
234 v bwdh wordhe tilsaght, som the meth borgmesther kunne eens wordhe.

⟨65.⟩ Salt, homle, smør, iern, talgh.

10

Salt, homle, smør, iern, talgh oc andre worer thes|liges skall man sællie
oc købe widh wecht. Hwo thet ey gør wdhen borgmesthers loff mod hans
fforbudh, haffue forbrut thet gotz oc penninge meth thet, som thet meth
købes.

⟨66.⟩ Hwo som ⟨f⟩alt haffuer fal⟨sk⟩.

15

Hwo som falt haffuer falsk køpmanskap i stadhen, han haffue thet for-
brot oc ther til x mark kongen oc steden.

⟨67.⟩ Hwo som køber nogher ting i stadhen.

Hwo som købær nogher tingh i stadhen oc festher meth hans hand, han
maa widhersie samme dagh oc bodhe iiii s. till riffuer køb, æn beholler han 20
then tingh natthen offuer, tha hører hannom ath betalle, som han thet
køpt haffuer.

⟨68.⟩ Hwo som køber noghen ting, som han seet haffuer.

235 r Hwo som købær || noghen tingh, som han seet haffwer, oc dricker ther
aff ligkøff, tha hører hannom at holde køp oc bethale swo dyrt, som han 25
thet køfft haffwær.

1—2 overskr.] Gester *Ab.* 1 mo] *mgl. Ad.* 2 wdhen . . loff] *mgl. Ad.* 6 købe . .
sellie] *mgl. Ad.* 9 the] thet *Aa.* — eens wordhe] thill enss komme *Ad.* 10 Salt] Malt
Aa. — smør . . talgh] etc. *Ad.* 11 Salt] Malt *Aa.* — oc] alle *tilf. Ab.* 13 meth thet]
mgl. Ad. — thet (3)] *tilf. o. lin. af skr. Aa;* ther *Ad.* Kap. 66] *mgl. Ab.* 15 overskr.]
Om falskt kiøbmanskaff *Ad.* — ⟨f⟩alt] salt *Aa.* — fal⟨sk⟩] falth *Aa.* 16 falt] soldt *Ad.*
— falsk] *rett. m. andet blæk fra falt Aa.* — han] skall *tilf. Ad.* 17 mark] thill *tilf. Ad.* —
kongen] koo *Aa.* — steden] stadenn *Ad.* 18 som] *mgl. Ad.* — nogher ting] *mgl. Ad.*
19 hans] *mgl. Abd.* 20 bodhe] bøde *Abd.* — riffuer køb] rurkiøff *Ad.* 21 then] *mgl.*
Ab. — tingh] tingisth *Ad.* 23 Hwo . . han] Om hand thet *Ad.* 25 ligkøff] ledkøff *Ab;*
leykiøb *Ad.* — holde] beholde *Ad.*

⟨69.⟩ Hwo som *annen* ær skillig, *hannom* skal|.

Hwo som *annen* ær skilligh, *hannom* skall lawdaghe forlegges at betale *meth* rethe *penninge* *thet*, som *han* skilly ær, *gør* *han* *thet* icke, *tha* skulle fodgde, borgmesthere oc raadh setthe ii wrdingsmen at wrdhe aff hans
5 gotz soo meghet, som *han* giel skilligh ær. Om *then*, som *kerer* *thet* gotz, *ey* *haffue* *will*, *tha* skulle vrdings *men* *thet* gotz *anamme* oc *giffue* *hannom* syne *penninge*, som *paa* *kærer* *innen* *xiii* daghe, om *han* ær borgher, ær *han* *gest*, *tha* *innen* *trygghe* *solmerkæ*. *Sigher* oc *nogher* vrdings *man* *ney* till at *anamme* *sadanth* gotz, *bødhe* *iii* mark, *halt* *konghen* oc *halt* *stadhen*,
10 oc *ffogde*, *borg*||*mesthere* oc *raadh* sætthe *ander* wrdingsmen i *samme* 235 v
steth *vnnær* *samme* *faldzmaall*, *swo* at *hannom* *skær* *skæll*, som *paa* *kærer*.

⟨70.⟩ Kan oc *nogher* *findes*, som *ey* kan *gielde* *syn* *gield*.

Kan oc *nogher* *findes*, som *ey* kan *gielde* *syn* *gield*, *tha* skall *han* *antwordes* *hannom* i *hendher*, som *han* *ghenschuldig* ær, *naar* *han* *loglig* for-
15 *fwlt* ær, *paa* *thet* at *han* *ey* *kærer* *sigh* *retløss*, oc *han* skall *forwares* *soo*, at *han* *ey* *misther* *syn* *swndhet* eller *førlighet* *ther* *aff*.

⟨71.⟩ Enghen worde borgher, før *han* *loffuer* konghen oc *stadhen* *hulskap*.

Enghen *man* *wordhe* *borgher*, før *æn* *han* *haffuer* *loffuet* oc *soret* *konghen*
20 *aff* *Danmark* oc *stadhen* *huldschap* oc *throskap* oc *haffuer* *bewist*, at *han* ær *skyldher* *meth* *myne* *widh* *then* *hosbunde*, som *han* *til* *then* *dagh* *thenth* *haffwer*.

⟨72.⟩ Hwo som *stigher* *offuer* *stadzens* *mwr*.

Hwo som *stigher* *offuer* *stadzens* *mwr*, *plancker* eller *wærn* eller *brydher*
25 *plancker* *wth* eller *forderffuer* *stadsens* *wærn*, *han* *bøde* *konghen* oc *stadhen* *xl* *mark*.

1 som] *mgl. Ad.* — *hannom* *skal*] *mgl. Ad.* 2 *lawdaghe*] *lawdæghe* *Aa.* 3 *skilly*] *skyldiig* *Abd.* — *thet* (2)] *mgl. Ad.* 4 *raadh*] *raadmendt* *Ad.* — ii] *mgl. Ad.* — *wrdingsmen*] *wurdnings* *mendt* *Ab*; *lign. ogs. i det flg.* — at *wrdhe*] *vdi* *hans* *bo* *och* *wurde* *wdt* *Ad.* 7 *paa*] *mgl. Ab.* 9 at . . *sadanth*] *same* *Ad.* — *halt* (1)] *thil* *tilf. Ad.* — oc] *mgl. Ad.* — *halt* (2)] *thill* *tilf. Ad.* 10 *raadh*] *raadmendt* *Ad.* 12 *overskr.]* *Om* *gield* *Ad.* 14 *ghenschuldig*] *giældskyllig* *Abd.* 15 at (2)] *mgl. Ab.* 16 eller] *och* *Ad.* 17—18 *overskr.]* *Om* *borger* *Ad.* 19 *man*] *mgl. Ad.* 22 *thenth*] *tyent* *Abd.* 23 *overskr.]* *Om* *stadsens* *mure* *Ad.* 24 *mwr*] *mure* *Ad.* 25 *plancker*] *mgl. Ab*; eller *mwr* *tilf. Aa.*

<73.> Hwo som whørsom ær oc will ey till hielppe til stad-
zens nytthe.

236 r Hwo som whørsom ær oc || will ey till hielppe til stadzens nytthe oc be-
hoff at færdhe weyæ, broor oc wern, som fogde, borgmesther oc raadh
tyckæ nyttheligh wære till mænigh byes bæsthe oc behoff, bøde førsthe 5
tiid iii mark, annen tiid sex marc, treedee tiid xl mark, halt konghen oc
halt stadhen.

<74.> Enghen, som hæmmæ ær i stadhen, quinne eller mand.

Enghen, som hæmmæ ær i stadhen, quinnæ eller man, maa tagghe sigh
wæryæ eller forswar aff noghen wdhenbyes man wdhen meth konghens 10
sønderligh befalingh ther till, wdentaghen andelig sagher.

<75.> Engen faderløsse eller modherløsse børn maa taghe
werge wdhen byes.

Enghen faderløssæ eller modherløssæ børn, the som wergelessæ ære, maa
kesæ sigh verghe wdhen byes, haffue the oc nogher wdhen byes eller innen 15
byes wænær, som theres werge bør at wære effther loffuen, the mwe ey
wære theres werge eller theres gotz mectighe, før æn the haffue sætth wis-
sen, at thet gotz, som swodan børn tilhører, bliffuer wisth till theres hen-
236 v dher, naar the myndighe || wordhe. Hwo her emod gør, bodhe iii mark ko-
nighen oc iii mark stadhen.

20

<76.> Behoffuer nogher stad noger strede eller wey
giænnem noger mantz gord.

Behøffuer nogher stad nogher stræde eller wey gæmmen noger mantz
gord eller iord til kongens eller stadzens behoff, tha skall han thet tillade
och haffue fullest oc skellig wedherlegning ther for, will han thet ey, 25
tha mwæ foghet, borgmesthere oc radh lighewell ramme stadzens besthe
oc staa sidhen til koning, om han nogher wedherlegning skall ighen
haffue.

1—2 overskr.] Om whørsomhedt *Ad.* 4 weyæ, broor] wey, broo *Ab.* 5 wære] att
verre *Ad.* 8 overskr.] Om werge *Ad.* 9 eller man] *mgl. Ad.* 11 ther till] *mgl. Ad.* —
wdnentaghen] allo *tilf. Ad.* 12 75.] *kap. nummer mgl. Aa.* 12—13 overskr.] Faderløst
och moderløst barn *Ad.* 19 myndighe] myndelige *Ab.* — her] ther *Abd.* — bodhe] bøde
Abd. — mark] thill *tilf. Ad.* 21—22 overskr.] Om stræde *Ad.* 25 fullest] fyldiist *Abd.*
— ey] icke giørre *Ad.* 26 lighewell] alligeuel *Ad.* — ramme] *gentaget ved linieskifte Aa.*
27 nogher . . skall] skall nogett wederlag ther for *Ad.* — ighen] ingen *Ab.*

⟨77.⟩ Hwo som hielper eller hwse⟨r⟩ then, som stadhen
will forderffe.

Hwo som hyelper eller hwser then, som omgoor meth stadzens argest kongen eller stadhen at forraadhe eller brende oc weed thet meth hanom,
5 at han swo gøre will, oc forthiær thet meth hannom, han lidhe samme dom oc samme reth.

⟨78.⟩ Hordeligh ær oc forbodhet at gøre samling i
nogher køpstæd.

Hordeligh ær oc forbødhet at gøre samling i nogher køpstæd wdhen
10 borgmesthers oc raadz witscap. Hwo || som thet gør oc høffuitzman ær 237 r
ther fore, han haffue forbrut syn hals, oc alle the andre bødhe hwer thære
xx mark koning oc stadhen, æn hwilken almows man noghet skadher, han
kære syn sagh for foght, borgmesthere oc raadh.

⟨79.⟩ Legghes nogher wth rætzsel paa stadhen aff koning.
15 Legghes nogher wthrætzsæll paa stadhen aff koning eller borgmestere,
ther wdi skall huer giffue oc opholde, som han haffuer gotz oc handtheringh
till oc effther hans formwæ.

⟨80.⟩ Hw som gør then annen bewislig før køp.

Hwo som gør then annen bewiislig for køp, han bøde hannom iii mark
20 koning oc stadhen, hwer thære swo meghet.

⟨81.⟩ Vordher borgmesther oc radmen|.

Uordher borgmesther oc radmen forwunden, at the wræthe domæ sighe
for wild eller gaffue skild, haffue forbrut xl mark oc wære ther effther
wgeff oc alle the, som ther meth holle i then sagh.

25 ⟨82.⟩ Hwo som bryder byfrid.

Hwo som brydher byfrid i konghens nerwerelse, thet ær xl mark sagh,
koningen oc stadhen offuer alle rætthe || bødher. 237 v

1 Hwo . . som] Om then *Ad.* — hwse⟨r⟩ hwset *Aa.* 3 hwser] hwset *Aa.* — then] them sta-
den will forderffue *Ad.* 3—4 stadzens . . at] argesth kongens stadt att forarge eller *Ad.*
5 at han] *mgl. Ad.* — oc] diill och *Ad.* 6 reth] meth hannem som gierningen gjør *Ad.*
7—8 *overskr.*] Om samling *Ad.* 9 oc] thet *Ad.* — forbødhet] forbudhet *Abd.* 12 almows]
almues *Abd.* 13 kære] klage *Ad.* 14 *overskr.*] Om vdredelse *Ad.* 15 wthrætzsæll] wdre-
delse *Ad.* 16 oc opholde] *mgl. Ad.* 17 hans] siin *Ad.* 18 *overskr.*] Om forkiøb *Ad.* 19
then annen] hinanden *Ad.* — bewiislig . . køp] forkiøff och er beuiiseliigt *Ad.* 20 thære]
mgl. Ad. 21 *overskr.*] Om foruunding *Ad.* 22 Uordher] Bliiffuer *Ad.* — wræthe domæ]
wreth dom *Ad.* 23 skild] *mgl. Ad.* — wære] siiden *tilf. Ad.* 25 *overskr.*] Om byfredt *Ad.*

⟨83.⟩ Hwo som steffnes till ting etcetera.

Hwo som steffnes skall till tingh eller radhws, han skall steffnes *meth* stadzens thienere, oc the skulle tillsighe hans naaboo paa bode sidher. Er han wdhen lofflig forfald oc komer ey till tingsh eller raadhs, tha bøde førsthe tiid sex øre *penninge*, annen tiid xii øre, thredixæ tiid iii mark, fierde 5 tiid xl mark, halfft konghen oc halfft stadhen. Siddher han lengher offuerhørich, tha er oc hans hoffwætlodh i koninghs oc stadzens woldh.

⟨84.⟩ Hwo som bryde eller søndher slaar konings eller stadzens losæ.

Hwo som brydhe eller søndher slar konings eller stadzens losæ ffran 10 bomæ, ffræa porthe eller ffran ffanghe hws, haffue forbrot ther *meth* syn hals oc hans hoffuet lodh i konings oc stadzens wold.

⟨85.⟩ Hwo som forargher stadzens plancker.

Hwo som forargher stadzens plancker eller wern, kryber wundher eller 15 ower them, forkomer eller bort tagher aff stadzens wern sten, stock, plancker eller thes lighe, haffue forbrot xl mark, koning halt oc till stadhen halfft. Oc sameledes then, som for *meth* skip offuer stadzens bomæ. ||

238 r

⟨86.⟩ Hwilken husfrv hosbunden dør ffræan.

Hwilken hwsfrw hosbunden dør ffran, hwn skall kæse sygh wærrie oc 20 formyndher innen fiorthen daghe, effther borgmesther oc raadh henne ther om till sighe, gør hwn thet ey, bøde iii mark koning oc stadhen.

⟨87.⟩ Haffwer hwn oc børn effther hennes døde hosbundhæ.

Haffwer hun oc børn effther hennes dødhe hosbunde, tha skulle borgmesther oc raadh widhe børsens ffædherne, oc han gører wisth, at thet 25 bliffuer wfformyndsket ffran theres hendher. Swo skall oc wære, om then samme theres husfrw ffræa dør, om børsens mædhernæ.

1 *overskr.*] Om steffningh *Ad.* 2 skall (1)] *mgl. Ad.* 3 naaboo] naboer *Ad.* 5 øre (2)] pendinge *tilf. Ad.* 7 i] oc *Aa.* Kap. 84] *mgl. Ad.* 10 brydhe] bryder *Ab.* — ffran] eller fran *Ab.* 13 *overskr.*] Om plancker *Ad.* 14 wundher] wnder *Abd.* 15 stock] eller *tilf. Ad.* 16 eller . . . lighe] thesligiste *Ad.* — thes] *gentaget Aa.* — koning . . . halfft] halt kongen, halt stadenn *Ad.* — till] *mgl. Ab.* 17 for med] før *Ad.* — for] farer *Ab.* — bomæ] bom *Ad.* 18 *overskr.*] Husfrue hosbunden fra dør *Ad.* 19 hwsfrw] som *tilf. Ab.* 20 effther] ath *tilf. Ad.* 21 ther om] *mgl. Ad.* — om] offuer *Ab.* 22 *overskr.*] Haffuer hun barn epher hosbunde *Ad.* 23 oc] *mgl. Ad.* — hennes] siin *Ad.* 24 børsens] børnszens *Ab;* barnsens *Ad.* — gører] *mgl. Ad.* 26 samme] *mgl. Ab.* — theres] *mgl. Ad.* — ffræa] *mgl. Ab.* — om] oc fra *Ab.* — børsens] børnszens *Ab;* barnens *Ad.* — mædhernæ] møderne *Abd.*

⟨88.⟩ Inghen haffue wold at kreffwe syn hoffuet lodh, men fader oc modher leffue.

Inghen haffue wold at kreffue syn hoffwet lodh, men ffadher oc modher leffue, wdhen hwad *meth* theres willie oc mynne ffanghes kan.

5 ⟨89.⟩ Hwo som wth ffar aff stadhen *meth* husfrv oc gotz.

Hwo som wth ffar aff stadhen *meth* hwsfrv oc gotz oc bliffuer borthæ aar oc will sydhen ther effther nydhe borgherskap, tha skal han thet wynne aff ny. ||

10 ⟨90.⟩ Hoo som syddher sex wgher i stadhen oc ey wordher borgher.

238 v

Hwo som syddher sex wgher i stadhen oc ey wordher borgher, bøde koning iii mark oc stadhen iii mark, wdhen han thet haffwer *meth* fogdhens oc borgmesthers willæ.

⟨91.⟩ Vordher noghet skib driffuende wdhen styrman.

15 Uordher noghet skib driffuende wdhen styrman i Ør swnd, thet som nogher Danmarks borgher tilhør, thet skall ey wære wragh, men then thet findher, han føre eller kwngøre thet till nesthe konings gordh oc haffue mwlich bergheløn for hans arbeyt, som gamel sedh wæret haffwer, oc then, som eyær, fangher syth eghet igen.

20 ⟨92.⟩ Ey maa spætals ffalk bliffue i stadhen, will thet ey|.

Ey maa spetals ffalk bliffue i stadhen, will thet ey *meth* willie, tha maa borgmesthere ladhe fføre hannom eller then posonen paa theres eyen kost till nesthe sancti Iørghens closther spetall *meth* theres gotz.

⟨93.⟩ Hwo som offuerløber fogde, borgmesther|.

25 Hwo som offwerløber ffogde, borgmester eller raad men *meth* wredh hw och wqwemme ordh, han bøde hannom, som han swo offwerløber, xl mark

1—2 *overskr.*] Ingen kreffue lodt *Ad.* 4 hwad] huess *Ad.* 5 *overskr.*] Huo vdfører aff staden *Ad.* 6 Hwo . . ffar] Huem vdfører *Ad.* 7 aar] ith aar *Ad.*; oc dag *tilf. Ab.* — effther] ind igenn och *Ad.* 8 wynne] viide *Ad.* 9 som] *agl. Ad.* 9—10 i . . borgher] *agl. Ad.* 13 willæ] och minde *tilf. Ad.* 14 *overskr.*] Skib vdenn styremandt drefuidt *Ad.* 14 driffuende] drffuende *Aa.* 15 driffuende] drffuende *Aa.*; drefuidt *Ad.* 16 nogher] nogen aff *Ad.* — tilhør] hører til *Ab.* 18 sedh] seduane er och *Ad.* 19 eghet] *agl. Ad.* 20 *overskr.*] Om spittalske *Ad.* 21 spetals] spittalske *Ad.* — thet] the *Ad.* — willie] vdt *tilf. Ad.* 22 posonen] person *Abd.* 23 closther] *agl. Ad.* 24 *overskr.*] Om fogedenn offuerløfuis *Ad.*

oc xl mark konghen oc stadhen, gør han hannom saar, gielde hals oc hans
 239 r hoffuetlodh i konings oc stadsens wold; then sammæ || ræth ær oc om
 stadsens thiênære oc stadzens bwdh, naar som the ære i konings eller i
 stadsens ærende.

⟨94.⟩ Hwo som ffør wrenslæ i nogher haffn. 5

Hwo som ffører eller kasther nogher wrenslæ i nogher haffn, bøde ko-
 ning iii mark oc stadhen iii mark.

⟨95.⟩ Inghen maa oc haffuæ møddingh paa gadhæ.

Inghen maa oc haffue møddinge paa gadhe eller paa stredhe eller wrænth
 ffor syn dør, hws eller gord offwer iii daghe, effther att borgmesther ladher 10
 till sighæ, wndher iii mark koning oc stadhen, oc enghen haffue hæmmels
 hws nermer byes strede eller syn nabaa æn en rwm alne oc iordgraffuet oc
 enghen wræn tilffludh til stræ eller nabo; hwo her emodh gør, bøde iii
 mark koning oc iii mark stadhen oc iii mark hannom, som poo kærer.

⟨96.⟩ Inghen bigge syn nabo hws eller anner bygning 15
 nærmære en som|.

Inghen bygghe syn nabo hws eller anner bygning nærmære, en som aa-
 synsmen till skicket aff borgmesther oc raadh tyckæ ræth oc skæll wære,
 wnder iii mark til brødhe, koning oc stadhen, oc opbryde wloffligh byg-
 ningh. 20

⟨97.⟩ Ffoghet, borgmesther oc raadh haffue fwl magt.

239 v Foghet, borgmesther oc raadh haffue || ffwldh maght at besætthe oc
 lade hindhre wdhen byes mantz gotz, the som them oc theres borgher
 noghet gield skild ære aff retthe, swo lenghe at the faa theres betalingsh,
 wdhentaghene the, som tiid ære kompne i konings eller i herskaps 25
 ærriende.

1 gielde] hans *tilf. Ad.* 2 i] *mgl. Aa.* — oc . . wold] weræ och stadsens *Ad.* — oc (2)]
mgl. Ab. 3 stadzens] *mgl. Ad.* — som] *mgl. Ad.* — i (2)] *mgl. Abd.* 4 stadsens] ære
tilf. Aa. — ærende] och huerffue *tilf. Ad.* 5 *overskr.]* Wrenslæ y haffnn *Ad.* 6 Hwo]
 Huem *Ad.* 8 *overskr.]* Møddinger paa gadenn *Ad.* 9 oc] *mgl. Ad.* — eller (1)] och ey *Ad.* —
 paa (2)] *mgl. Ab.* 10 att] *mgl. Ad.; aff Aa.* 11—12 hæmmels hws] hemelhusse *Ad.* 13
 tilffludh] tilslud *Ad.* — stræ] stræde *Abd.* 14 kærer] klaffuer *Ad.* 15—16 *overskr.]* Om
 bygning hoess naboe *Ad.* 18 wære] er *Ad.* 19 til brødhe] *mgl. Ad.* 21 *overskr.]* Wden-
 byes mendtz godts *Ad.* 22 raadh] raadmendt *Ad.* — ffwldh] *mgl. Ad.* — besætthe oc]
mgl. Ad. 23 gotz] och besetthe *tilf. Ad.; jf. foreg.* 24 skild] skyldigh *Ad.* 25 wdhen-
 taghene] wden tagne *Ab;* wdertagitt *Ad.*

<98.> Hwo som icke haffue reth alne.

Hwo som wordher fwnden *meth* wreth alnæ oc wicht, bismær, skeppe eller maade, bødhe førstæ tiid iii mark byen, annen tiid sex mark, trædie tiid misthe syn hoffuet lodh oc rymmæ swo stadhen.

5 <99.> Døør nogher man, swen eller *quinne* i stadhen.

Døør nogher man, swen eller *quinnæ* i staden, som ey haffue arffuinge i stadhen eller wti landet neruerende, tha skulle borgmesther oc raadh *meth* ffogdens widskap ladhe anamme hans gotz till *gømme*, swo lenghe till rette arffuinge komme *meth* skellig bewisningh innen dagh oc aar, tha skall
10 them antwordes theres arff ffrith oc whindret i fogdens asyn oc giffue konning iii mark, om the arffwinge ære besidne innen righes, ære the oc besidne wdhen righes, the giffue tha koning iii mark oc raadh hwer tiendhe penning, komme oc enghen arffuinge || innen daff oc aar, tha er koning
15 thet koning wndhe will, togh hwer tyende penning till radhet, som fforsct ær.

<100.> Vordher nogher man slaghen i køpstadh.

Uordher nogher man i nogher stadh, innen byes man eller wdhen byes man, slagen eller draghen moth skæll oc ræth, tha skulle the nabo, som
20 næær ære, komme them strax till hielp och wnsætthe then, som wræth skeer; ffynnæs noghen, som thet well wedh oc ey soo gøre will, bødhe x mark koningen oc stadhen.

<101.> Hwo som ffaller ffør brøde.

Hwo som ffaller ffør brødhe, bøde først hannom, som skade skeer, si-
25 dhen koning oc stadhen, ther effther, som saghen er till.

<102.> Hwo som nogher borgher trwer.

Hwo som nogher borgher thrwer, høder eller wnsigher oc ey will nøghes *meth* reth gangh, han skall borghen setthe, at han then annen ey arge eller

1 *overskr.*] Om wrett alne *Ad.* 2 wordher . . wicht] icke haffue rett alne eller *Ad.* — oc] eller *Ab.* 3 maade] och bliiffuer ther *meth* befundett *tilf.* *Ad.* 4 swo] sidenn *Ad.* 5 man . . *quinne*] *mgl.* *Ad.* 8 till] hans *Ad.* 9 oc aar] aar eller iemling *Ad.* 11 ære (2)] Menn erre *Ad.* — oc] *mgl.* *Ad.* 13 arffuinge . . aar] inden aar och dagh som arffuinge erre *Ad.* — daff] dag *Ab.* 13—14 koning . . arffuing] thet kongens arff, hues hand ephther lade siin død *Ad.* 14 koninghs] *mgl.* *Ab.* 16 ær] staa *Ad.* 17 man] *mgl.* *Ad.* — i køpstadh] *mgl.* *Ad.* 18—19 man . . slagen] slagenn wdi nogenn kiøbstedt mand eller suend, enthen wdenbyss eller inden byes *Ad.* 19 moth] mett *Ab.*; siin vilge *tilf.* *Ad.* 19—20 som . . strax] neruerinde er wndsetthe hannem och komme hannem *Ad.* 20 them] then *Ab.* — then] strax *tilf.* *Ad.* 21 soo] *mgl.* *Ad.* 25 ther] allt *Ad.* 26 *overskr.*] Om trusell *Ad.* 27 borgher] mand *Ab.* — høder] *mgl.* *Ad.* 28 reth gangh] retthergangh *Ad.*

skade skall oc ey skade poo skynde aff nogher po hans wegnæ, æn lade
 240 v sigh || nøghæ *meth* reth. Will han ey borghen sætthe, thaa maa han settes
 i stadzens gømæ oc hetthe, swo lenge *han* faar sig bedre beradt.

<103.> Inthet testament maa fulbyrdes eller wdhi.

Inthet testament maa fwldbyrdes eller wdhi giffues, ffør æn then dødhes 5
 høwislig giæld wth gaalden ær them, som i stadhen ære oc oppo kræffue.
 Hwo som nogher ihiell slaar i stadhen, *han* bøde liif ffor liiff, naar oc hwor
 han greben wordher.

<104.> Hwo som annen gør saar *meth* swerd, kniffi.

Hwo som annen gør saar *meth* swerd, kniff eller *meth* andre wabn, bøde 10
 for i mwnd saar sex mark hanom, som skaden ffick, ffor iii mwnd saar xii
 mark oc koning och stadhen hwer there swo megget. Vordher saar dyber el-
 ler større, bøde tha effther dandhementz tycke.

<105.> Vordher nogher lyther.

Uordher nogher lyther aff saar eller slag, tha skall *thet* wurdas aff borg- 15
 mesthere oc raadh effther hans brøde oc bøde effther theres sigelse.

<106.> Brydher noghen dore, som ey haffuer at bøde.

Brydher oc noghen daare, som ey haffuer ath bøde, *han* maa pynes oc
 plicthes aff fogde, borgmesther oc raadh, som them tycker, effther *hans*
 brøde.

20

<107.> Hwo som hwgggher hand aff nogher. ||

241 r Hwo som hwgggher hand eller ffoodh aff nogher eller wtstyngher øghe aff
 wredhe eller *meth* fforacht, *thet* ær halsløos gerningh oc hans hoffuet lodh
 i konings wære.

1 poo skynde] *mgl. Ad.* 1—2 æn . . reth] *mgl. Ad.* 3 hetthe] hecgte *Ab.* — sig . .
 beradt] ith bedre sind *Ad.* 4 *overskr.*] Om testamente *Ad.* — fulbyrdes] fulbrydes *Ad.*
 5 eller] och *Ad.* 6 høwislig . . gaalden] giæld høffueskeliigh gulden *Ad.* — ære] boo *Ad.* —
 oppo kræffue] paakreffues *Ad.*; *herefter nyt kap. m. overskr.*: Om ihielslett *Ad.* 7 stadhen] kiøb-
 steden *Ad.* 9 *overskr.*] Om saar aff suerd *Ad.* 10 *meth* (2)] *mgl. Ad.* 11 i] for *Ad.* 12 oc] *mgl.*
Ad. — dyber] end som sagt er *tilf. Ad.* 13 tycke] som skielliigh er *tilf. Ad.* 15 wurdas]
 wienes *Ab.* 16 raadh] raadtmendt *Ad.* — theres] *mgl. Ad.* 17 *overskr.*] Brydis dørre op *Ad.*
 18 oc(1)] *mgl. Ad.* — daare] dørre op eller slar op vdi stadenn *Ad.* 19 plicthes] plages *Ad.*
 21 *overskr.*] Om haand, foed eller øge afhugis *Ad.* 22 øghe] hans øffue *Ad.* 22—23 aff
 . . eller] *mgl. Ad.*

⟨108.⟩ Hwo som annen threlbæryær, bøde han.

Hwo som annen threlbæryær, bøde han, som skadhen faar, xl mark, koning oc stadhen huer there xx mark.

⟨109.⟩ Hwo som annen slaar pwsth.

5 Hwo som annen slaar pust, dragher wti hoor eller om næsæ, øre eller kinben eller riiffwer hans cledher eller kasther ham om kull eller i dynde meth wredh hw, bøde hannom, som skadhen ffor, iii mark koning oc stadhen huer there swo meghett.

⟨110.⟩ Hwo som fangher hug eller pwst.

10 Hwoo som ffangher hwg eller pwsth i dobelle aff then, som meth dobler, then, som huggen wtgiffuer, bøde hannom engthet, som huggen fangher, men han skall bøde koning oc stadhen effther hans brøde.

⟨111.⟩ Vordher nogher man i hiell slagth aff dobell.

Uwordher nogher man i hiell slagthen wti dobell, han iordes widh gallgen, 15 oc then, som hannom dødth slaar, bøde liff ffor liff.

⟨112.⟩ Hwo som slaar en annen i || syth egeth hwss. 241 v

Hwo som goor i annen mantz hws eller gordh meth foractht oc slaar husbunden eller husfrv eller theres hion eller then, som the tilstaa hus eller gord, han haffue forbrroth syn hals oc hans hoffuet lodh i konings wære.

20 ⟨113.⟩ Hwo som skiwdher i noghen mantz hws.

Hwo som skiwdher i nogher mantz hws eller gord meth armbørst eller spiwdh eller kasther meth øxe, steen eller anneth wabn, som han will skade faalk meth, worder nogher ther aff skaddher eller saar eller draben, tha ær thet halsløss gerningh. Then samme reth ær oc, om nogher wordher saar 25 eller slagthen i hans eghet skib.

1 overskr.] Om trelberielse Ad. 2 annen] hinanden Ad. — han] hannem Abd. 3 mark] och tilf. Ad. 4 overskr.] Om pust och haardragelse Ad. 5 annen] hinandenn Ad. — øre] eller øre Ab. 6 eller (3)] mgl. Ab. 7 ffor] fick Ad. Kap. 110] staar efter kap. 112 Ad. 9 overskr.] Om hug y doblerie Ad. 10 dobelle] doblerie Ad. 11 engthet] det første t er tilf. o. lin. Aa. 13 overskr.] Ihielslett y daabell Ad. 14 nogher man] nogenn Ad. 15 dødth slaar] ihiel sloo Ad. 16 Hwo . . annen] En slaas Ad. 18 then] nogenn andenn Ad. — tilstaa hus] stande hwssitt thil Ad. 20 overskr.] Om nogen skiuder Ad. 21 armbørst] røer tilf. Ad. 23 draben] dræben Abd. 25 hans] sitt Ad.

⟨114.⟩ Hwo som annen skyder i wandh.

Hwo som annen skydær i wandh *meth* wred huff, han bøde hannom sex mark, koning oc stadhen huer there swo meghet.

⟨115.⟩ Hwo som gryber eller|.

Hwo som gryber eller hinder nogher wgernings man paa hans flucht, ⁵ naar han flyer oc will wntkommæ, oc antworder saadan wgernings man fogden i hand, han skall haffue een deel aff hans bædring ffor hans wmagh ||
242 r effther borgmesthers oc raadz tyckæ, som ieffnt ær.

⟨116.⟩ Hwo som brydher torffridh.

Hwo som brydher torgffridh rette tordagh, han bøde then, som skadhen ¹⁰ ffangher, xl mark koning oc stadhen huer there swo meghet, oc then torgfridh ær, ffræa solen gor op om morghennen oc nædher om affthenen.

⟨117.⟩ Tyffue oc wgernings men, som grebne worder.

Thyffwe oc wgernings men, som grebne wordher i stadhen, the skulle hindres i fogdens gøme til nesthe tingh dag; ther for skall han en tiid om ¹⁵ aaret haffue iiii penninge aff hwert madskap, som i stadhen boo.

⟨118.⟩ Gryber nogher gest eller wdhenbyes man syn tiff.

Gryber nogher gest eller wdhenbyes man syn tiwff, han ladher ther gøre hans reth oc fange han sigh self domæ offuer hans tiwff; will han oc føre syn tiff *meth* sigh bort, tha haffue han thet i fogdens oc radzens mynnæ ²⁰ oc føre hannom sidhen, hwort han will.

⟨119.⟩ Hwo som slar stadzens wecthere.

Hwo som slaar konings oc stadzens wecther om natthe tiid *meth* foracht, han haffwer fforbrot syn hals oc hans hoffuet lodh i konings wærrie.
242 v || Widhes thet nogher, som ney sigher, werge sigh self tolfte, slaar wec- ²⁵
ther nogher wdhen skellig sagh, lide sammæ reth.

1 som] *mgl. Ad.* 2 wandh] wadh *Ab.* 4 *overskr.*] Om wgernings mandt gribes *Ad.* 7 wmagh] skiild *tilf. Ad.* 9 *overskr.*] Om thorgefredt *Ad.* 10 tordagh] torg dag *Ab.* torgedagh *Ad.* 12 ær] saalenge *tilf. Ad.* — nædher . . affthenen] thill affthenen hun neder gaar igen *Ad.* 13 *overskr.*] Om tyffue *Ad.* 15 han] fogden *Ad.* 16 hwert madskap] huer mandscap *Ab.* — boo] er *Ad.* 17 nogher] *mgl. Ad.* — eller . . man] *mgl. Ad.* 18 gest] *mgl. Ad.* 19 hans (2)] sinn *Ad.* 21 føre] førde *Ab.* — sidhen] bortt *tilf. Ad.* 22 *overskr.*] Slaaes stadsens veghter *Ad.* 23 konings . . wecther] stadzens wegthere och kongens *Ad.* 24 syn] hans *Ad.* — konings] koning *Aa.*; koningens *Ab.* 25 slaar] oc *tilf. Ad.* 25—26 wecther] wæcthen *Ab.* 26 lide] och wndgieldte *tilf. Ad.*

⟨120.⟩ Ffyndhe wecther nogher wkender.

Fyndhe wecther nogher wkender om natte tiid, effther at klokke timen ær widh ny, tha skall *han følges* till hans herberg; haffuer *han icke herberg*, tha maa *han antwordes* i fogdens gøme, till annen daghen *han tha*
5 *gør skel* for sikh, hwii *han swo* natthes wor hemløøs.

⟨121.⟩ Hwo som qwyndfalk wold tagger.

Hw som qwyndffalk, iomffrw eller møø, woltagher i stadhen, haffue fforbrot syn hals oc hans hoffuet lodh i konings oc stadzens wære.

⟨122.⟩ Hwo som annen kaller skalck eller theslighe.

10 Hwo som annen kaller skalck eller theslighe wqwempt i hastemoth eller drwckenskap, bødhe *hannom* iii mark koning oc stadhen huer there soo megheet.

⟨123.⟩ Kaller oc nogher man eller|.

Kaller oc nogher *man* eller *quinne* noger danne *man*, swend eller *quinne*
15 eller mø, som wberucthet ære, tiff, fforredhere, hore eller *noghet* thes lighes, *thet* som ære rører, oc kan *thet* ey bewise, bøde *hannom* eller *henne*,
som *han swo* kaller, xl mark, || koningen oc staden huer there saa megiiitt, Upps. De la Gardie 46
kand hand *thet icke* wdgiiffue, hand slas tiill kagen eller løsse siig fran 189 r
saguolderen, fogde oc borgmestere, som hand *meth* them kand tiill eens
20 wordhe.

⟨124.⟩ Kaller och nogen, som førre er rørtt, andenn, som beryctet err, noget, handt icke kand beffu[ise].

Kaller oc nogher, som ær føre rørtt, mand eller quinde, then som berycthett ære, for sadan sag, oc hand *thet* dog ey kand beuisse, bøde saadant berycttiit folck iii mark, koning oc staden huer there saa megiiith.
25

1 *overskr.*] Findes wkyndig om natthe tiid *Ad.* 2 Fyndhe . . wkender] Fiindis nogenn som er wkyndiigh vdi nogen kiøbstedt *Ad.* 3 widh] *mgl. Ad.* 4 tha (2)] *mgl. Ad.* 5 hwii] oc *tilf. Ab.* — swo . . hemløøs] tiid wor herberge løes *Ad.* — hemløøs] hanløøs *Ab.* 6 *overskr.*] Om quindfolck woldtagis *Ad.* 7 Hw] Huo *Abd.* — quyndffalk] tager *meth* wold *tilf. Ad.*; *jf. flg.* — woltagher] *mgl. Ad.*; *jf. foreg.* 8 wære] wold eller wære *Ab.* *Kap. 122 og 123]* ombyttet *Ad.* 9 som] *mgl. Ad.* — eller theslighe] *mgl. Ad.* 10 som] *mgl. Ad.* — hastemoth] hastemodigheth *Ad.* 13 *overskr.*] Huo anden kalder skalck *Ad.* 14 Kaller . . quinne] Huo som anden kalder skalck, mand eller quinde, suend *Ad.* 15 hore] *mgl. Ad.*; hære *Aa.* 16 ære rører] rører paa ære *Ad.* 17 som . . kaller] thenn hand saa haffuer kaldett *Ad.* — mark] *herefter mgl. Ad.* (*blad mgl.*), *udfyldt efter Ab undtagen overskrifterne, som er tilf. efter register fra 17. aarh. i Aa.* 18 *thet icke]* ey thennem *Ad.* 21—22 *overskr.*] Kaldes nogen for saadan sag *Ad.* 23 oc] *mgl. Ad.* — ær . . rørtt] før er sagtt *Ad.* 24 ære] er *Ad.* — *thet . . ey]* ey *thet Ad.* 24—25 bøde . . folck] for saadant bøde *Ad.*

<125.> Findis nogen ondt qvinde heller mandt, som
wqvemmellig thaller paa nogen.

Findis noget ondt eller mand, som wqvæmmellig taler paa no-
gher danne mand eller danne qvinde, thet som wbeueselligt er, hand skall
settes paa kagen oc draghe siiden steen aff by oc hendes godtz i koning oc
stadzens wære etc.

Amen.

B. Yngre redaktion.

I.

Først i de yngre redaktioner er kong Hans' navn knyttet til stadsretten, idet der 10
til bestemmelserne i den ældre redaktion føjes en del kapitler hentet fra kong Hans'
stadsret for Malmø 1489, samtidig med at hele stadsretten indledes og afsluttes med
henholdsvis prologen og epilogen fra samme stadsret. I yngre redaktion I er bestem-
melserne fra Malmø stadsret samlet i slutningen af stadsretten, og hele stadsretten er
delt i 126 kapitler. 15

Af yngre redaktion I kendes følgende haandskrifter: Stockh. kgl. Bibl. C 73 f. 237r
(midt. af 16. aarh.), Valdemars slot 8500 f. 204r (1560), Uppsala Univ. Bibl. B 66
f. 206r (1571), Kgl. Bibl. Uldall 217, 4° f. 179r (1571), smst. Gl. kgl. sml. 3149, 4° f. 1r
(1586), Uppsala Univ. Bibl. Westin 485 f. 192v (1589), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 798,
2° f. 108r (c. 1589), Arnamagn. Inst. Access. 11, 4° f. 211v (2. halv. af 16. aarh.), 20
Kgl. Bibl. Kall 551, 4° f. 74r (1594), smst. Gl. kgl. sml. 3150, 4° f. 1r (2. halv. af 16.
aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1306b, 4° f. 446r (c. 1600), smst. Thott 1991, 4° f. 301r (1.
halvd. af 17. aarh.), LA. Sjælland, Holbæk Raadst. Holbæk Bys Papirsbreve 1443—
1746 (1. halv. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 377, 2° f. 15r (midt. af 17. aarh.),
smst. Gl. kgl. sml. 3155, 4° f. 62r (midt. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1351, 4° f. 1r 25
(midt. af 17. aarh.), smst. Don. var. 143, 4° f. 65r (midt. af 17. aarh.), smst. Ny kgl.
sml. 376, 2° f. 25r (2. halv. af 17. aarh.), Oslo Univ. Bibl. 84, 4° f. 57r (2. halv. af 17.
aarh.), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3154, 4° f. 76r (2. halv. af 17. aarh.), smst. Gl. kgl.
sml. 3154, 4° f. 122r (2. halv. af 17. aarh.), RA. Haandskr. sml. Danmarks alm. Hist.
44b. Privil. der Stadt Copenhagen p. 43 (eller 1) (slutn. af 17. aarh.), smst. Haandskr. 30
sml. Andre videnskaber 25 f. 26r (slutn. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Additamenta 551, 4°
f. 41r (1. halv. af 18. aarh.)

II.

I yngre redaktion II er bestemmelserne fra Malmø stadsret fordelt paa forskellige
steder efter deres indhold. Stadsretten er i denne redaktion som regel delt i 160—61 35
kapitler.

1—2 Findis . . thaller] Om wqvæmmelig thales *Ad.* 5 hendes godtz] hans godtz eller
hendis *Ad.*

Af haandskrifter af yngre redaktion II kendes følgende: Stockh. kgl. Bibl. B 215 f. 241r (c. 1546), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 805b, 2° f. 12r (midt. af 16. aarh.), smst. Thott 1977, 4° f. 243r (1566, har tilh. biskop Tyge Asmundsen), Stockh. kgl. Bibl. C 65 f. 372r (brudst., c. 1573), Deichmannske Bibl. i Oslo 43, 4° f. 230r (1579), Lund Univ. 5 Bibl. J 4° 29 f. 140r (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som de flg.), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3151, 4° f. 1r (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som foreg.), Thronhjelm Vid. Selsk. 143, 4° f. 140v (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som foreg.), Lund Univ. Bibl. J 4° 55 f. 131r (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som foreg.?), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1304, 4° f. 136r (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som flg.), Stockh. kgl. Bibl. B 80 10 f. 171r (2. halv. af 16. aarh., samme hd. som foreg.), Kgl. Bibl. Thott 1982, 4° f. 199r (2. halv. af 16. aarh.), smst. Uldall 254, 4° f. 1r (1586, Claus Skriver, Gavne), Malmö stadsarkiv, Malmö stads privilegiebok upplagd 1590 f. 23r, Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3129, 4° f. 165v (1590), Stockh. kgl. Bibl. B 89 f. 160r (1596), Kgl. Bibl. Thott 1990, 4° f. 345r (2. halv. af 16. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° 3 f. 289r (2. halv. af 16. aarh.), 15 smst. J 4° 59 f. 1r (slutn. af 16. aarh.), Uppsala Univ. Bibl. H 126a f. 64r (slutn. af 16. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° 33 f. 204r (1599), Kgl. Bibl. Kall 162, 2° f. 2r (beg. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 797, 2° f. 178r (beg. af 17. aarh.), smst. Thott 2012, 4° f. 1r (beg. af 17. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° 27 f. 264v (beg. af 17. aarh.), smst. J 4° 35 f. 36r (beg. af 17. aarh.), Stockh. kgl. Bibl. B 90a f. 125r (1605), Kgl. Bibl. Kall 0 548, 4° f. 277r (1608), Stockh. kgl. Bibl. B 212 f. 86r (1610), Oslo Univ. Bibl. 8, 2° f. 130r (1611), Kgl. Bibl. Thott 1162, 2° f. 128r (1611), RA. Haandskr. sml. Andre vidensk. 24 f. 39r (1616), Kgl. Bibl. Additamenta 451, 4° f. 259r (1643), Arnamagn. Inst. Access. 14, 8° f. 23r (1. halv. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 1119, 2° f. 260r (1. halv. af 17. aarh.), smst. Gl. kgl. sml. 3155, 4° f. 27r (1. halv. af 17. 25 aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1348, 4° f. 1r (1. halv. af 17. aarh.), smst. Thott 2089, 4° f. 65r (1. halv. af 17. aarh.), RA. Hist. gen. Ark. 3b, 4° f. 12r (1. halv. af 17. aarh.), Stockh. kgl. Bibl. Engeström 62 f. 247r (1. halv. af 17. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° Lindblad f. 248r (1. halv. af 17. aarh.), Oslo Univ. Bibl. 268, 4° f. 1r (1. halv. af 17. aarh.), Stockh. kgl. Bibl. C 88 f. 1r (1. halv. af 17. aarh.), RA. Danske Kanc. Inds. 30 Priv. 1648 Helsingborg (Sverige 87) f. 20v, smst. Inds. Priv. 1648 Malmö f. 42r, Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 3152, 4° f. 2r (midt. af 17. aarh.), smst. Ledreborg 14a, 4° II f. 1r (midt. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 674, 4° f. 55r (midt. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1349, 4° f. 1r (midt. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1354, 4° f. 149r (midt. af 17. aarh.), smst. Uldall 11, 2° f. 15r (midt. af 17. aarh.), Uppsala Univ. Bibl. L 39 f. 1r 35 (midt. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 1350, 4° f. 1r (midt. af 17. aarh.), smst. Additamenta 529, 4° f. 24r (midt. af 17. aarh.), smst. Don. var. 27—29, 4° f. 40r (midt. af 17. aarh.), Lund Univ. Bibl. J 4° 7 f. 88r (midt. af 17. aarh.), Deichmannske Bibl. Oslo 7, 2° f. 12r (1657), Kgl. Bibl. Uldall 7, 2° f. 30r (1663), Halmstad stadsarkiv, Halmstad privilegiebok f. 62r (1664), Kgl. Bibl. Additamenta 530, 4° f. 36r (2. halv. 40 af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 361, 2° s. 37 (2. halv. af 17. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1347, 4° f. 1r (2. halv. af 17. aarh.), smst. Gl. kgl. sml. 3154, 4° f. 28r (2. halv. af 17. aarh.), smst. Gl. kgl. sml. 3154, 4° f. 147r (2. halv. af 17. aarh.), smst. Gl. kgl. sml. 3153, 4° f. 1r (o. 1700), Sorø Akademi nr. 10 p. 17 (1754), RA. Haandskrift sml. Andre vidensk. 26 (fra Badens Papirer) f. 1r (Aalborg 1756), Arnamagn. Inst. Access. 10, 4° 45 f. 104r (1. halv. af 18. aarh.), Kgl. Bibl. Kall 50, 2° f. 25r (18. aarh.), FLA. Karen Brahes Bibl. Haandskriftsml. B II 4 (18. aarh.), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 664, 4° (2. halv. af 18. aarh.), smst. Ny kgl. sml. 1352, 4° f. 1r (2. halv. af 18. aarh.), Arnamagn. Inst. Acces. 9, 4° f. 136r (c. 1800), Lund Univ. Bibl. J 4° 58 f. 1r (c. 1800).

Tryk: Kolderup-Rosenvinge V 522 (efter Lund J 4055).

III.

I denne redaktion er yderligere optaget tre kapitler fra Christoffer af Bayerns svenske landslov. Da de ældste haandskrifter af yngre redaktion III stammer fra den schrøderske skrivskole i Odense fra 1580erne, hvorfra der udgik et betydeligt antal store lovhaandskrifter, som foruden dansk ret i flere tilfælde ogsaa omfattede svensk og norsk ret, maa denne redaktion formodes at udgaa herfra. Stadsretten er her delt i 143 kapitler.

Af haandskrifter af yngre redaktion III kendes følgende: Kgl. Bibl. Uldall 253, 4° f. 2r (1585, Schröder-hs.), Uppsala Univ. Bibl. H 124 f. 159r (1585, Schröder-hs., paa bindet Frederik IIs initial), Kgl. Bibl. Don. var. 121, 4° f. 519r (1587, Schröder-hs.), Stockh. kgl. Bibl. C 98 f. 266r (2. halv. af 16. aarh., Schröder-hs.), Kgl. Bibl. Ledreborg 14a, 4° f. 1r (Slutn. af 16. aarh.), smst. Uldall 10, 2° f. 136r (1607), smst. Ny kgl. sml. 1348 c, 4° f. 2r (1619), smst. Gl. kgl. sml. 3148, 4° f. 1r (1. halv. af 17. aarh.), smst. Additamenta 816, 4° f. 1r (midt. af 17. aarh.), Trondhjem Vid. Selsk. 148 f. 1r (midt. af 17. aarh.), Kgl. Bibl. Ny kgl. sml. 808, 2° f. 113r (midt. af 17. aarh.).

Tryk: De tre kapitler, som er optaget efter Christoffer af Bayerns svenske landslov er trykt Kolderup-Rosenvinge V 571 (efter Gl. kgl. sml. 3148,40).

Da ingen af haandskrifterne af de yngre redaktioner gaar tilbage til middelalderen falder disse tekster uden for udgavens rammer. Alle bestemmelserne er i øvrigt trykt i udgaven i middelalderlige tekster med undtagelse af de 3 nævnte kapitler i Yngre redaktion III, som næppe er ældre end 1580erne. Der henvises for disses vedkommende til Kolderup-Rosenvinges udgave.

6

[Efter 1443 14. oktober].

Den saakaldte Dronning Margrethes stadsret.

Ogsaa denne stadsret gaar i det væsentlige tilbage til Christoffer af Bayerns stadsret for København 1443, idet den med undtagelse af kap. 1, som er af uvis oprindelse, er en fri gengivelse af kapitler i den københavnske stadsret.

Stadsretten kendes kun fra 2 sene haandskrifter: Kgl. Bibl. Uldall 7, 2° f. 72r (1663, efter et hs., som har tilhørt Christopher Lyschander), Ny kgl. sml. 1339, 4° (beg. af 18. aarh.).

Tryk: Kofod Ancher, Lov-Historie, Tillæg 231 (efter Ny kgl. sml. 1339, 4°), Kolderup-Rosenvinge V 501 (efter Ancher).

Da »Dronning Margrethes stadsret« kun findes i de ovennævnte unge haandskrifter i eftermiddelalderlig sprogform, og de forskellige bestemmelser med undtagelse af kap. 1 allerede er aftrykt i udgaven i middelalderlige tekster, aftrykkes her kun kap. 1 efter Uldall 7,2°. Der henvises i øvrigt til de allerede trykte udgaver.

1. Om fremmede kiøbmænd.

Kommer nogen fremmet kiøbmand til nogen kiøbsted med skib, hand maa ei haffue det fall, førend hand haffuer dett witterlig giortt kongens fogett och borgemestere, om de deraff wille kiøbe till konningens behoff eller stadsens; huo det ei gjør, haffue forbrutt konningen 3 ½ och staden iii ½.

ALMINDELIG KØBSTADLOVGIVNING

A: tabt. — Aa: Kgl. Bibl. Gl. kgl. sml. 4° 3155 f. 167v. — Ab: smst. Gl. kgl. sml. 4° 3154 f. 402v (17. aarh.). — Ac: FLA. Karen Brahes Bibl. C II 22 p. 101. Alle 3 hss. staar hinanden meget nær.

Tryk: Rep. 2 rk. nr. 12617 (i udtog).

Datering: Kongens titel henviser brevet til tiden 1483—97, men da de kongelige 5 missiver fra 1. april 1494 (paa enkelte særlige undtagelser nær) har indlednings- og slutningsformularerne paa dansk i stedet for latin, maa brevet ligge forud for dette tidspunkt. Dateringen er delvis forskrevet, men det fremgaar af den, at datoen maa ligge i ugen før eller efter Calixti dag, 14. okt. Da brevet i haandskrifterne er indført mellem Københavns privilegier, maa originalen antages at være givet til København. Jf. Rep. l.l.

10

Text efter Aa.

Iohannes, dei gratia Daniæ, Norvegix rex, Svecix electus, dux Slesvici ac
dux Holsatiæ, Stormariæ et Ditmersiæ etc., præmisso nostro sincero
fauore etc. Kiere venner, osz er forrekommeth, att mange udlendische kiøb-
mend tage borgerschab her i vore kiøbstæder, och naar de haffue deris 15
biering, saa fare de her aff rigett, saa att vi, cronen eller vore kiøbstæder
haffue der ingen gaffn eller fordeel aff; thi erre vi nu saa till eensz vorden
med vore elschelige rigens raad, her nu tilstæde vaare, saa att ingen her
effter schall annammis i nogen vore kiøbstæder i borgerschab lenger end et
aar och siden strax sette vissen for att giffte sig eller och bliffue tilstæde i 20
for^{ne} vore kiøbstæder som andre vore boesidende borgere. Thi bede vi och
biude eder, att I dett saa holde i edersz bye. Finde I nogen herimod att
giøre, schulle de haffue forbrudt, huis de haffue med att fare, och I stande os
der om til svarsz, om dett ey saa holdis i edersz bye. In Christo ualete. Ex
castro nostro Alborg ... Calixti nostro sub sigillo.

25

8

1491. 23. maj.

København.

Kong Hans fastsætter regler for handelen i købstæderne.

Se Malmø nr. 29.

9

1495. 21. april.

Kalø.

*Kong Hans paabyder, at slagsmaal og voldshandlinger i købstæderne skal
anses som fersk gerning, indtil sagen er aftalt mellem kongen, byen og sag-
søgeren.*

A: RA. Viborg by. Perg. 23,5 × 10,5 (plica 3,6). Perg. seglrem.

Tryk: Aarsberetn. fra Geheimearch. V 81; Dipl. Viberg. 105. — Reg.Dan. nr.
*8343; Rep. 2. rk. nr. 7882.

35

20 bliffue] at bliffue Ac. 23 att (2)] mgl. Ac. 25 Alborg] herefter læses per p2a pa Aab;
per p pa Ac.

Wii Hans, met gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes konning, vduald koning tiill Suerige, hertug vdi Slesuig, oc vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witterligt, at wii haffue wnt oc tilladit oc met thette wort opne
 5 breff wne oc tillade, at skeer thet swo, at noger diærfues tiill at bærges, slages eller bryde wold vdi wore købsteder, tha scall thet være oc bliffue færse gerninger, swolenge saghen worder afftalith emellom oss, byen oc bonden, oc mwe oc skulle wore embitzmen altiid hindre oc tøffwe swodanne gerningsmen, ligerwiiss som gerningen nyligen giort wor. Giffuit paa
 10 wort slot Kalløe tridie paske dag aar effter gudz byrd medxcquinto vnder wort signet.

1516 [før 11. marts].

10

*Kong Christian 2. paabyder, at der i samtlige købstæder skal opkræves sise af fremmed vin og øl og af dansk øl, som sælges i byen eller udføres, hvorimod
 15 det er tilladt borgerne frit at brygge til eget behov. Af sisen skal kongen have halvdelen og byen halvdelen. Til brevet er knyttet et reglement vedr. opkrævnin- gen af sisen.*

A: tabt. — B. RA. Danske Kancelli. Christian 2.s registrant f. 244r.

Tryk: Suhm, Nye Samlinger III 142. — Reg.Dan. nr. 6103.

20 *Datering:* Brevet maa være udstedt før det flg. brev af 11. marts, som giver Holbæk meddelelse om indførelse af sise i købstæderne.

Wii Christiern, met guds nade etc., gjøre alle vitterligt, at wore kiere vndersotthe, borgmestere oc rodmen i wore køpstedher Køpnehaffn, Kiøge, Malmø, Landhzkronne oc Aalleborg oc flere wore kere vndersatthe
 25 køpsteddhemmen aff Sieland oc Skonne, Hallandh oc Blegingh haffue werith fore oss suorlig kerd och tiil kenne giffuit, hworledes fremmedhe køpmend met flere haffue vti langtidh foretagith oc forkrenckith theres handling oc nering i manghe atskilligh madhe, oc ere ther fore thee och theres byer storlig til ather oc merckelig skadhe komne oc swo kronen icke til lidhen aff-
 30 drecth oc forfang, oc indfalle for^{ne} wore kiere vndersotthe til oss endrecthelig met ydmig boen oc begeringh, at wii millelighen wille betencke oc ansee sodan theres dafflig bristh oc forkrenckindhe oc met nogen gode medhell wille betencke theres oc theres byes bestandelse, hwilkidh wii och millelig til oss toge, befundit oc offuerwegith, hwad them oc theres byer til bystand
 35 er, oc ther effther haffue wii aff wor sønderlig gunst oc nadhe ocswo wort righe Danmarck til gode oc them oc theres efftherkommere oc alle wore

6 købsteder] efter r en overflødig (?) e-krolle B. 32 met] derefter overskr. g B; jf. næstflg. ord.

køpstedher til ewig biistand oc forbedring vnth oc giffuit them noget
 priuilegier paa salterii aff sildh i Olleborg oc anderstedz i Limffjord, ther til
 i Loland, Falster oc Moen, met flere frihedher oc nade, wii them yttermere
 met begaffuit haffue, effther som the breff ther paa giørdhe ted widher
 vdtrikendes er, ocswo for^{ne} wore kere vndersotthe ther vdoffuer begerd och
 samtigh her effther at standhe oc bliffue skall vti hwer køpsted i wort rige
 Danmarck en sziise aff alle hanne wyn oc aff alt fremmedh øll, hiid vti
 righit kommendes vordher, tesligesth aff alt danstøøll, som her effther
 købbes oc indleges, sælies, fortapis oc vdforis fore pennigh || i købstederne,
 swoledes som her effther følger, som er først en amme rinsk wyn viii β, aff
 fad emstøl i marck, aff eth fad prysth øll i marck og j fad viii β oc aff en
 tønne Hamborgher øll viii β; ther aff skulle wii haffue halffdelen, och wore
 kiere vndersathe, borgmester oc raad i hwad køpsted, som thed tilføres,
 selges eller fortapis, nydhe then anden dell til theres egith behoff effther
 theres priuilegie lydelse, them ther paa tilfornn giffne ere. Siden framdelis
 aff ame baster viii β, ame romanii viii β, ame assoy viii β, aff malmasii viii
 β, aff fad gubiin i marck, aff fad pøyto i marck, aff fad peliith i marck, aff
 fad mwmmē i marck, aff tønne bremesth øll vi β oc aff eth helth fad ber-
 nosth øll xii β, ther til aff tystøll, rotskes, swnds, bardigh, lybsk, vesmerss
 oc alth annith fremmith oc tystøll aff hwor tønne viii β, aff tønne kirssdrang
 viii β oc swo aff hwer tønne dansth øll, som sellies, vdtapis, vdsriffuis eller
 vdforis, i sziise, oc aff alth thette for^{ne} skwlle wii haffue the two delle oc
 wore kiere vndersotther i wore køpsteder then tredieparth tiil theris biwes
 bigningh, forbedringh; men dog bewore wii for^{ne} wore kere vndersotthe
 sodan frihed ther vdi, athi wore borgher, som icke sworne brigher ere, mwe
 och skwlle briigge oc bage tiil theres egith hwss, tiil them oc theres folch oc
 til theris egith skiffs behoff vfforzisith i alle mode; meden selligis eller
 vdtapis ther aff forre pennighe, enten vdi eller vden theres hwss, thaa gange
 ther aff sodan zisse, som fore er rø<r>th, och skall thenne ordinans oc ski-
 ckelss paa for^{ne} sitze begindes och anghaa nw poske nesth komendes oc
 sidhen framdelis standendes bliffue, swo lenghe wii see, at hwn <g>aff<n>lig
 oc til nytthe oc bestanne er, och thaa at giøre en endelig skickellss ther paa.
 Cum inhibitionibus consuetis etc. Datum anno domini etc. mdxvi. ||

Skiickelsse pa then sziisæ.

<1.> Fførst ath alle skiippere oc køpmend, the som fremett øll eller wiin
 indføre i Danmarck, skulle wiises fore hwer stad en peel, oc enghen skipper

9 indleges] s'et er rett. fra g B. 19 bardigh] slutn. af ordet forskrevet, rett. til bardis (?);
 (jf. nr. 16) B. 22 oc (1)] o. lin. B. 29 rø<r>tth] røth B. 31 <g>aff<n>lig] hafflig B. 35
 ath] t'et forskrevet B.

skall løpe inden *honom*, før end *sziisemester* forwiiser *honom* paa en skekeligen plaan, ther som han *vdskiippe* skall.

⟨2.⟩ Item *vdii* alle the *køpsteder*, som nogett fremett øll eller *wiin* tilkomer oc opskipett worder, skall tilskiickes *tw* eller flere *sziisemestere*, effter som
5 behoff giøres, fføre *hwilcke* alle *skiippere* oc *køpmænd* skulle giffue tilkende, *hwor* migett øll, som the *førtt* *haffue*, oc skall *sziisemester* *vptegne* i *syn* *bog*.

⟨3.⟩ *Skipper* eller *køpmand*, ehwo han er, skall ⟨*icke*⟩ selge eller *lewerere* nogett fremett øll eller *wiin*, før end han *forseer* *siig*, att han *haffuer* en
10 *cedelle* aff *sziisemester* *indhollende*, *hwor* migett hann them *lewerere* skall.

⟨4.⟩ Skulle oc wore *sworne* *dragere*, som skulle giøre skell fore, *hwor* migett øll eller *viin* the *bære* i *kelleren*.

⟨5.⟩ *Hwilckett* som fremett øll *køper*, før end han *forer* *thet* i *sytt* *hwss* eller *kellere*, skall han *gange* till *sziisemestere* oc *betale* *honum* *sziisen* aff *swo*
15 *miget* øll, som han *køppt* *haffuer*, oc skall *sziisemestere* giffue *honum* ett *ceddell* mett itt *signete* paa *samme* *ceddell*, oc ther i skal *stande*, *hwar* migett øll i *lester* eller *tønner* som han *wdfange* skall, mett *datum* *indscreffuitt* oc *hanss* *naffn*, som thett *køppt* *haffuer*, oc *swo* *faa* *kopmand* *samme* *ceddell* oc *vdfange* *sytt* øll.

20 ⟨6.⟩ *Tesse* *ceddleere* skall *kopmanden* beholle *hoss* *siig* oc *ighen* *lewerere* *sziisemestere* ther mett *attbewiise*, att han *indtett* øll *haffuer* *soltt* *wfor* *sziisett*, oc ther mett *bewiise*, *hwar* *hanss* øll er *bleffuett*.

⟨7.⟩ *Nor* *køpmanden* *komer* mett *sytt* øll oc *wedtt* *thet* *strax* *soldtt*, *dog* skall han *thet* mett *sziisemesters* *willge* oc *vedskapp* selge oc *ey* *ellers*, oc skall
25 *thet* *dog* *føres* *vdii* *landtt* oc *legges* ind *vdii* en *kellere*, oc *thet* skall *sziisemester* *wiide*, *hwor* migett *thet* er, oc *betegne* i *thieres* *bog*, *dog* *swo*, att *swodan* øll *ey* *indlegges* i the *kellere*, som øll *wttappis*.

⟨8.⟩ *Hwo* som skall eller *will* tha *køipe* øll aff the *kellere*, skulle till *sziisemestere* *gange* oc *betale* *sziisen* oc *vndfange* ther en *ceddell* paa, som *nw*
30 *screffuitt* *staer*, oc ther mett *øllett* *vdfange* i alle *made*, som *for*^u *stander*.

⟨9.⟩ *Fførrer* *nogen* *køpmand* *sytt* øll i *land*, oc han thett *ey* selge *kunde*, tha ma hand *thet* *friitt* *vdskiipe* *ighen*, *hwortt* *honom* *løster*, *dog* att *sziisen* *betales* ther, som *thet* *selges* skall.

⟨10.⟩ All *thet* øll, som en *tiidt* er *forsziisett*, *maa* *mand* fore, *hwortt* som
35 *hand* *will*, *dog* att han *haffuer* *sziisemesteris* *bewiissinghe* ther om.

⟨11.⟩ Alle *kopstederne*, som fremett øll *føres* till, skall tilskiicke *kellere* eller *hwss*, som *swodant* øll skall *haffue* *syn* *nederlag* *vdii*, oc ther till mett skall *skiickes* en *stedtt*, som *sziisemestere* skall *findes* *vtii* om *fforemiddagen*,

8 ⟨*icke*⟩) *mgl.* B. 9 han] *derefter* *overskr.* *forsiiger* B.

fran vii slaer, oc ind till klocken slaer x, om effter middaghen fran ii slaer, oc till v slaer, eller som behoff kand giores. ||

(12.) Sziisemestere skall alle manede giore regenskapp *meth* thieres bog oc cedlere, som øll er soltt *meth*.

Om danstøll.

(13.) Skulle alle briggere være sworne, oc hwilken som brigge will, før end hand briggere skall, han gange till sziisemestere oc giffue honom tillkende oc annamme itt teghen aff honom, ett ceddell ther i bescreffuitt, hwor migett han brigge will.

(14.) Siiden noer brwgtt er, oc han øll fade will i tønner, skall sziisemestere besee, hwor migett briggett er, oc betale swo sziisen aff thett øll, briggtt er, oc selge swo, hwar honom løster.

(15.) Sziisemestere skulle oc aff thett danst øll haffue en bog oc giøre ther regenskapp aff i alle manede, som for^{uitt} stander.

Ceddelle skulle swodan ware.

Peder Nielssen aff Rostock haffuer soldtt Peder Hanssen en lest Rostocks øll anno md etc. paa thenne dag. Till wyttnesbyrdtt ffortegnett mett thette teghenn . Eller oc hwadtt andett, som thett aarett indtagendes worder.

11

1516. 11. marts.

20

Kong Christian 2. giver Holbæk meddelelse om indførelsen af sise i købstæderne. Brevet afviger en del fra den almindelige forordning, nr. 15, navnlig fastsætter det, at kongen skal have to trediedele af sisen og byen een trediedel.

A: SLA. Holbæk raadstue. Kongebreve paa papir 1513—1647. Pap. 20 × 28,5. Spor af kongens segl, DKS. nr. 97 (ikke anført), paatrykt paa bagsiden. Udskrift 25 paa bagsiden: *Oss elskelige vore kiere vndersotthe, borgemestere, rad oc menighed i Holbeck.*

Holbæks navn nævnes ikke i selve brevet, men kun i udskriften. Lignende breve maa antages at være udstedt til de øvrige købstæder, men er ikke bevaret.

Cristiern, met gudz nadhe Danmarcks, Norges etc. koningh, wdtwaldt koningh til Suerighe, hertug i Slesuig.

Wor gunst til forn. Kiere wanner, widher at wore kiere wndhersotte, burgmester och rodt i Køpnehaffn och Malmø *meth* flere wore køpstede-

18 indtagendes] i st. f. en har hs. snarest er B. 32 wndherzotte] d er rett. fra s A. 33 burgmester] første r er tilf. o. lin. A.

mendh i Sieland, Skone och Iutlandh haffue them och theres byer til ewigh nytte och bestand welwillighen indgoeth, beleffuet och samtycth en szise at staa i theres och alle wore køpstedher i Danmark i swo modhe, at her effther skal giffues och aff ganghe szise aff alle handhe win och alle handhe
 5 fremmet øll och tesligest aff hwess danst øll, som købess, indlegges, selges, wtapis eller wtføres fore peninghe, swo ledes som her effther screffuit findes, som er aff en amme rinsk win viii β, aff fadt emest øll i march, aff et fadt momme i march, aff et fadt prytsingh xii β, aff j fadt prytsingh vi β, aff eth fadt hamborgh øll viii β, aff eth fadt basterth viii β, aff amme romani viii β,
 10 aff amme assoy viii β, aff lage malmeszi viii β, aff fadt gwbin i march, aff fadt pøyte i march, aff fadt pellyct i march, aff fadt barnost øll xii β, aff en tønne barnost øll vi β, item rostocks, sundisk, bordes, lupsk, wismers och all andhet fremet øll, ther aff hwer tønne viii β, item aff tønne kirszdranch viii β och swo ther til aff hwer tønne danst øll, som selges, wtapis, wtføres eller
 15 wtskibess i β, och aff alt thette for^{ne} skulle wi haffue the two dele och wore kiere wndhersotte i wore køpstedher then tredie deel til theres byess bygningh och forbedringh, men dogh skwlle wore kiere wndhersotte nydhe och behaldhe swodanne friihedher ther wdindhen, swo at alle the wore burgher, som icke ere sworne brygher, skulle i theres eghet huss til them och theres folch och
 20 theres egne skibs behouff briighe och baghe wforszisedhe, men hwess som selges eller wtapis ther aff for peninghe, entthen indhen eller wdhen theres huss, ther gaa och giffues szise aff, som forscreffuit staa. Bedhe wi ether och wille, athi rette ether her effther swo i alle modhe, som forscreffuit star, at haldhe meth forscreffne szise och ther begynne met nw strax til poske først
 25 komyndes och ladhe ther til skicke, som henne po wor och ether weigne opbere skulle, en wor burgmester til wor byfoghet ther i byen och them strengelighen sighe och beffalle, at thi ther po soo till see och wore tage, som the wille were bekendhe for oss, och stanne ther fore til rette, som thet segh bør, och skulle the gjøre, hwilcken som wii thet beffalindes wordhe, reghn-
 30 skaff for, hwes thi i swo modhe opberindes wordhe. Thi ladher thet ingelundhe wndher wort hyllest och nadhe. Screffuit po wort slot Køpnehaffn tisdagh nest effther dominicam Iudica aar etc. mdxvi^o wndher wort signete.

København.

1519. 10. juli.

12

Kong Christian 2. paalægger borgerne i købstæderne at betale sise af alt øl, der brygges i deres by; heraf skal kongen have tre fjerdedele og byen een fjerde-

8 xii β] delvis forskrevet A. 19 ere] rett. fra were (?) A. 27 the] rett. in scrib. fra thi A.

del. Han tilsender dem et reglement angaaende opkrævningen af cisen baade af indført vin og øl og af øl, som brygges i købstaden.

A: tabt. — B: RA. Danske Kancelli. Christian 2.s register f. 35r m. overskr.: *Copie aff ciise breff til alle kiøpstæder forsende.* — C: smst. f. 253v overskr. og de første 7 artikler af reglementet, overstreget. 5

Tryk: Suhm, Samlinger II 1 183. — Reg.Dan. nr. 6570 (efter B).

Text efter B.

Wor gunst tilforn. Vidher kiære venner, at fore thenne store tyngde met swor vdtgiffit oss dagligen paa henger, som I selffue for øghen see, bedhe wy ether gerne och wele, ati ville ladhe ether findis weluillige, som gode, hørsomme vndersotte bør atgiøre, och indgaa och samtycke thenne effther^{ne} ciise i saa maadhe, att allt thett øøll, som bryggis i ethers by, bodhe aff aandelige och werdtzlige, skall for ciisis, saa ati aff hwer tønne gott øøll, som iiii tønner tagis aff punditt, skulle giffue till ciise viii alb. aff tønne, aff thett øøll, vi eller vii tønner tagis aff pwnditt, iiii alb. och aff thett ringiste øøll ii alb. aff hwer tønne till ciise. Och wele wy, aff samme ciise till wort nytthe och behoff komme schall thre parte och fiærde parten till ethers byes nytthe och forbedringe, och wele wy, ati ther om schulle holde sleg ordinantie, som wy ether nw een vdtscriffit paa skicke, ati her till ville ladhe ether veluillige findis, som wy ether tilthro. Vy ville ighen andhre maade ramme och widhe ethers gaffn oc beste, saa I oss tacke schulle. Och findis ther nogher aff ether, som eyg thette will samtycke och indgaa och seg her emodt genstridig gør, tha skicker oss then hidt, vy ville selffue ladhe straffe ther vdtoffuer, som vedtbør. Her till vy oss altingist forlade. Thi ladher thett ingelunde. Datum. 25

Item thenne skickellse ock ordinandtz skall holdis vti alle køpstederne om siisszæ.

⟨1.⟩ Item først att allæ køpmend ock skipper, som alle honde vin oc øøll, som fremt ær, føre ind vti Danmarck, skullæ visses for huer kiøpstæd paa en skelig plan i keldære eller bodher, ther som thee vpskibbæ skullæ.

⟨2.⟩ Item vti allæ køpsteder, som vyn eller øøll komer oc vpskibit vordher, ther skall ordineris oc tillsettis nognæ swornæ siissemesther, effther som behoff giøris, oc fore them skullæ alle skippære ock køpmend giffuæ tilkendnæ, hwor møgit vyn oc øøll thee haffuæ vti theris skib, oc thet skullæ szamæ siissemesteræ vptegnæ vdi theris bog.

⟨3.⟩ Item ingen skipper eller kiøpmand, i hwo hand helst ær, sellgæ eller

12 thett] *derfter overstr.* godts B. 29 som] swo C. — fremt] fremit C. — føre] *mgl.* B.

lewere nogen vyn eller øll, før en hand tager i sedell aff siissemestere indholendis, hwor møgit hand sold oc leweret haffuer.

〈4.〉 Item huilcken som fremit øll oc vyn købæ vill, føre han fører thet i sit hwss eller kældære, skall hand gaa tiill siissemesteren oc betalle hannem
5 then siisse fore swo møgit vyn eller øll, hand haffuer kiøpt, och swa skal siisse|
mesther giffuæ hannem eth forsigit szedell mett syt signete ther paa indhollendis swo møgit øll ock vyn, hand forsiisset haffuer, met datum i aar ock hanss naffn, thet kiøpt haffuer, oc faa kiøpmanden samæ szedell, som øllet eller vyn kiøpt haffuer.

10 〈5.〉 Item for^{ne} sedell skall kiøpmand, som øllet eller vyn sold haffuer, behollæ hoess sig ock igen liwere siissemesteren thermett at bewissæ, at-hand inthet vyn eller øll sold haffuer wfforsiissit, oc hwor thet bliffuer.

〈6.〉 Item fører nogen syt øll eller vyn i land ock kand icke sellgæ, thaa maa hand thet frii vskibbæ igen oc føræ thet, hwar hannem teckis, dog
15 athand forsiiser thet oc tagher ther paa bewisingæ aff siissemesther, och wære siden frii for ydermære siissæ, hwar hand thaa siglendis vordher.

〈7.〉 Item skall skickis i besønderlig stedt, ther som siissemesther vti sydæ oc findis skullæ om formiddagen, klockenn slaar vii, oc indtill hwn slar x, || effthersom behoff giøris, oc effther middagen, frann klocken slaar
20 ii och indtiill v slar.

〈8.〉 Item skullæ samæ siissemesther allæ monedæ giøre regenskab mett theris bog oc sedell, som øllet eller vyn kiøfft oc soldt mett.

Skickellssæ paa danstøll.

〈9.〉 Item huilcken som bryggæ viill, før hand begyndher ath bryggæ,
25 skall hand gaa tiill siissemesther oc giffuæ hannom tilkendnæ oc anamme eth sedells tegen aff hannom, ther vti beskreffuit, hwre møgit hand bryggæ vill.

〈10.〉 Item syden thet brygt ær, ock hand øllet ffadæ vill i tønner, skall han tilsye siisseme(s)ther athand besee, hwre møgit brygt ær, och betallæ
30 saa strax sziissen theraff oc selgæ thet syden, hwem hannom løster.

〈11.〉 Item siissemestheren skullæ haffuæ en bog aff allt danstøll oc giøre ther aff regenskab hwer manet, effther som forskreffuit stoer.

1 en] *mgl. C.* — tager] hende tegenn *C.* 3 Item] ingen *tilf., men atter overstr. B.* — føre han] *mgl. B.* 4 i] *tilf. o. lin. af skr. B.* — kældære] booder *C.* 5 eller] oc *C.* — swa] *mgl. C.* 9 kiøpt] sold *C.* 10 kiøpmand] køpmanden *C.* — eller vyn] *mgl. C.* 11 igen] ingen *BC; jf. nr. 16 (s. 109 l. 20).* — bewissæ] bwissæ *B.* 12 bliffuer] bleffuet ær *C.* 13 eller vyn] *mgl. B.* 14 teckis] løster *C.* 15 ther] *mgl. C.* 16 vordher] *herefter mgl. C.* 29 han] *derefter overstr. gaa (?) B; jf. foreg. paragraf.* — siisseme(s)ther] siissemether *B.*

⟨12.⟩ Item *thette* sedell, som vdgiffues skall aff siissemesteren poæ fremet vyn eller øll eller danstøll, skullæ swaa lydæ, som effther følger:

Item *mesther* Hanss Vinck aff Bogenss, hwad eller hand ær *køpman* eller skipper, haffuer solt *mesther* Løren Friissz, prowest i Boghens, ii *lesther* øll første dag i aprilli eller mæii eller huilcken manet, som *thet* vdi soldt ær, mett gudts aar. Tiill vindnisbyrd met tegen \uparrow ther vnder taget.

Giffuit paa vort slot Kiøpenhaffn ipso die Kanuti regis aar mdxix^o nostro sub signeto.

6 ær] *derefter overstr.* mester B. — Tiill] *derefter overstr.* vad B. — taget] *fejl for tegnet* (?) B.

TILLÆG

Flensborg

[Tidligst 1388.]

3a

Byvedtægt.

A: Dansk text, tabt. — Aa: Lübeck Stadsbibliotek Ms. Jur. 4° 119 f. Hs. er gaaet
5 til grunde under sidste krig, men forinden var der taget en fotokopi af stadsarkivar,
dr. Schütt i Flensborg, som velvilligst har stillet kopien til raadighed for udgaven.
Plattysk oversættelse ved stadsskriver i Flensborg og lærer ved latinskolen smst.
Georg van der Beke (f. i Lübeck, d. 1567). Hs. har paaskrift: *Der Stadt Flensborg
olde Willkoer anno mcccxxx translata ex Danico à me Georgio van der Beken, qui*
10 *transtuli (!) mihi, non sciolis et iudicium translationis committo linguam Danicam exacte*
tenentibus. Paaskriften m. nyere hd., formodentlig professor Joh. Carl Heinr. Dreyer,
d. 1802, hvis samling hs. har tilhørt (jf. Schütt p. 19), maa gengive en oprindelig
paaskrift. — Ab: Plattysk oversættelse af de første paragraffer, tabt, men trykt af
Georg Clæden i Monumenta Flensburgensia 129 note (1765), som oplyser, at han har
15 fundet dem indført paa pag. 154 af et meget gammelt pergament hs. af Flensborg
stadsret under overskr.: *Der Flensborger olde Willkor und Belevinge.* Aftrykket inde-
holder 7 paragraffer, men da den 7. ikke findes i van der Bekes oversættelse, har den
formodentlig opr. ikke hørt til samlingen, men er en sen. tilføjelse. Paragraffen er
omtrent enslydende aftrykt i Westphalen IV 1944 som tillæg til Flensborg stadsret
20 m. overskr.: *Wo en fremd Mann enen xii. Mannen-Eed allene 12 mal schweret.* Han
oplyser, at »sequens artic. reperitur in quibusd. codicibus msctis, non autem in
autentico vernaculo.«

Tryk: Georg Clæden 1. 1.; Otto Schütt, Der Stadt Flensburg olde Willkoer
(Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte Nr. 13, 1960) med ud-
25 førilig kommentar.

Datering: Da § 40 er dateret 10. aug. 1388, kan vedtægtssamlingen, saaledes som
den foreligger, ikke være ældre end 1388. 1380 i paaskriften maa være fejl for 1388.

Anm.: Flere paragraffer vedr. tolden er enslydende med den danske text af Flens-
borg stadsret (Flensb. nr. 3), men møntbetegnelserne er omskrevet til udenlandsk
30 mønt.

Text (a) efter Aa og (b) efter Ab.

(a)

<1.> De burger edder frombder, welcker syn schotzmael deyt vor den 2r

raeth vnd hefft vnrecht vnnnd geyt eme (sin sake) tho rugge, de betere ii schillinge engelsch.

⟨2.⟩ Welcker man lasterlych tegenn iemant redett vnnnd kann idt nicht bewysen, de betere vi mrc., twe marck deme, so he idt thogesecht, ock twe der stadt ock deme fagede, dat is dre mael iiiii β engelsch. 5

⟨3.⟩ Welckere fruwe lasterworth tho iemant, idt sy mann edder fruwe, redett vnnnd kann idt nicht bewysenn, schall beteren xii mrc. kopperen gelt, iiiii mrc. deme he idt thosede, iiiii mrc. der stadth vnnnd iiiii deme fagede.

⟨4.⟩ Welcker man sick let beschatten binnen der stadt edder dar buthen ane des rades ersokinge, de schall twefeldich mehr beteren, also he 10 vorhenne vtgaff, vnnnd schall ock nicht syn desto werdiger. ||

27 ⟨5.⟩ Wenner iemant wert geslagen edder vorwundet in Flenszborch mytt vorsathe, so synt se alle lyke schuldich, de dar mede werenn, vnd hefft ein ider xl kopperenn mårck vorbrakenn ane synen rechten broeke, idth syn borgere edder frombde. Deyt auerst iemandt noethwere, so hefft 15 he nichts gebrakenn ane sinen rechten brôke.

⟨6.⟩ Item welcker man sleyt edder vorwundett iemandth, wo nu gesecht is, myt vorsaeht, flucht he inn iemands hues, dar schall he neynen frede hebbenn.

⟨7.⟩ Item welckere man husett vnnnd herberget deue vnnnd rouer myt 20 willen vnd wetende ehrer vndaeth vnd helet mit ehnn, de is so schuldich, alsze se synth.

31 ⟨8.⟩ Welcker man sleit edder vorwundett einigen man in Flenszborch, so he flucht, vnnnd so en de nicht hindert, de es macht || hefft, so schall de nicht desto werder syn myt framen, vnnnd de man so eim hindert vp ein 25 recht, de hefft nicht gebraken, he sy borger edder frombder.

⟨9.⟩ Welcker man, he sy borger edder gast, welcker wyl forenn Wis- marsch beer tho kope tho Flenszborch, de schall bringen guet ber vnnnd rechtferdich beer vnnnd nicht schenckeber. Wol dar schenckeber bringett myt Wismarsz bere, vnd is des vorwunnen myt rechte, de hefft vorlaren 30 vnd vorbraken datt ber, dat he tho kope hefft, vnd nicht mehr, so idt iemant myt wyllen dede vnd vorsætlich. Wol datt auerst vnwetende deytt

1 eme..sake] *understreget* Aa. 3 lasterlych] *rett. fra* lasterlycht Aa. 17 og 20 Item] *tilf. i marg.* Aa. 23 man] *derefter indklammet og overstreget* balgeth Aa. — vorwundett] *forskrevet (rett. fra vors..rget)* Aa. 24 og 25 hindert] *i marg. m. henvisningstegn begge steder: (thouet)* Aa.

vnd dytt recht nicht en weet, de schall nicht vorbraken hebbenn, sunder man schall en vnderrichten.

〈10.〉 Woll dar Densch edder schenckebeer fullet in Wismarisch beer, de hefft vorbraken alsze vorgesecht is, dar vmme dat || idt vorfelschet ^{3v} is, vnnd stadt recht schollenn holden alle man, welckere Wismarsch ber tho Flenszborch tho kope bringen.

〈11.〉 Welcker neyn Wismarsch bër tho kope foren wyll, so mach he idt forenn, so he wyll, tho drincken tho siner eigen kost edder tho schepes behoff ock sunst nicht.

10 〈12.〉 Welcker man schult gegeuen wert vor dysse stücke vnnd is nicht schuldich, he schall sick werenn na des rades erkentnisse.

〈13.〉 Achte tabern vnnd kröße, dar man Wismarsch bër tappen vnnd schencken scholle, schollenn wesen in Flenszborch vnnd nicht mëhr, vehr schollenn wesenn in Marie kerspel vnnd ock vehr in s. Nicolai kerspel, ¹⁵ vnnd de schollen schencke fulle koppern mate vor eyn engelsch, ock eyne halue kopperenn kanne vor eine halff engelsch || buthenn hues, vnd alle ^{4r} de idt halen willen vor gelt, so woll de arme alsze de ryke.

〈14.〉 Ein raet tho Flenszborch schall doenn den krogerschen de kanne, dar se Wismarsch ber myt schencken wyll in ehreme huse, dar vmme dat ²⁰ idt sall kleiner syn, vp dat se wat hebben vor ehre kost, fuer vnnd licht.

〈15.〉 Welckere krogersche schencke edder Densch ber fullet in Wismarsch beer vnnd were dar mede beslagen, so vaken se datt deytt, sall se beteren vi ß engelsch der herschop ock so vele der stadth.

〈16.〉 Vnnd disse achte krogerschen schollen achte mål ider iar kamen ²⁵ vp dat raethues vnd doen ehr recht, dat se dyt gehalten vnnd vullentagen hebben, vnd dat schall syn vehr mal des sommers vnnd iiiii mael des wynters, vnd dar scholen by| wesen tve raetmanne ock de kemenere vnd de fagett, vnnd sall gescheen vp deme raethuse vnnd nicht vp einer andern stede. ||

30 〈17.〉 Wol dar herbergerer syn willen tho Flenszborch, de mogen idt ^{4v} wol syn, vnd se mogenn nicht tappen buten huses Wismarsch beer vor gelt, ock nicht bynnen hues sunder eren gesten, vnd de ehre tafelen soken, den mogen se woll tappenn Wismarsch beer vor gelt vnnd nicht anderen ludenn.

8 he] o. *lin. Aa.* 8 kost] *derefter overstr. tho (jf. næstflg. ord) Aa.* — ock] *derefter overstr. ey Aa.* 20 kost] *understreget Aa.* 27 ock] *rett. fra vnd Aa.*

<18.> Toln vor leuendige ware.

Vor eyn pert schall man toln ein ortich koppergelt, dat is ein engelsch effte suluer penninck.

Vor ein mōder ock so vele.

Vor einen valen 6 kopper d., dat is iii scherff. 5

Vor einen oszen ein halff øre kopper penning, dat is voftehaluen lub. d. edder suluer penninck.

Vor eyn swyn ii kopperpenninge, dat is ein scherff.

Vor ein swins speck, is ii side, ock so vele.

Vor eyn vōder lammer, bucke, zegen, einen koppern d., dat is ein half 10 scherff. ||

5r <19.> Toln vor korn.

Vor 1 last korn schall man tollenn ein øre koppergelt, dat is voftehalff scherff.

Vor 1 last meel ock so, alsze men tolletth vor eine last kornes vnd punt 15 kornes.

Vor 1 t. honinges, botter, flomen, tallich, eruethen, bonen, nōthe dre kopper d., datt is voftehalf scherff.

Vor einen rump eines beestes ock so.

Vor 1 last heringes in tunnen edder voftehaluen ørtich kopper 20 geldes, datt is voftehalff engelsch edder suluergeldes.

Vor 1 last dorsches ock so.

Vor hundred schock visch iii kopperpenninge, dat is eyn engelsch.

Vor dat hundred stockvische dre kopperpenninge, dat is ij scherff.

Vor ein dusent witlinge eyn ørtich kopperpenninge, dat is 1 engelsch. 25

Vor ein kip wittlinge, klein edder grot, vi kopperpenninge, datt is iii scherff. ||

5v Vor ein last solte schullenn gift men tho toln iii ørtich, dat is iii engelsch, vnnnd de borger 1 ørhe, dat is 1 grote.

Vor 1 vatt wyn klein edder groet eyn ortich, dat is 1 engelsch.

Vor 1 last beers ii øre, datt is vi engelsch. 30

Vor eine t. beers vi kopperpenninge, dat ist dre scherff.

Vor ein punt hoppen ein half øre, dat is vofte halff lub.

Vor pors (mees) dre kopperpenninge, dat is anderhalff scherff.

§ 18] *jf. Flensborg stadsret, dansk tekst (Flensb. 3 § 94). 1 overskr.] i marg. er tilf.: Item 1 engelsch is 3 d. Aa. 6 is] o. lin. Aa. 9 swins] rett. fra syde Aa: jf. flg, — is. . side] tilf. o. lin. Aa. 10 voder. . zegen] misforstaaelse af den danske tekst af Flensb. stadsret. § 19] *jf. Flensborg stadsret (Flensb. 3 § 95—96). 12 korn] den danske tekst i Flensb. stadsret har kost. 20 edder] Aa har herefter plads aaben; den danske tekst af Flensb. stadsret har her mees. — voftehaluen] v er rett. fra h Aa. 27 solte. . toln] misforstaaelse af den danske tekst af Flensb. stadsret (jf. Schütt 38).**

- ⟨20.⟩ Toln vor wandth.
 Vor einen packen laken, groet edder klein, eyn ortich kopperpenning,
 dat is ein engelsch.
 Vor eyn rulle wattmeel, grot edder klein, ock so.
 5 Vor linnenwandt ock so.
 Vor fel (mees) ein ørtich, dat is ein engelsch. || 6r
 Vor ein deker hude vi kopperpenning, datt is dre scherff.
 Vor ix kip hude dre kopperpenning, dat is ij scherff.
 Vor eine last flasz twe øre, dat is vi engelsch.
 10 Vor 1 bunt flasz iii kopperpenninge, dat is ij scherff.
 Vor eine tunne flasz 1 ortich, dat is eyn engelsch.
 Vor eine tunne (graskin) grawerck ein ortich, dat is ein engelsch.
 Vor eine tunne myt kraemgude ock szo.
 Vor eine tunne teers vnnd pekes dre koppern, dat is ij scherff.
 15 Vor gruttemolensteen vi kopperen, dat is iii scherff.
 Vor pund waszes dre kopperen.
 Vor ein last (voder) bast touwe ii øre, dat is 6 engelsch.
 Vor punth touwe vi penning, dat is iii scherff.
 Vor 1 vath osemundes ock szo. ||
 20 Vor dat punt kopper dre kopperpenning, dat is ij scherff.
 Vor dat hundert vlsen eff Blekinges iseren edder Calmersch isern vi koppern 6r
 penninge, dat is iii scherff.
 Vor alle kopenschop, de men drichtt vnder syneme armen tho edder vth
 deme schepe, vi kopperpenning, dat is iii scherff.
 25 ⟨21.⟩ Nemant schall tollenn vor ein leddig schip edder schepesborth
 edder iennich ander timmer edder leddige tunnen edder kalck edder kalck-
 steen edder peerde edder einige leuendige deerte, de gedreuen werden
 durch dysze stadth.
 ⟨22.⟩ So mannigerleie koepware, alsze ein inwaner dysser stadt vor-
 30 tollett, so mannige mach man fryen inforen ane allenn tollenn.
 ⟨23.⟩ Ock de frombden de tol n nicht vor dath meyste, datt se tho
 vorenn.

§ 20] *jf. Flensborg stadsret, dansk tekst (Flensb. 3 § 97—98). 8 ix] mgl. i den danske tekst af Flensb. stadsret. 9 eine last] understreget og i marg. m. henvisningstegn.: (ein voder) Aa. 18 touwe] understreget og i marg. m. henvisningstegn.: throd Aa. 23 kopenschop] i marg. m. henvisningstegn koep ware Aa. § 21—23] *jf. Flensborg stadsret, dansk tekst (Flensb. 3 § 101). 27 de] rett. fra dat Aa. 31 nicht] i marg. m. henvisningstegn.: (oe) Aa; jf. den danske tekst af Flensb. stadsret; oversætteren har misforstaaet ordet (som = ei).**

<24.> Neyn borger tollet bynnen Flenszborch vor datt goeth, dat goeth wert bynnen landes thor stadth edder vth der stadth. ||

7r <25.> Ock welcker borger syn guet in dem segelende bringet in ein ander schip, wanner he tho hues kumpt, so gelde he fullenn tolln.

<26.> Torgeörtich schall vtgegeuen werden iarlich twe male, eyns des 5 sommers vnnd eyns des wynters vnd nicht mere, idt werde ein faget gesett edder nicht.

<27.> Neenmant schall vordragenn vnd vorlikede sake vprucken, so vaken he dat deytt, sall he beteren dem fagede twelff marck vnd der stadth twelff marck vnnd nicht desto geuer mann syn. 10

<28.> Alle genge vnnd hemelicheit schall man buwen vp siner egenen erde viff voeth vann synem naber; ane vppett wather mach man buwen na mogelicheit twe vp syne eigen erde.

<29.> Neen knecht edder man auer twelff winter olt sall tho kindelbeer gaen tho Flenszborch, vnnd nemant schall Wismarisch ber tho kindelbere 15 schencken by iii mrc. broke. ||

7v <30.> Watt endet vnd geslaten werth myt xii raetmanne raeth schall staetuaste syn.

<31.> Wol dar giffit iennige lasterlike wort vnd kann de nicht bewysenn, de schall beteren eyne lodige marck der stadth ock eine lodige marck deme 20 fagede ock eine lodige marck deme, welckerem he gaff de lasterlike worth, so de worth ehre vnnd geruchte roren, vnnd nicht in erliker lude lage sitten in iare vnd dage vnnd richtenn vp allen schadenn, vnd hefft he nein gelt, he betere mytt der hueth.

<32.> Nein wantsnider sall kraemguet tho kope hebbenn by xl mrc. 25 brôke.

<33.> Vnd nein kremer schall wantt by elen vthsnydenn ane dirlteldey vnd sardock vnder xl mrc. brôke.

<34.> Welcker man sine dochter edder sone vtgiffit myt c mrc. edder

§ 25] *jf. Flensborg stadsret, dansk tekst (Flensb. 3 § 99). 3 dem segelende] i parentes, i marg. (delvis bortskaaret); (sigling) Aa. 3 bringet] i parentes; foran ordet overstr. fluttet (jf. den danske tekst af Flensb. stadsret) Aa. 6 idt] understreget og i marg. bemærket; hic dub[ito] de translatione Aa. 8 Neenmand] opr. 2 ord, men forbundet m. forbindelsesstreg Aa. 11 hemelicheit] understreget og i marg. m. henvisningstegn: (priueeth) Aa. 17 werth] rett. fra wer (?) Aa. 27 ane] foran ordet overstr. sunder Aa. 29 sine] rett. fra sinen Aa.*

mehr, de schall tho ehrer bruetlacht hebben lx vathe mytt spise, ii lude tho ider vathe, vnnd nicht mehr vnder vertich mrc. broke vnd || schollenn ^{8r} vor den kemener beschweren ider etell vatth, vnnd dar schall man den ehrlikenn luden mans vnd fruwen schencken guet, vprichtich vnd vnvorfelschett Flenszborger beer vnder deme broke alsze voer is gesecht.

<35.> Item welcker man de sine dochter edder sone vtgiffth mytt hundert marckenn, de schall viii par iunckfruwen hebben tho ehrer bruetlacht vnd nicht mehr.

<36.> Vnd welcker man sine dochter edder sone vthgiffth myt voftich ¹⁰ mrc., de mach hebben iiiii par iunckfruwenn alsze vorgeschreuen is.

<37.> Welcker man sinen sone edder dochter myt voftich marcken vtgiffth, de schal tho ehrer bruetlacht hebben xxx vathe myt spyse vnnd nicht mehr by xii mrc. bröke, vnnd keiner schall mehr alsze vi richte hebben ane de schincken.

¹⁵ <38.> Den negsten friedag na ehrer brutlachtsdage schollenn twe van des brudegammes || wegenn, ock mit ehre éde erholden, dat se dat gehol- ^{8v} denn hebben, edder beteren else vör gesecht is.

<39.> In Sunte Knutes gilde schollen viiff richte syn ane den schincken by xii mrc. broke.

²⁰ <40.> Alle huse, de na dysseme dage gebuwet werden, schall men myt stene decken. Anno domini mccc^olxxxviii^o vp Laurentii.

<41.> Welcker man tho Flenszborch wil buwenn ein steen huesz, de schall sinem naber thosegenn, den schall he de halue mure de want myt eme vpbuwen. Isset datt he neyn secht vnd idt nicht vormach, so schal ²⁵ de man, de de muren wyll, eme vi mrc. lenen eyn iar vmme. Vnnd isset dat he datt nicht doen wyll, so betale hê xl koppern mrc., halff der herschop vnnd halff der stadth.

<42.> Welcker man einen anderen doetsleit tho Flenszborch edder buten der stadth || vnd werdt begrepen mit sch., dat schall eyn ræt ^{3r} ³⁰ richten lathen an sinem halsze myt deme swerde ane gnade, vnd syn böszlott effte varende haue halff der herschop vnnd half der stadth.

2—3 schollenn. .vatth] *i marg. notits (beg. er bortskaaret): [dubito(?)] de translatione Aa. 4 guet] derefter overstr. rechtferdich Aa. 16 ock] derefter overstr. by e Aa; jf. flg. 20 schall] rett. fra schollen Aa. 20 men] tilf. o. lin. Aa. 29 mit sch] delvis og de følgende c. 15 bogstaver helt bortskaaret ved beskæring af siden Aa.*

〈43.〉 Item wereth ock dat he wechkeme, den schall man en fredeloes leggen na stadtrechte vnd nicht in natiden bynnen Flenszborch tho wanende gestaden, vnd syne varende haue dele de herschop vnnnd de statt alsze vorgeschreuen steytt.

〈44.〉 Ithem effte mehr weren in der selschop, dar de doetslach geschicht, ⁵ so schollen de, so vnschuldich syn, denn handadigern strachs ruchtig makenn.

〈45.〉 Weret ock, dat se den handadigern nicht volgedenn vnd neyn geruchte maken, so schollenn se alle lyke schuldich syn.

〈46.〉 Weret ock so, dat ein burger van Flenszborch sloge den anderen ¹⁰ doeth, deme schall datt sulue recht auergaen, dat vorgeschreuen is.

^{9v} 〈47.〉 Item weret ock szo, dat dar mehr weren || auer den doetslage in einer selschop vp wege edder stege, denn schall de, so vnschuldich syn wyll, ein apenbaar ruchte makenn thom negsten dorpe dar negest by liggende, darhe tho kamen konde. 15

〈48.〉 Ithem were idt ock, dat iemanth wolde edder ock schulde sick werenn dar vor, de were sick dar vor, alsze eyn raeth tho Flenszborch vor ein recht affindett.

(b)

1. Welcker Borger effte Frembder schotsmall deit, und hefft unrecht, ²⁰ dat sine Sacke thorogge geit, de betere twe β engelch.

2. Welcker man låsterlich jegen Idermann redet und kan nicht bewiesen, de betere soss marck, twe marck dem he solche Lasteringe nagedett hefft, twe der Stadt, und twe dem Fagede, dat is 3 mall 4 β engelch.

3. Welcker Fruwe lasterwort tho jemand redet, idt si mann edder Frue, ²⁵ und idt nicht bewiesen kann, de schall beteren 12 pundt Koppergeld, also 4% deme denn se låsterde, 4 der Stadt und 4 dem Vagede.

4. Welcker mann sich leth beschatten binnen edder buten der Stadt ane des Rades ehrsokinge, de schall twefoldig mehr beteren, also he vorhenn gaff und schall ock nicht desto werdiger sin. 30

6—7 handadigern . . makenn] *understreget og i marg. noteret*: vel sic (schuldigen folgen mit eynem ruckte) *Aa.* 8 neyn] *rett. fra neyne Aa.* 15 wolde . . ock] *understreget og ock rett. fra mehr Aa.* 16 de were] *understreget Aa.* 16 Flenszborch] *derefter overstr. eme aff, i marg. er noteret*: hic nonnihil est mihi dubii *Aa.* 20 og 23 β] *i stedet for dette tegn trykker Clæden* ☿.

5. Wenn er jemand wert geschlagen edder verwundet in Flensb. mett vorsate, so sint se alle schuldig de darmede weren und hefft einjeder 40 & Koppergeld verbraken ane sine rechte Bröcke, idt si Borger edder Frembder, deit averst jemand nottwere, so hefft he nisches vorbraken ane sine rechte Brocke.

6. Welker man schleit edder wundet, wo rede gesecht is, mit vorsate, flücht he in jemandes Huse, dat schall he nenen Frede hebben.

7. So ein Fremmet Mann ane schriffte edder Tchnisse umb Geld-Sacke wert bespraken, und secht dar neen vor, so schall he sin recht darvor doenn in nageschreverer Wise: De schall sinen fôrdern voet settenn an der Stadt Porten, dar he na husswertt hårtt, und de Vagett schall eme denn Eedt vorstellen, datt he mitt twenn utgestrekeden Fingeren tho Gott und sinen Hilligen swere, datt he nene Frûnde uf ver mill weges hebbe, de eme in sinen ehede konnen helpen. Darna schall he sinenn forderen Voeth daelsetten und schweren gelick datt, he denn Bergeren nicht schuldig is, und treden denn einen Voeth thorugge und schall den avermals schweren und dat also vakenn, dat he twolffmal na ein ander geschwaren hefft, darmede blefft he georsaket.

Holstebro.

20 **Hindsgavl.**

1454. 28. marts.

1

Kong Christian 1. meddeler Niels Eriksen Gyldenstierne, at borgerne i Jylland skal være toldfri overalt i riget, som deres privilegier udviser, og beder ham paalægge sin foged i Holstebro, at han lader borgerne der nyde deres privilegier og ikke tager told af dem og deres varer.

25 A: RA. Niels Eriksen Gyldenstiernes arkiv. Pap. 21,5 × 14,5. Rester af kongens segl, DKS. nr. 73 (ikke anført), paatrykt paa bagsiden. Paaskrift paa bagsiden: *Sincere nobis dilecto domino Nicolao Ericssen militi, magistro curie nostre etc., detur hec.*

Tryk: Suhm, Nye Samlinger III 339; W. Christensen, Missiver I 7. — Reg. Dan. nr. 3914.

6 wo rede] *teksten har woredede.* 8 schriffte. . Tchnisse] Tügenisse und Schriffte *Westph.* 9 bespraken] angespraken *Westph.* — he] desulve *Westph.* 10 De] Dat he *Westph.* 11 der. . Porten] den Porten *Westph.* — dar] da *Westph.* — hårtt] *horet Westph.* 13 swere] schweren schall *Westph.* 14 in] *mgl. Westph.* — konnen] sterken *tilf. Westph.* 15 denn Bergeren] de Bøgger *Westph.* — nicht] nisches *Westph.* 16 den] *mgl. Westph.* 17 dat (1)] *mgl. Westph.* — also] so lange und *Westph.* — dat (2)] bet *Westph.*

Cristiernus dei gracia Dacie, Norwegie, Sclauorum Gotorumque rex, comes de Oldenborgh et Delmenhorst.

Premisso nostro sincero fauore. Wyder, at her war fore oss nw vpa Hyntzegawel Maghens Reff, wor borghermester i Horsens, meth nogher andre wore burghere [oc] køpstedhe mæn oc kiærdhe, at the ey kunne 5 nydhe thørres priuilegier oc friihet, som wii oc [wor]e forfæthre thøm vnt oc nadelighe giffuet haue, oc sønderlighen vpa thørres to[ld], at the skulde være tolfrii vdi wore lande oc righe, hwar the kame meth thørres køpendschab. Tha ære wii nw swo ower ens wordhne meth wort elskeligh radh, som nw nærwærende ware, at wii wele, at wore burghere her i Iudland skulæ 10 være tolfrii meth thørres gotz oc køpmanschap, ehwar the komende worde vdi wore righe, som thørres priuilegier vdwüiser, them ther vpa giffnæ ære. Thy bethe wii ether, ati bestille thet swo meth ether foghede i Holstebro, at han lader for^{de} wore borghere nydhe thørres priuilegier oc ey tagher told aff thøm eller thørres budh eller thørres kopmanschap eller oc gøre 15 thøm ther nogher hinder vdi i nogher mathe. In Christo valet. Scriptum castro nostro Hyntzegawel feria quinta ante dominicam Letare nostro sub secreto anno etc. Iquarto.

Maribo.

1a

1416. 27. september.

Vordingborg. 20

Kong Erik 7. af Pommern giver tilladelse til, at der i Slemminge i anledning af klosterets oprettelse maa bygges en købstad, som skal nyde alle de samme privilegier, som andre købstæder i Lolland nyder.

A: SLA. Maribo bys pergamentsbreve 1391—1556. Perg. 23,5 × 11,5 (plica 4,5). Kongens segl i brunt voks, DKS. nr. 62 (ikke anført), beskadiget, i perg. rem. Paa 25 bagsiden: *privilegium regis E. super fundacione opidi in Schymmyngæ*. I hjørnet forneden til venstre arkivpaategn. fra 15. aarh. *Erik Danmarks etc. koning E E vii*. Paa perg.rem vedhæftet seglremmen: *at ther ma være kiøpstedh i Skymmynghe by*.

Tryk: Rep. 1. rk. nr. 5607 (i udtog).

Wy Erik, meth gudz nathe Danmarks, Sweriges, Norges, Wendes oc 30 Godes koning oc hertugh i Pommern, helse alle mæn, som thette breff see eller høre, kerlighe meth gudh oc wor nathe oc kungøre, at wy aff synnerlich nathe oc ghwnst for bæste oc bestandelse scyld closters byggesculendis i Schemmynghe vnne wy, at i samme stat Schemmynghe ma bygges

4 nogher] o. *lin. A.* 7 haue] *derefter overstr. vpa A; jf. ndf.*

en køpstath, huilken nyde scall alle preuilegiæ oc frihet at kobe oc sæliæ och alle andre, som andre køpstæther nyde i Laland, wor rettechet wfor-symeth i alle made. Datum in castro nostro Worthingborgensi anno domini mdxvi^o dominica proxima antè festum Michaelis archangeli nostro
5 sub secreto presentibus apposito inpendenti.

Malmø.

Malmø. 1503. 26. juni. 31a

Borgmestre og raad i Malmø fastsætter regler for udtapningen af vin og øl.

A: Malmø stadsarkiv. Malmø stadsbok 1503—1548 4.

10 **A**nno domini md 3° feria secunda proxima ante apostolorum Petri et Pauli item tha ware borgmesthere ock raad her i Malmøge swa ower ene, at hwat handhe wyn her skall wt tappes i Malmøge, then skall han wt tappe met pigell potte ock sameledes embtz øll, barnost øll, hamborige øll ock pryst øll, ock hwo som rostocks ock sondest øll ock
15 danst øll wiill tappe, han tappe met byes maade.

Fællesprivilegier for Skaane m. m.

Lund. 1504. 29. juni. 9a

*En borgmester og en raadmand fra de fleste købstæder i Skaane forsamlet paa raadhuset i Lund i henhold til Christian 2.s brev af 1502 13. juli (se
20 Fællesprivilegier for Skaane m. m. nr. 8) vedtager bestemmelser om markeder og handelen i Skaane og beslutter atter at mødes paa raadhuset samme dag om et aar.*

A: tabt. — Aa: Malmø stadsarkiv. Malmø stadsbok 1503—1548 16.

Tryk: Rep. 2. rk. nr. 10108.

25 **A**nno domini md quarto die apostollorum Petri et Pauli tha ware meeste parttin aff alle køpstedher i Skane een borgmesther ock en raadman forsamdlet i Lund pa raadhuset effther war kereste nadughe herres breff etc. alle køpstedhers i Skane tiill gaffn ock bestand. Tha wart tha swo om talet ock pa lagt, som her effther^{uet} standher.

27 raadman] derefter overstr. fol Aa.

Købstadlovgivning. V.

9

⟨1.⟩ Primo tesse effther^{ne} market skulle oppe holdes i Skane ock ey flere : Item først Træhøgh marcket neest effther poske. Item ther neest Greffwij marcket. Item ock swo apostolorum Petri ⟨et Pauli⟩ i Tomervppe. Item ock swo vor frwe dag uisitacionis Marie uirginis i Wææ. Item sancte Marie Magdalene dagh i Awes. Item seancti Laurencij dagh i Lund. Item 5 sancti Bartolomei apostoli dagh i Lynthertwn.

⟨2.⟩ Item ther nest war aff lagt, at inghen posse kremer, skredher, skomagher eller nogher forprangher skulle faare nogherstedz pa landhs bygden met teres emebede, kram eller køpmantzskaff i nogher hande maade. 10

⟨3.⟩ Item ock inghen kremer, som faar i market, skall meer bygge ⟨end⟩ een kram bood.

⟨4.⟩ Item ock her weed toghe for^{ne} borgmestere ock raad, at naar som the komme hiem hwer tiill syn køpsted, tha skulle the sette them, som swo dant bruge, tiill reette, swo at the giffue thet ower. || 15

17 ⟨5.⟩ Item ock naar som nogher aff tesse komer tiill nogher køpstedh met køpmanskaff, tha skall han haffue bewissningh aff then køpsted ock aff then borgher, han aff køfft haffuer; kan han ikke beuse thet, han haffuer kopt thet i køpsted, tha haffue forbrot thet, han haffuer køpt tiill forprangh, halffdelin min herres nade, ock then annen halff deell skal 20 skiptes emellem alle køpsteder i Skone.

⟨6.⟩ Item ock weed toghe for^{ne} borgmester ock raad at møøde i Lundh nw om eet aar paa radhusset, ffør viii slaar, in die sanctorum apostolorum Petri et Pauli. Hwelken ther effther kommer, han bøøde en tønne tyest øll, ock bliffuer han bortte met alle, tha bøøde j lest tyest øll. 25

⟨7.⟩ Item ock alle skepper ock alne i Skone schulle lictes weedh teres skeppe ock alne i Lundh.

3 ⟨et Pauli⟩] *mgf. Aa.* 11 skall] *gentaget Aa.* 12 ⟨end⟩] *mgf. Aa.* — kram] *ordet forskrevet Aa.* 24 Pauli] *derefter overstr. Hwo Aa.*

KAPITELKONKORDANS

Almindelig stadsret nr. 1 jævnført med Roskilde stadsret Tekst I og II.

Alm. stadsret 1	Roskilde stadsret I	Roskilde stadsret II	Alm. stadsret 1	Roskilde stadsret I	Roskilde stadsret II
1	1a	1-2	29	27a	25
2	1b	3	30	27b	26
3	1c	4	31	27c	27
4	1d	5	32	26	28
5	1e	6	33	4f	29
6	2a	7	34	5a	30
7	2b	8a	35	5b	31-32
8	2c	8b	36	21	33
9	3a	9	37	22	34
10	3b	10-11	38	18	35
11	3c	12	39	19	36
12	3d	13a	40	20	37
13	3e	13b	41	6	38
14	4a	14a	42	7	39
15	4b	14b	43	8	40
16	4c	15a	44	9	41
17	4d	15b	45	10a	42a
18	4e	15c	46	10b	42b
19		16a	47	11	43
20		16b	48	12	44
21	23a	17	49	13	45
22	23b	18	50	14	46
23	24a	19	51	15a	47a
24	24b	20	52	15b	47b
25	24c	21	53	15c	48
26	25	22	54	16a	49a
27		23	55	16b	49b
28		24	56	17	50

Almindelig stadsret nr. 2 jævnført med Lunds, Malmøs, Landskronas, Helsingborgs og Halmstads birkeretter og Fællesprivilegium for Skaane nr. 2 (Skaanske birkeret, bearbejdelse for de skaanske byer).

Alm. stadsret 2	Lunds birkeret	Malmø birkeret	Landskrona birkeret	Helsingborg birkeret	Halmstad birkeret	Fællespriv. for Skaane 2
1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5	5a	5
6	6	6	6	6	5b	6
7	7	7	7	7	6	7
8	8	8	8	8	7	9
9	9a	9a	9a	9a	8a	10
10	9b	9b	9b	9b	8b	11
11 ¹⁾						
12 ²⁾						
13	10	10	10	10	9	12
14	11	11	11	11	10	13
15	12-13	12-13	12-13	12-13	11-12	14-15
16	14	14	14	14	13	16
17	15	15	15	15	14	17
18	16	16	16	16	15a	18
19	17	17	17	17	15b	19
20	18	18	18	18	16a	20a
21	19	19	19	19	16b	20b
22	20	20	20	20	18	21
23	21	21	21	21	19	22
24	22	22	22	22	20	23
25	23	23	23	23	21	24
26	24	24a	24a	24a	22a	26a
27	25a	24b	24b	24b	22b	26b
28	25b	25	25	24c	22c	
29	25c	26	26	24d	22d	28
30	26	27		25	22e	30
31	27	28	27-28	26	23a	31

Alm. stadsret 2	Lunds birkeret	Malmø birkeret	Landskrona birkeret	Helsingborg birkeret	Halmstad birkeret	Fællespriv. for Skaane 2
32	28a	29-30	29-30	27a	23b	32
33	28b	31	31-32a	27b	24	33
34	29-30	32-34	32b-34	27c-28	25-27	34-36a
35	35-36	41-42	39-40	33-34	32	39
36	37	43-44	41	35	33	40
37	55	63	61			56
38	56	64	62			57
39	57a	65	63			58a
40 ³⁾						
41 ⁴⁾						
42 ⁵⁾						
43						
44	57b	66a	64a			58b
45	57c	66b-67	64b-65			58c
46						

¹⁾ jf. Kbhvns stadsret 1443 VI 28.

²⁾ jf. samme VI 29.

³⁾ jf. samme V 47.

⁴⁾ jf. samme V 48.

⁵⁾ jf. samme V 18.

Jævnførelse af kapitelinddelingen i Lunds, Malmøs, Landskronas, Helsingborgs og Halmstads birkeretter, Fællesprivilegium for Skaane nr. 2 (Skaanske birkeret, bearbejdelse for de skaanske byer) og alm. stadsretter nr. 2.

Lunds birkeret	Malmø birkeret	Landskrona birkeret	Helsingborg birkeret	Halmstad birkeret	Fællespriv. for Skaane 2	Alm. stadsret 2
1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4
5	5	5	5	5a	5	5
6	6	6	6	5b	6	6
7	7	7	7	6	7	7
8	8	8	8	7	9	8
9a	9a	9a	9a	8a	10	9
9b	9b	9b	9b	8b	11	10
10	10	10	10	9	12	13
11	11	11	11	10	13	14
12	12	12	12	11	14	15a
13	13	13	13	12	15	15b
14	14	14	14	13	16	16
15	15	15	15	14	17	17
16	16	16	16	15a	18	18
17	17	17	17	15b	19	19
18	18	18	18	16	20a	20
19	19	19	19	17	20b	21
20	20	20	20	18	21	22
21	21	21	21	19	22	23
22	22	22	22	20	23	24
23	23	23	23	21	24	25
24	24a	24a	24a	22a	26a	26
25a	24b	24b	24b	22b	26b	27
25b	25	25	24c	22c		28
25c	26	26	24d	22d	28	29
26	27		25	22e	30	30
27a	28a	27	26a	23a	31a	31a
27b	28b	28	26b	23b	31b	31b
28a	29	29	27a	23c	32a	32a

Lunds birkeret	Malmø birkeret	Landskrona birkeret	Helsingborg birkeret	Halmstad birkeret	Fællespriv. for Skaane 2	Alm. stadsret 2
28b	30	30	27b	23d	32b	32b
28c	31a	31	27c	24a	33a	33a
28d	31b	32a	27d	24b	33b	33b
29a	32	32b	27e	25	34	34a
29b	33	33	27f	26	35	34b
30	34	34	28	27	36a	34c
31a	35	35a	29a	28a	36b	
31b	36	35b	29b	28b	36c	
32	37	36	30	29	36d	
33a	38	37a	31a	30a	37a	
33b			31b	30b	37b	
33c	39	37b	31c	30c	37d	
34	40	38	32	31	38	
35	41	39	33	32a	39a	35a
36	42	40	34	32b	39b	35b
37a	43	41a	35a	33a	40a	36a
37b	44	41b	35b	33b	40b	36b
38	45	42	36	34	41	
39a	46	43a	37a	35	42	
39b			37b	36a	43a	
39c	47	43b	37c	36b	43b	
40	48a	44a	38a	37a	44a	
41	48b	44b	38b	37b	44b	
42	49	45	38c	38	44c	

Lunds birkeret	Malmø birkeret	Landskrona birkeret	Helsingborg birkeret	Halmstad birkeret	Fællespriv. for Skaane 2	Alm. stadsret 2
43	50	46	39a	39	45	
44a	51	47	39b	40		
44b	52	48	40a	41	46a	
45	53	49	40b	42	46b	
46a	54	50	41a	43a	47a	
46b	55a	51	41b	43b	47b	
46e	55b	52	41c	43c	47c	
46d	55c	53	41d	43d	47d	
47	56	54	42	44	48	
48	57	55	43	45	49	
49	58	56	44	46	50	
50	59	57	45	47	51	
51	60	58	46	48	52	
52a	61	59	47a	49a	53a	
52b			47b	49b	53b	
53	68	66	48	50	54	
54	62	60	49	51	55	
55	63	61			56	37
56	64	62			57	38
57a	65	63			58a	39
57b	66a	64a			58b	44
57c	66b	64b			58c	45a
57d	67	65			58d	45b

*Almindelig stadsret nr. 3 (Erik Glippings stadsret)
jævnført med Ribe stadsret Tekst I og II-III samt 1443 5. januar.*

Alm. stadsret 3	Ribe stadsret I	Ribe stadsret II-III	Ribe stadsret 1443 ⁵ / ₁	Alm. stadsret 3	Ribe stadsret I	Ribe stadsret II-III	Ribe stadsret 1443 ⁵ / ₁
1	1	1	2	35	31	50	31
2	2	2	3	36	32	51	32
3	3	8	4	37	33,34b,	52,53b,	33,30b,
4	4	9	5		34a	53a	34
5	5	10	6	38	35	54	35
6	6	11	7	39	42	62	42
7	7	86	8	40	43	63	43
8	8	12	9	41	44	64	44
9	9	20	10	42	45	65	45
10	11	21	12	43	46	66	46
11	12	22	13	44	47	67	47
12	13	14	14	45	48	68	48
13	14	15	15	46	49	69	49
14	15a	16	16a	47	50	70	50
15	15b	17	16b	48	51	71-72	51
16	16a	18	17a	49	52a	73	52
17	16b	19	17b	50	53	76	53
18	17	23-24	18	51	54	77	54
19	18	26-29	19	52	55	79	55
20	19	30	20	53	56	80-81	56
21	20	31-32	21	54	57	82	57
22	21	33-34	22	55	58a	84	58a
23	22	35	23	56	59	87	59
24	24	38	25	57	60a	90	60a
25	23	36	24	58	60b	91,	60b
26	25a	39	26a			93-94	
27	25b	40	26b	59			
28	26a	41	27a	60			
29	26b	42	27b	61			
30	27a	43-44	28a	62		(120)	
31	27b	45	28b	63			
32	28	47	29	64			
33	29	48		65			
34	30	49	30a	66	epil.		

*Almindelig stadsret nr. 5 (Christoffer af Bayerns stadsret)
jævnført med Københavns stadsret 1443 14. oktober.*

Alm. stadsret nr. 5 Tekst I	Alm. stadsret nr. 5 Tekst II	Københavns stadsret 1443 ¹⁴ / ₁₀	Alm. stadsret nr. 5 Tekst I	Alm. stadsret nr. 5 Tekst II	Københavns stadsret 1443 ¹⁴ / ₁₀
1	1	I 3	36	33	V 9
2	2	I 4	37	34	V 10
3	3	I 5	38	35	V 11
4	4	I 6	39	36	V 12
5	5	I 7	40	37	V 13
6	6	II 1	41	38	V 15
7	7	II 2	42	39	V 16
8	8a	III 1	43	40	V 17
9	8b	III 2	44	41a	V 18a
10	9	III 3	45	41b	V 18b
11	10	III 4	46	42	V 19
12	11	III 5	47	43	V 20
13	12	III 6	48	44	V 21
14	13	III 7	49	45	V 22
15	14	III 8	50	46	V 23
16	15	III 9	51	47	V 24
17	16	III 10	52	48	V 25
18	17	III 11	53	49	V 26
19	18	III 12	54	50	V 27
20	19	III 13	55	51	V 28a
21	20	III 14	56		V 28b
22	21	III 15	57	52	V 29
23	22	III 16	58		V 30
24		III 17	59	53	V 31
25	23	III 18	60	54	V 32
26	24	IV 1-2	61	55	V 33
27	25	IV 3	62	56	V 34
28	26	V 1	63	57	V 35
29		V 2	64	58	V 36
30	27	V 3	65	59	V 37
31	28	V 4	66	60	V 38
32	29	V 5	67	61	V 39
33	30	V 6	68	62	V 41
34	31	V 7	69	63	V 43
35	32	V 8	70	64	V 44

Alm. stadsret nr. 5 Tekst I	Alm. stadsret nr. 5 Tekst II	Københavns stadsret 1443 ¹⁴ / ₁₀	Alm. stadsret nr. 5 Tekst I	Alm. stadsret nr. 5 Tekst II	Københavns stadsret nr. 5 1443 ¹⁴ / ₁₀
71	65a	V 45	91	84	VI 11
72	65b*	V 46	92	85	VI 12
73	66	V 47	93	86	VI 13
74	67	V 48	94	87	VI 14
75	68	V 49	95	88	VI 15
76	69	V 50	96	89	VI 16
77	70	V 53	97	90	VI 17
78	71	V 54	98		VI 18
79	72	V 56	99	91	VI 19
80	73	V 58	100	92	VI 20
81	74	V 59	101	93	VI 21
82	75a	VI 1	102	94	VI 22
83	77; jf. 75b	VI 2	103	95	VI 23
84	76	VI 4	104	96	VI 25
85	78	VI 5	105	97	VI 26
86	79	VI 6	106	98	VI 27
87	80	VI 7	107	99	VI 28
88	81	VI 8	108	100	VI 29
89	82	VI 9	109	101	VI 30
90	83	VI 10	110	102	VI 31

*) Beg. af kap. mgl. i Tekst 2.

*Almindelig stadsret nr. 6 (Kong Hans' stadsret) jævnført med Konungx
balker (K), Gifftomala balker (G) og Ærffda balker (Æ) i Magnus
Erikssons stadslag (Schlyter, Sveriges gamla lagar XI) og
med Christoffer af Bayerns stadsret for København
1443 14. oktober.*

Alm. stadsret nr. 6	Magnus Erikssons stadslag	Alm. stadsret nr. 6	Magnus Erikssons stadslag	Alm. stadsret nr. 6	Magnus Erikssons stadslag
1	K I § 1	22	G V	43	G XVI
2	K II	23	G V § 1	44	G XVII
3	K III	24	G VI	45	G XVII § 1
4	K V, VIII, IX	25	G VII § 1	46	G XVIII
5	K X	26	G VII, § 2	47	G XVIII § 1
6	K XI	27	G VII § 4	48	Æ I
7	K XII	28	G VII § 5	49	Æ II
8	K XIII § 2	29	G VIII	50	Æ II § 1
9	K XV, § 1	30	G IX	51	Æ III
10	K XV § 3	31	G IX § 3	52	Æ IV
11	K XV § 4	32	G IX § 4	53	Æ V
12	K XV § 7(-9)	33	G IX § 5-6	54	Æ VI, § 1-3
13	K XVI § 1	34	G X	55	Æ VI § 4
14	K XVI § 2	35	G X § 1	56	
15	G I-II	36	G X § 2	57	
16		37	G XI	58	
17	G II § 1-4	38	G XII	59	
18	G II § 5	39	G XIII	60	
19	G III § 1	40	G XIV	61	
20	G IV	41	G XVa	62	
21	G IV § 1-2	42	G XVb, § 1		

Alm. stadsret nr. 6	Københavns stadsret 1443 ¹⁴ / ₁₀	Alm. stadsret nr. 6	Københavns stadsret 1443 ¹⁴ / ₁₀	Alm. stadsret nr. 6	Københavns stadsret 1443 ¹⁴ / ₁₀
63	III 6	84	V 26	105	VI 9
64	III 7	85	V 27	106	VI 10
65	III 10	86	V 28a	107	VI 11
66	III 13	87	V 28b	108	VI 13
67	III 17	88	V 29	109	VI 14
68	III 18	89	V 33	110	VI 15a
69	IV 1-2	90	V 34	111	VI 15b
70	IV 3	91	V 35	112	VI 16
71	V 1	92	V 36	113	VI 17
72	V 2	93	V 38	114	VI 18
73	V 4	94	V 42	115	VI 19
74	V 5	95	V 47-48	116	VI 20
75	V 6	96	V 49	117	VI 21
76	V 7	97	V 50	118	VI 22
77	V 11	98	V 56	119	VI 23-24
78	V 12	99	V 59	120	VI 25
79	V 16	100	VI 1	121	VI 27
80	V 17	101	VI 2	122	VI 28
81	V 20	102	VI 4	123	VI 29
82	V 19	103	VI 6-7	124	VI 30
83	V 24	104	VI 8	125	VI 31

RETTELSE

Bd. I 97 l. 7 *Text II 2b*, læs: *Text II 2b—3*; 110 l. 7 *Text II ÷*, *III ÷*, *IV ÷*, læs: *Text II 58*, *III 53*, *IV 61*; 113 l. 28 *Text I 9—10*, læs: *Text I 9—10a*; 114 l. 6 *Text I ÷*, læs: *Text I 10b*; 120 l. 14 *Text I 1—81*, læs *Text I 80—81*; 122 l. 22 *Text I ÷*, læs: *Text I 83*; 127 l. 7 *Text 65*, læs: *Text I 65*; 136 l. 16 *Text I 9—10*, læs: *Text I 9—10a*; 136 l. 28 *Text I ÷*, læs: *Text I 10b*; 146 l. 24 *Text I ÷*, læs: *Text I 83*; 170 l. 14 *Text I ÷*, læs: *Text I 83*.